

Joel Lehtonen

VILLI

KUVITTELUJA

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö Otava

JOEL LEHTONEN

VILLI

JOEL LEHTONEN

on ennen julaissut:

PAHOLAISEN VIULU	2:75
PERM. Syysyön unelma	1:50

HELSINGISSÄ 1905
HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ

Sensuurin hyväksymä, Helsingissä lokak. 6 p. 1905.

JOEL LEHTONEN

VILLI

KUVITTELUJA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

ALKUSOINTU.

Puhalla pohjatuuli, lennä luoteinen! Kirkkaan talviaamun aurinko nousee.

Yli kimeltävän maan lennä korkealla pohjatuuli sinisissä ilmoissa, älä alas vaivu sinne, missä salot silmänräpäyksessä saavat tulipunaiset vaippansa, kun aamuisen auringon ensi säteet kimeltävät kaukaa lumisten metsävaarain harjanteilta.

Talven riemuhetki on, kun aurinko nousee. Helmiä tuhlaa talvi, hopeaneuloja, purppuraisia ruhtinas-kaapuja hän tuhlaa. Katso jättiläiskoivua tuossa: kuurasta viluisen valkeana se talvikuninkaan henkivartija seisoo, otsa sinisen taivaan siinnossa, kiireestä kantaan kuuraa kimeltää. Kiireestä kantaan laskeu kuurainen, purppurainen vaippa, kun aamuaurinko nousee. Otsalla säihkyä suuri tähti, rinoilla kiertävät kuin raskaat, kultaiset käädyt kiteistä, joista yksi verenpunaisena leimuaa, toinen keller-vänä, kolmas vihervänä, kymmenet sinisinä säihkyvät. Tuhannet säteilevät korut koivu-urhon ryntäillä liikahtelevat.

Mutta jättiläissuurena, sinisenä valuu koivun varjo heleille hangille, kun auringon valo verkkaan, kylmästi kirkastuu.

Etäisen vaaran rinteet huikaisevina hohtavat, jokainen kuusi on valkea, kuusten parroissa helmet kiiluvat, runkoja peittää kiiluva jää, ei ainoista tummaa paikkaa koko vaaran louhisella rinteellä, kaikki valaisee, säihkyy. Vaaran harjanteella outona yli muiden puiden seisoo kolme neljä jättiläiskuusta. Yksi niistä heloittaa kummallisen valkeana kuin päättään kurotteleva, kuunteleva metsän haltija, jättiläiskokoinen puiden ylitietäjä. Hievahtamatta, outona se kaulaansa kuroittaa kuin valkea jättiläiskäärme, ei jäsentäkään hievauta, kuuntelee, mitä kuunnellee: koirain haukkujako kaukaa kylistä metsäin takaa tai pohjoisen riemukasta soittoa ylhäältä, ylhäältä sinisistä ilmoista päänsä päältä, pohjoisen, joka niin korkealla kulkee, ettei sen siipi metsän kuuraisiin koruihin höyhenkeveästikään koske.

Toinen jättiläiskuusista loistaa vaalean punertavana, kolmannella on ihmeellinen vaalean vehervä loiste, neljännen kuurakiteet sinisinä kiiluvat.

Niin jakaa purppuraa ja timantteja talvi, kun sen valta on korkeimmillaan ja se pitää voittojensa riemujuhlaa.

*

Vaan talvipäivä on lyhyt. Pian sammuu auringon hellä loiste ketojen hangilta, kunnaiden varjot

hiipivät raukeina yli alanteiden, syttyvät kultaiset tähdet ja nousee kirkas kuu.

Ihmeellinen on suuri koivikko kuutamossa valtatien varrella aukean kedon laidassa, kun kaikki on hiljaista ja kuu loistaa. Outoa, hämää utua nousee kaukaa metsäin reunasta, hopeaista utua, ilman rannat peittyvät kuin kummalliseen sauhuun. Äänettömästi se sauhu liikkuu kohti koivikkoa, hienon hienona hämähäkin seittinä kietoutuu jokaiseen kuuraiseen oksaan. Udun hämärässä koivikko seisoo, jokainen ritva on täynnä tuhansia jäisiä lehtiä. Jos hiemankin liikahtat, niin leimahtaen puhkee jäälehtien sekaan kiiltävän kiteen suuri, säteitä väläyttävä tähtikukka. Jos hiljaa kuljet koivikon varjossa maantiellä, minkä jalasjäljet kuutamossa välkkyvät kuin hopealla silattuina, niin koko kuurainen koivikko välkehtii, syttyy, sammuu tähtiä, kuuraisten, raskaiden ritvainsa hopeisia kukkia. Ja aukean kedon hangella, siellä puhkee tähtiä, kämmenen suuruisia, hopealle välähtäviä, syttyviä, sammuvia, niin kuin kuutamoinen hanki tähtitaivaan kaikki kiiluvaiset kuvastaisi.

Äänetön on ilta, valkeina kaartavat kuutamoiset vaarat aukean kedon alannetta.

*

Koivikon varjosta, alanteen laidasta kuultaa himmeä tuli töllin akkunasta. Kas niin, mitä ihmeitä talvi on matalalle töllille tehnyt. Sen seinää vasten

on se korkean hankensa latonut, sen räystäisiin on se päivällä valanut raskaat, kiiluvat jääpiikit. Nyt kuutamossa on hanki seinää vasten kuin tiheän tiheä villiviinipensaikko: näet suurten lehtien valkeina välähtelevän, näet köynnöksien kapuavan ylös ja lonkeroillaan tarttuvan räystäissä tököttävään jääpiikkien kärkiin, näet raskaiden rypäleiden riippuvan lehtien väliin, rypäleiden, joiden pinnat kiiluvat sirotettuina täyteen viluisia kiteitä.

Mutta töllistä kuulet rukin hyrinän ja veistokirveen kolkkeen; siellä lieden roihuavassa valossa ja tervaspuiden kitkerälle tuoksahtavassa lämmössä äiti kehrää villoja langaksi, isä veistelee reenjalasta. Ukkovaari laihana, ryppyisenä ja pää vapisten istuu puujalat vierellään sängyn laidalla, hiljaa posliinikoppaista piippuaan imeksii, raukeat silmät oudosti permantopalkkeihin tuijottelevat liekkien kalpeaa ot-saa valaistessa lekkuvin loimuin. Mutta poikaset paitasillaan ovat nousseet polvilleen akkunapenkille, painavat neniänsä viluiseen akkunaruutuun, hengittäen ja sormillaan hieroen avaavat jäähän pyöreitä aukkoja, joista miettien katselevat ulkoiseen kuutamaan, missä koivikko hopeaisena kimeltelee.

— Riikinkukkoja istuu koivikossa, siksi se on niin valkea! sanoo toinen pojista.

— Mutta kas, tuolla pellolla kulkee varjo. Nyt se lentää tien yli, nyt se menee jo perunakuopan ylitse, nyt kuu taas kirkkaana paistaa. Äiti, mitenkä se oli . . . kuolleet ajaa keveästi . . .

Äidin rukki hyrrää ja pata liedessä porisee.

— Äiti, mitenkäs se olikaan! sanoo toinen pojista, menee äidin luo rukin ääreen kyselemään. Mitenkäs olikaan, kun metsä on niin valkea, niin riikinkukkoja istuu joka oksalla? . . .

Äiti seisauttaa rukkinsa, ojennaikse, väsyneesti huoahtaa.

— Ohhoh . . . Mitenkäkö oli? Eihän siinä mitä sen enempää ollut. Kun tulee talvi, niin jostain kaukaa, kaukaa tulee metsiin outoja lintuja, ihan kuin lumi valkeita. Niitä tulee ihmisten huomaamatta satoja, tuhansia ja ihmisten huomaamatta ne istuvat koivujen oksille vieriviereen, vain purstot riippuvat alas tuuheina kuin riippuvat koivunlehdet ikään. Vilu on. Sentähden ne hievahtamatta istuvat, vierivieressä, toistensa kupuja lämmittävät, päät siipien alla. Vain valkeat purstot oksilta alas riippuvat. Ne ovat paratiisilintuja, valkeita paratiisilintuja, riikinkukkoja, joiden purstot kuutamoyönä kiiluvat täynnä tähtiä kuin taivas talvella kiiluu ikään. Siellähän niitä koivikossa oksat täynnä istuu tuhansia ja tuhansia . . . hievahtamatta valkeita lintuja . . .

— Mutta mistä ne varjot pelloille?

— Hattarathan ne vain kuun editse kulkevat. Ylhäällä taivaissa tuullee . . .

Äiti on tullut akkunan ääreen, katselee ulos, hyräillä alkaa:

— Kuu paistaa heleästi,
kuollut ajaa keveästi . . .
Etkös, lapseni, pelkää?

Isän kirves kolkkaa, pata porisee, ukki hievahtamatta istua nököttää.

— Etkös lapseni pelkää . . .

— Närekö tämä on tässä akkunassa? kysyy poikanen osoitellen jääkuvioita.

— Näre taitaa olla . . . oikea oravikuusi . . . Tuossa on kuivettunut kuusi kaatunut rytöön toisia vastaan . . .

— Ja tässä lampi . . . Metsähän tähän on akkunaan kuvattu. Ja tuosta metsän takaa pilkottaa kuin kirkon torni . . . ja tuossa on kuin ristejä, pieniä, pieniä ristejä. Tuoltapa kulkee lammen rannalta tie . . . siitä ajavat kirkolle niin että kulkuset soivat . . . Jospa siinä näkyisi ajaja . . . hevonen ja reki ja kaikki . . .

Samalla alkaa jostain kaukaa hienosti kuulua kuin kellojen kilinää. Ensin kuin parvi pieniä tiukuja, ääni sekautuu liekkien sohinaan ja padan porinaan. Sitten kuin kulkusten kulinaa, aisakellojen pämppäystä ja kirkkaita säveliä.

Isä seisauttaa kolkkavan kirveensä.

Ukkovaari höristää korviaan, muut sulloutuvat akkunasta katsomaan.

Ei näy kuutamossa vielä mitään, mutta yhtäkkiä äänien remahtaessa väkevinä aisakelloista, kulkusista, tiuvuista syöksyy akkunan ohi maantielle musta hevonen: pari henkeä reessä, rekivällyt liehuvat, kulkuset kiivaassa tahdissa soivat; sitten toinen musta, sitten valkea, sitten yhä useampia. Pitkänä jonona maantietä kiitävät.

Sepä matkuetta! Kireälle kiintyvät ohjakset, hevosten kaulat jänteisinä pystyyn kohoovat, harjat huiskivat, sinkoilevat jouhissa välkkyvät kuurahelmet, väkevässä ravissa terävät kengät iljankoon iskevät, kun mäkeä alas töllin ohi kiidetään, ohi hiljaisen töllin, ohi hopeisen koivikon, joka kimaltavat kiteensä ohimennen hepojen pystyisille korville heittää. Vaan yli kellojen sekavan pauhun ja ajoneuvojen ratinan kajahtelee yhdestä reestä hanurin soittajan villiyyttään riemuitseva tanssisävel, alkutahdit kimakoina kuin teräsvasaroilla kirkkaiden kellojen laitaan lyöden, seuraavat tahdit kuin rumpuja kumisuttaen ja sitten taas sävelet huikaisevan korkealta hihkaisevat, kajahtavat kauas kellojen helinässä kuutamon utuihin, kauas hiljaisiin kartanoihin, joissa vahtikoirat säpsähtäen syöksyvät makuusijoiltaan tanhuille ja nostavat omaa ääntään kammovan, kumean haukunnan.

— Pam . . . pam — pam . . . pam! paukuttavat aisakellot kulkusten ja tiukujen kirkkaassa helinässä.

— Onpas se Hollolan polskaa! huudahtaa isä.

— Montakohan noita on? Kaksi . . . neljä . . . kuusi . . . kaupungin herrat kai huviajolla . . . kymmenen.

Ukkovaarikin sauvainsa nojassa akkunan luo könttystä, sanoo:

— Voi . . . voi! sanoo oudolla, inisevällä äänellä. Ne nyt sitten lentävät! Montako noita oli?

— Kaksitoista, kolmetoista hevosta niitä ainakin oli.

Vaikenee hetken ukki, sitten jälleen sänkynsä laidalle köntystäessään inisten jatkaa:

— Kolmetoista on mukava luku! inisee ukki.

— Mitä? kysyvät toiset.

— Hah? sanoo ukki kaulaansa kurottaen, pienillä rotansilmillään tirkistellen.

— Tässä oli hevosia kolme- tai neljätoista, ei ihmisiä.

— Voi voi! inisee ukko. Olipa vaikka koiria kolmetoista. Koira se on se neljästoistakin... Tässä muudanna vuonna oli kaupungissa se Sumu-Kalle pitänyt kekkerejä toisten samallaistensa kanssa...

— Mikä Sumu-Kalle?

— Hah?

— Mikä Sumu-Kalle?

— Mikä Sumu-Kalle! Se sama, joka asui kivitallossa raatihuoneen vierellä. Vanha se oli se talo: kiviportaatin olivat astumisesta ihan kuopille kulu-neet. Ihan vanha se oli se talo... voi voi. Sumu-Kalle oli sen ostanut... hätäpäs hänellä, kun isä oli rikas. Se sama Sumu-Kalle, joka kerran tilasi musiikin koko illaksi vain itselleen soittamaan. Asetti kynttilät akkunoihin, itselleen soitatti; kaupunkilaiset kokoontuivat torille akkunainsa alle, heitäpä Sumu-Kalle kiusotti. Poikasen lähetti Sumu-Kalle torille väkijoukkoon urkkimaan, mitä tuo menosta virkkaisi. Kovin ihmettelevät, sättivät! sanoi

poika. Mutta silloinpa Sumu-Kalle avasi valaistun akkunan, käski musiikin vaikenemaan ja kohtikurkua nauraa rähähti akunasta alas väkijoukkoon... voi! Mikäs hänellä, kun isä oli jättänyt suuren perinnön. Hah?

— Ei mitään.

— Hehe... Sumu-Kalle piti kerran juominkia kahdelletoista samalaiselleen. — Tässä talossa asuu aaveita! sanoi Sumu-Kalle ystävilleen; näin kerran portaissa sinisen rakuunan täysissä tamineissa astuvan vastaani. Rakuuna hävisi kuin tuhka tuuleen edestäni. Tämä talo on vanha, tässä on sodan aikana ollut lasaretti.

— Mutta minä en heitä pelkää! sanoi ystävä Sumu-Kallelle. Minä en pelkää, minä en ole lapsena oppinut pelkäämään.

— Mutta sinä pelkää! väitti Sumu-Kalle. Menepäs nyt kirkontorniin taikka vain raatihuoneen torniin kellon rasvaa ottamaan. Saat nähdä!

— Menen kyllä, menen kirkon, en vain raatihuoneen torniin... Menen vaikka keilan lyöntiin... taikka kortin... Mutta muita pelaajia pitää olla mukana...

— Voi voi! Niin narrasi Sumu-Kalle kolme juomaveikkoa keskellä yötä kirkontapuliin keilaa nakkaamaan... Keilat otettiin mukaan ja pieni lyhty. Voi voi miten kummallista oli ollut keskellä yötä tornissa... Kuu oli paistanut kuin nytkin. Torninkello oli niin kummallisesti, verkkaan tokittanut. Tok... tok! oli heiluri selyästi, oudosti toksautel-

lut, kun pojat kulkivat ylös pimeitä tapulin portaita. Tok... tok! verkkaan, selvästi. Aina tornin juurelle oli tokutus kuulunut. Hah?

— Mikä siellä tokutti?

— Hehe! naurahtaa ukki. Mikäkö tokutti? Kello... saatte kuulla. Kirkon kellon alla alkoivat pojat keilaa lyödä, hetken jo löivätkin, hämärä torni oudosti kumisi. Silloin kun yksi pojista juuri näki voittaneensa, tupsahtipa neljäs mies joukkoon, irvisti, sanoi:

— Nyt on minun vuoroni nakata! sieppasi kuulan, paiskasi voittajaa kalloon. Niin kohta kuula lensi kalloon... Hah?

— Hui!

— Huiko? Vai hui! Hihi... poksasti kuula oitis pojan kalloon. Muut pakoon... Mutta seuraavana päivänä kun torniin mentiin, makasi siellä yksi pojista kuolleena... Hihi... Hah?

— Kolmetoista on mukava luku! jatkaa ukki sitten inisten, pienin silmin tirkistellen... Sumukallen seurassa oli kolmetoista... Herrasväki aika kilinällä ja kalinalla ajeli... Kuulan se paiskasi kalloon... Hah?

Hymyillen jää ukki tirkistelemään leveisiin lattia-palkkeihin.

*

Mutta rekiretkeläiset helistävät edelleen kaa-reilevaa maantietä, jota koivikoiden satuinen varjo

väliin hämärtää, välitse tähtiä leimahtavain hankien, ylös mäille, joille kaukaiset metsät jylhinä kuumotavat kuudanvalkeina, ylös kuusikkojen ylhäisiin holveihin.

Kauas ovat he lähteneet kaupungista rikkaasen taloon, Ali-Olliin. Aamuyö on oleva kynttiläin levotonta loistetta, soiton remakkaa ja kisaa; talviauringon korkeimmillaan kimeltäessä ovat päättäneet jälleen huomenna palata.

Kulkusten rallattavaa kilinää, aisakellojen vasista helinää pitkällä teillä, kun välkkyvät jalasten jäljet johtavat kauas yhä tummiin piiloihin. Aukeepa vihdoin öisessä valkeudessa jylhä järvi, jonka rannat mustan synkeinä kohoovat. Kaukaisten saarten harjat peittyvät kuutamoiseen utuun, mutta järven takaa kuultavat kirkkaat tulet. Siellä on Ali-Ollila; tervehtien heijastelevat iloiset tulet.

Alkaapa rekiretkeläisille viimein viheltävä kilpajo yli auhdon järven, kohti kiiluvia tuliriviä. Kajahtaa jälleen metsäisille mäkirinteille kultaisten tähtien alla Hollolan polskan vihlovan villi hihkaisu, paiskaa soittaja hanurin jalkoihinsa, ohjat tuliseen tempoiluun kiskaltaa, viuhahtaa ruoska, kuin ammuttuna syöksyy tienviereen hepo, pystyyn paiskatuin kauloin, huiskivin harjoin ohi muiden kiittää tuiskun tupruavassa lumessa, ohi kellojen kilinän, huutojen, kirkunan, korskahtelevain hevonturpain. Ahaa, ohitseko yksi pyrkii? Jalat jänteisiin, toisen raudikko! Ryntäisiin vimma, kuin kylkiäsi kekäleet polttaisivat! Mitä, ohi lumivalkean hevonkinko us-

kallat, vimmassa ravaava varsa! Alkakoon temmelys siis, yleinen laukkaaminen, kavioiden huike, ohjien huidonta, huudot, soittavan metallin sekava räminä! Remuavana tuiskuvakona tupruaa tie, missä retkeläiset kaikki toistensa ohitse kohti kiiluvia tulia kilpaavat.

*

Iloista on Ali-Ollilassa, lämpöisissä huoneissa kirkkaiden kynttiläin piirissä, naurussa ja puheen porinassa, kun ulkona sinertää kuutamo, vaan sisällä posket viuhuvasta retkestä raitistuneina heloitavat, silmät väkevän kirkkaina loistavat, uumissa, luiden ytimissä pakottaen uhkuu raittiin väkevyyden hehkuva huumaus. Leveissä maljoissa on rypäleitä, janoa kiihoittavia, lemuavia rypäleitä; omenia, kylmiä, tuoreita; laseissa viini punertavana, läikkyvänä himmottaa. Alkaa pianon helinä, keltaisen, vanhan, vähän epäsointuisen — vähät siitä. Syrjälle tuolit, jyristen syrjälle pöydät! Nyt käy tanssi niinkuin vihuri kainaloista kohottaisi, väkevä, huimaava vihuri, niinkuin tuulten siivillä ilmoissa kiidättäen.

*

Ali-Olli itse istuu vanhempain miesvierastensa joukossa syrjähuoneessa pöydän ääressä, joka uhkuu kukkurallaan kiiluvia kannuja, hopeita, laseja. Tahdotteko viiniä, riemastuttavan punaista kuin veri?

Tai ehkä punssin imelää kellervyyttä? Tahi neljä-tähtistä? Kaatakaa, sekoittakaa, olkaa hyvä! Rintaa paisuttaen kohoovat laseista höyryt.

Ali-Olli, hän on kuin tavallisestikin juhlissa ensimmäiseksi ehtinyt nousulieskaan. Jo alkaa tavallisesti liiasta juonnista körisevä äänensä selvitä, jo korkealle otsalle ilmestyy hehkuvan punaisia suonia ja silmäin alle kokoutuu silmistä tihisevä kyy-nellammikko; koko laihat, ruskeat kasvonsa, joiden poskiluut pönköttävät leveinä kuin intiaanilla, alkavat punertaa. Jo värisevät pörröiset viikset, hän alkaa kertoa tarinoitaan. Älkää hänelle nau-rako kuin valehtelijalle, vaikka hän kestetyitä kärsi-myksiään teille nyhkyttäen aivan käsittämättömän suuriksi kuvaileekin. Älkää nykikö toisianne kyl-kiin, älkää alkako riitaa pisteliäillä vihjauksilla hänen entiseen elämäänsä, muuten hän alkaa torata ja toraa kerrallanne koko illan, kunnes yhä kiihtyen ajaa teidät ulos talostaan. Istukaa vakaina, kuunnelkaa totisina, huokailkaa, nyhkyttäkää päätänne, ihme-telkää, kehukaa häntä, puristakaa väliin kättään, niin hän riemuitsee, pyytää rukoillen tuhat kertaa an-teeksi että on humalassa, tarjoo teille yhä ja yhä kestitystään, lainaksi rahojakin, jos pienellä vihjauk-sella ilmaisette rahoja tarvitsevanne. Mutta jos hä-neltä jotain hyvää saatte, niin olkaapa varmat siitä, että hän tuhat kertaa jälkeenpäin sekä itsellenne että koko pitäjälle kehuu teitä auttaneensa kuin kelpo mies kelpo miestä ainakin auttaa.

Ali-Olli kertoo juomain ääressä karjarutosta, joka pari vuotta sitten häneltä oli muka tappanut sata-viisikymmentä lehmää. Koko pitäjä tietää, ettei hänellä sataaviittäkymmentä lehmää koskaan ole ollutkaan, joskin pulskasti lie sata ollut; ettei pari vuotta sitten mitään karjaruttoa paikkakunnalla liik-kunut. Mutta itse isäntä uskoo muiden juttuaan uskovan, alkaa itsekin siihen uskoa, innostuu, nä-kee ilmielävästi koko tapahtumattoman onnettomuu-den silmäinsä edessä, laajentaa kuvaustaan, heltyy, vedet silmistään poskille vuotavat, kertoo kaiken alusta pienimpine yksityiskohtineen, tekee sen niin täydellisellä suruunsa antautumisella, kyyneleitään nieleskellen, mestarillisella traagillisuudella, nyhy-kyttäen ja sankarillisesti kärsien, niin että melkein vahvimmatkin, jotka varmaan tietävät jutun tehdyksi, sitä kuullessaan tuntevat tuskaa, haluavat vasten tahtoaan uskoa Ali-Ollin puheen puhtaimmaksi to-dellisuudeksi.

— Suokaa anteeksi, arvoisat vieraat, suokaa anteeksi! rukoilee Ali-Olli uikuttavalla, surusta tu-kehtuvalla äänellä, nieleksii kyyneleitä ja konjakki-sylkeä. Suokaa anteeksi, eikö tämä ole koomillinen juttu! Varsin koomillinen, varsin surkea! Arvoisat vieraat, sataviisikymmentä lehmää, koko navetta tyh-jäksi minulta raukalta! Sataviisikymmentä lehmää täytyi eläinvälskärin tappaa. Arvoisat vieraat, usko-kaa minua, uskokaa minua: navetta oli ihan tyhjä. Yksin istuin navetassa lehmipöydän laidalla, painoin

pääni käsiin ja ääneen itkin. Voi, sataviisikymmentä lehmää!

— Istuin pöydän laidalla, navetta tyhjä. Kukko kykötöi orrella; alkoi laulaa.

— Tappakaa tuo kukko myös! huusin eläinväliskärille! Tappakaa tuo kukko myös! ja aloin taas itkeä. Sataviisikymmentä lehmää. Niin ankaraasti minua koeteltiin . . .

Ali-Olli nyyhkii, jatkaa:

— Syntien tähden ihmistä koetellaan. Synti on ihmisellä koomillinen päähänvilauus. Hän tietää, että päähänvilauus, synti on pahaksi, mutta kun päähänvilauuksen hetki tulee, niin tuntuu niin lämpöiseltä, heikumalliselta, unohtaa, että jälestä koetellaan päähänvilauuksen tähden. Ihmisellä ei ole älyä, hän elää, nauttii ja kärsii vain päähänvilauuksista.

Ali-Olli pyyhkii nenäänsä ja silmiään, ryypää. Salissa soitetaan ja tanssitaan.

— Ihminen on tutkimaton kapine. Hän on sitä mitä tahtoo niinkauan kun annetaan olla mitä tahtoo. On toinenkin koomillinen juttu, kasku, jonka lapsena kuulin: vanha ukko kertoi. Oltiin pitäjällä täällä pantu toimeen viulunsoittajain kilpailut, kahdeksan soittajaa oli saapunut kilpailemaan. No yksi niistä tietysti voitti, yksihän aina lopulta voittaa, muut jäävät tappiolle. Mutta juuri kun voittaja piti julistettaman pitäjän parhaaksi soittajaksi, ilmestyi sisään mies outo, laski kätensä voittajan olalle, hiljaa supatti:

— Älä enää soita sitä tuuria, tätä mollia soita! ja sen jälkeen ei soittaja enää osannut mitään soittaa . . . Älä enää soita sitä tuuria . . .

Samassa kuuluu salista yli remun kaksi vihlovaa voihkausta:

— Aih . . . aaih! pitkään, läähättävästi, sen jälkeen raskas jysäys, naisten kirkunaa, kaatuvan pianotuolin kolaus. Soitto vaikenee, huutavat, voivottavat.

— Herranen aika, nyt tuli jotain! ähkäisee Ali-Olli, juoksee saliin.

Pitkä, roteva nainen, talon ylpeä, kemuja rakastava emäntä siellä viruu pöydän vieressä permannolla. Rinta ja käsivarret vielä vavahtelevat.

Ali-Olli jäykistyy, vapisee, on tuossa tuokiossa taas kuin silkka selvä, alkaa repiä sortuneen vaatteita auki, rukoilee:

— Jumalan tähden, jumalan tähden! Tulkaa auttamaan! — Koettaa nostaa vaimoaan ylös lattialla, kätensä pettävät, pää kolahtaa permantoon. — Jumalan tähden, tulkaa auttamaan . . . sänkyyn . . . Eikö teissä ole ainoatakaan miestä! Voi . . . voi . . .

Vieraat seisovat kalpeina kuin suolapatsaat pitkin seiniä, mikä missäkin . . .

— Näette, henki on vaarassa! . . . mennyttä . . . Ei ole miestä . . . sellaisia raukkoja . . . Uh . . . ooh! Mariana! Mariana . . .

Vihdoin laukee ensi kauhistuksen sulku, vieraat käyvät sairaaseen käsiksi, viedään makuuhuoneeseen, tulee itku ja voivotukset, touhu ja järjetön juoksenteleminen, lähetetään lääkäriä noutamaan.

Ali-Olli tulee salin ovelle, tolkkuaa, horjuu, kumartaa, nyyhkeitä nieleksii:

— Arvoisat vieraat! . . . Te näitte . . . te näitte että hän löi ohimonsa naulaan . . . te näitte? nau-
laan tuossa siltapalkissa . . . voih . . . naulan pää-
hän . . . Voi Mariana . . . kuolee, kuolee . . . rakas
Mariana . . .

Vieraiden mieleen muistuvat jutut siitä, että Ali-Olli monasti olisi vaimoan tukasta pitkin permantoja venytellyt.

— Näitte sen . . . todistakaa . . . näitte: rautanau-
laan . . . ohimo puhki . . . rakas Mariana . . .

Vieraat näkevät mielessään vertä tihkuvan haavan jykevässä ohimossa, joku osoittaa vielä pisaroita permannolla.

— Niin, arvoisat vieraat . . . te sen todistatte . . .
Arvoisat vieraat, pidot ovat poikki . . . ymmärrätte-
hän . . . suokaa anteeksi . . . Anteeksi, arvoisat vie-
raat . . . Tämä on kovin koomillinen juttu . . . an-
teeksi . . .

Kiiruusti, vaieten kuin tajuttomina vieraat pu-
keutuvat, etsivät tallista hevosensa, valjastetaan,
paiskataan kulkuset ja kellot rekiin, lähdetään ilman

hanurin räikkinää ja tiukujen kirkasta kilinää aikaiselle paluulle.

Kimeltää öinen kuudan, koivikot häämöittävät hopeauduissaan; vielä on pitkä yö siihen kun huominen talviaurinko korkeimmillaan loistaa.

OLLIT.

Jonkun aikaa vieraiden lähdettyä oli sairas vielä vavahdellut, raottanut silmiään, koettanut puhuakin isännälle, joka sängyn vieressä ulahtelevin äänin nyyhkytteli, lakkaamatta rukoili syntejään anteeksi. Mutta ei saanut kuoleva sanoja ulos suustaan, oneasti ääni kitalaessa korahteli. Kun saapui lääkäri, kaikki oli ohitse silloin, kylmeten, liikkumattomana makasi jäykistyvä, vankka ruumis.

Hurjistunut oli Ali-Olli, kun häntä vaadittiin pois kuolleen sängyn viereltä. Hän tarrautui vainajan käsiin ja kaulaan, örisi, huitoi nyrkeillään, sanoi omassa talossaan olevansa; tolkkusi etenkin, että vaimo samalla kun halvaus tuli oli lyönyt päänsä naulaan permannossa. Uhkaili nyyhkien joutua samallaikaa rakkaan vaimonsa kanssa kirkon multaan, väitti sameat silmät tuikahdellen ja hammasta kiristellen lääkärin kadehtivan hänen vaimoaan, haukkui ruununnihdeiksi renkejä, jotka lääkäri oli komentanut isäntää vuoteen vierestä kiskomaan. Huoneesensa suljettuna hetken huitoi puteleita ja laseja pöydältä,

sitten väsyi, heittäytyi vuoteeseen, meni puolitajuttomaksi, ei näyttänyt huomaavan henkilöitä, jotka huoneesen tulivat ja sieltä lähtivät, huohotti ja ähki vain itsekseen, örisi jotain päähänvilauksista, oli mairitellen puhuttelevinaan vuoroin Marianaa, vuoroin Almaa, ensimmäistä vaimoaan; vihdoin vaiken, kuului vain hiljaisia, toistuvia huokauksia läpi yön.

Mutta aamun sarastaessa hän yhtäkkiä ilmestyi keittiöön, jossa palvelijat kalpeina himmeän lampun ääressä valvoivat, ja alkoi karkealla, vihaisella äänellä kysellä Villeä, kuusivuotiasta poikaansa. Olli oli hirvittävän näköinen: komentavasti pystyssä, ruskeat ohimosuonet paisuneet, leveä suu tylyn kovana, sameat silmät, joiden alla pullistuneet lihakset vielä kyyneleisinä kiilsivät, älyttömän pistävinä, vaativina.

Palvelijat säikähtivät, nousivat seisolle, pakautuivat toistensa turviin.

— Missä Ville on?

— Hän nukkuu . . .

— Nukkuu, nukkuu! Minä kysyn, missä hän on! . . . Voi Mariana parkaa! ja yhtäkkiä Olli taas puhkesi ruikuttamaan. Ja Ville parkaa, hän ei ole vielä nähnyt mammaa kuolleena . . .

— Lääkäri kielsi Villeä herättämästä . . .

— Lääkäri, lääkäri! Mitä oikeutta hänellä on minun talossani kieltää mitään? Hän on kade, ei antaisi meidän enää Marianaa edes nähdäkään. Hän on kade, kaikki ovat kateellisia minulle vaimoistani,

niin Marianasta kuin Alma-vainaastakin. Piiat, kylännartut, mitä syytä teilläkin on olla minulle Marianasta kateellisia, mitä? Mitä?

Öristen ja nyrkit ojolla Olli lähenee palvelijoita:

— Mitä? Mitä? Missä on Ville...

— Herranenaika! Tappakaa nyt sitten lapsenne... soikeassa kamarissa hän makaa... Voi voi... hulluksi tässä tulee...

Mutta hyvillään, hymähdellen Olli kompuroi kynnyksien yli soikeaan kamariin. Miten riemastuen hän vavahtaa, kun hän vain hämärästi eteensä eroittaen tuntee kätensä kamarin sohvalle koskevan lämpöiseen kääroön. Siihen ne ovat pojan peittäneet monien peittojen sisään, mutta löysipäs hän! Olli riuhtaisee peitteet pois, kuuntelee, tuntee pojan taiseesti, viattomassa rauhassa hengittävän, aina kasvoilleen, kaulalleen hän tuntee lämpöisen hengityksen. Olli liikuttuu: niin viaton, kaunis lapsi, hämärässäkin hänen sieluunsa kuvastuvat hennot, valkeat jäsenet, levolliset ihmettelevät silmät. Hän kumartuu alas, katsoo ovatko ne silmät tosiaan auki, kuten hän sielussaan näki. Eihän, ummessa ovat. Hän aikoi jo peitteet jälleen asettaa paikoilleen, kun yhtäkkiä tulee sieluunsa taas vanha vimma. Tuo ei ole minun lapseni, ei, ei, ei! hän kuin jonkun toisen kanssa kiivaasti väitellen kivenkovaan örisee. Samalla alkaa sydämensä paukuttaa, hän nykii armottomasti lasta hereille, tahtoo nähdä, ovatko sen silmät niin levolliset, ihmettelevät kuin hän äsken itselleen kuvitteli. Lapsi herää säikähty-

neenä: ympärillä on pimeää, isot kämmenet harovat häntä. Lapsi alkaa parkua. — Soh, isähän se on! sanoo Olli vihaisesti. Mennään äidin luo. Niin, mamman luo! hän melkein viekkaasti lirputtelee, yhä viekkaammin, kuta selvemmin alkaa sielussaan kuvastua lapsen silmät ei levollisina ja ihmettelevinä, vaan vapisevan arkoina ja kauhistuneina.

Millä innolla hän lapsi käsivarrellaan sytytti kaksi kynttilää siinä huoneessa, jossa kuollut lakain peitossa makasi, asetti ne tuolille sängyn viereen, laski sitten pojan lattialle.

— Tässä on äiti, tässä on mamma! lirputti hän, pojan kasvoja katsellen ja vähitellen, vähitellen kohotti lakanoita. Mamma nukkuu . . . Paijaa!

Poika kosketti äitipuolen käteen, se tuntui kummalliselta, kylmältä. Poika alkoi vavista, nyhyä.

— Lähtään pois! sanoi hän, katsoi rukoilevasti isään. Lähtään pois, hyvä isä, lähtään pois!

Alussa pojan pelko isää riemastutti, hän aikoi jatkaa kiusaamistaan, mutta sitten hän kohtasi pojan katseen: se oli nyt samalla kuin oudosti kuollutta kammova todella levollinen, isän apuun luottava, isään, josta ei koskaan tiennyt, mitä hän oikein ajatteli. Jos isälle nauroi silloin kun isä tuli leikkiä laskemaan, silloin isä tavallisesti suuttui; jos taas ei nauranut, niin isä vielä enemmän suuttui, tukisti, sanoi tyhmäksi pojaksi. Mutta nyt kammoksutti poikaa enemmän outo liikkumaton äitipuoli kuin isä. Sen tähden hän levollisesti turvautui isään, ihmetellen katsoi, ettei isä lähtenyt

pois äidin luota, joka tuntui ja näytti niin kummalliselta. Isä heltyi katseesta. Tuli mieleen ensimmäinen vaimonsa: noinhän Alma aina ennenmuinoin katsoi luottaen, rukoilevasti, kun Olli vieraissa ollessa oli juopuneena alkanut manata, riidellä. Oli Alma laskenut kätensä miehen käsivarrelle, katsonut rukoillen silmiin, hiljaa, verkkaan pyytänyt:

— Lähtään nyt jo kotiin, pois! ja usein mies olikin myöntynyt; useammin sentään alkanut vaimoaan sättiä.

Taas tulevat vedet Ollin silmiin, hän nostaa pojan syliinsä, kuiskuttaa:

— Niin, lähtään pois, me lähtään pois! Alma oli hyvä nainen... kärsivällinen... liian kärsivällinen... Mutta minä olin koira, suotta häntä epäilin... ja yhä epäilen... Siksi Villeänikin olen vihannut. Suo anteeksi, suo anteeksi, poikaparka. Koira olin, kun tahdoin sua pelästyttää kuolleele. Kunniallinen oli äitisi, rakas pojuni olet sinä, Ville... Kun aina vain sen jaksaisin uskoa... ihminen on kummallinen... joskus kuin sokea, villi, nälkäinen susi...

— Hyvä oli äitisi... Mutta tuo tuossa... hän oli petollinen, tunnoton. Hän, joka tuossa viruu vihoviimeinkin... uh, minkäläiset sen leukaluutkin nyt... niinkuin eläessään silloin kun oli äkäinen. Hän oli äkäinen aina, kun häntä sanoin petturiksi... Petturi hän oli, kun oli rahojeni vuoksi tunkenut minulle itsensä, raihnaisten ruumiin, jossa oli syöpä, sydänvika... Huh! Viekkana kuin käärme tuli hän

vuoteeseni . . . vasta avion kahleissa sanoi: tiedätkö, että minussa on sydänvika? Lyö vain vähäkin minua, niin kyllä murhaajaksi tulet, haha. Tiedätkö, että minussa vielä on syöpä, haha . . . Uh!

— Kaksi vuotta hän piinasi minua, inhottava, mädännyt raato . . .

— Ja nyt vielä kuollessaankin, minkälaisen onnettomuuden hän oli minulle tehdä, ihan kuin tahallaan, aivan kuin kiusaksi. Ajattele, Ville, ajattele sitä onnettomuutta, jos olisin ollut yksin kotona, kun eukko noin kuoli! Olisi saanut yhtäkkiä halvauksen salissa, pöydän ääressä, iskenyt ohimonsa rautanaulaan . . . Oh, heti olisin raudoissa ollut . . . laissa on vain kylmät pykälät, ei minulla olisi ollut todistajia siitä, ettenkö minä muka olisi häntä tappanut. Linnaan olisin joutunut . . . ehkä ikipäiviksi . . . yleinen syyttäjä saanut vääriä todistajia vastaan . . . Herrajumala, mihin kiikkiin minut olit saattaa, Mariana! Minä vankeuteen sinun tähtesi, joka elämäleni kaksi pitkää vuotta olit vain kirous, hammasten kiristys! . . .

Kuvitellessaan linnassa olemista Olli vallan kangistuu. Loppuikä, ehkä pitkäkin, rautaristikkojen takana, kosteudessa . . . rotat kirkuvat . . . aina pimeää . . . ei riemastuttavaa auringon sädettä . . . Oljet vuoteena vain, saviruukussa vettä . . . Tuon vihatun naisen tähden! . . .

Minne olisi Ville sitten joutunut . . . isä vankeudessa . . . murhaajan poika . . . hänen Almansa Ville . . .

Ah sitä kirottua Marianaa! Kuten usein eläissään tahtoisi Olli nytkin karata Marianan kimppuun, lyödä nyrkeillään, kuristaa, nauraen raahata tukasta. Ollin kädet vallan vapisevat. Jäivät vielä kuollessa pirulliset silmät raolleen ja leveät leuat väkälleen siltä koin syömältä raadolta... Ollin sydän alkaa kiivaasti pamppailla, lyö, lyö, lyö jyskyttäen se sydän... kolme kertaa kuin haleten... nyt seisahtuu pitkäksi aikaa...

— Herrajumala... kuolenko minä... herrajumala, armahda. Mariana, miksi se tirkistää silmäluomiensa välistä niin kummallisesti... Anteeksi Mariana... rakas Mariana... Minä kuolen... Mikä on kuolema... kauhea, en ole mitään hyvää tehnyt...

— Ah nyt sydän jälleen löi, kerran, toisen...

Silloin kuuluu tohtorin ääni aivan Ollin edessä:

— Nyt riittää jo...

Olli havaitsee, ettei Ville enää ole hänen luonaan, muistaa kuin houreessa, että se äsken hänen sylistään riistettiin, vietiin huoneesta, Olli näkee ilman silmissään pimenevän ja valkenevan, tuntee tohtorin käsivarsiinsa tarttuvan, itseään vietävän jonnekin, laskettavan sänkyyn, vaatteitaan ratkottavan auki, kyynärlihassaan kuin neulan piston. Hänen suuhunsa tyrkytetään lasia... Mitä siinä on? Konjakkia. Hän ei tahdo juoda. Rakkaan Marianan kuollessa oli hän humalassa. Nyt hän ei enää koskaan tahdo ottaa pisaraa väkevää huulilleen...

— Oh, Mariana... anna anteeksi... minä kuolen...

— Kuulette, ellette juo... armotta... Pohjaan!

Hänet pakotetaan juomaan suuri juomalasi toisensa jälkeen, hän ei tunne tulevansa yhtään humalaan, sydän vähä väliä kipeää tehden kuin moukarilla jysäyttää, taas pitkän aikaa sielua jännityksellä kiusaten seisoo...

Ah, nyt pampahti sydän kuin olisi haljennyt, veri tulikuumana syöksyi joka hermoon, päässä huijaa... tuntuu olo kuin humalaiselle saunassa. Jo nukkuu Olli.

— Jospa olisi kuollut... vahinkopa siitä! tuumii lääkäri. Niin se vaimovainaitaan piinasi kuin villit vankejaan.

*

Marianan hautajaisiltana myöhään istuvat isäntä Olli ja hänen veljensä, urkuri naapuripitäjästä, Ali-Ollilassa isännän huoneessa totilasien ääressä. Ulkona on pimeys ja tuisku akkunassa natajaa, syvä kohu kartanon ympäri käy; hiljaisuus on isossa talossa, vain pestävät astiat keittiössä kalisevat. Ville on vielä hereillä, seisoo isänsä tuolin takana, kuuntelee äänettömänä ja arkana miesten puheita.

Ali-Olli ahnaasti ryyppii, juttelee:

— Sinä, hyvä veli, et usko mihinkään yliluonnolliseen, sinä sanot luottavasi järkeesi. Älä sano niin. Älä sano! Sinä saat kerran kalliisti katua!

Ali-Olli kumeasti, vihaisesti örisee, kurottaa laihaa kaulaansa, hehkuvat kasvonsa lähenevät melkein kiinni veljen kasvoihin; tuijottavat Ali-Ollin sameat silmät, ohimoilla punaiset suonet paisuvat kuin onkilierot.

— Sinä saat kerran katua! Älä usko järkeesi, älä usko! hän örähtää, lyö rystyitään pöytään, niin että lasit ja lusikat helähtävät. On niin paljon kummallista. Minä muistan kun isämme talo paloi . . . minä olin kirkolla juomassa . . . Oli pimeä ilta kuin nytkin . . . näen ilmielävästi . . . krouvarin akalla oli vain yksi korvarengas . . . sellainen kultainen, raskas kuin suitsirengas. Yhtäkkiä rinnassani niin riipasi, lasi putosi kädestäni, puhkesin itkuun. — Nyt koti palaa! sanoi. Tahdoin lähteä, estettiin, naurettiin: kotisi palaa, vaan sinä et toki kotiisi palaa! Pidetttiin minut kapakassa yli yön. Mutta sinä yönä oli koti palanut . . .

— Älä luota järkeesi! örisee Ali-Olli tuskallisesti, vihaisesti. Henkiä on kaikkialla . . . nytkin olen varma siitä, että takanamme seisoo jokin musta . . .

— Poikasihan siinä vain on! naurahtaa urkuri.

— Älä pilkkaa! huutaa Olli. Älä piru ollen pilkkaa! Pilkkaaajat saavat kerran katua, kun tuomion tunti tulee. Me saamme kaikki kerran vastata, siihen minä nöyrästi luotan! sanoo Olli, nyhykii, ryyppää.

— Kerron erään koomillisen jutun! jatkaa sitten. Laiva oli merihädässä, myrsky ja laineet kävivät

yli laitain. Heittäysi katteeni polvilleen kannella, huusi: nyt, nyt auta herra jumala, muutoin . . . muutoin . . . hukumme! Merimiehet manasivat katteenia: raukka olet, neuvottoma töytää kuin pyrstötön lokki! — Katteeni meni hyttiinsä, säikähti: kas siellä istui mies outo, tutki karttoja liikahtamatta. Myrsky rytisi, välikannella vesi vyöryi. Katteeni taas kannelle, huusi miehille: kaikki, kaikki polvillenne rukoilemaan, muutoin . . . muutoin hukumme! Ei häntä kuultu. — Se laiva ja miehet hukkuivat, vain katteeni pelastui. Mikä oli se mies?

Lukkari naurahtaa. Silloin Villekin isän tuolin takana naurahtaa pelokasta, käsittämätöntä naurua.

— Mitä? Nauratko sinäkin, poika! Eikö se mielestäsi ollut kyllin koomillinen juttu! Olli vihasena polkee jalkaansa, kääntyy poikaan, tarttuu pojan korvaan.

— Hehe . . . naurappas nyt! Sinä naurat aina . . . kun isä hurskaita juttelee . . . Mikä piru sinussa on? Et sinä minun poikani ole . . . sinä olet pakana . . . he . . .

Ja Olli retustaa, retustaa korvasta poikaansa, jonka suu vääntyy karvaaseen itkuun, silmistä vedet alkavat vuotaa.

— No mitä syytä tässä nyt Villellä oli? ärähtää urkuri, käy tulipunaiseksi kiivastuksesta.

— Mitäkö syytä? Hehe . . . vieläkö häntä puolustat! Hän ei ole minunlaiseni. Minä en hänen

ijällään ollut sellainen pakana kuin hän. Hän ei olekaan minun poikani . . .

— Marssi makaamaan siitä! örähtää hän sitten pojalle, joka vavisten ja nyyhkien seisoo miesten välillä uskaltamatta paikaltaan hievahtaa.

Poika ei liikahda, pillahda itkuun:

— Porstua on pimeä!

— Hahaha . . . osaatkos sinäkin pelätä! naurahdaa isä hyvillään, nousee, tempaisee poikaa käsi-varresta, aikoo lempeästi saattaa pojan pimeiden huoneiden läpi palvelijain luo, mutta yhtäkkiä muuttaa päätöksensä, ilmestyy kasvoilleen irvistyksen tapainen ilo. Olli sysää pojan oven raosta porstuaan, sulkee pikaisesti oven, kuuntelee.

— Eipäs tohdi porata pimeässä! hän sanoo. Jopas kompuroi alas portaita kuin mies. Ähää, kiirepäs on. Mutta eipäs ulvonutkaan apua! hän melkein pettyneesti jatkaa.

*

Ali-Ollilan isäntä ja lukkari, hänen veljensä, ovat asettuneet vuoteisiin jo, lampussa heidän välillään pöydällä on liekki sammunut läpättämästä, pimeää on, akkunat vaaleasti häämöttävät, tuuli tohahtelee, jossain etehisessä rämpsähtelee lukitsematon konttorin ovi.

Lukkari on jo vähän aikaa lämpöisessä vuoteessa hiiskumatta venynyt, katon pimeyteen katsellut, kuunnellut tuiskun tohauksia.

Silloin alkaa pöydän toiselta puolta uikuttavasti kuulua Ali-Ollin ääni:

— Uh... uh... herra jumala... kädet ristissä yön hiljaisuudessa rukoilen... yksinäisyyden kammiassa, jossa ei rukoustani muut kuin sinä kuule. Uhhuh... miten nyt murheessa jaksan hetkenkään elää... Ota minut, ota minut tulisilla hevosilla luoksesi sen luo, jonka kanssa ei eläissään meillä ollut ainoaakaan kitkerää sanaa... Ei ainoaakaan kitkerää sanaa minun ja Marianan välillä... rakas oli hän minulle... Uh... uh... tue minua poikanikin tähden, jonka orvoksi raiskaksi joutua täytyy...

— Kas sitä veitikkaa! ihmettelee itsekseen lukkari. Nyt tahtoo veli hyvä uskotella minulle, että hänen ja vainajan välit olivat vallan taivaalliset, niinkuin en kymmentä pitäjää paremmin tietäisi heidän riidelleen ja tapelleen kuin kaksi villikissaa. Kummallinen olento on Olli, yhdessä tilassa sitä, toisessa tätä, tuhannessa tuhatta kuin vesi, joka milloin auringonpaisteessa kimaltaa, milloin huokaa öisessä pimeydessä ja tuulessa, milloin ryöppyää vihaisena koskenkiviä vasten, milloin matelee maan alle kuin käärme piiloihinsa; milloin kaunis, milloin ruma, luonnetta ei ollenkaan, jos kokonaisuutta luonteeksi kutsutaan.

Olli vielä jonkun aikaa ääneensä rukoilee, viimein lausuu hartaan, uikuttavan amenensa; sitten on kaikki tuiki hiljaa, tuuli vain tohisee ja ryskää.

Lukkari ajattelee:

— Hän tiesi mun valvovan. Mutta hän tahtoi minulle uskotella ajattelevansa, että minä jo varmasti nukuin. Joku muu kuin minä olisi tuon rukouksen kuultuaan tullut valmiiksi vaikka koko maailmalle kuuluttamaan, että Ali-Olli on hurskain mies taivaan alla. Sellainen mies se on veli Olli. Kuitenkin hänenlaisensa ketun pitäisi hyvin tietää, ettei voi minua narrata moisella hullutuksella... mitä hän sillä oikeastaan tarkoitti? Kumma on mies...

Kumma oli jo lukkarin ja hänen veljensä isäukkokin, Yli-Olli. Työmies kuului kova olleen. Kun aurankurkeen tarttui, niin väsyivät juhdat, uusiin vaihdettiin, ne väsyivät, taas vaihdettiin. Ukko ei väsynyt vaikka olisi kolme vuorokautta syömättä, venymättä kyntänyt. Rikas oli, ei olisi tarvinnut karkeissa töissä ponnistella, mutta ukkoapa huvitti kova ruumiin työ. Kun sellainen johonkin vuoden-aikaan loppui, joutui ukko kuin järjiltään. Silloin hän hurrasi kylille juomaan.

Humalapäissään hän saattoi tulla naapuriin, höristä näin:

— Missä on se minun nahkajakkuni? Se jäi eilen tänne minulta. — Vaikkei hän moneen viikkoon olisi talossa pistänytään.

— Mitäs Yli-Olli puhuu? Olitteko te muka eilen meillä? naurettiin vastaan.

— Olin... itsehän sen tiedätte... illallisellakin olin. — Sitten hän selittää, missä oli istuttu, mitä

oli juteltu, mitä oli tarjottu, miten monta ruokalajia oli ollut iltaiseksi.

— Missä on minun nahkajakkuni? Te olette sen varastaneet! pöyhistyí hän viimein, nosti vieraassa paikassa aika jyräkän, tahtoi könytä ullakolle etsimään, väitti varmasti jakun riippuvan siellä sen tai sen katonkannattimen takana, jonne arvoisat varkaat, isäntänsä, olivat sen piiloittaneet.

Muuten kerrottiin kylillä, ettei hänellä nahkajakua ollut olemassakaan, ettei sellaisia siihen aikaan vielä edes käytettykään näillä seuduin, vaikka hän sitä jos jostakin paikasta vaati varastettuna omaisuutenaan.

Mutta semmoinen oli hän vain humalassa: nahkajakusta huolehti. Mutta kun hän humalasta selvisi, oli hän peljästynyt, niin peljästynyt! Ajeli talosta taloon, pyyteli eilisiä nahkajakkumellakoitaan anteeksi sellaisissakin paikoissa, joissa eilen ei ollut käynytäkään.

Yksi ukon höperöksi tekijä oli viina, toinen mustaisukkaus eukostaan. Kun hän oli humalassa, vaati hän nahkajakuaan, mutta jos sekä selvänä että humalassa ollessaan sanankin mainitsit hänen eukostaan, niin manasi hän heti kärkeihin. Se oli hänelle helppoa, sillä hän oli myös lautamies: hänellä oli tosin nuo hullutukset nahkajakusta ja eukonsa tuhansista hyväilijöistä, mutta hän oli muuten pitäjän viisaimpia miehiä, joten olisi katsottu suureksi vahingoksi, ellei hän olisi tullut valituksi lautakuntaan. — Käräjissä Yli-Ollin syytetyt aina vapau-

tettiin todistajain puutteessa, mutta ei se lainkaan vaikuttanut niin, ettei Yli-Olli pian uudessa puuskassa taas olisi pariakymmentä henkilöä haalannut oikeussaliin puhdistamaan itseään naurettavan ilkeistä syytöksistä. Ja ihmiset antoivat Yli-Ollin kanssaan leikitellä: hänhän oli lautamies ja voi heidän hyväksyenkin monessa asiassa terävällä älyllään vaikuttaa, joskin hän joskus syytti heitä hänelle kuuluvan lemmen varastamisesta. Ei tarvinnut miehen kuin Yli-Ollilta kysyä: kuinkas siellä teidän kulmalla nyt voidaan! niin lensi hän punaiseksi, kurotti kaulaansa, tutkien, sihisten kysyi:

— Niin vaimoaniko tarkoitatte? ja siihen jos vastasi:

— Vaimoannekin... ja muita! niin oitis sai kärjähaasteen syistä ja tapauksista, jotka olivat ihmeelliset kuin sadussa.

Eräänäkin iltana oli Yli-Olli ajanut kyliltä kotiin kuin hullu, ori puhalsi, öhisi sieraimistaan, huohotti kiivaan ajon vuoksi; hevostaan kiinni sitomatta tai renkejä riisumaan huutamatta isäntä palttoo yllä töytäsi makuuhuoneeseen, alkoi kiroilla, potkia kaappeja, kurkistella sängyn aluksia, huudella äitiä; kun ei vastausta kuulunut, rupesi voivottelemaan, melkein itkemään iso mies; kuljeskeli joka huoneessa, väitti talon olevan vieraita miehiä täynnä, vaikka ne piilottelivat jossain, kellareissa, ullakoilla, portaiden alla; paiskiloi tuvassa raivoissaan korvot ja pöydät nurin, huuteli eukkoaan. Sanottiin emännän olevan tarhassa lypsyllä. Silloin mies päätäpahkaa sinne,

sätti vaimoan, sanoi hänen juottelevan renkejä ja kylän kuleksijoita maidolla, piilottelevan heitä navetan loukkoihin tai päästävän pakoon ennenkun isäntä taloon ehtii. Äiti itki: silloin isä alkoi anteeksi rukoilla. Eikä isä silloin ollut humalassa, koskapa ei nahkajakusta sanaakaan virkkanut.

Minkämoinen sitten oli vartioitu vaimo? Senkin traanitynnöriä! kuultiin usein renkien tiuskivan, kun isäntä heitä mustasukkaisena ahdisteli. Kovin lihava oli lukkarin äiti, kulki raskaasti syrjittäin keinahdellen, ahtaasti hengittäen... katseessa surunvoittonen raukeus... kärsi pääkipua ja pistoksia, ei valittanut koskaan. — Taitaa emäntä taas olla kiipeä? kysyttiin. — Jaa, taitaa niin olla! hän raskaasti huoahtaen, venyttelevällä äänellä vastasi, siten naurahti.

Ehkäpä nainen joskus oli narrannut miestä, kun tämä oli lähdössä jakkureissuilleen kylän naurettavaksi: mene vain, kyllä minäkin hullujen seuraa saan, jos en muuta puutu! Varma on, että isä kerrankin aivan selvänä ollessaan oli ruoskalla hurjasti hutkinut jauhosäkkejä aitan portailla: sanoi näyttävänsä kylän poikakelmeille kyydin!

Mutta yksipä tapaus jäi ijäksi lukkarin mieleen... se oli sattunut kevätaikaan, maaliskuulla... aurinko huikaisten, lämpöisenä säteili... vesi tippui kaksi-kerroksisen Yli-Ollilan räystäistä. Lukkarin alku istui vieraskuistin kynnyksellä auringon paisteessa, kuunteli, tirkisteli, missä ne varpuset niin someasti sirkuttivat. Silloin oli navetasta päin kajahtanut

itkunsekainen noituminen, isä oli juossut ulos navetan ullakolta, paiskannut ulkoa oven kiinni, iskut sisältä ainakin kymmenesti kolauttivat ovea, kuski-poika raivoissaan ullakolla itki:

— Saatanan sika . . . eikö sinulle traanitynnyri riitä! . . .

*

Olli sitten vasta poikasena oli hemmoiteltu. Mikä ihmeen yllirakkaus lie isällä ollut häneen . . . Lukkari muistaa eräänkin tapauksen lapsuutensa ajoilta . . . ehtoo oli, lukkari veljineen oli työn jälkeen viemässä hevosia rantahakaan. Vanhempi veli oli saanut itselleen nuoren, rivakan hevosen, lukkarin alku kuletti vanhaa, laiskaa Hippo-ruunaa. Vanhempi nuoremmalle ilkkui: ei tämä muka raviaan tohtinut laskea. Silloin nuorempi ravautteli suitsenperillä ruunansa laukkaamaan. Toisenkin hevonen alkoi laukata, sen ratsastajalle hätä käteen: älä aja, älä aja niin vietävästi, putoon!

Mutta kotiin tultua vanhempi veli jo edeltäkäs in voitonvarmana sanoi isälle, että nuorempi oli pieksänyt hakaan ajettaessa Hippo-ruunaa. Isä kummallisesti julmistui, ajoi pieksäjän kesken illallis-pöydästä, jossa kantelu oli tapahtunut.

Ah, lukkari muistaa sen niin hyvin . . . haikeana oli hän mennyt ulos illan hämäryyteen, tunkeutunut Hekun luo ahtaasen koirankoppiin, itkenyt, purrut hammasta. Äiti oli häntä vähän ajan kuluttua alkanut hellästi huudella pihalla . . . poika koirankopissa

ei vastannut . . . Vasta myöhään, myöhään, koko talon jo nukkuessa oli hän kopista hiipinyt lämpöiseen keittiöön, pujahtanut nukkuvain piikain viereen ja tuhatkerroin itsekseen vannonut, ettei tästälähin koskaan mitään hommaisi yhdessä veljensä kanssa; sitten nälkäisin vatsoin ja nyyhkien nukkunut.

Aamulla isä kuultuaan missä poika illalla oli piileskellyt ivaili: kuinkas se koirankopin komerootti nyt jaksaa?

— Älä nyt hyvä ihminen enää! oli äiti isää rukoillut.

— Sietää se, joka piinaa työstä väsynyttä hevosta! oli isä ärähtänyt.

— Hän eläintä . . . sinä ihmistä . . . niin se on! sanoi äiti haikeasti, päättään nyhyttyäen.

Sitten muistaa lukkari olleensa äidin poika; veli oli isän poika.

*

Yli-Ollilassa oli pitkin aikaa oleksinut vanha, kuljeksiva puuseppä. Tuolla kummallisella kyyryseljällä, isopeukaloisella höylänkäyttäjällä olivat omittuiset tapansa. Tupakanpuruista suutaan kieroön vääntäen kutsui hän itseään Pikkariksi, penningit ja raha olivat hänelle änninkejä ja rohaa, poika oli roika, herra herulainen, höylä hyveli ja viina, jota nikkari kovin rakasti, oli öjöö. Selkä kyssyssä hän siellä vanhan talon yläkerrassa höyläili, korjaili seinänkorkuisia mahonkikaappeja, kierrejalkaisia pöy-

tiä. Väliin veti lievetakkinsa taskusta esiin viisaan mamsellinsa haalistuneen kuvan, silmät vettä tihruen sitä hyväili ja pussaili. Kerrottiin erään vanhanpiian kaupungista nikkaria narrailevan, vievän ahkeran ukon säästöt, jotka noin pariin tuhanteen rohaan jo nousivat.

Pikkari oli mainio sadunkertoja. Vanhempi Yli-Ollin pojista joutui hänen hartaaksi kuuntelijakseen.

Ukko käkistellen ja nauraa hekottaen kykötöi höylälastuilla permannolla jalat ristissä allaan, imi piippua ja kertoi. Tuolilla häntä ei koskaan nähty istuvan: aina permannolla jalat notkeasti perän alle taivutettuina. Yli-Ollin poika istui höyläpenkin laidalla, hänen sielunsa janoisesti imi kummallisia tarinoita.

Lukkari muistaa, kuinka Pikkari ja hänen veljensä eräänä sunnuntaina istuivat auringonpaisteessa suurella kivirauniolla rantahaan aholla. Lukkarin alku ei heidän seurassaan oleskellut, sillä veli teki usein hänelle kiusaa, sanoi häntä kaalimatotikaksi — hän näet mielellään äidin keralla puuhaili vihanesmaalla, kepitti herneitä, tappoi kaalimatoja — ja Pikkarin juttuja oli äiti sanonut tuhmiksi. Mutta nyt sattui hän olemaan rantalehdossa pajupillin teossa, näki veljensä ja Pikkarin rauniolla, katseli ja kuunteli piilosta.

Pikkari oli kertonut jonkun jutun . . . sitten otti hän marjoja pienestä tuomesta, joka kohosi raunioista, ja syötti niitä ystävälleen. Tämä virnisteli, marjat olivat karvaita. Pikkari hikotteli, nauroi niin että

vatsa hytki, silmät vettä tihruilivat, käski toista vain syömään.

— Tulenko minä sitten varmasti ilvekseksi? kysyi toinen suu väärällään.

— Tulet, tulet! nauroi Pikkari . . . Kas, kas: jo alkavat korviin tulla tupsut . . . kas, kas: jo tulee niskaan keltaisia täpliä . . . Ota vielä tämä kourallinen . . . Kas niin sitä roikaa, hehehe!

Erään kerran kun Yli-Ollilassa sattui olemaan paljon vieraita isännän syntymäpäivillä — samana iltana, jolloin isä pitojen lopulla vieraiden sekä suuttumukseksi että nauruksi taas raivoisasti hulluteli käräjistä ja nahkajakusta ja äiti oli sulkeutunut huoneesensa — samana iltana ei ilves tahtonut tulla syömään yhtäkaa vierasten kanssa illallista. Ehkä hän alussa kainosteli vieraita, sillä arka hän oli; ehkä sitten kysyttäessä syytä siihen, miksi ei tahtonut yhteiseen pöytään, yhtäkkiä jokin ihme pisti päähänsä, hän tokasi nauraen, että vieraat olivat mustilaisia.

— Mitä, mustilaisia?

— Niin . . . mustilaisia! pojan päässä alkoivat kuvat väkevoityä, kasvaa . . . Riemukkaasti hän alkoi selittää, että tuolla tädillä oli nuuskainen kuono, tuolle syötetään lautaselta sian suolia, joita hänen pitäisi peljätä . . . tuolla . . . kas tuolla pikku tytöllä on ihan pikimusta pää ja nenässä vaskirengas . . . Tuo on varastanut hevosia . . . ja nahkajakun . . . niin on isä sanonut.

Silloin isä suuttui... Riivattuko tuolla pojalla on! Isä tukisti poikaa, poika puraista rusautti isää käsivarteen, alkoi nelinryömin pyllerröidä permanolla, kuin metsäkissa, ylös kattosänkyyn kapusi, irvisti sieltä ikeniään ja haroi kynsillään kuin ilves. — Jopa oletkin koko konstmaakari! alkoi naureskella isä.

Sitten lähetettiin tuleva lukkari kaupunkiin kouluun, ja muistot veljestään nyt koko lailla vähenevät. Äidin ansioksi hän lukee sen, että hänet kouluun lähetettiin... hän niin mielellään oli lukenut jo kotona... mutta veljestä oli kiertokoulun opettaja naureskellut:

— Hän on ihmeellinen. Kun hänet panee esimerkiksi sisältä lukemaan, niin hän jonkun aikaa lukee ähkien ja puhkien aivan oikein, vaikka hitaasti, mutta yhtäkkiä hän alkaa kiivaasti rampattaa aivan omiaan... silmät ovat kohonneet kirjasta, mitä nähnevätkään... ei katso kirjaan, tekee itse kertomukseen jatkoa... usein hupaisempaakin kuin kirjassa...

— Hehe! nauroi isä... Eihän meidän poika järjettömiä lorua kun loruaa... se vain parantelee kirjaa... sellainen veitikka se on... Ei siitä lukijaa tehdäkään... kunhan jonkin verran osaa edes kirjoitusta kyhätä... kukas sitten taloa vielä hoitaisi!...

Lukkari vain muistaa, että kun hän tuli lomaksi kotiin koulusta, oli veli aina sillaikaa hirveästi kasvanut ja lihonut. Mutta tulijalle isä oli sanonut:

— No sinä nyt olet pieni ja vetinen... ei sinusta muuhun kuin kirjoihin olekaan... Vätys!

Vätys! Kovin niukalla sai vätys olla kaupungissa koulu-aikaan... se häntä harmitti sitä enemmän, kun tiesi veljensä maalla saavan rahoja miehinmäärin mihin ikinä tahtoi. Mutta ylpeydessään hän ei armoja anonut... niin tottui hän itse ansaitsemaan...

Kahdeksantoista vanhana oli veli maalla ruvennut ajelemaan kylillä, ostelemaan ja taas myymään polkuhinnasta kelloja, vaihtelemaan saappaitaan, takkia, mitä ikinä vain mukana sattui olemaan, juomaan.

Hän oli silloin ollut kaunis poika: pitkä, tavatoman vankka varreltaan, pitäjän väkevimpiä miehiä; tukka ruskea, tuuhea ja kiharainen, silmät kuitenkin omituisen sameat, huulet paksut ja veltot, suu aina etenkin toisten juttuja kuunnellessa kummallisesti, töllöttävästi puoliavoinna.

Isä häntä alituisista, tappiota tuovista vaihtokaupoista ja lekkerien kotiin kulettamisesta nuhteli, mutta poika silloin heti joko hämmästyttävällä lennolla alkoi kuvata sen ja sen ystävänsä naurettavia puolia, jotka parhaiten pistivät silmään juomapöydässä, tai veikistellen sanoi:

— Juohan isäkin, eikä kuitenkaan niskojaan taita! tahi jos sananvaihto kävi kiivaammaksi, niin naurahteli vain tyynesti.

— Mitä sinä vielä naurat? kiivastui isä.

— Koko pitäjä nauraa isälle... Eikö siten oma poika saisi nauraa!

Tämä kävi niin arasti isään, että hän alkoi melkein pyydellä anteeksi pojaltaan. Sitten alettiin yhdessä voivotella, sadatella isän onnetonta päähänpistoa nahkajakusta ja vaimon puusniekoista. Lopuksi otettiin yhdessä norreja. Äiti vaieten askareissaan kulkien heitti ohimennessään haikeita silmäyksiä mieheensä ja poikaansa.

Yli-Ollin vanhempi poika oli kyläretkillään saanut tilaisuuden seurustella herrasväenkin kanssa. Näinpä hän herrasväestä ajatteli:

Ah, herrasväki aina hyvin rahaa ansaitsee, ei koskaan kurise muutamasta kymmenmarkkasesta, lukee mukavia juttuja sängyssään myöhään yöhön ja makaa myöhään päivällä; herroilla on korkeat kaulukset ja naisten ollessa poissa seurasta he aina juttelevat kerrassaan ihastuttavia asioita. — Pianpa osasi hän kammata siroiksi ja yapaiksi kiharansa, lasketella leikkiä, kumartaa notkeasti, käyttää kehnosti vieraskielisiä lainasanoja. Komeana hän maailmalle ajeli, hymyilevänä, kiharapäisenä, tyynesti hän herrainpöydissä jutteli siitä tai siitä kaupungista, ilotytöistä, joille oli yöllisten huijien maksuksi narrannut arvottoman vaskisormuksen puhtaana kultana. Kotona ollessaan hän lihavana lojui sängyssä, tupakoi tai käveli hiljaa huoneesta huoneeseen. Kuvittelipa olevansa aikamoinen herra, jolla oli kyläkunnan käsittävä tila, satoja lemmiä, säkenäsähköviä oriita...

Väliin pöllähti päähänsä ruveta erityisesti huolehtimaan karjasta. Nauroi isän toralle, riisti isältä rahoja, osti lehmiä yhä ja yhä, täytti navetan ahtauksen saakka, hävitti hevosia, täytti tallin pilttuut lehmillä. Lopulta ovat lamponavetatkin lehmiä täynnä, nuori isäntä ostaa rehua suunnattomista hinnoista, houkuttelee suurtalojen karjakot Yli-Ollilaan ylenmäärin suurille palkoille, myy maitoa halpaan hintaan: kunhan kauppa vain käy! Väsyä pian, myy lehmät ensimmäiselle haluavalle, on köyhdyttänyt taloa suunnattomasti vähällä ajalla; isän säästöt loppuneet jo aikoja sitten. Itkee, voihtii hulluuttaan, tulee tuiki synkäksi, näkee itsensä kaikkeen kelvottomaksi, alkaa juoda.

Sanotaan hänen olevan kelvottoman kaikkia asioita hoitamaan sentähden, ettei ole saanut koskaan olla yksin, omain käsivarsiensa armottomassa turvassa, vaan että poikansa mieliteoille arka isä on henkensä edestä ahertanut hänen oikkujaan täyttääkseen. Silloin tulee synkeyteensä pelastava ajatus: hänen on päästävä omain kättensä armottomaan varaan.

Siihen päästäkseen hän houkuttelee isänsä ottamaan lainan, ostamaan hänelle naapuripitäjästä kalliin tilan, jonka eräs hänen ystävänsä olisi valmis myymään. Tila ostetaan, riemuiten poika menee tilalleen, huomaa kaiken siellä olevan rappiolla. Tulee taas synkäksi, kulkee juopporetkillä uusien ystäväinsä luona, myy ensin talon irtainta, viimein koko talon polkuhintaan saadakseen juoda. Palaa kotiin,

itkee, ulvoo vatsallaan sängyssä monta päivää iso mies. Alkaa sitten jälleen kotitaloa juoda.

Isä on jo ammoiden tullut kuin höperöksi, sanotaan viisaimmaksi silloin kun puhuu nahkajakusta. Eräänä pimeänä iltana isä jälleen raivoaa kotona... poika on juomaretkillään kylillä. Isä vannoo pirtin ullakon olevan täynnä nuoria miehiä, järjettömän pojan kavalia ystäviä... eukko on ne sinne muka piiloittanut... kunnes isäntä menisi poikansa luo krouviin... sitten panisi emäntä pidot toimeen kotona. Mutta eipäs!

Isäntä ei olekaan mikään pässinpää!... Hän ei menekään krouviin... varastaisivat taas hänen nahkajakunsa... hän menee vinnille, manaa vekkulit käräjiin poikansa ja vaimonsa viettelemisestä... hän on lautamies...

Sinä iltana paloi koko Yli-Ollila, isäntä oli ullakolla päästänyt tulen valloilleen.

Pari päivää sen jälkeen isäntä hirttäytyi.

*

Lukkari oli silloin jo päässyt virkaansa. Isän hautajaisten jälkeen hän tuli käymään hävitettyyn synnyinkotiin, vanhan äidin luo saunarakennuksessa asumaan. Veli oli tullut jumaliseksi, näki näkyjä, vaati ihmisiä silmilleen sylkemään, niin keho kun muka oli. Lupaili parantua, hengen hädässä rukoili, ettei lukkari vain veisi äitiä Yli-Ollilasta. Äitipä ei onnetonta poikaansa jättää raaskinut.

Puuhailipa onneton poika hetken sävyisänä, rakensi talon entistä ehommon; yhtäkkiä jätti kaikki silleen. Veli vei äidin pois.

Möi onneton poika sitten kotitilan, maksoi velkojat, katosi merille, vannoi upottavansa itsensä myllynkivi kaulassa synkimpiin syväntöihin. Kolme neljä vuotta oli kadoksissa, ilmestyi yhtäkkiä jälleen kotiseudulle pulskana ja iloisena.

Vuoden eli kotiseudullaan pulskasti säästöillään, sitten nai rikkaan talonpoikaistytön. Hän oli kaunis mies, sanottiin paljon entisiltä elintavoiltaan muuttuneen, itsekin ijäksi muuttuneensa vakuutti, kun muut sitä hänelle uskottelivat.

Hänen ensimmäinen vaimonsa oli viaton, kaikki vaieten kärsivä raukka kuten äitinsäkin oli ollut. Samallaiseksi tuli kohtalonsakin.

Isä oli ollut mustasukkaisuudessaan naurettavan hassu, poika oli kerrassaan hurja.

Tässä hän vaimonsa rahoilla ostetussa Ali-Ollilassa monta vuotta vaimoaan kidutti. Kaupungin mamselliksi hän vaimoaan sätti... vaimo ei kellynnyt muka mihinkään, ei osannut hoitaa taloutta... tahtoi vain pitsiä virkata, neuloa koreita kukkasia pöytäliinoihin... joutavia töitä... Ja lueksia sitten ja soittaa sitraa, jota mies suorastaan vihasi! Hänen korviaanhan musiikki muka suorastaan vihloi kuin koiran korvia... kun vaimo soitti...

Ja välit yhä samenivat kun Ville syntyi... Joskus mies pitkät viikot kotonaan humalassa vartioi eukkoaan kylän nuorilta miehiltä, joiden tavat omasta

nuoruudestaan muka hyvin tunsi; joskus oli taas pelkkää katumusta ja hurskautta, uskoi vaimon omaan rauhaansa, kuljetti hänelle silkkejä, kirjoja; mistä lieene kerran tuonut pianonkin, jonka soittoon vaimo luonnollisesti ei kuitenkaan kyennyt.

Lopulta vaimo oli käynyt äärettömän herkäksi, heikoksi, toivoi enää vain kuolemaa.

Kun hän kuoli, silloin mies haudalla riehui, sadatteli itseään vaimonsa murhaajaksi, tahtoi hänkin hautaan, kuvaili komeissa hautajaiskekkereissä kaikille nyyhkien, miten sovussa he rakkaan Almansa kanssa olivat eläneet, mutta seuraavana päivänä oli jo iloinen ja kaksi seuraavaa päivää piti tuttuineen hurjia hautajaisjuominkeja, joissa uutta naimisiin menoa suunniteltiin.

Ennen suruvuoden loppua naikin talouden hoitajattarensa. Se oli miehelle karvas erehdys: toinen vaimo ei antanutkaan itseään pidellä miten tahansa. Mariana, pitkä, roteva nainen, rakasti syöpätaudistaan huolimatta iloista elämää, tansseja ja vieraskemuja, joita hän Ali-Ollilassa usein pani toimeen. Mies sadatteli, haukkui eukkoa iletäväksi raadoksi, josta ruumiinkoi oli jo ehtinyt lonkkaluutkin kaluta, kalmiston haaskakummitukseksi, joka oli itsensä osannut petollisesti hänen vuoteesensa viekastella. Eukko keukautti niskaansa: luuletko sitten, etten jo ennen naimisiin menoa sinua tuntenut! Minä en olekaan mikään Alma, joka sinulle olisin tukkasi vuoksi tullut. Mutta rahojasi minä halusin — olet-han sentään rikkaan talon arvoinen!

Ja avaimet piti omassa taskussaan se eukko! Miehellä ei ollut muuta tekemistä kuin ajaa kylillä juomassa, vakuuttamassa jumalan nimessä miten Ali-Ollilassa oli onnellinen avioelämä. Vähässä ajassa hänen komea tukkansa sai harmaita karvoja avuttomasta raivosta, kasvonsa muuttuivat kidutetun särmikkäiksi, ryppyisiksi, pulleain viha- ja viina-suonten risteilemiksi, äänensä kummallisesti kiukua korahtelevaksi.

Mutta Ville sai hoidon puutteessa kasvaa palkollisten parissa. Äitipuoli viis hänestä välitti, isä häntä joskus hellitteli, Alma-vainajan hurskaudesta, hellyydestä tälle kertoi; useammin ei kärsinyt poikaa kasvojensa edessäkään.

Näin ajatteli viisas, itsekylläinen lukkari, Ali-Ollin veli, järjen mies.

ALROY.

Kun kevät laulaen maille saapuu, niin silloin myös pieni, vanha kaupunki meren rannikolla matalan virran varrella, pieni kirjava kylä kallioiden raoissa, meren ulappain tuulessa, nuoruutensa kevättä muistaen ihanaksi muuttuu. Aurinko kimaltaa ylös kolmikulmaiselle torille, jonka yhtä laitaa kaartaa huikaiseva rivi kirjavia töllejä ja joku kivirakennus, toista hallitsee valtion mustanpunainen tiilihirviö, lyseo; kolmannella kohoo raatihuoneen tervaa kiehuva katto — aurinko kimeltää torille niin lämpöisenä, että luulisi outojen, kultaisten kukkien syöksyvän läpi seinävieren hangen, väristen kohti aurinkoa aukeavan, mutta hanki se iloisesti sulaen lämpökukkasten tieltä katoaakin puroina alas talojen kirjavaan parveen, kymmeniin koukkuihin katusoliin, joissa päivä kimeltää, kivijalat hehkuvat, läkipeltirinkelit välähtelevät, huojuvat tuulessa värjärein haalistuneet kylttilangat ja peitturin kyltiksi ripustetut vasikannahat. Räystää tippuvat, siellä täällä huikaisten heijastaa auringon säihkyä tuli-

punainen talon seinä, levottoman iloisina varpuset tirskevat. Mutta naakat ilmassa ketterästi kiertävät kirkon kukkoa, istuvat kirkon harjalle riviin, juttelevat yläilmain tuulisessa sinessä velhomaisen lyhyttä, jaakahtelevaa salakieltään. Umpuja kiihkeästi piilipuihin puhkee, vihertävät arasti sireenit vierellä vanhain talojen, takana punaisten pisteaitain, yli pumppukaivojen, joiden ympärillä mielellään näkisi vedennostohommissa askartelevan tyttösten, joilla pitäisi olla raskaat, kellervät palmikot ja suuret, viattoman hymyilevät, siniset silmät.

Mutta kaupungin alla virtakin, joka aikain kuudessa on vanhentunut, madaltunut, jonka keskelle suvella jo heinäiset, hyllyvät riutat kohoovat kuin kuloruoho kuolleen rintaan, vanha virtakin muinaista mahtiaan muistaa, hankaa, hankaa avannoita jäihin, sieltä auringon kimallukseen kurkistaa, tuntee suoniensa jälleen kiehahtavan tulvilleen pakottavan hurmaavaa voimaa, pursuaa avannoista ylös, painaa jäät alleen, patoja kasaa, jättiläiskokoisia, syllän paksuja jäälevyjä kumisten nurin niskoin paiskaa. Virran rinta huohottaen nousee, laskee. Laskee se suvannossa, nousee mahtavasti jälleen kaidassa salmessa, josta kohoovat vanhan linnan rauniot. Nousee virta, hyväilee, halailee vallien helmuksia kuten ennen, jolloin linna ylpeänä, valkeana kohosi syvistä vesistä, jolloin sen kanuunat verikoirina torniaukoista yli seutujen kurkistelivat, irvistelivät ikeniään, murisivat jylhää, ylpeää vihaa. Halailee virta rauniotornin helmuksia, räiskyttää hopeapisareita

huimaan korkeuteen, vaahtoo ohitse rannan päättömän, punaisenkirjavan aittarivin . . .

Ah, koko lämpöisen päivän, koko varjoihin viilenevän kevätillan tahtoisi haikeassa riemussa istua keväisen virran reunalla vääristyneiden rantamäntöjen juurella, katsella yli veden kaupunkiin, missä oudosti suhisevain vaahterain alla iltarusossa punertaen talot kallistuvat toisiaan vastaan yksi sinne toinen tänne kuin vanhukset, jotka nojaavat toisiinsa väsyneet päät. Läpi vaalean yön tahtoisi hyräillen katsella, kuunnella veden kumisevaa, väkivaltaista painia silloin, kun se vielä kerran vuodessa väkeväksi tullen musertaa ja paisumuksensa syvyyteen paiskaa raskaat, tyllyt jäät.

Mutta kaupungin mannerpuolella hautausmaan takana on suuri metsä, jossa jylseinä kohoovat kalliot aarresoista. Kallioissa kuuluu olevan vangittuina pakanajättiläisiä, jotka ennenmuinoin pommitivat kaupungin kirkkoa hirveillä kivimöyhyillä. Ne tuulen metsän läpi humistessa niin kummallisesti laulavat, ne jättiläiset.

*

Tämän metsän kautta kiemurtelee maantie kallioiden ja rämeiden välitse mannerseudulta meren rannan kaupunkiin. Sitäpä tietä ajoi muudanna vuonna peninkulman päästä kotoaan Ali-Olli, toi poikaansa kaupunkiin, pitäjän ainoaan kansakouluun.

Se oli ollut vaikea asia tuo pojan kouluun lähettäminen Ali-Ollille.

Se oli tapahtunut näin:

Eräänä iltana toukokuussa — aava järvi Ali-Ollilan alapuolella oli jo liekuttanut jäänsä toiselle puolelle selkää, Yli-Ollilan rannalle, illan ilma lämpöisesti viileni, rusotus hellänä loisti kaukaa järven takaa jylhiltä vaaroilta, koivut itsekseen ritisivät, saivat yöksi riitesuojaansa — eräänä iltana istui nuori naapurinisäntä, jonka muuten Ali-Olli alkaen turhista syistä vapista ja äristä oli useasti ajanut talostaan taas huomenna mennäkseen ajetulta anteeksi pyytämään, naapurin isäntä ja tämän veli, nuori ylioppilas, istuivat Ali-Ollilassa totilasien ääressä. Ukko huokaili elämän koettelemuksistaan, puhui peljäten ennustamis- ja edeltätietämis kyvystä, nyyhkytti, rukoili jumalaa ja ryypäsi. Silloin sattui Ville hiljaa tulemaan huoneeseen: iso poika, mutta niin lapsellisen näköinen. Jäi arasti seisomaan oven pieltä vasten, näytti äärettömästi haluavan kuulla isän pöyristäviä juttuja, katseli hiiskahtamatta suu auki, silmät pyöreinä.

— Setä, ettekö Te aiokaan panna tuota Villeä kouluun? sattui ylioppilas kysymään.

Olli melkein säpsähti, jopa katsahti epäluuloisesti ylioppilaasen, kurotti laihaa kaulaansa. Ääni tekeytyi kylmäksi, välinpitämättömäksi, kuitenkin värähti omituisesti.

— Kouluun? . . . minä olen tuuminut . . . en milloinkaan! vastasi haparoivasti, kiireesti, kummallisesti vuoroin naurahtaen, vuoroin katkerasti suutaan vääntäen.

— Mitäs siinä seisot! sanoi hän sitten tylsty pojalle! . . . Noin siistimättömänä . . . menhän nyt sinne Liisun luo! . . . jatkoi sitten lempeämmin, kuin vierailta tylyjä sanojaan anteeksi pyytäen . . .

Poika lähti vastahakoisesti marrien . . . olisi niin mielellään jäänyt, etenkin kun hänestä itsestään puhuttiin, mutta ei uskaltanut.

— Niin . . . kouluun! . . . tuumi Ali-Olli; pitkäksi aikaa vaikenä, sitten yhtäkkiä kiivaasti ärähti:

— En minä häntä pane kouluun!

Vieraat tiesivät isännän helposti raivostuvan, eivät virkkaneet mitään.

Vähän ajan kuluttua alkoi Olli, ääni kummallista liikutusta värähdellen, verkkaan:

— Voisihan sen niinkin . . . mutta Almakaan ei kai olisi tahtonut häntä kouluun . . . Sitten yhtäkkiä ikäänkuin viime sanain valhetta säikähtäen, kiireesti, halveksivasti:

— Ne tulevat sellaisiksi vätyksiksi koulussa . . . minun veljenikin on sellainen . . . hehe . . . Tunnette hänet? . . . hehe . . . suokaa anteeksi, suokaa anteeksi, kyllä hän on väty . . . en tahdo kertoa . . . suokaa anteeksi.

Sitten:

— En minäkään ole koulua käynyt . . . elämän koulun vain . . . niin raskaan, niin raskaan! ja alkoi nyhkiä. Sentähden on velikin väty: kirjoja paljon lukenut, ei tiedä mitä on olla elämän mylerryksissä . . . kun hyvä onni veljen itsensä sulki kamarin seinäin sisään pois viettelyksistä, näke-

mästä kaikkialla synkkää... niin sanoo vain... minulle on sanonut: miksi et ollut järkevä! Järkevä! Kelle taivaan jumala on järjen antanut... Suokaa anteeksi, hyvät vieraat... minä olen monta kovaa kokenut... en oppinut mitään...

Vedet valuvat Ollin ruskeille poskille... Sitten taas tuimenee:

— Mutta jumalan varoituksia ja viittauksia minä sentään ymmärrän... Uskotteko henkimaailmaan?... Minä luulen, että pojalleni riittää rip-pikoulu... kovin vanhakin jo on... kohta kymmenen vanha... viaton vielä...

Mutta tämä keskustelu taas herätti Ali-Ollissa ajatuksen, jota ei saanut pois päästään. Yötä päivää hän sitä tuumi, joskus ylpeästi ajatteli, ettei pojan tarvinnut saada sen enemmän kouluoppia kuin hän itse oli saanut, joskus ajatteli, mitä Almavainaa olisi asiasta arvellut, heltyi, päätti kouluuttaa. Mutta samalla alkoivat vanhat epäilykset tanssia sielussaan hassua tanssiaan: ei uhallaankaan hän lähettäisi Villeä kouluun, koska Alma olisi niin tahtonut. Sitten ajatteli: miten huolimattomasti Mariana oli poikapuolta hoitanut, itse kulkenut tansseissa, kuluttanut rahaa. Silloin viha Marianaan herätti säälin poikaan. Sääliessään alkoi muistaa, miten tylästi itse oli kohdellut poikaa, joka oli syytön, vaikka äiti millainen olisi ollut. Heltyi taas, päätti kouluttaa poikaa niin pitkälle kuin tämä ikinä haluaisi. Alkoi ylpeydestä riemuita, kun ajatteli poikaansa ja jossain ylhäisessä vi-

rassa . . . miten hänen vihamiehensä hänelle olisivat kateellisia! Taikkapa, jos hänestä tulisi lukkari: olihan äitivainajalla laulun ääni . . . isällä itselläänkin oli ollut, vaikka se oli juomisesta jo aikaisin pilautunut . . . Kostopa olisi mukava veljelle, joka aina niin virka-arvollaan mahtaili, järkeä saarnaili.

Kiivaasti alkoi isä opettaa poikaa edes sisältä lukemaan, että voisi syksyllä lähettää kansakouluun. Opetus maksoi pojalle monet kyyneleet, mustelmat, vasten seiniä paaskaamiset, yksinäiseen huoneesen sulkemiset, sillä isä ei ollut mikään opettajanero . . . Ah, noin hirveääkö koulussakin on! ajatteli poika. Sitten isä minut sinne kiusatakseen lähettää.

Joskus oli isä epätoivoinen pojan lahjoista. Hm . . . sinä olet Alman poika . . . tomppeli, vätys! hän silloin halveksivasti sanoi . . .

Mutta silloin, kun poika osasi hyvin, hän riemasteli:

— Kas niin . . . sellainen se isän poika on . . . suo anteeksi, suo anteeksi . . . en sua lyö enää . . . No niin, eihän isän poika itke . . . hän on mies. Kuules, millainen mies minä olin kun sinun ikäisenäsi olin kiertokoulussa!

Ja sitten isä nauraen ja nyyhkien kertoo, miten hän sisältä luettaessa ajatuksissaan oli tuonkin paikan pipliasta vääntänyt, tehnyt aivan erilaisen jatkon kertomukseen kuin mitä kirjassa oli. Mutta paljon paremman, paljon paremman! Kaikki olivat sanoneet, että isän muunnos raamatun kertomukseen oli alkuperäistä paljon parempi.

Syystaivas oli lämpöinen ja sininen, päivä paahtoi hiottavasti selkää ja niskaa, kun Ville isänsä kanssa ajoi kaupunkiin. Laskeutuivat hautausmaan rinteiltä alas ohi hietahautojen, joissa valkeina kuummotti pääkalloja ja reisiluita. Hevonen juoksi hyvää lönnkää. Alkoi alhaalta kuulua aika remakkaa, kuin poikaparven huutoja, kirkunaa. Tulivat aukealle paikalle. Mistähän tänne on näin paljon renkipoikia tullut palloa nakkaaman? tuumi Ville. — Mikä se tuo punainen tötterö tuossa on? kysyi. — Älä nyt siinä hypi, sormillasi osottele! örähti isä. Mikäkö on? Öljysäiliö se on . . . siinä pidetään kaupungin paloöljy.

Huristivat vihreästä tulliportista sisään . . . alkoivat rattaat paukkua ja jyristä, kun isä vielä löi hevosta kiivaampaan juoksuun . . . oli jäädä kadulla alle lehmä, jota pieni tyttö ajeli kiivaasti hyökkäävän hevosen tieltä. Kärkyjen kolinaa, vastaan ajajoita, jyrkkiä, huiskauttavia käännöksiä talojen kulmissa, uutta, kaitaa kiemuraista kujaa jatkui.

Ajoivat kaidalta kujalta sisään portista . . . suuri, keltainen rakennus, avaralla pihalla auringon paisteessa oli paljon lapsia ja hevosia.

Ville säpsähti, kauhistui. Kaikki kävi mielessään yhtenä sekamelskana. Kahdet korkeat, jyrkät portaat . . . noustiin ylös oikeanpuolimaisia. Hirveän raskas ovi portaiden yläpäässä, iso kivi nuorassa siellä kellui, veti ovea kiinni . . . kivi se oven niin raskaaksi teki.

Isä puheli jonkun lihavan herran kanssa... herralla oli punertavat kädet, etusormessa sellainen iso, paksu, lattea sormus... Pian se herra lyö minua, se on opettaja! ajatteli Ville...

Sitten ei Ville tiennyt muusta, kuin että tulivat isoon huoneeseen, jossa oli paljon lapsia ja vieraita, jotka kaikki Villen mielestä katsoa tuijottivat häneen niin kummallisesti... Se opettaja, lihava mies, jolla etusormessa lattea, paksu sormus kiilui, tahtoi viedä häntä jonnekin, hän tarrautui kiinni isään, isä kamalasti näytti suuttuvan, pökkäsi niskaan, tuuppasi jonkin leveän penkin ja viistokantisen pöydän väliin, ihka vieraan tytön rinnalle... Sitten piti lukea sisältä, sitten ulkoa... ei Ville muistanut mitä hän luki, näki vain joka hetki lattean, paksun sormuksen silmissään kiiluvan, kuuli isän ärähdyksiä sivultaan: vastaa nyt, vastaa! Ville vastaili, painui vavisten penkillään niin alas kuin suinkin voi, kuten piiloon päästäkseen, näki mielessään, miten opettaja jo nostaa hänet niskasta ilmaan, lennättää seinää vasten... läpi ihmisjoukon... isä oli kotona tätä kohtaa luettaessa hänet seinään paiskannut: silloin oli koskenut niin pahasti kupeeseen, joka sattui oven lukkoon... Sitten hoksaa Ville kertovansa Jaakko Cookin matkoista ja tappeluista villien kanssa... toiset lapset katsovat häneen suu auki, opettaja hymyilee. Mitä ihmettä! Nyt se häntä varmasti aikoo vetää korvasta... eikö se hymyile niin salaperäisesti... vai eikö se ilkeästi hymyilekään kuten isä aina sitä

ennen kun korvasta tempasi. Mitä ihmettä, ei opettaja korvasta tempaisekaan, hän Villeltä ystävällisesti kysyy:

— Mistä sinä olet Jaakko Cookin matkoja luenut?

Ville säikähtää ... nyt isä varmaan suuttuu ... isälle mitään virkkamatta oli hän kesän lopulla ullakolla komunnut ... muistaa ison, pyöreän arkun, jossa oli papereja, kuvia, kirjoja ... ja myös Cookin matkat ohuissa, punertavissa kansissa ... muistaa joka sivun ... näkee tiheän palmumetsän kuvastuvan meren päilyvään tyyneyteen, rannalla villien majoja ... villeillä koreita höyheniä pää täynnä ... alkaa riemuiten kuvata soutuvenheitä, pitkiä, kaitoja kuin mattosukkulat, keulat syöksyvät eteenpäin, halkaisevat kuin veitset vettä, kirjavat melat välähtelevät, jää jälkeen vaahtoinen, sihisevä kölivesi ... Ah, ja sitten alkaa tappelu ... Keihäät ...

— So so, jo riittää ... kyllä pääset kouluun, saat mennä isän kanssa! nauraa opettaja.

He lähtevät isän kanssa, kaivavat esiin vaatteet porstuassa täyteen säilytetyistä nauloista, tulevat jälleen korkeille portaille ... aurinko heloittaa, jokivesi kimeltää tuolla matalain pärekattojen ja mustain savupiippujen ylitse ...

— Mikä, mikä se on tuo tuolla? huudahtaa Ville, osoittaa portailta joelle kauas.

— Se on linna ...

— Niin, linna, linnahan se oli! Toisteleo Ville yhäti portaita alas astuessaan... olihan hän sen kerran nähnyt rengin kanssa kaupungissa puodissa käydessään... sellainen kuin mikä kivikellari keskellä jokea... vesi välkkyi ihan seinän juurella... seinän yläreunassa tiilet punertavat... sinneköhän linnaan se isä olisi joutunut... kun usein pelkäsi, että olisi joutunut, kun äiti kaatui rautanaulaan... hiirien syötäväksi torniin, jossa ei anneta muuta kuin vettä... ellei vieraita olisi ollut kotona silloin, kun äiti kaatui rautanaulaan.

He nousevat ylös toisia jyrkkiä portaita, samalaisia, kuin koulun portaatin... samassa rakennuksessa... ja samallinen raskas ovi... mutta sisäporstuassa permanto niin sylkinen ja moskainen...

Tulevat huimaavan isoon tupaan, väkeä täynnä sekin... tupakan savua ihan sinisenään... ihmeellistä äänten porua. Tuneskelevat väen läpi ison uunin viereen, sitten ohitse... isää tervehtii pieni, mustaverinen eukko... Se eukko johdattaa isän ja hänet tuvan taa kamareihin... kah, toisessa kamarissa näkyy seinällä olevan samallinen pienen pojan kuva kuin kotonakin... ihan samallinen lammaskin sylissä... Johannes-kastajan kuva... Hänen päättäänhän sitä vadissa kannettiin...

Isä juteltuaan sen mustan eukon kanssa selittää, että Ville jää tänne asumaan... tämä on kunnallishuone... tämä rouva on kunnallishuoneen rouva... tästä on lyhyt matka kouluun: vain muutama askel... Ville katsoo isään suurin,

hätäytynein silmin. Ei! hän itku kurkussa änähtää, ei, ei, ei! Mutta isä katsoo julmasti, sanoo:

— Soh... kuin sinä olet pölsö... iso poika!

— Suokaa anteeksi, hyvä rouva, suokaa anteeksi! isä sitten pyytelee siltä mustalta rouvalta. Se on sellainen lapsi vielä, pelkää, vaikka käy yhdeettätoista... Suokaa anteeksi...

Ja sitten isä jättää rahoja sille mustalle eukolle ja lähtee pois, lähtee kaikista Villen pitelyistä huolimatta... puhuu joistakin pyhiksi kotiin tulemisista... suuttuukin, pistää namuskäärön kouraan... heittää mustan eukon kanssa kamariin, katoaa väkijoukkoon tuvassa.

Ja kun Ville viimein pääsee perästä ajamaan, ihmisjoukosta etsimään, siellä lankeilemaan sylkiselällä lattialla, tuvan ovesta ulos ja korkeille portaille, niin näkee, ettei heidän hevosensa enää olekaan pihapaalussa kiinni. Säikähtää, sydän melkein lakkaa lyömästä, kompuroi alas portaita, juosta kompsuttaa sydän jyskäen portista kadulle: ei siellä satu olemaan ajajia lainkaan, saati isän mustaa hevosta... Se juokseekin vielä niin kovaan: ei sitä saavuta. Ville aikoo kuitenkin lähteä lappaamaan itkien, vovottaen perästä, kun yhtäkkiä muistaa kuulleensa, että kaupungissa ovat mustalaiset markkinoilla varastaneet poikia. Säikähtää vallan, kääntyy kiireesti takaisin. Näkee sitten kirkontapulिन vaahterapuitossa... alkaa tuumia: tuostakohan tornista se keran maalaripoika oli päistikkaa pudonnut alas... tuohon isoon kiveenkö oli lyönyt päänsä...

Kah! seisahtuu oikein: tuossakohan talossa se hullu Sumu-Kalle oli asunut? ... Eihän, eihän tuo kivitalo olekaan ... Eikä olekaan tori tässä ...

Muistaa sitten jälleen isän lähteneen, alkaa nyyhkiä, köpittää katua pitkin, uikuttaa itsekseen:

— Eikä olekaan tori ... tässä ... Eikä olekaan ... tori ... tässä ...

Osaa toki kunnantalolle takaisin, menee pors tuaan: se on niin siivoton, sylkinen ... Menee tupaan: outoja miehiä yhä täynnä, tupakan savukin niin kitkerää ... Seinäkello tuolla katsoo leveänaamaisena, tylyn näköisenä ... niin verkkaan heilahtelee sen heilurikin ... Ja sitten hän taas alkaa peljätä sitä mustaa eukkoa. Niin yksin hänet on jätetty tänne pahojen vieraiden pariin! ... Ja koulu sitten! Jos häntä pieksetään, tukistetaan ...

— Minä hullu, kun kerroin Jaakko Cookin matkoista ... jos isä suuttui ja sentähden lähti pois, jätti tänne ...

*

Oh ... hohhoo, kurki kävelee lattialla, pitkä-säärinen, karvainen kurki, kaula jäykästi kurotteleikse, halaistusta päreestä vuoltu terävä nokka äkäisesti tökkii. Oh ... hohhoo! pojat hyppelevät, nauravat, johtavat kurkea, nurin käännetyn turkin sisään piiloitettua poikaa, pitäjän tuvan pimeään takanurkkaan, jossa hullu Tuomas nukkuu.

Tuli lekuttaa mahdottoman ison takan hellassa, kattolamppu himmeästi palaa, loisakkain kitupii-

kit höyläpenkkien takaa tuikottavat, avara, kajahteleva tupa on puolihämärä . . . niin salaperäisen pe-loittavaa on siellä pimeässä nurkassa, jossa hullu Tuomas nukkuu.

Oh . . . hohhoo! Hullu Tuomas on ihme mies. Monasti on hän vihlovalla talvipakkasella, mustan tähtitaivaan alla juosta humsuttanut vain housut ja paita yllä kaupunkiin maalta, mistä lienee tullut-kaan, loikannut toista syltä pitkiä askelia paljailla jaloillaan, loikannut kädet nyrkissä ja rinta paljaana ylös kiemuraisia kujia, läähättäen ja noituen juos-sut sivuilleen katsomatta ruskavaa vilukuolemaa pakoon, löytänyt viimein tavallisimpaan asuntoonsa: kunnanhuoneelle. Kolmella harppauksella on töydän-nyt ylös korkeat portaat, jysäyttänyt pari kertaa hur-jasti oveen ja siihen sitten rappujen yläpäähän vä-risten vaipunut kyyryyn kuin paleltuva koira. Mutta vanha Reetta, myös kunnan tuvan luopumaton asu-kas, joka siellä oven suussa kyhjöttää kerjuupus-sinsa vieressä niin armottoman kyttyräisenä ja pu-nasilmäisenä, joka niin kummallisilla runoilla loihtii päivän lämpöisenä paistamaan, joka ei koskaan yöllä nuku, vanha Reetta on kuullut jysäykset ulko-ovessa, kohta arvannut, että hullu Tuomashan siellä on, köpittänyt viluiseen porstuaan, avannut oven tähtiseen yöhön. Mutta silloin on hullu Tuomas oven edessä kyyröttänyt puolikuoliaaksi jäykisty-neenä, uikuttanut kuin eläin ikään. Vanha Reetta on nostanut kunnanhuoneella aika hälinän, loisvai-mot ja kerjäläiset ovat nousseet ylös Tuomasta

herättämään, hänet on kannettu tuvan pitkän pitkälle pöydälle, häntä on pari kymmentä kättä hieronut ja hangannut lumella kunnes leskirouva, kunnantalon hoitaja, on kiireesti tullut, keittänyt maitoa, sekoittanut siihen vahvasti jotain väkevää ja kaatanut Tuomaan kurkkuun. Tuomas on silloin vironnut, naurahtanut ja nukkunut sikeään uneen, hänet on vällyjen alle peitetty omalle penkilleen tuvan perä-nurkkaan.

Oh . . . hohhoo! . . . Tuomas nukkuu nurkassaan, kerjäläispojat ja kunnantuvan rouvan luona asuvat kansakoululaiset narraavat Tuomasta karvaisella kurjella.

Tuomas on kumma mies, keväisen, jäähileisen joen poikki hän usein hyppii paljain jaloin: uppoo jalka reiteen saakka, vesi ilmaan purskahtaa, Tuomas noitaisten tempaisee säärensä avannosta, loikkaa: jo upposi toinen sääri, vesi purskahtaa, kiroaa mies. Noituen, uppoillen Tuomas loikkii kaupungin puolle punaisten ranta-aittain laiturille, riisuutuu ilki-alastomaksi, kuivaa vaatteitaan auringon paisteessa.

Huh, kurki kävellä toikkaalee, pojat tirsken hiipivät eteenpäin, yhtäkkiä tyhjää pelästyen pake-nevat takaisin. Jo luulivat tulevan Tuomaan, jolla on paidan povi täynnä rautaromua ja teräviä puolustusaseita.

Siellä on aika häly tuvassa, siellä iso Villekin kömpelönä ja lapsellisen pelokkaana yrittää mukana hyppäillä, varoa Tuomaan aseita. Tyytymättömänä vanha Reetta itsekseen hämärässä nurkassaan toraa,

tyytymättöminä loisakatkin höylypenkkien takana kitupiikkiensä ääressä säksättävät, mutta pojat eivät heidän säksätystään kuule: kunnanhuoneen rouvahan on poissa jossain kaupungilla. Hätäpärsillaikaa telmiä!

Vihdoin, kun kurki pärenokallaan jo nakuttaa Tuomaan paljasta, karvaista rintaa, Tuomas kiroten niin että tupa järeästi kiljahtaa, karkaa ylös, alkaa haroa viereltään jotain... mutta silloinpa pojat hihkuen ja kurki turkkinsa ja nokkansa paikalle heittäen puhaltavat pakoon yhtenä rytynä uunin päälle, akat kiljahtelevat, haukkuvat poikaparven ärsyttävän Tuomasta heidät tappamaan, pojat nauravat Tuomaan hyppelyä ympäri permantoa.

Silloinpa tulee rouva kotiin: akat höyläpenkkien takaa kaulojaan kurkottelemaan, kantelemaan poikain niskoille, uunille osoittelemaan.

Rouva toruu:

— Kukas hullua taas narraa... isot pojat, hyi!... Tuomas on viekas, makaa toinen silmä ummessa kuin repo... voisi niskaanne iskeä terävän viikatteen...

Pojat uunilla vaikenivat kuin myyrät.

*

— Kerroppas sitten taas kasku, Ressu-Jukka! anelevat uunilla keskenään pojat.

Ressu-Jukka on kerjäläinen, asumuksensa on tuvan korkean uunin päällys, vasten kuumaa muuria, hiottavassa kuumuudessa rapisevilla päreillä.

Hän osaa ruveta kureksi, laulaa kaiken maailman markkinaveisut ja Matti-papin saarnat, kiittää puulustimillaan pitkin joen rantoja ja sokkeloisia katuja naama sivisenä vilusta, ison takin repaleiset ryysyt hurjasti tuulessa viuhdoen, eivätkä tiedä rotat — niin lyseolaisia kutsutaan — milloin suk-simäelle ilmestyy Jukka, hotaisee jotain lyseolaista kintuille pampulla ja syöksyy ilkkuen alas pakoon niin hurjasta paikasta, etteivät kostajat jälestä tohdi.

— Saankos piikkinää?

— Saat, jos rouva antaa! Ville kapuaa uunilta, menee rouvan luo kamariin siirappia houkuttelemaan.

Antoipa rouva siirappia, kaadettiinpa suuri puu-ämpäri muuripadasta täyteen kiehuva vettä, vietiin uunille.

Sielläpä pojat kuumilla päreillä lojuvat imelästi höyryvän piikkinän ympärillä. Ressu-Jukka vakavalla, väkevällä äänellä kertoo muinaisista sodista, Vilusalon villeistä rosvoista ja karanneista vangeista, Kutmitvuoren käärmeistä, yksijalkaisista menninkäisistä.

— Mistä sinä tuollaisia keksit? kysyy Ville.

— Ruotu-ukoilta vain ja vanhoilta ruotu-sotamiehiltä ja kirjoista vain.

Kirjoja Ressu-Jukka paljon lukeekin. Viis hän välittää, jos kerjätty, liian väljä takki riippuu täynnä pitkiä, jalkoihin ulottuvia repaleita kuin heinäruko rippeitä, viis hän välittää jos paleltaa talvella jal-koja rikkonaisissa naisten pieksuissa, viis hän välittää, jos joskus on nälkäkin, kun hän vain saa

mäkeä laskea ja lukea lainakirjoja pitäjän lainastosta. Viisipennisiä hän laulaa pitäjäläisten kukkarosta, viisipennisillä hän haalaa joka viikko paksun, paksun puntin kirjoja lainastosta uunin päälle ja pärevalkean valossa niitä lukee.

*

Niin, kyllähän Ville tuon Vilusalon muistaa, muistaa jo kouluuntulo-retkeltään sen salon kiemurtelevine teineen ja jättiläismäntyineen, joiden latvoissa huimaavan korkealla näkyi olleen haukanpesiä, muistaa rämeet, joissa keväisin varmaan on illettävän paljon sammakon kutua, muistaa pääkallot Kutmitvuoren vierellä hiekkahaudassa. Muistaa Ville Vilusalon eräällä kotimatkaltaankin. Ensimmäisen viikon oli hän niin ikävöinyt kaupungissa, uskonut isän tulevan lauantaina kotiin hakemaan. Isä ei tullutkaan. Yli kello kolmen, aina puoliviiteen iso poika nyyhkien ja kelloa katsoen odotti, katseli akkunasta, eikö musta hevonen jo hyökkäisi esiin kirkon aidan nurkkaukselta. Ei hyökännyt. Ilta jo pimeni. Silloin Ville ikävästä ja surusta vallan raivossa oli temmannut palttoonsa ja maanantain läksykirjat, lähtenyt juoksemaan niin että oli läkähtyä pitkin koukkuisia katuja tulliportille päin. Häntä olivat pitäjäntuvan rouva ja pojat ajaneet takaa, saaneet öljysäiliön luona tulliportin ulkopuolella kiinni. Hän oli huihtonut, itkenyt, hosunut kuin villi, nyyhkien nakellut kivillä kiinniottajia, sanonut vuoroin, että isä on kai kipeä, niin että hänen täytyy päästä kotiin,

vuoroin, että isä on ilkiö, koska ei tule häntä hakemaan, vaikka lupasi; eivät houkutukset piikkinäällä, ei mäenlaskulla, ei saduilla auttaneet. Ville täytyi päästää yksinään laputtamaan maalle, hämartyvään iltaan, hautausmaan männiköihin hän katosi.

Miten hän juoksi niin että henki oli mennä, yhä ylös kalmiston mäkeä. Metsä pimeni edessä... tuossa tuli se kohta, jossa oli ollut pääkalloja hiekkahaudassa... Villeä pelotti, muisti kuulleen tarinoita, että pääkallo voi ruveta juoksemaan jälestä... kun siihen on rotta mennyt sisään... Ville jällelleen vilkuen juoksi, nyyhkytti, ei enää tohtinut ääneen itkeäkään, niin pimeä tuli... Koetti ponnistaa miten ikinä jaksoi, potkia tietä pitkin niin äänettömästi kuin mahdollista...

Silloin tuli niin synkäksi metsä, että tie vain muutaman sylen edessä häämötti. Villen sydän jyskytti mielihaikeutta ja kauhistusta, hän aikoi kääntyä kiireesti takaisin. Mitä jos hän vielä eksyy metsään, joka on niin hirvittävä muutenkin!... Mikä se tuossa tohahti? Hui... katajapensashan se vain oli, vaikka kuumotti mustana kuin mies ikään olisi tien varrella seisonut... Kääntyäkö takaisin?

Ei, kaupungissa nauraisivat, pilkkaisivat vielä... ne ovat niin ilkeitä... sellaisten joukkoon isä hänet heittikin... Uu... uu... uu! Ville itkee, sitten taas muistaa, ettei uskalla itkeä, kun on niin pimeä...

Jospa isä vielä ajaakin vastaan? On kai jotenkin lähdössä myöhästynyt. Tulee vastaan metsässä, Ville huutaa, isä ottaa rattaille, käännytään yhdessä kotiin ajamaan!

Se toivo riemastutti Villeä, hän sittenkin kulki yhä syvemmälle saloon. Väliin seisahtui, kuunteli eikö rattaiden räminää kuuluisi routaiselta tieltä. Ei kuulunut, voih! Nyt ei enää olisi halunnut palatakaan, jylhin vuoren kukkula ja kalmisto oli jo takana, mutta edessä oli kuitenkin pimeys. Ville ponnisti, nyyhkytti, pelkäsi rosvoja, rukoili jumalaa, toivoi isän tulevan. Ei sittenkään tullut. Ville alkoi sielussaan sättiä isää. Sellainen, sellainen, sellainen... ei tiennyt mikä isä oli... Tukasta kiskoja, juopottelija vaimontappaja. Niin, vaimontappaja, vaimontappaja, hän itseksensä jankkasi. Siksi oli hän kuullut palvelijain kotona isää seläntakana haukkuvan. Mikä vaimontappaja oikeastaan oli, ei hän ymmärtänyt, mutta vaistomaisesti tunsii sellaiseksi haukkumisen olevan jotain hyvin kamalaa.

Juostessaan Ville isää vuoroin haukkui, vuoroin taas mielessään rukoili isää tulemaan, edes nyt jo lähtemään kotoa, ellei jo olisi lähtenyt.

Mutta isä ei ollut kaupunkiin lähtenyt eikä aikunutkaan lähteä: hän oli juonut koko perjantain kylillä ja jatkoi juomistaan sunnuntaihin saakka.

Ville tuli niin myöhään, myöhään kotiin maalle: palvelijat olivat jo levolla, riemastunut vahtikoira Villen kanssa hälyytti heidät hereille. Ville oli niin

väsynyt ja rapainen, oli kyselty torpissa tietä, peninkulman oli syysyössä juossut poikaraiska. Mutta isä ei ollut kotona, oli juopottelemassa.

Ja kun Ville seuraavana aamuna oli herännyt, oli isä kyllä kotona, mutta varsin jörö ja vihainen, ei näyttänyt yhtään ihastuvan Villen kotiin tulosta tai ihmettelevän ja säälivän hänen seikkailuitaan pimeissä metsissä, kiivasteli vain palvelijoille, meni makamaan, sanoi päänsä olevan kuin kivillä murikoidun.

— Se on sinulle paraiksi! tuumi suuttuneena ja mieli haikeana itsekseen Ville.

Maanantaiaamuna aikaiseen saattoi renki Villen jälleen kiusalliseen kouluun. Mutta sen jälkeen ei Villeä tarvinnut hyvin ahkerasti houkutella sunnuntaiksi kaupunkiin jäämään. Eihän alussa kunnantuvalla ollut hauskaa, kun oli ikävä kotia, mutta mitäpä kotiinkaan mennä, kun isä ei sinne näyttänyt ikävöivän.

Ja sitten kun isä joskus itse sattui Villeä kotiin hakemaan, joi hän matkalla niin että pelotti kaaduttavan nurin niskoin tiepuoleen. Ja kotona hänellä oli vieraita, niille piti Villen koko illan näyttää taitoaan ulkoluvussa, ja se ei ollut hauskaa. Sillä vaikka isä häntä kehui ja vieraille folkkusi:

— Kas, kas minun poikaani! Eikös mene siltä historia kuin vettä vain! niin isä kuitenkin saattoi yhtäkkiä vaatia Villen lukemaan vieraiden kuullen ulkoa katkismusta, jota Ville ei lainkaan osannut, kun ei siitä pitänyt: ei näet siitä ymmärtänyt hölynpölyä koko rompatuksesta. Niin, katkismusta

ei hän osannut ja silloin isä suuttui, tyrkkäsi niskasta porstuaan, sanoi:

— Et olekaan isän poika nyt, pölsö!

Mutta kohta taas tultiin hakemaan vieraiden luo, jotka heiluivat ja huojuivat, karkealla, korvia vihlovalla äänellä olivat laulaa hoilottavinaan.

Silloin loppui Villeltä kotiinmenon halu tykkäänään, häntä oikein pelotti, milloin isä tulisi hakemaan. Hänellä oli vihdoin varsin hauska ihmeellisessä kaupungissa, kelkkamäissä ja pitäjän tuvan kuumalla uunilla, jossa Ressu-Jukka satuja piikkinämaksusta kertoi.

*

Niin, Vilusalon, jossa villin jyihinä kallioseinät kohti taivaita kohoovat, jossa honkain latvat pilvissä kohisevat, Ville kyllä tuntee. Vaan Vilusalon kimeltävistä aarteista, Kutmitvuoren käärmeistä ja säihkyvistä jättiläissaleista vuoren kumisevassa sisustassa, mistä hänkin niistä sadut löytäisi? ...

Ressu-Jukan kanssa seiso i hän pian lainastokaapin edessä ... ah, mikä hirvittävä lataus siinä oli kirjoja ... joissa kaikissa Jukka ylpeän kiihkeästi selitti sellaisia ihmeitä ja juttuja olevan ...

Ville tarttui johonkin kirjaan: sen kirjavat kannet olivat hankautuneet vallan lian värisiksi, nurkat pyöristetyiksi kuluneet ja reunat mustuneet kasteltujen sormien selailusta. Ville avasi, luki nimen.

— Alroy, mikä kumma se on? ... ajatteli, käänsi toisen lehden, siinä ensimmäinen luku alkoi ...

— Kymmenen tuhatta käyräsapelia! alkoi kirja.
 Ah, mikä kuva välähti Vilelle mieleen, veri lensi poskiin, silmiin leimahti pelästynyt ihastuksen tuijotus. Kymmenen tuhatta käyräsapelia!... Ville näki käsiä, käsiä, käsiä loputtomasti, hurjassa innossa ylös kohotettuja käsiä... kussakin kaareva, välähtelevä ase. Aseita, aseita, kymmeniä tuhansia, rajusti käsien puristamia! Ja hurjain huutojen pauhu tuhantisina lainehtivista joukoista vyöryi.

*

Sepä Vilelle kirja! Jo unohtuivat tuskastuttavat katkismukset ja luvunlaskut ikipäiviksi, hän luki Alroyta. Hän valvoi yöllä vuoteellaan kuin kuumeessa. Sydän kummallisessa kiduttavassa riemussa hän oli kuulevinaan kuin säveliä, sekavina, hurjina, mahtavan syvinä pauhaavia ja niiden joukossa uljaana, riemun heleänä ja hentona pääsävelen... väen suminan, rumpujen kuminan, huilujen sävelet, kun Alroy öisessä erämaassa, kimaltavain tähtien alla johti joukkojaan Salomonin timanttivaltikalla. Ah, kymmenen tuhatta käyräsapelia! Ville näki öisen erämaan, tähtien lämpöisen tuikkeen. Erämaan helmasta kohoaa kuin unten usva esiin valkea amfiteatteri, eroittuvat keveät kalterit, hoiakat marmoripilarit... seisoo rakennuksen korkeudessa haamuna tumma Mirjam. Sitten hän yhtäkkiä on maan alla, on olevinaan Alroy, tulee pimeään luolaan, jonka perillä valo tuikkii, käy edelleen, valon häikäisy ruusunpunaiseksi leviää, tulee pitkä, pitkä, loputon tie, jonka kahden puolen ma-

kaa luvuttomasti valkeita leijonapatsaita; lämpöinen valo säihkyi. . . . on yhtäkkiä tien päässä suuressa, kimeltävässä salissa, jossa patriarkat, tuomarit, kuninkaat, profeetat istuvat pitkissä, pitkissä jonoissa pitkin seiniä: arvokkaina, tyyninä, valkeat parrat alas ryntäille valuen . . .

Ville lukee uudestaan ja uudestaan posket palaen . . . Keskellä koulutuntia voi hän kuten unesta herätä opettajan ääneen:

— No, mitä se Ville itkee? Tekikö kuka Villelle pahaa?

Mutta Ville oli vain ajatellut Alroyn onnetonta kohtaloa, kuullut mestauskirveen kirkaisevan kilahduksen, puhjennut itkuun.

*

Kun nuoska on, rakentavat kansakoulupojat lumilinnnoja avaralle pihalle. Mallina on tavallisesti linnanraunio pyöreine ampumareikineen. Mutta eräänä ehtoopäivänä vaatii Ville Ressu-Jukkaa kanssaan uutta linnaa rakentelemaan. Siitä tulee pyöreä, mutte avarampi kuin toisten rakentamat. Ulkoseiniä pitkin kiertävät hoikat lumipilarit, jotka kannattavat kaarillaan vallin harjaa. Mutta vallin harjalle veistää Ville kaksitoista jalopeuraa, veistää myöhäiseen pimeään iltaan, kaikki samannäköisinä vie-rekkäin makaamaan, pienet, ontot silmät valppaina tähdäten ympäri avaraa pihaa kuin öistä hieta-aavikkoa . . .

Mutta seuraavana aamuna, kun toverit taas pauhaavat koululla, alkaa ankara sota uutta linnaa vastaan. Pojat sanoivat Villen leijonia pässeiksi. Villen silmissä kaikki mustenee katkeruudesta ja raivosta. Hän tempaa jäälohkareen, sinkauttaa parveen, toisen, kolmannen neljännen, kymmenennen. Yhtäkkiä on hän linnansa sisällä, toverit hyökkäävät sitä vastaan, repivät pilareita, kaatavat ohutta muuria . . . Ah, hän on Alroy! Kymmenen tuhatta käyräsapelia! hän huutaa, koettaa nakata lunta: ei ehdi, huijaa nyrkeillään ja lapiolla päälle tunkevia, sokenee lumesta, tietää nyt kauniin linnansa särkyvän, nyyhkii, raivosta ja kivusta sokeana tarttuu jonkun jalkaan, tempaisee, kaatuu nurin narin . . .

Silloin kello soi.

Pojat rientävät sisään, mutta suurin heistä, sorakielinen neljäsluokkalainen, joka on niin väkevä ja viisas, että on ansainnut Suomen Suuriruhtinasnimen — hänen kotinsa on Suomäki — tulee Villen luo, puhdistaa hänen selkäänsä lumesta, pyyhkii kaula, kasvoja, hänelle suopeasti sorauttaa:

— Sinä olet urhoollinen! ja se merkitsee niin paljon kuin: tästälähin älkööt muut sinuun koskeko, tai paha heidät perii.

Villen itku lakkasi kohta, naurattamaan tuppasi. Ylpeänä ja perinpohjaisesta lumipesusta punaisena kuin kukko, taskut sulavaa lunta tippuen istui hän tunnilla sitten, heitti ihailevia katseita Suuriruhtinaasen, joka hänelle hyväksyvästi nyökkäsi. Pojat häneen välitunnilla kateellisen ihailevasti katsoivat,

kun hän Suuriruhtinaan kanssa muka välinpitämättömänä tarkasteli amfiteatterinsa raunioita.

— Se ei ole mikään Ville, se on villi! sanoivat pojat.

Ja siitä lähin häntä Villiksi kutsuttiin.

*

Ali-Olli siellä maalla ajelee paljon kylillä, hänellä on niin ikävä siellä kotonaan: ei ole kotona toveria, jonka kanssa kinata jankkaisi turhista seikoista koko illan ja viimein silmittömässä raivossa sanoisi irti koko tuttavuutensa mokoman miehen kanssa; seuraavana aamuna jälleen kumartaen tuhannesti selkäänsä suurimpaan kyttyrään ja melkein vihattunsa kättä suudellen, vedet silmissä rukoi-lisi anteeksi eilistä hävyttömyyttään, kunnes mitä jumalallisin sovinto raivoisaan riitaan jälleen rau-keaisi. Sellaista toveria ei hänellä ole kotona, sil-loin tällöin talossa käyvät vieraat eivät tyydytä Ollin kaipausta, mutta tuo äärimäisen vihan ja lemmen välillä syöksyminen on kuitenkin Ali-Ollin koko elämisen voima. Sentähden hän ajelee kylillä nyyhkyttäen ja vakuuttaen ystävyyttä, raivostuen ja juoden, sillä viina on hänen elämänsä toinen tärkeä ylläpitäjä. Kun hän on kotona, on hän tavallisesti ankarassa kohmelossa.

Mutta huolipa hänelle siitä Villestä tulee. Kun Ville oli ennen kotona, niin ei hänestä ollut paljon vastusta: hän hiipi niin kernaasti piiloon kasvojen edestä, ja jos oudot, hillittömät vihan kuohunsa tai

katuvan hellyytensä tahtoi antaa hänen yllensä tulvia, niin ei muuta kuin huusi pojan saapuville ja tyydytti sisunsa. Mutta nyt on toisin. Ville on kaupungissa ja huutamalla luo saavuttamattomissa. Ja kuitenkin hänestä ihmisten puheitten kautta on Ollille alituisesti joko silmitöntä harmia tai liikuttavaa iloa. Mutta mitenkäs sen harmin tai ilon pullistuksesta sydämen kevennät joko poikaa lelittelemällä tai kiusaamalla, kun poika on kaupungissa, ei kotiin tule kuin pakolla hakien.

Ali-Olli menee jonkun tuttunsa luo, heti tämä kysäisee:

— No Ville kai menestyy hyvin koulussa?

Taas tuo Ville! Menestyykö hyvin? Menestyyhän hyvin missä menestyy, mutta ei siinä, missä isä toivoisi. Historiassa hän on erinomaisen etevä ja laulussa samoin, mutta laskennossa on hänellä keho arvosana. Ja uskonnossa, kun ei viitsi lukea katkismusta! Herranen aika, niinkuin isä olisi mikä pakana! Ali-Olli kuvittelee ihan hirvittäväksi sen halveksumisen millä ihmiset häntä muka ajattelevat ja kohtelevat, kun hänen poikansa ei osaa katkismusta. Onko se hänen syynsä, hänen joka on niin Jumalan vallassa, että näkee näkyjäkin ja tietää edeltäpäin tulevia asioita? Onko hän syynä pojan jumalattomuuteen.

Ja se laskento sitten. Opettaja on Ollin kaupungissa käydessä sanonut, että Villelle kohoovat hikipisarot otsalle, kun hänen täytyy vain yksinkertaisinkin päässälasku suorittaa. Tästä on Olli

joskus melkein imarreltu: eihän hänellä itselläänkään koskaan ole ollut laskupäätä. Mutta sitten hän säikähtää: sepä se laskevan järjen puute on hänellekin elämässä tuonut suurimmat tuhot. Ja entä sitten ihmiset, taas ne ihmiset! Kun poika ei osaa laskea, niin ne sanovat: niin, niin, sama ruuvi se oli löysässä isänkin päässä! Ja ihmisten arvosteluja Olli kovasti pelkää.

No laulu sitten. Siitä Olli on taas imarreltu, ensiksikin ihmisten vuoksi, joille voi kehua: minun pojallani on hyvä ääni... oli minullakin, mutta pilautui — äänenmurroksessa. Kyllä Villestä lukari tulee!

Niin, veljensä lukkarin, vuoksi on Olli myös hyvillään Villen äänestä. Nyt se veli, järkivätys, vielä kerran näkee, että hänen pojastaan voi tulla yhtä hyvä kuin hänkin... mokomassakin: laulamisessa.

Mokomassakin!... Sillä Ollin mieleen taas tulee vanha hulluus: Almahan lauloi, Almaa hän ei kärsi ajatellakaan. Ja pitääkö nyt pojan hänen taipumuksensa periä. Olli vallan raivostuu. Jos poika olisi nyt tuossa hänen edessään, niin ei tiedä mitä Olli hänelle raivoissaan tekisi.

Se historia sitten, jossa Villellä on täysi kymmenen. Mitä hittoa se historia oikein on, sitä Olli ei tiedä: jotain kaskuja, loruja kai, ei vain jumalan sanaa. Sen vuoksi Olli historian taitoa pojassaan vihaa. On kuitenkin hyvillään, kun saa ihmisille kehua.

Mutta mikä syvimmin Ollia huolettaa, on se, että kerrotaan pojan näkevän näkyjä. Ville on alkanut uskotella kaupungissa ihmisille, että hän näkee auringonpaisteessa seinällä kimmeltäviä ristejä, ratsastavia sutureita. Ihmiset puoleksi uskovat, hurskaat akat ihmettelevät, ihailevat häntä. Silloin hän alkaa itsekin uskoa näkyjä näkevänsä ja ihailee itseään. Se isäkin näkee näkyjä, joskus niin, ettei tohdi yksin nukkua huoneessaan, vaan kutsuu isäntärensä yötoverikseen. — Kerran kun Ali-Ollin loiseukko palaa kaupungista kahvin ja sokerin ostoksilta ja siunaillen, käsillään haroen toittotta isännälle sen ihmeen uutisen, että Ville oli kaupungin kirkon eteisessä selvällä päivällä nähnyt äitivainajansa, Alman... kunnantalon rouva oli kertonut, niin iski akan juttu Olliin kuin jyskyttävä tunnonvaiva, hän vallan musteni kasvoiltaan, ääni vapisten kähisi, raivostuneena Olli oli tarttunut eukon käsivarteen:

— Sinä valehtelet, juorukello? oli ärjäissyt, katsonut akkaan kuin vihassa, tutkivasti tuijotellen.

Ja kohta arkipäivänä hän matkusti kaupunkiin, kutsui pojan kahdenkesken kamariin juttelemaan ja lempeän levottomana uteli noista näyistä.

Poika peljästy, vapisi, ei vastannut mitään.

Silloin isä raivostui vallan kiihkoon, tolkkusi kaunopuheliaasti pojalle:

— Ihmisellä täytyy olla kylmää järkeä, hänen aivoissaan täytyy veren olla kuin talvinen virta, joka tyynesti ja väkevästi kulkee avamaansa uomaa jäiden välitse. Hän ei saa kuvitella mitään voimil-

leen yliluonnollista eikä siihen pyrkiä, ettei pettyisi. Hänen täytyy mitata voimansa, yhdistää ne ja askel askeleelta, harvaan, väkevästi edetä vain siihen määrään, mihin varmasti tietää voimiansa hyvin käyttäen pääsevänsä. Hänen täytyy osata laskea, elämä ei ole umpimähkäistä arvan heittoa, se on sakkipeliä, jossa ratkaisee kylmät laskut, ei onnen keikaukset. Ihmisen täytyy olla kokonainen, kaikkia oman itsensä ja muiden vaatimuksia hänen on mahdoton tyydyttää: hänen täytyy oppia tinkimään omista vaatimuksistaan ja olemaan kylmä muiden vaatimuksille, niin pääsee hän urallaan mahdollisimman pitkälle! Hän ei saa nähdä unta valveillaan eikä tuskallisesti unetonna piehtaroida yöllä vuoteessaan: kun hän nukkuu, niin hän kuorsaa, kun hän valvoo, niin on hän valpas kuin merimies jätettynä aivan yksin kannelle peräsintä hoitamaan. — Miksi sinä et osaa laskea! Olli pojalleen vihdoin ihan vihan puuskassa, nyrkit koholla ärjäsi.

Ville alkoi nyyhkiä, ei ollut ymmärtänyt hölynpölyä isän juhlallisesta puheesta enemmän kuin katkismuksestakaan; luuli nyt koululaskennosta puhuttavan, nyyhki:

— Kun en jaksa pitää ajatuksia koossa. Mieleen tulee milloin mitäkin . . .

Siinähan se nyt oli! Olli raukeni, sellaista milloin minkin mieleen tulemistahan se oli ollut koko hänen elämänsäkin . . . ei mitään ohjenuoraa, ei mitään kylmyyttä. Päähänpistohan se oli tuo hänen äskeinen puheensakin, veljeltä kuultua . . .

Ah sitä veljeä, sellainen kamarissa kasvanut vätys, joka uskaltaa järjen sääntöjä pykälittäin lukea elon kuohussa pyöriville, niinkuin hänen pykälänsä voisivat sopia muihin kuin ainoastaan häneen itseensä. Hiiteen kaikki kamarituumiskelijat, maailma on täynnä sellaista, josta he eivät tiedä enemmän kuin laivuri meren syvyydestä! Pitäkööt oppinsa itsellään, jota varten ne ovat syntyneetkin, mutta älkööt tyrkyttäkö muille! Ah sitä veljeä, sellainen eloton vätys.

Mutta tuossa oli hänen oma poikansa, ihan kuin isäkin ennen samojen hairahdusten alkaessa ahdistaa. Olli liikuttui, alkoi nyyhkiä.

— Suo anteeksi, suo anteeksi! sanoi hän Villelle. Ei meillä ole järkeä muilla kuin niillä harvoilla, joille se on annettu, mutta he ovat armotomia ihmisiä. Kun me muut voisimme tulla edes tyytyväisiksi, että ymmärtäisimme erehtymisen olevan inhimillisen oikeutemme, eikä rikoksemme. Niin Ville, suo anteeksi! Olli poikansa käsiä puristaen rukoili. — Näitkö sinä äidin? kysyi hän sitten.

Poika ei vastannut.

Siinä se nyt jälleen oli. Pojassa oli äidin veri, hän ei muka ollut vilpitön, ei isäänsä luottanut, kun ei tahtonut tunnustaa. Mitä jos näky oli pojalle jotain vielä puhunut, kannellut pojalle isän päälle! Olli tunsu ihan selkäänsä karmivan, mörähteli Villelle:

— Mitä äiti sinulle sanoi? Sanoiko, etten ollut kohdellut hyvin — sinua? Häh? Käskikö olemaan uppiniskainen isälleen? Käskikö laulamaan, ilvehtimään historian kaskuilla ja unohtamaan katkismuksen? . . . Käskikö unohtamaan käsky, neljännen . . . haha . . . kuin hän . . . kuudennen . . . Poika, mikä on neljäs käsky? Mikä on neljäs käsky! Sanotko, mikä on neljäs käsky!

Ville alkoi hänkin puolestaan suuttua tuosta alituisesta katkismuksen jankuttamisesta, isän uudesta raivonpuuskasta.

— Mikä on sitten viides käsky? hän verkkaan sanoi:

— Mitä sinä sillä tarkoitat? Mitä sinä sillä tarkoitat! Herrajumala . . . sanoiko Alma niin . . . herrajumala . . . Ville, kuka sinulle on uskotellut . . . sinulle on joku varmaan valehdellut, että olisin äitiäsi . . . Viides käsky . . . Se ei ole totta! Rääkännyt . . . Se ei ole totta!

Ville katsoi kummissaan, häntä hirvitti tuo isä, hän karkasi ulos, juoksi, juoksi nyyhkyttäen kaduille, piiloon. Kun isä ei vain häntä vielä ottaisi koulusta, veisi kotiin . . . isä puhui räökkäämisestä.

Ville viipyi sinä iltana myöhään Suuriruhtinaan luona, joka rihmarullista rakensi mutkallista, monirattaista myllyä. Kun hän palasi, oli isä lähtenyt maalle takaisin, jättänyt kunnantalon rouvalle makeisrahaa Villeä varten sekä sanonut, että Ville ensi sunnuntaiksi noudettaisiin hevosella kotiin.

Tulevan lauantain aamuna lähetti Ali-Olli rengin Villeä kaupungista hakemaan, mutta lähti itse samalla hevosella maalaiskylään, ystävänsä kauppiaan luo, ei sanonut palaavansa ennen sunnuntai-iltaa, sillä eihän Ville kaupungista kuitenkaan kotiin tulisi.

Ja siinä hän arvasi oikein. Kohta päivällisen syötyään katosi Ville kunnanhuoneelta Ressu-Jukan kanssa, ei tiedetty minne.

Lukusalissa hän koko illan piileskeli kirjain ääressä, renki sai mennä tyhjin toimin kotiin.

Mutta Ali-Olli kauppiaan luona taas vahvasti alussa nyyhkytteli, vannoni olevansa erityisesti jumalan suosiossa, koska oli kuin ihmeen kautta järkensä edes säilynyt niissä vastustamattomissa kohdaloissa, jotka kaikki edeltäkäsinkin aavisti, jotka olivat vieneet isänsä hirsipuuhun, äitinsä hänestä eroittaneet, tappaneet molemmat vaimonsa, jättäneet hänet poikansa orvoksi, ehkä vielä pojankin häneltä riistävät.

— Minä uskon henkimaailmaan, milloin vihaiseen, milloin lempeään, mutta aina ikiväkevään! hän sanoi. Veljeni väittää, että henkimaailma syntyy ainoastaan silloin, kun ihminen tulee rikolliseksi omaa luontoaan vastaan joko itsensä tai muiden kautta... silloin on henkimaailma aina vihainen... Veljeni väittää, että jos ihmisellä on vain terve ruumis, niin hän on täysin onnellinen, ei mitään tuumiskele, ei henkimaailmoita kaipaa; mutta ruumis olkoonkin

silloin todellisesti terve. Mutta kenpä se sitten olisi todellisesti terve? Ei kukaan... se veli on sellainen vätys!

— Ihminen on kummallinen! Ali-Olli jatkaa. Hänestä on mahdoton sanoa, että hän olisi varmasti sitä tai tätä. Ei itsekään hän tiedä sanoa, mitä hän on; hän tietää vain, että noin tein silloin, noin tein tällöin. Eikä toinenkaan ihminen voi toisesta ei haukkuen, ei kiittäen sanoa muuta kuin: noin teki hän silloin, noin teki hän tällöin; ei muuta.

— Niin tavallisen näköisiä ovat ihmiset, kun heitä katsoo; ei luulisi olevan mitään suruja tuolla, ei mitään tunnetta täällä. Mutta kun katselee heidän tekojaan, niin aivan päätä alkaa huimata: miksi hän teki noin? Ei ymmärrä. Tietää vain että noin teki... Useimmasti hän kai teki silmänräpäyksen oikun mukaan ja sitten kärsi — kun henkimaailma oli pannut oikkuilemaan ja kärsimään... hassun pienistä, järjelle näkymättömistä seikoista kuvitellen paisuvat suurimmat onnettomuudet ja ilot myös... kuin kipinästä tulipalo... Vartioi kipinöitä! varoittaa aina veljeni... kamarivätys...

Sitten alkaa Ali-Olli kertoa isänsä talon tulipalosta, jonka tiesi tapahtuvan ollessaan kaukana onnettomuuspaikalta. Hän kuvaa kapakan, hän kuvaa liekit, jotka viinapöydän ääressä istuessaan näki mustan savun seasta hulmahtelevan, kertoo hädän palavassa talossa, toveriensa estelyt. Lopuksi puhkeaa nyyhkytyksiin, rukoilee jumalaa, ettei tarvitsisi edeltäkäs nähdä tulevia turmioitaan.

— Hänpä nyt on taas koko mokoma! hymyilee itsekseen kauppias.

*

Seuraavan viikon lopulla tulee Suuriruhtinaan isältä, Suomäen omistajalta Ali-Ollille lyhyt kirje, jossa lähettäjä haukkuu Ali-Ollia huonosta lapsen kasvatuksesta. Ville näet, jota toverit Villiksi kutsuvatkin, oli paiskannut hänen poikaansa tiiliskivellä päähän, niin että toinen pyörtyi, hyvä ettei kuollut. Suomäen isäntä oli vaatinut opettajalta Villelle ankaraa rangaistusta, mutta koska ei arvoisa opettaja näkynyt lainkaan ottavan huomioon lellikkinsä vikoja, niin Suomäki näin ollen ilmoitti asiasta rikollisen isälle. Tehköön tämä sitten niinkuin kellovulliseksi näkee.

Ali-Olli äkkiarvaamatta nouti itse pojan sunnuntaiksi kotiin, aikoi Villen löylyyttää ihmisten vuoksi tai jättää löylyyttämättä ylpeytensä vuoksi. Löylyyttämättä jäi. Ville selitti Suuriruhtinaan väittäneen kypäriksi vanhaa kivipataa, jonka he Ressu-Jukan kanssa olivat löytäneet hiedasta linnan luota. Oli Suuriruhtinas sanonut:

— Se on kypäri, vaikka se olisi pata, kun minä sen kypäriksi väitän! ja silloin paiskasi Ville häntä tiiliskivellä päähän.

Mutta opettaja oli ottanut kivipadan museoon.

Isän kuulustelu päättyi siihen, että hän vakuutti vain heidän kahden olevan ystäviä tässä maailmassa ja rukoili poikaa laulamaan.

Poika hämmästyí. — Mitä minä laulan?

— Laula: Vienen rannalla koivun alla . . .

Ville lauloi . . . Isä vedet silmissä ja kädestä pitäen häntä kiitti . . .

Siitä saakka tuli Villelle se laulu omituisesti haikean rakkaaksi . . . Olikohan se hänen äitinsä lauluja . . . Isä oli sanonut äidin usein laulaneenkin.

Ei tohtinut kuitenkaan isälle mitään äidistä puhua: jos isä vielä suuttuisi.

*

Alussa erästä suvea oli lukkarisetä Ali-Ollilassa. Villi istui isän ja sedän kanssa; oli puheena Villin koulunkäynti.

Isä oli aikonut jättää Villin tykkänään lyseosta pois, kun tämä oli kansakoulun käytyään jo vanha-kin ja tutkinto lyseoon viime keväänä ei ollut onnistunut: Villi oli näet saanut laskennossa ehdot. Mutta sitten olivat isässä heränneet epäilykset . . . mitäpä Villi kotonakaan tekisi . . . isän vastuksena . . . eikä hänestä maailmallekaan ollut ammattiin mihinkään. Ja mitä sitten ihmiset, Ollin vihamiehet, ajattelisivat, jos hänen poikansa joutuisi ruumiilliseen työhön, kun ei kyennyt parempaan. Ja sitten lukkariveli — äh, edelleen pitää Villin sittenkin lukea vaikka miten huono päänsä olisi, ellei muun vuoksi, niin siksi, että isä saisi nöyryyttää veljeään, joka aina arvollaan kerskailee.

Lyseoon siis isä päätti kumminkin Villin toimittaa, mutta oli yksinään aivan avutonna, kun ei ilen-

nyt naapureiltakaan kysellä, kuinka pojan ehtoasiat järjestettäisiin, sillä olipa hän heille kehunut poikansa suuria lahjoja. Oli vain yksi neuvonantaja, joka kai jo ennestäänkin tiesi kaikki hänen salaisuutensa, mutta se oli tuo vihattu, kadehdittu veli, lukkari. Aikaa antoi Olli tyhjiin paljon kulua, kunnes ker-
 ran tuskastuneena pojan läsnäoloon ja hänen arkoihin, Almaa muistuttaviin katseisiinsa kirjoitti veljelleen ja pyysi tätä Ali-Ollilaan asiasta keskustelemaan.

— Minä puolestani arvelen! puhui lukkari itse-
 tuntoisen mahtavasti vatsaansa pullistellen, että ih-
 minen kykenee aivan kaikkeen, mihin vain tahtoo
 kyetä; tahtoa saa jälleen työstä. Sentähden Ville
 minun mielestäni on pakotettava työhön. Entinen
 olonsa kunnallistalon rouvan luona oli minun mie-
 lestäni aivan liian löysä. Hän sai lukea romaaneja,
 telmiä, tehdä mitä tahtoi, sentähden poikaparalta
 meni kaikki oma tahto, kun laiskana ollen sai sen
 uskon itselleen, ettei hän laskennossa mihinkään
 kelpaa. Minun mielestäni olisi parhainta Villen olla
 ensin tämä kesä luonani ehtoja avullani lukemassa
 ja sitten syksyllä lyseoon tultuaan on hänelle toi-
 mitettava uusi asunto. Puolestani luulen että us-
 konnon lehtori Perklen, jonka persoonallisesti erin-
 omaisen hyvin tunnen, ottaisi pojan luokseen asu-
 maan . . .

— Munakalloko? mutisi närkeästyneenä Villi. Hän
 oli niin paljon kuullut pyöristäviä juttuja Perkle-
 nistä, Munakallosta. Sepä se sama kuuluu iltapi-
 meissä hiipivän valepuvussa poikain akkunain alla

kurkistelemassa lukevatko pojat. Sepä se sama kuuluu lauantaiehtoina saunassa kuumassa kopissaan lojuvan viisi kuusi tuntia kuunnellen, tokko pojat viereisessä kopissa olutpulloja kalistelevat.

Isä ja setä eivät Villen kysymystä kuulleet. Isä veljelleen ikikiitollisena alkoi nyyhkiä:

— Sehän nyt olisi erinomainen asia, jos sinä voisit Villen hänen luokseen toimittaa . . . minä olen kuten hyvin tiedät sellainen raukka . . . Perklenhän on uskonnon opettaja . . . kuuluu luonaan kaksiker-taa viikossa olevan lukuisa vakaiden ihmisten iltaseura, jossa luetaan ja veisataan monta tuntia jumalan sanaa . . .

— No niin . . . jumalan sanaa! toisti noin välinpitämättömästi naurahtaen lukkari. Kyllähän minä Perkleninkin jumalisuuden tiedän . . . on se niin ja näin. No niin, voihan sitä olla jokin muukin mies kuin Perklen jumalinen, jos kerran viisaus sitä vaatii . . . kuten minua virka virsiä laulamaan ja raha viisasta kauppiasta jumaliseksi . . . Mutta pääasia on kuitenkin se, että Perklen on kova mies, oli hän sitten millainen kettu ja jumalinen tahansa . . .

— Kettu jumalinen! huusi nyt isä raivostuneena. Luetko ketut ja jumalaiset samaan lahkoon! Niin, niin, sinä et usko mitään yliluonnollista. Mutta minä itse olen kerran ollut korttiseurassa . . . poikamiehenä . . . Löimme korttia sunnuntaina . . . Yhtäkkiä kangistuivat sormet kaikilta, kortit putosivat lattiaan . . . kun nosti ylös, niin taas putosivat . . . Nyt on kamalat tulossa! ajattelimme, arvaat missä

kauhussa. Ja samassa tulee tupaan mies, kysyy, otammeko hänet mukaan peliin. Ei toki otettu... minä näin omilla silmilläni... Meni piisin kautta ulos se mies... mutta porstuassa kuristi kuoliaaksi yhden meistä... muille varoitukseksi... minutkin jumala pelasti... Miksi minut, suurimman syntisen?... Minä näin omilla silmilläni... liian kamala olisi asia valehdella... ja muut näkivät... elävät vielä... kysy...

Lukkari säälien, välittämättä ruveta kinaamaan naurahtaa:

— Se on nyt niin, että kun ihminen alkaa itselleen kuvitella jotain hassua, niin hän myös tahtoo sitä kuvitella; jos hän tahtoo uskoa olevansa vaikka hullu, niin hän tietysti pian myös on hullu!

Loppu keskustelusta on se, että lukkarin viisaan neuvon mukaan Villi lähetetään setänsä luo kesäksi ehtoja lukemaan ja koetetaan hänet hommata syksystä Perklenin luo asumaan.

*

Mitä miettii Villi syksyllä pöytänsä ääressä illan hämärässä, kun nojaa otsaansa käsiin, vähäväliä huokaa.

Miettiikö, että nyt taas on kammottavan pitkä lukukausi vasta alulla... Milloin se jälleen päättyy?... Näkeekö lukukauden edessään kuin pitkän, pitkän tien... pää on... missä lieneekään, minkälainen lieneekään... ehkä koulupiinan jatkoa sedän luona kuten viime suvenakin... Tien varrella

on vain peninkulmapylväitä, ei virstapylpäitä . . . sunnuntait pylväinä peninkulman pituisten viikkojen välillä . . . Ja ikävät sunnuntait: ei tekisi mieli kotiin, vaikka kotitaloa, koiraa, hevosia, palvelijoita on ikävä . . . Ei tekisi mieli jäädä kaupunkiinkaan, kun ei tohdi Munakallon vuoksi edes lauantai-iltaa olla toverien joukossa . . . ja sunnuntaina on vanhoja tantteja talo täynnä.

Miettiikö, ettei isä enää anna rahoja pikku huvituksiin senkään vertaa kuin ennen . . . setäkö lie kieltänyt antamasta. Ikävä on pitäjäntuvan uunille Ressu-Jukan kanssa piikkiä juomaan.

Näkeekö toveriensa ivallisesti häntä katsovan: tuo asuu Munakallon luona! On hänen luonaan ennenkin pari poikaa asunut, mutta ne erosivat kortteeristaan kesken lukukautta, ne olivat miehiä!

Huokaako, ettei voi tovereitaan koskaan luokseen kutsua . . . vaikka olisi miten vaikeita läksyjä . . . laskuja, joista ei saa mitenkään yksinään selvää . . . Eivät ne tulisi Munakallon tähden toverit tänne . . . Ei ilkiäisi kutsuakaan, kun asuu Munakallon sänkykamarissa . . . se on jotain häpeällistä . . . parivuoteet . . . ja raamatunlauseita seinällä vuoteen yläpuolella . . . Ivaisivat toverit . . . jotka asuvat monet puulaakissa . . . Opettajien poikia ne joka tilassa koettavat pieksää . . .

Kyllähän juuri opettajain pojat hänen luokseen voisivat tulla, auttaa laskennossa ja muussa . . . ehkä yhdessä voisivat pistäytyä hiihtämääinkin . . .

olisivat he kolme vainottua kuin sankarit liitossa muita tovereita vastaan . . .

Ah, mutta ei Villi hiihtämään menekään. Ei! Ei koskaan! Kun kerran ovat vankilaan panneet asumaan, niin hänpä onkin kuin vanki. Ei niin hievahda pöytänsä äärestä! Ei kuin kouluun, syömään, pihan taakse, taas pöydän ääreen. Ei hievahdusta tuoilta, aina kirja edessä auki, vaikkei lukisikaan, ei ulos kävelemäänkään, vaikka Munakallo rottin-gilla ajaisi! Ei! Jos se sitten ajaisikaan . . .

Ei siis opettajain poikain kanssa hiihtämään, ei juttelemaankaan! Mitä toverit siitä sanoisivatkaan . . . sellaisia kantelijoita ovat ne kaksi opettajain poikaa . . .

Ah miten yksin on Villi-rukka!

Istua tässä vain koko päivät, nähdä koko leveydelleen alas laskettujen akkunaverhojen läpi illan hämärtyvän, ahtaan pihan pimenevän, puiston yläpuolla jylhän kirkonkaton yhä yli luontonsakin synkenevän. Kuulla iloista naurua, riemastuttavaa tap-pelun rähinääkin, kivien sinkoilua mutkaiselta kujan rinteeltä, kun pojat talvella palaavat mäkeä laske-masta ja ehkä kohtaavat katurakkilauman . . .

Kelkkamäki tulee jälleen olemaan ihan lähellä tässä . . . apteekin nurkalta alas punaisille ranta-aitoille, huimaavan pitkä, kiemurteleva, lyseolaisten jäädyttämä välkkyväksi kuin lasi. Sinne ei ollut hyvä kansakoulussa ollessa mennä . . . eivät sinne tohtineet muut kuin Suuriruhtinas ja Ressu-Jukka . . . Monasti olivat nekin saaneet löylyä . . .

Mutta Villi ei sitten siihenkään mäkeen mene, vaikka se niin lähellä onkin. Kun on kerran vangittu, niin on tahallaankin vanki.

Se saakelin setä! Se Villi-rukkaa jostakin arvaamattomasta syystä kai oikein villitysti vihaa!

Ei kuin istu tässä vain hämärissäkin kirja edessä auki. Kun tulee pimeä, niin sytytä lamppu, ala lukea... tulee silloin heti mieleen se möhömahainen numeromaisteri, jonka äärettömän avaraa vat-saa liivien keltaiset juovat kiukkuisesti piirittävät kuin vanteet rankkitynnyriä, joka heti ensi tunnilla oli Villiä, luokan pisintä urosta, tukasta vanutellut. Niin se omalla, kirotulla tavallaan tukistaakin! Purre ensin hammastaan kuin kuonokoppaa sietävä koira niin että leuat narisevat kuin riihen saranat, sitten verkkaan, verkkaan kohottaa punaisen kouransa, käyristää kyntensä hitaasti sen vietävä, jauhaa kuin kahvimyllyä, silmäin valkuaisissa verisuo-net pullollaan loistavat, hampaat narisevat. Lopuksi riuhtaisee niin että luulisi pääkallon tuhansiksi säpäleiksi lentävän. Sitten vänkäisee silmiensä villiä riemua säihkyessä:

— Väärin! paiskaa vihkon Villin eteen, vielä hymyilevän silmäyksen pöllytettyyn heittää, kepsuttele toisten jehujen kimppuun.

*

Niin Villi istuu lepo-hämärätkin itsepintaisesti kirjain ääressä, vavisten ajattelee: ei tule, ei tule luetuksi seitsemää tuntia illassa. Iltaselta, kun leh-

tori Perklen vaimoineen tulee makuukammioonsa, hiipii Villi arasti kirjoineen rouvan huoneeseen, johon hänelle on vuode laidettu, valvoo myöhään, vuoteessaan ajattelee läksyt monin kerroin läpi, herää aamulla aikaiseen, alkaa lampun ääressä taas lukea, lukea! Kun kello kahdeksaa lähestyy, alkaa vavista, rukoilla jumalaa, että edes tämä päivä jottenkin onnellisesti päättyisi ilman opettajain ärjymisiä, tukkanuottaa, nenän tauluun hieromisia; kii-rehtii kouluun kuin laahtipaikalle ajettu karitsa. Ja lauantaina raskaasti huokaa sitä, että päivän päästä jälleen alkaa koulu, hitaasti, hitaasti kulkee pitkän matkan kotiin maalle, ettei lauantai-iltana enää kauan tarvitsisi seurustella isän kanssa, saisi kerrankin rauhassa vain suurten salojen outoa huminaa kulkiessa kuunnella, seisoa silloilla pitkään, katsella alas kummallisesti kiehtoviin, soliseviin joen vesiin. Aikaisin maanantai-aamuna maalla, jolloin isä tavallisesti vielä nukkuu kohmelossaan kotona, istuu Villi lämpiävän takan ääressä, hyväilee tuuheavil-laista vahtikoiraa, tuijottaa tuleen, kyynelöi viikkoa ajatellessaan kunnes renki tulee käskemään rekeen: kaupunkiin on lähdettävä.

*

Oi millainen vanki on Villi! Mutta ah, siellä lyseossa on sankareitakin! Siellä tiilihirviössä on monta sankaria, hurjapäisiä, sokean huimia poikia, jos raukkoja enemmänkin on. Mitään keskisäätyä ei löydy: joko hurjimuksia tai raukkoja.

Siellä on August Stanislaus Valti keskiluokilla . . . hänestä Villin toverit tietävät kertoa monta sankarijuttua, jotka sydäntä ihastuksesta väristävät. Kertovat aamuisin kouluunkulkiessaan tai väristessään koulun tiiliseinää vasten, odottaessaan ovien avautumista; palatessaan karvaita jälkiläksyjä saaden mutkaisia kujia pitkin kotiin.

August Stanislaus on sankari, hän on viisas mies! Etenkin Munakalloa hän vetää nokasta. Hän kulkee Munakallon luo usein — sen on Villikin tietysti nähnyt — raamattu kainalossa ja selkä kyttyrässä, suuresti murheissaan: tuota paikkaa raamattusta ei hän ymmärrä, siksi sielunsa muka niin äärettömästi kärsii. Munakallo liikuttuu, vie pojan kamariinsa, monta tuntia peräkkäin selittää Stanislaulle raamattua, puolustaa häntä opettajakokouksissa, antaa itse hyviä numeroita, asettaa Stanislaun esimerkiksi muille oppilaille hurskaudessa ja siivossa käytöksessä. Mutta kun Munakallo kääntää selkäänsä luokalla Stanislausta päin, niin silloin Stanislaus hurjasti kohottaa alakuloista päätään, irvistää tovereille, tempaisee rynnästäkustaan esiin pienen pullon, jonka kyljessä on tärpättileima, ja kulauttaapa suunsa konjakkia täyteen. Ah sellaista sankaritemppua! Niin hän kuivaa Munakalloa nenästä vetää.

Sellainen on August Stanislaus Valti, jolla on sankarin nimikin. Mutta toisellakin uroolla, vapauden valtapylväällä on sankarin nimi: Hannibal Versingetorix Baradinsky! Ah mikä komea nimi! Sen

on hän tovereiltaan saanut kuin kilpailuissa öljynlehdäseppeleen helleniläinen voittaja.

Hän on kaunis poika, hän on rikas poika! Hänellä kuuluu olevan asunnossaan pienen Pumpptorin laidassa kaksi huonetta, molemmissa punaiset, samettiset huonekalut. Hänellä on ylpeän käyrä nenä, aina pää pystyssä, hampaat kiiltävät, ylpeästi häilähtävät kiharat pienen, vinosti toiselle korvalle asetetun valkean talvilakin alta! Hän on hirveän väkevä, koulun paras hyppääjä.

Rohkea hän on. Keskellä hiljaista, yksitoikkoista aamurukousta voi hän juhlasalissa hihkaista:

— Hei pojat, kaikki ulos! Viinaränni palaa! ja kiittää kuin pyssyn suusta ammuttuna pois juhlasalista. Syntyy aika hälinä, rukoukseen kootut poikalaumat syöksyvät akkunoihin: todellakin, piki-musta savu vyöryy linnan luota viinatehtaalta päin. Kaikki ulos ryntäämään kreivi Baradinskyn esimerkiksi seuraten. Opettajain kirkuna, hosunta ei mitään auta. Pian ovat juhlasalissa, jonka permanto on repaleisia virsikirjoja peittonaan, vain kiukustuneet opettajat. Tuolla kaikki sata poikaa hyökkäävät meluten tulipaloa kohti.

Mutta Hannibal on juossut kirkontorniin ja polkee paraikaa molempia kelloja kamalaan pominaan. Palovartija, tietysti se vielä näin varhain aamulla missä lie ollutkaan, nukkunut, kun tulipalo syttyi.

Lyseolaiset temmeltävät tulipalossa kuin sata nokimustaa, hikistä paholaista: yhtäällä tosi-innossa pelastetaan, toisaalla särjetään peilejä, vaaseja, täy-

tetään taskut tehtaan ja talon omistajan tupakoilla, pulloilla. Kaikessa tapauksessa on lyseolaisista tehtaan omistajalle tilaisuudessa tuhat kertaa enemmän hyötyä kuin vahinkoa. Palon jälkeen hän heille toimittaa kahvikestit. Suruko sitten ottaa opettajilta karsseria tai arestia joka viides mies luokalta.

Ah, sankareita on siinä koulussa, sankareita, mutta ei Villi tohdi olla heidän kaltaisensa! Mitä sanoisivat isä, setä ja Munakallo silloin! . . .

Ah miten hänen sielunsa janoaa kerrankin saada riehua, saada kerrankin esimerkiksi tapella katurakien ja kansakoululaisten kanssa, puristaa isoa kiveä selkänsä takana kouraansa, vaania mutkaisen kadun kulmassa ja silloin kun ensimmäinen kallo pistäisi nurkan takaa näkyviin, paiskata iki-armottomasti, saada itsekin sinisiä, päärynän kokoisia kuhmuja otsaansa, jotta voisi kulkea toverijoukossa pää pysyissä: kas minä olen Villi, minä!

Miten hän kadehtii jotakin ylpeää neljännen luokan urosta, jonka pikimustissa silmissä tuontuostakin leimahtaa hurja, jumalaisen hillitön säteily! Hän se on mies: kukkuu naureskellen satamassa jaalain korkeimmissa mastoissa, on halaissut polvilumpionsa suksimäessä ja virunut monta viikkoa sairasvuoteessa kuten sankari laakereillaan ja kohta vuoteesta päästyään on keväällä luiskahtanut mereen jäältä, riisunut luistimet jalastaan syvällä veden helmassa hyllyvässä pohjamudassa, apua ei ole seikkailutoveriensa antanut huutaa, ei piru vie! Sellainen poika! Kun koulusta palatessa ahtaasta katusolasta syöksyy rot-

tain kimppuun ääretön rakkiparvi, ilma jääkappaleita viheltää, niin saa hän aika näpäyksen niska-jänteesensä. Mutta hän vain haavaansa nenäliinalla painellen tyynesti kääntyy vainolaisia vastaan, nyrkkiä heristää, silmät kummallisesti säihkyen, juh-lallisesti huutaa:

— Mars-kuun viidettätoista päivää varo!

Ja seuraavana iltana kerrotaan parin jätkän tulleen niin pahoin pehmitetyiksi, etteivät viikkoon vuoteesta hievahtamaankaan pääse.

*

Niin on Villi käynyt ensiluokan loppuun ja kun hän keväällä palaa maalle, missä tuomet kukkivat, järvi vaaleana, valkkyvänä päilyy, on hänellä isälleen annettavana kultakirjaimilla painettu todistus.

Silloin isä liittää suuret, kömpelöt kätensä ristiin, luo katseensa taivaille niin että korkea otsa on tiheitä rypyjä rypyn vieressä, nyyhkimisiin tukkeutuvalla äänellä ännkkää:

— Rakas Alma . . . jonka kanssa aina sovussa olimme . . . miten sinä nyt iloitsisit . . .

Isän on nyt erinomainen naapureilleen kehua poikaansa, joka on luokkansa ensimmäinen.

Mutta lukkarisetä, joka alussa kevään sattuu käymään Ali-Ollilassa, lyö Villiä olalle, katsoo tarkastaen häntä, sanoo:

— Nyt näet, että kyky on sama kuin tahto! Mutta miten sinä olet kalpea ja kituvan näköinen,

niin pitkä kuin ikäiseksesi oletkin? Se on kumma, ettei herätetty työntösi ja sen keveästi saavutetut hedelmät tuota sinulle riemua ja reippautta.

Villin katsekin on saanut sellaisen epäilevän, aran vilahduksen, joka hänen ennakkoluuloisen isänsäkin silmissä ihmisiä niin kiusoittaa ja säälistää. Se on oman kykenemättömyyden tunne, joka isän silmistä sameana ja epäilevänä tuijottaa.

*

— Joko isä on minulle hankkinut uuden kortteerin? kysyy Villi syksyllä ennen kaupunkiin lähtöä isältään.

— Uuden kortteerin? Hyh, mitä?

Villi ei vastaa, heittäytyy sohvalle kasvoilleen, nyyhkii . . .

— Ihminen on käsittämätön, kuvaamaton! miettii Ali-Olli. — Mitäs minä nyt pojalle teen! Ehkä on parasta seurata veljen neuvoa: kipinää pitää kiihkeästi varjella! Kuvittelujen kipinät ovat hirmupaloksi paisuen minut polttaneet, Ville on kuvittelija kuin minäkin . . . Paras, että kipinät aikaisin sammutetaan, etteivät häntä polttaisi.

Ali-Ollin täytyy oikein itseään ihmetellä, että hän niin harrastaa poikansa parasta ja juuri vihatun veljen neuvon kautta nyt, kun ne neuvot ovat näkyneet tuovan hänelle kunniaa pojan kultaisten todistusten kautta.

*

Villi seisoo taas akkunan ääressä Perklenin sänkykamariassa, illan kuu alkaa kimmeltää, talossa on hiiskumaton hiljaisuus niin että korvat tillahtavat äänettömyydessä soimaan. Perklen lie rouvineen mennyt jonnekin hartausseuroihin surkuttelemaan hihhuililaisia . . . Missähän palvelustyttökin lienee . . . keittiöstä kuuluu vain herätyskellon yksitoikkoinen tikutus . . . saman, sama, viime talvesta tuttu, yksitoikkoinen tikutus.

Villi hievahtamatta katsoo miten kuuvalo yhä pihalla kirkastuu, miten varjot mustuvat, valot sinertyvät, kirkon sakariston akkunat alkavat synkästi kimaltaa tumman vaahteralehdon takaa . . .

Niin hiljaista, huokaisuttavan yksitoikkoista.

Mutta samassa alkaa Villin korviin kuuluu kaukaista äänten hälinää, huuto kasvaa, kuolee, taas vahvistuu, kirkuu kuin sadoista riemuitsevista poikasten kurkuista. Mikä hälinä siellä paisuu?

— Perkele ei ole kotona! välähtää Villin mieleen, hän pujahtaa eteiseen, tempaa hattunsa, juoksee ulos, seisoo kadulla.

Kas niin, nyt se poikain remakka jälleen kaajahti . . . pieneltä Pumpputorilta päin.

Lentääpä Villin päähän: nytpä on Aleksanterin ilta, suuri tappelu-ilta, jolloin vartavasten kokoonnutaan ilon pitoon kivillä, pampuilla ja suopungeilla.

Tuossa tuokiossa alkaa Villi juosta kujaa ylös. Pimeistä syrjäsolista pursuu tovereita pääkadulle: puhuvat hälisten tikoista, pampuista, kreivi Bara-

dinskystä, Puukirkon miehestä, tuosta rakkien kuninkaasta, joka on yli kolme kyynärää pitkä, kiroileva roikale, puettu kiireestä kantapäähän engelskan nahkaan, pitkä seiväs pitkäin käsien varassa. Se vasta on sepän sälli, jätkien jyhlä, rautainen kuningas!

Nyt Villi jo juosten joutuu Pumpputorille, kuumamo akkunoissa kiiluu, yhden katusolan päästä kimeltelee joki, jonka helmasta rauniot harmaina häämöttävät. Mutta pieni tori kihisee poikia kuin muurahaisia, uusia yhä ylös kujista pursuu, ilmassa kivi joskus viheltää, hurisee, huudot hälisevät.

Viholliset mustana, syljeksivänä, haukkuvana laumana sulkevat torilta vievää pääkatua. Puukirkon mies hojottaa etumaisena seipäänsä nojassa, sadattelee; kamalasti mulkoilevat silmät nokisen naaman sisästä.

Kestää jonkun aikaa pikku poikain nalkutus, käsi-kähmäkin, kunnes yhtäkkiä litteä kivi puhalttaa jonkun keskiluokan rotan kalloon, poika kaatuu kuin tukki. Se oli sodan merkki. Kirkuen, pampputangat huiskien syöksyy koko kihisevä lauma torilta kujan ahtauteen vihamiesten kimppuun. Alkaa sekamelskainen temmellys, nyrkkien survonta, pampputen huike, itku ja ulina, kiroukset, nurin pyllyilemiset, huudot rautahansikkaista, tikoista, akkuna-ruutujen helinä. Pakenevat Puukirkon miehen laumat, riemuhuutojen huimatessa ajetaan niitä takaa pitkin kaitaista kujaa.

Juoksevatpa silloin maisteritkin kyhmysauvat käsissä taistelevain väliin.

— Nyt pieksätetään peruukit rakeilla! huutaa August Stanislaus.

Alkaa Baradinskyn seuraamana hyppiä yli punaisten pisteaitojen ja pihojen läpi pakenevain rakkien selkään, sinne päästyään huimasti hutkivat, koko kujan iskujen huidonnalla sulkevat, ajavat arvaamattomasta päällekkarkauksesta säikähtänyttä laumaa huimasti, sokeasti eteenpäin, kujan täydeltä, mullin mallin, käsin jaloin. Mutta ahdistettujen tiellä seisovat kujan suussa opettajat kyhmyräsauvat käsissä, kaulukset pystyssä töröttäen . . . sinne ne hautautuvat hurjasti pakenevain alle ahtaan kujan tungokseen, saavat kuhmuja otsaan ja vatsaan vim mattujen Puukirkon miehen urosten sauvoista.

Kun kömpivät maisterit maasta, johon rakkien ylitsetulviva lauma oli heidät paiskannut, niin tyhjä oli tori, siellä täällä vain lakki tai patukka. Huudot jo kajahtelivat alhaalta linnalta; siellä Puukirkon miestä astutettiin ikeen alatse.

*

Tappelusta palannut Villi kyyröttää Perklenin talon kivijalan pimeässä sopessa, ei tohdi mennä kortteeriinsa. Kadut ovat jo tyhjät, ilta myöhäinen ja kylmä, Villi hytisee vilua, enemmän kauhua värisee: mitä sanoo Munakallo, ajaako luotaan asumasta, tuleeko arestia ja isän ja sedän armoton

viha . . . Ah, että hänen päähänsä lensikin mennä tappeluun . . . jos jumala hänet pelastaisi tästä vaarasta yhden ainoan, vain yhden ainoan kerran! . . .

Silloin kuulee hän askeleita portissa, varjo ilmestyy kuutamoon . . . Perklenin palvelustytöhän se oli . . .

Villi karkaa hänen luokseen, vapisee, melkein kätensä tytön kaulaan kiihkeästi nakkaa, kyselee sotkee, rukoilee silmät ammollaan, nyyhkii, sydän haljetakseen jyskyttää, jalkansa vapisevat:

— Onko lehtori kotona . . . mitä hän sanoi . . . hän tappaa minut . . . isä, isä ja setä . . . Mitä minä teen, mitä minä teen! . . .

Tyttö oli lähetetty häntä kaupungille etsimään.

Kun Villi tulee sisään ja näkee Perklenin ankan, nuhtelevan muodon sekä ison kuhmun hänen otsaansa, niin hän hetken läähättää niin ettei saa ääntä suustaan, sitten tahtoo melkein lehtorin jalkoihin vaipua, hokee, hokee jotain, rukoilee anteeksi, sanoo olleen ikävän kotona, lupaa ettei vasta karkaa, on kuin hullu kauhusta, hikipisaroissa on otsa ja posket kyyneleissä, niin että lehtorin rouvan täytyy säälistä lähteä huoneesta, jossa kuulustelu, uhkaukset ja uteleminen alkavat.

Villi kertoo kaikki, Perklen kuuntelee ihastuen ja silmät viisaasti kiiluen, lupaa Villille anteeksi, koskei tämä tappelussa ollut tehnyt muuta pahaa, kuin temmaissut paksun köysirenkaan pieneltä, kieroilmäiseltä katupojalta, joka ankarasti kiroili ja viskeli kivillä.

Seuraavana koulupäivänä ei Villen tarvitse tulla kouluun! on Munakallo mairitellen sanonut. Silloin pidetään tappelusta tutkintoa.

Mutta kun hän parin päivän jälestä jälleen tulee kouluun, niin häntä tuupitaan ja vanutetaan niin että opettajain täytyy häntä suojella, ei yksikään toveri puhu hänelle sanaakaan: vain ilkeästi irvistelee. Kuulee poikien jutuista, että edellisenä päivänä on Kreivi ja August Stanislaus eroitettu kuu-kaudeksi koulusta. Mutta mitäpä siitä: he ja nuo parikymmentä, jotka tappelun ja akkunain särkemisen vuoksi saavat istua pimeässä putkassa tai ristikopissa, ovat kuitenkin sankareita! Vaan tuo tuossa, tuo Ville Ali-Olli, se on petturi!

Havaitseepa Villi, että hänet on pannaan pitkäksi vuodeksi julistettu: ei yksikään toveri saa hänelle sanaakaan sillaikaa puhua, kunkin kunnian asia on häntä kerta päivässä niskaan tuupata. Sillä Munakallon kätyri hän on, Efiältes, suurten sankarien pettjä!

Monta viikkoa Villi murheesta näantyy: kun ei uskalla ketään katsoa silmiin, kun ei kukaan sanaakaan puhu, kun ei kellekään uskalla puhua suruaan, sillä puhuteltu peljäten omaa nahkaansa kääntyisi syljeskellen hänestä tai sanaakaan virkkamatta tuupaisi hänet nurin narin...

Ja sellaiseksi raukaksi tuntee hän itsensä...
— Raukka oli isäsikin, raukka oli isäsikin! kajah-
taa alituiseen kummallisesti hänen korvissaan, sillä

toverit usein ovat keskenään puhuneet Villin kuullen:

— Sellainen raukka sen oli isäkin: kantoi kymmenen sianlinttua kuussa Munakallolle, että tämä hänen poikaansa lellisi!

*

Lehtori Perklenin rouva on sellainen pitkä, hento olento: tukka musta, silmäripset tummat ja pitkät, usein katse niiden alla niin oudosti, surumielisesti kuin jostain salaisesta, pakolla tukahdutetusta kaipuusta alkaa hillityn kiihkeästi kimallella, aina hiukan raolla olevat, pehmoiset huulet silloin silmänräpäykseksi vetäytyvät hymyyn, yhtäkkiä sen hymy sammuu, silmistä jälleen tukahtuu kimallus: ne ovat niin himmeän tummat, surumieliset.

Perklenin rouvaa alkaa säälistää Villi-parka, joka huomattavasti äärettömästi kärsii, koska ei ruokapöydässäkään katsettaan lautasesta kohota, kalvenee yhä, silmien ympärökset ovat aivan sinervät, silmissä on kostea, joskus kiihkoon leimahtava synkeys. Rouvaa säälistää niin sanomattomasti: ruumiin rakennukseltaan vahva, pitkä poika, mutta niin laiha ja yhä heikkonee sielun sairaloisuudesta, että kohta kulkiessaan ihan horjuu...

Hän on usein aikonut miehelleen Villistä puhua, ei tiedä mitä ja miten hänestä puhuisi... mutta kun tietää miehensä periaatteet... ehkä ovat oikeat... minkä sille voi... Puhumatta on jäänyt kuten monet muutkin asiat ovat puhumatta jääneet.

Hän on ennen tyttönä ollessaan pitänyt tavatto-

masti ensin maalauksesta sekä sitten kuvain veistelemisestä. Hänellä on vieläkin huoneessaan tyttönä tekemiään kuvia, muun muassa vanha linna keväisen, kuohuvan virran keskellä ja pieniä kipsiveistoksia: parvi koiria eri asennoissa, siunaavia enkeleitä, jos joitakin lelumaista kyhäyksiä. Joskus naimisissa ollessaankin on hän ottanut kipsijauhonsa, puikkonsa ja talttansa esille, mutta hänen miehensä on nyt sellainen mikä kerran on: katsonut häneen kuin säälien ja soimaten... hän on jälleen vienyt veistokalut kätköönsä... Hän oli jo aloittanut pitkään päiväinsä kuluksi vuolla pientä lapsen kuvaa, sillä heillä ei ole yhtään lasta... mutta sinne joutui kätköön sekin aloitettu pikku veistos...

Villin on hän usein nähnyt hartaasti tarkastelevan noita pikku koiria ja enkeleitä hänen hyllyllään, seisovan hyllyn edessä pitkiä aikoja, oikein päättään kallistellen tarkastelevan, niin että rouva naurahti niin hartaana ja ihastuneena Villi oli tarkastellut.

Kerran hän kysyi Villiltä:

— Haluaisiko Villekin veistää?

Villi oli kääntänyt päättään kuin häveten, hän ei koskaan tahtonut katsoa silmiin, katseensa kierteli ja kaarteli alati arasti syrjään siitä, jonka kanssa puhui. Villin posket olivat punertuneet, katsoa vailaissut hän oli kuin epäillen ivattaisiko häntä, sitten oli silmissään kummallisesti, väkevästi tuikahtanut.

Villi silloin kertoi kansakoulussa tehneensä lumesta kaksitoista jalopeuraa... vaan eiväthän ne mistään kotoisin olleet... Villi muisti että toverit olivat

sanoneet leijonia päseiksi . . . kaiketi ne huonoja olivatkin . . .

Rouva tuo Villille kuitenkin kipsijauhonsa ja veistokalut, neuvoa valamaan harkkoja, poraamaan ja vuolemaan niin ettei kuva halkeisi . . .

— Veistäköön nyt . . . kun toveritkin häntä vihaavat! tuumii lehtori Perklen. Eipähän sitten mene huonoille jälille saamaan esimerkkiä tappeluun ja muuhun.

Villi veistää alussa koiran, johon malli on lehtorinrouvan hyllyllä. Melkein samannäköinenhän siitä tuli.

Mutta seuraava veistos on Savonarola polttoroviolla kerettiläisen puvussa korkea pilkkahiippa päässä. Suurella kiihkolla oli hän kerran iltasella, kun Perklenit olivat menneet kaupungille hartausseuraan, alkanut sitä veistää: kasvot punaisina hehkuen, nyyhkien, kädet vavisten oli kaivertanut kipsiharkkoa . . . Kun Perklenit tulivat kotiin, oli Villi kiihkoissaan kävellyt edestaas huoneessa:

— Tuossa on petturi, tuossa on pannaan julistettu! oli hän ääni vavisten sanonut, osoittanut korttelin korkuista kuvaa.

*

Koko talven hän veistelee. Perklenin luona veisaamassa käyvät mummot ja opettajat juttelevat hänen veistoinnostaan. Toveriensakin uteliaisuutta osaa hän milloin milläkin kipsikuvalla herättää, kulettaa kuvia kouluun, asettaa pulpetilleen, saa katso-

maan, pian juttelemaankin, niin että joulun jälkeen on vain pari pukaria, jotka eivät hänelle virka niin halaistua sanaa: olihan panna koko lukuvuodeksi julistettu. Mutta kun Villi kerran markkina-aikaan oli luokalla ehdottanut, että Munakallon pöydällä ensi tunnin alussa oli oleva tuuhea, punainen ketun häntä, mikä oli saatavissa Ressu-Jukalta, joka oli sen juutalaiselta varastanut, ja kun Villi tuon mielenosoituksen vuoksi alennettiin etupenkille uskon-totunneiksi, leppyivät nuokin pukarit.

Veistipä Villi kreivi Baradinskyn kuvan: käsi-varret hurjassa asennossa ylhäällä, niiden varassa ilmassa potki Puukirkon mies, jota kipsikreivi paraikaa paiskasi yli korkean lankkuaidan. Veipä Villi kuvan kouluun, sitäpä tirkisteltiin, sitäpä naureskeltiin. Silläpä Villi Baradinskyn ystävyys voitti. Ja kenen ystävä Baradinsky oli, sillä ei vihamiehiä ollut.

*

Villi muistaa ennen lapsena ollessaan nähneensä ilkeän unen, joka kauan aikaa jälestäpäin häntä piti kauhun vallassa. Isä oli iltasella nyyhkienertonut pyöristäviä tarinoita salaperäisestä henkimaa-ilmasta. Seuraavana yönä unessaan oli Villi maakaavinaan vuoteessaan, mutta vuoteen jalkapuoleen ilmestyi yhtäkkiä kaksi sellaista jalan korkuista kummaa: ne olivat pieniä, kiharakarvaisia kuin kaksi pikimustaa, silkille välähtelevää karhunpoikaa. Niiden pienet silmät kiiluivat kuin kengännäpät ja niillä olivat korttelia pitkät, käyrät kynnet etukäpälässä.

Ne alkoivat Villiä kauheasti raapia. Villi unestaan yhtäkkiä heräsi todellisuuteen niin muutosta havaitsematta, että valvoessaan yöllä yhä tuijotti sänkynsä jalkapuoleen, näki nuo kaksi kiilusilmäistä pirunpoikaa siinä vielä kyköttävän, alkoi kamalasti parkua, ei moneen viikkoon sen jälkeen tohtinut kulkea pimeässä ja nukahtaa ilman että lamppu paloi huoneessa.

Pannajulistuksen tuskasta hän oli nyt vapautunut. Mutta silloin alkoi vapauttaja kipsijauhoissa piillyt ja sieltä sieluunsa tunkeutunut paholaisena häntä piinata. Hän valvoi nyt kuviaan ajatellen, hän oli päivät kuin kuuro ja sokea ja mykkä koko maailmalle, mutta mainitsitpa vain sanan: veistokuva! niin silloin hän vavahti, kohotti mieltivää päätään, silmät, jotka äsken olivat melkein ummessa, alkoivat nyt kiilua, suu vilkkaasti pompotti veistoksista yhä, yhä ja yhä niin että lopulta aivan tuskastuit.

— Toverit kutsuvat häntä Rafaeliksi... se ei ole yhtään terveellistä! sanoo lehtori Perklen.

Villi kulkee kouluun, vartalo kummallisesti velttona ja kädet riippuen, suu töllöttävästi auki, silmät melkein kiinni ja käyrä nokka taivasta kohti kuten hän jahtikoiran tavoin vainunsa vallassa ilmaa nuuskien kiireesti eteenpäin hamuisi — yhtäkkiä silmänsä aukeavat: hän on seisahtunut puistokäytävälle vanhan kirkon luo, sieluunsa on tullut valtava mielikuva. Hän seisoo, seisoo, katsoo: hän on näkevinään, että tuo mustakattoinen kirkko tuossa on jättiläiskokoinen, musta sfinksi, hän näkee sen van-

kat haahmopiirteet, eroittaa syliä paksut, liikkumattomat käpälät, häntä alkaa pyöristää kuin vilu, kun näkee mielessään sen kylmät, jättiläissuuret, kauniit kasvot. Hän alkaa kävellä sfinksinsä ympäri, tarkastella sitä jokapuolelta. Joskus välähtää mieleensä, että kirkkohan se onkin eikä sfinksi, mutta sitten hän alkaa kuvitella, miten hän siihen kirkon sijaan kerran veistää mustasta kalliosta sfinksin. Sfinksin jättiläismäisyys, jota ei jaksaa ymmärtää, mutta jonka kylmä suuruus on kuitenkin vavisten tunnustettava, olisi hänestä tuhat kerroin ihanampi kuin tuo pärekattoinen, jo ränsistynyt, vanha kirkko.

Kun hän viimein säikähtäen muistaa kouluun menonsa, on hän jo myöhästynyt. Sydän pampattaen hän juoksee kouluun, luokalla on jo tunti alkanut, hän saa toraa, ivaa ja muistutuksia... Mutta tunnilla hän taas herää opettajan huutoon:

— No Villi, Villi! Eikö sinua saa valveille muuten kuin puukurikalla iskien!

Silloin hän säikähtää, vastaa hölynpölyä.

*

— No Ville, ota nyt voiasetti vastaan kun tarjotaan! sanoo lehtori Perklen ruokapöydässä vihaisesti. Ah, eihän Villi ollut voiasettia muistanut maailmassa olevankaan, hänhän liikkumattomana veitsi kädessä näki paraikaa edessään mustan Unkasin, indiaaniuroon, jonka piirteet olivat kauniit ja väkevät kuin kreikkalaisen marmorikuvan, jonka piki-mustissa silmissä säihkyi tukahdutettu kiihko.

Perklen taas tulee hänelle niin äkäiseksi. Ei hän uskalla hetkeäkään olla rauhassa kipsiharkkojensa pe-
lissä, sillä ovi voi aueta ja lehtorin kalju pää loistaa oven raosta kuin kamelikurjen muna. Mustat silmät alkavat siitä munan kyljestä kiilua ja ääni puoleksi pistävän ivallisena, puoleksi vihaisena kuuluu:

— Joko taas! Voisit panna nuo kuvasi laudalle ja pääsi päällä kuletella ympäri markkinatoria!

Silloin karvas viha pistää Villin sydämeen. Miksi ei hänen anneta olla rauhassa! Senkin tyhmyri tuo Munakallo. Ja niin ilkeä! Piplian historialla, sittiäisten latinalaisilla nimillä ja laivanmastojen pituuden laskemisilla häntä piinataan! Perhana!

Villin olo alkaa olla tuskallisen hätääntynyttä. Hän koettaa lukea läksynsä kiireesti koulusta tultuaan saadakseen sitten rauhassa veistää, mutta luvusta ei tule mitään: milloin alkaa pihalla haukkua koira, jota täytyy akkunasta katsahtaa, joka täytyisi veistää; milloin tulee mieleen tuuma Mirjam Alroysta... kirja kädessä seisahtuu Villi lattialla, jota edestaas hän on niska kyttyrässä tuijotellen ja läksyä supisten kävellä huipannut. Kirjaa pitävä käsi vaipuu alas, Mirjamin kuva valtaa sielun, silmät tuijottavat kattoa kohti: sellainen sen Mirjamin pitäisi olla, diadeemi päässä, katse taivaille tähdäten, näkyjä nähden... amfiteatterin harjalla...

Ei tule luvusta mitään. Viimein hän koettaa uskotella itselleen, että jo osaa. Kiihkeästi avaa laatikkonsa, tarttuu kuviensa kimppuun. Mutta koko ajan vaivaavat läksyt mieltä: eipä hän sitä paikkaa

vielä osaakaan ... se läksy unohtui ihan tyyten ... ja Munakallo voi taas milloin tahansa hyökätä sisään. Ei tule hätäisestä veistostakaan mitään, ei tule luvustakaan ...

— Ah jos kerrankin saisi olla täydellisesti mitä tahtoo! äksyilee hiki otsalla ja kiihkoillen Villi. Kun saisi kulkea metsissä pitkät, pitkät matkat ihan ajatuksissaan, ettei kuuluisi kenenkään ääniä, ei kelon tikutustakaan ympärillä ... metsän ylhäisyys vain urkuina humisisi ... saisi miettiä ... ja kotiin tultua veistää, veistää ...

— Kun saisi kerrankin läksyistä huolimatta mennä edes tuonne virran rannalle ... Siellä on kevät nyt. Aurinko on koko päivän lumia lämmitänyt, auringon lämpöisessä loisteessa ovat räystäät lirisleet kimeltelevää vettä ... ilma on ollut niin pakahduttavan sininen, raukaisevan riemukas ja kevät-tuuli on käynyt vilpoisena ylhäältä, ylhäältä ... Toverit ovat koko päivän lomahetket temmeltäneet virran rannalla, auttaneet kevättä, repineet irti jää-lauttoja, veneillä ja jäälautoilla meiskaroineet linnan luona, huutaneet riemua, kun suunnaton jäälautta on vimmattua vauhtia syöksynyt linnan ja mantereen väliseen salmeen, iskenyt kallioihin niin että jäähileet ovat helissen ja kimaltaen lentäneet syliä, syliä korkealle ilmaan kuin tulisuihkut raketeista ... Jäälautta on pusertunut ahtaaseen salmeen: se mies, joka hyllyvää lauttaa pitkin alla syvyys on juossut linnaan, ryöminyt ahtaasta valliakkunasta sisään ...

Mutta sepä mies vasta, joka on jäisessä vedessä uinut! Aurinko on paahtanut lämpöisesti poikain selkiä, edessä on vesi virtaillut kimaltavana, vapaana, vapaana! On syntynyt pojissa himokas kiihko heittäytyä veteen, joka houkuttelee kuin kesällä, heittäytyä vihlovan kylmään veteen, niin että veren ja ydinten kiihkoisa polte saisi raudankarkaisevan kylpynsä... Kiihkeä himo kasvaa, kun aurinko lämmittää, linnan katto kuumana kuin tuli säihkyä, kyyhkyset kurisevat, vesi kimeltää. On lyöty veikkaa:

— Se mies, joka ennen tuon ison lautan tuloa ui linnaan!

Baradinsky on heti ollut valmis... Turkit ja lakanat on juostu hakemassa, Baradinsky on riisuutunut, syöksynyt veteen, joka heti veti hänen nahkansa tulipunaiseksi kuin kravun. Kuin mies on hän uinut, virta on painanut; puhkunut ja päristellyt on Baradinsky, veden häikäisevään kimallukseen väliin hävinnyt, kohonnut yhtäkkiä linnan portaille auringon hehkua värisevään ilmaan kuin nuori jumala ikään, toisella rannalla on korvia huimaava hurraa remahtanut. Baradinsky on nauranut, sitten taas syöksynyt veteen paluumatkalleen, sukeltanut puolet virtaa näkymättömissä. On sitten noussut naurava pää vedestä. Juuri jäälautan salmeen syöksyessä on Baradinsky noussut toverien joukkoon lakanain ja turkkien sisässä värisemään ja nauravia hampaitaan loksuttamaan kuin horkassa ikään. Kauniina huin nuori jumala ikään.

Sinä keväänä ei Villi vienyt kotiin kultaista todistusta. Kaukana siitä.

Isä oli kotona äkäinen, hänen olisi nyt naapureilleen valehdellen kehattava, miten hyvä kevätpassi hänen pojallaan oli.

Villi, iso poika, heittäytyi kotona vatsalleen sohvalle, nyyhkytti alenemisensa häpeää. Mutta se ei auttanut, isä hätääntyi, uskotteli itselleen, ettei pojasta koskaan tulisi mitään, jos hän näin saisi päähänpistojaan jatkaa ja lähetti Villin, vaikkei tällä juuri ehtoja ollutkaan, järkevän veljensä luo koko kesäksi tietojaan parantamaan. Naapureilleen hän vakuutti kovasti ikävöivänsä poikaansa, mutta veli muka hänestä myös niin rajattomasti piti, että täytyi poika edes joksikuksi viikoksi veljen luo lähettää. Kunhan ei veli vain häntä näiden parin viikon kuluessa liiaksi hemmoittelisi tai tekisi häntä hänen lahjojaan imartelemalla liian itserakkaaksi, pilaisi siten pojan koko lukuhommia!

Mutta ne pari viikkoa viruivat koko kesän pituisiksi. Silloin Ali-Olli joka paikassa sanoi todella pelkäävänsä, että Villi setänsä luona oli pilattu, koska ei kotiin palannutkaan. — Se velihän on sellainen vätys!

MARKKINAKOJUN BARBARA.

Lukkari ei ollut laisinkaan tyytyväinen veljensä pojan luokseen tulosta.

Luuleeko veli, että lukkari mikään koulumestari on! Oman onnensa hän osaa järkensä avulla pitää pystyssä, se on varma se, mutta ruveta alituisen itseään kiusaamaan toisille järkeä tolkuttamalla: su-laa hulluutta! Hän tuhlaisi silloin kiusaantumiseensa aikaa, joka kyllä täysin tarvitaan oman sielunlevollisuuden säilyttämiseen, hän olisi järjetön!

Eikö veli tiedä, että kukin pitääköön huolen omasta itsestään ja lapsistaan: muilla, jos heillä on vähänkin älyä, ei sellaiseen ole aikaa! Mutta semmoinenhan Ali-Olli aina on ollut: säilyttää vie-kaasti toisen niskoille vaivat, joihin itse on syypää.

Niin, itse syypää. Ellei isä olisi hassutellut koko ikäänsä kuvittelujensa vallassa, ei myös poika nyt sitä alkaisi tehdä. Kolmas osa ihmisen verestä on suvulta perittyä, toinen kolmasosa on kasvatuksessa hänelle annettu sellaisena jona on annettu. Vain

viimeinen kolmas osa on ihmisen omassa vallassa, jos hänessä enää ihmisistä vapauduttuaan on miestä sitä vallassaan pitämään.

No niin, voihan poika taas kesän hänen luonaan olla . . . eihän hän itse ole syypää hullutuksiinsa . . . voihan lukkari häntä yrittää kasvattaa sen minkä oma hyvä olonsa sallii . . . Hauskaahan on tutkia-kin, miten paljon pahaa isä on jo ehtinyt pojassa saada aikaan . . . ja miten paljon kasvatus vielä saattaa hänestä sukuverta hävittää . . .

Ensi työkseen puhuu setä Villille näin:

— Oletko sinä siellä kaupungissa sattunut näkemään sitä Karlingiusta?

— Mitä Karlingiusta? Sitä hulluako, joka luulee nielleensä timantin?

— Niin juuri. Hän ei saa unta yöllä, väänteilekse vuoteessaan, öhkii, ähkii, kämmenellään suutaan tukkii, ölöttää: timantti tulee ulos, timantti tulee ulos! Ja päivillä kävellä toikkii, kiertää katuja kuin kurki, kulmissa seisahtuu, kurottaa kaulaansa, painaa molemmat kädet suulleen ja huutaa ölöttää:

— Timantti tulee ulos, kallis timantti! Minä olen kalliin timantin niellyt!

Kyllähän Villi Karlingiuksen tuntee. Monta kertaa on Karlingius hänet peljättänyt, kouluun mennessä on yhtäkkiä jostain porttikäytävästä ihan hänen korvaansa mölähtänyt: timantti tulee ulos, päärlty ja kalliit timantit olen minä niellyt!

— No juuri sellainen sinäkin, Ville, olet! sanoo lukkari. Sinä olet nielaissut sen uskottelun, että sinusta pitää tulla suuri kuvanveistäjä!

Ähäh! Villi hämmästyä. Olisiko niin?

— Älä usko, älä usko! jatkaa lukkari. Et sinä miksikään tule, ellei sinulla ole lujaa, kylmää tahtoa, johon sinulla ei ole oireitakaan. Häilytpä sinne, häilytpä tänne, viime vuonna olit luokkasi ensimmäinen, nyt viimeinen. Ihminen, jolla ei ole rautaista tahtoa, ei kannata kehumista missään suhteessa, vaikka olisi miten hellä ja hyvä tahansa. Sinun täytyy oppia vaikka hakkaamaan oikea kätesi poikki, jos siitä on aikeillesi hyötyä. Sinun täytyy hetkeksi osata luopua kaiken kalleimmastakin itsestäsi, ollaksesi taas pelkkää itseäsi. Ellei sinulla ole tahtoa ratkaisemaan kehnoa laskuesimerkkiä, niin ei sinulla myöskin ole kykyä ainoakaan kunnon kuvaa veistämään. Minä arvelen, että nyt sinulle tahtoa kasvatetaan!

Näin ristiriitaisten tuumiskeluiden jälkeen, joista Villi ei mitään ymmärtänyt, lukkari lukitsi piironkiinsa kaikki Villin veistovehkeet. Niiden sijaan ilmestyi pöydälle iso pinkka kirjoja ja laskuvihkoja.

*

Ah sitä koko kesää jälleen kuumassa huoneessa, mihin päivä hehkuu kahdesta akkunasta, kärpäset pistellen hörisevät Villin pään ympärillä, joka aurin gon paahteesta raskaana ja sekavana kuin huumessa pyörähtelee ja hikoilee valosta kellastuvain paperien ja kirjain ääressä! Mutta verhoja ei Villi

uhallaankaan akkunoihin hommaa. Kun kerran setä näkee hyväksi hänet vaikka kuoliaaksi paahtaa, niin paahtakoon sitten vain kuin silakan hiilillä!

Ja milloin mennään uimaankin, on se pitkäselkäinen, lyhytsäärinen setä aina mukana. Ei koskaan Villi saa olla yksin. Aina setä siellä roikkuu, voimistelee uimahuoneen kattotangossa, viisastelee, arvoittelee sellaista, josta ei kukaan mitään ymmärrä, sanoo: ihmisen pitää karaista ja rohkaista itseään nuoruudessaan, niin on vanhanakin terve ja rohkea! Mutta eipäs uskalla uida setä kuitenkaan syvemmälle kuin että jalkansa ottavat pohjaan: pelkää halvausta!

Ei koskaan saa olla yksinään . . . ei metsiin, ei minnekään kävellä. Jos lähteä aiot, kohta setä esittää: mennään uistimelle. Ja sitten antaa Villin kaiken päivää itseään soutaa kiskoja pitkin jokia, järviä. Se karkaisee, se antaa tahtoa! sanoo setä, kun ei itse raskasta venettä souda, mieluummin pitää siimaa, nostaa kaloja, viisastelee.

Lopulta ei Villi lähde kuin ajamalla sedän kanssa kalaan. Hän sanoo haluavansa ahkerasti laskea ja lukea . . . niinkuin hänellä olisivat ehdot. Mutta luvusta ei tule mitään, niin ärsyttynyt ja heikko hän on . . .

Kuumain päiväin jälkeen hän usein tuntee polttaa pakotusta silmäkulmissaan, ei saa öillä unta. Mutta ei siitä mitään sedälle kerro: mitä se auttaisi.

Syksyllä Perkleniin palatessaan on hän paljon heikomman ja kituneemman näköinen kuin keväällä sieltä lähtiessään.

*

Sillävälin olivat aikoja myöten Villissä heränneet varsin varhain lemmenvaistot oudosti, hämähästi, vavistavasti, ihmeellisesti. Milloin oli hän lapsena maalla tuntenut rinnassaan huokaisuttavan riemuisaa ahdistusta jonkun vaaleaverisen, iloisen maalaisemännän läheisyydessä: emännän silmissä, puheessa, naurussa oli Villin mielestä jotain käsittämättömän hellästi vetovoimaista, Villi olisi niin mielellään istahtanut turvallisesti hänen syliinsä, katsellut, kuunnellut, jos olisi ilennyt ja tohtinut. Milloin säteilivät yötä päivää poikaparan sielussa vanhan piian silmät, joka tuntipalkalla oli opettanut lyseossa jonkun aikaa Villille niin rakasta piirustusta. Villillä oli aivan mielihaikeus, häntä kyynelöitti, kun toverit väänsivät opettajattaren tuolin tunnin alussa aina nurin, liitusivat hänen selkensä, tekivät jos jonkinmoista ilkeyttä hänelle, joka oli Villin mielestä niin enkelinhellä, että itki säälistä, jos hänen täytyi jotakin oppilasta rangaista. Sitten sammui se Villin vaisto, kun opettajatarkin koulusta hävisi ja entinen kärtyinen, keltahampainen äkäpussi tuli sairautensa jälkeen taas virkaansa. Joskus valvoi Villi pitkät ajat öillä vuoteessaan ja ajatteli jotain naista jolle oli sattunut vastaan kadulla:

naisella olivat kummalliset silmät, surulliset ja syvä-varjoiset. Villi niitä kaipasi.

Sitten kun Perklenin rouva oli Villille antanut kuvanveistovehkeet, alkoi Villi ajatella hänen silmiään: niin kirkas säteily oli niissä suurissa, tummissa silmissä joskus ja huulilla lempeän onnellinen hymy; mutta se taas pian katosi. Usein oli rouva niin kärsivän näköinen, sairas.

Tavallisesti olivat jo iäkkäät naiset vaistonsa esineinä, sillä kirjain ääreen kytketty oli Villi alati ollut, ja siinä kaupungissa, etenkin lehtori Perklenillä, katsottiin sitäpaitse tuiki häpeälliseksi antaa edes isompienkaan poikien ja tyttöjen yhdessä seurustella.

Tyttökoulun lapsettomat opettajatarmammat vartioivat oppilaitaan kuin lohikäärmeet, samoin lyseon opettajat omiaan. Siinä kävi sipsutus, takaa-ajo ja äkkiyllätykset katukujissa, kun Baradinsky tai August Stanislaus henttu käsikynkässään paeten narrasivat jälestä melkein käsikynkässä juoksevia opettajia ja opettajattaria. Ja hakkailun ilmitultua kohtasivat aina ankarat rangaistukset, joita seurasivat uudet, vielä villimmät hakkailut.

*

Tänä syksänä, jolloin Villi kolmanneksi vuodeksi tuli vihaamansa Perklenin luo asumaan, oli hänen luokallaan ylemmältä luokalta jäänyt aika lortti: laiha, pitkä, kalpea rovestin poika-roikale, jonka

ulkonevat etuhampaat olivat alati ilettävässä nauruun virnistyksessä, joka kaiken maailman salaperäisiä juttuja nauraa hahattaen ja silmät kiiluen kertoi niin että sylki kertoessa suusta räiskyi, joka sylki kellonsa sisuksiin, ajoi tunnin aluksi opettajain tuoliin parsinneuloja kärki ylöspäin ja hokutteli koko luokan ottamaan syyn niskoilleen. Laiskuudessa oli hän melkein Baradinskyn veroinen, mutta ilettävässä laihuudessa, arkamaisessa kalpeudessa ilettävämpi kuin yksikään kirjatoukka. Mutta opettajat häntä isänsä vuoksi koettivat niin kauan kuin mahdollista laahata luokalta luokalle.

Tämä veteläruumiinen, yleistä heikkoutta ja silmätautia sairastava lortti osasi myös sen ihmeellisen taidon, että saattoi tehdä itsensä tytöksi. Villillekin hän sen kardinaalikonstinsa kerran tirsken ja sylkeä suustaan räiskytellen näytti.

Huh, kuinka se oli Villistä ilettävän mieltäkiinnittävää! Hän melkein itki!

*

Sen jälkeen tuli Villi tukahduttavassa yksinäisyydessään Perklenin luona entistäänkin heikomaksi. Niistä kirjoista, joita hän kansakouluaikaan oli paljonkin lukenut, muisti hän ainoastaan naistenhenkilöt. Vain naisia hän enää koetti kipsistäkin muovailla, nekin häntä tuskastuttivat, raukaisivat.

Kerran, kun Villi istui pöytänsä ääressä, iltahämärässä, nakerteli kipsiharkkooan, tuli Perklenin rouva huoneeseen.

— Ville on pimeässä nurkassaan kuin mykkä myyrä jälleen! hän naurahti lempeästi. Mitä sinä veistät?

Villi painoi päänsä käsivarsiensa varaan pöytää vasten. Hänen edessään oli kyljellään viruvassa asennossa alaston naisen kuva, keskentekoinen vielä.

— Ah! naurahti rouva lempeästi kumartuen kuvaa katsomaan. Annapas vähän viillaa . . . katsos, tuo kohta tuossa ei ole aivan oikea . . . siinä pitäisi olla pitkä, aallokas syvennys . . . Mutta Ville, itketkö sinä . . . mitä sinä itket?

Villi nyhkytti, hän häpesi . . . ah jos rouva tietäisi, mitä hän juuri äsken oli ajatellut!

Rouva hämmästyi, koetti lohduttaa, ei saanut Villin suusta sanaakaan.

— Ah miten hän on sairaloinen . . . ennen aikaansa kehittynyt . . . Mikä tekee ihmiset sellaisiksi! huokasi itsekseen säälien, melkein surren rouva.

*

Koululla oli kuukausiloma, ahtaat kujat ja torit vilisivät tulvinaan markkinaväkeä. Iltapimeässä Baradinskyn ja August Stanislauin seurueet suuriin lammasnahkaturkkeihin pukeutuneina ja kasvot korkeiden kaulusten piilossa töytäilivät markkinarahvaan vilinässä pikkuhumalassa, mutta lyseon pikkupojat suuressa parvessa kirkuen ja hypellen narrasivat kojujen luona turkisjuutalaisia. He muodostivat takkiensa

lievekulmista siankorvia, heiluttivat niitä juutalais-
ten nokan edessä, kilpaa kiljuivat:

— Osta, frouva, siibirin mummon nahka!

Silloin juutalainen kovin vannoi kymmenen gehennan kautta, yritti lyödä tiskin yli, ajoi takaa poikia, jotka pakenivat; palasi ähkien kojuunsa, kunnes pojat kokoontuivat taas ja uusi härnäys alkoi. Lopulta ei juutalainen enää jaksanut eikä viitsinyt riiviöitä ajella. Silloin pojatkin hänet rauhaan jättivät, sanoivat:

— Ei se enää viitsi ajaa, se on laiska kuin sika. Lähtään pois. Mennään Barbaraa katsomaan!

Villikin sattui silloin olemaan torilla: vain noin salakähmää, ei tohtinut Perklenille virkkaa markkinahalujaan, sanoi menevänsä joltakin toverilta historian läksyä kysymään.

— Kah, kuvanveistäjäkin markkinoilla! huusivat juutalaisen ärsyttäjät. Lähde Barbaraa katsomaan! ja he vetivät tungoksessa Villin mukaansa.

Tulivat ison teltan luo, teltan oven vieressä oli lyhdyillä valaistu, punainen lava, lavalla huutaa hoi-lotti jotain lihava mies, joka oli puettu hopeatäh-dillä koristettuun ihopukuun. Mutta miehen rinnalla seisoi nainen likaisen valkeassa, punaraitaisessa puvussa. Oikealla kädellään hän kohotti laajan vaippansa laskosta kasvoilleen niin että vain mustat silmät ja helyillä koristettu, pörröinen tukka näkyivät.

Villi säpsähti. Pelästyen, kuin tajuttomana, samoin silmin tuijotti naiseen, hengitti ahtaasti. Oli

kuin unessa, heräsi vasta kuin naisen punarantui-nen lieve häilähti... Villin sieraimet paisuivat, hän tunsi kuin voimakasta hajuveden lemua... Villi heräsi vasta kun naisen heleänpunainen lieve oli hävinnyt alas teltan oven mustaan pimeyteen.

— Mikä se oli? Mitä se teki? Sekö se oli Barbara? hokee itsekseen Villi.

Hänkin työntäytyy väkijoukossa teltan ovesta sisälle. Alussa ei hän sisällä nähnyt muuta kuin kaksi samean punaista lyhtyä ja liikkuvien ihmisten varjoja. Sitten hän kuuli vierasta kieltä sorahdel-len puhuvan naisen äänen. Olikohan se Barbara? Väki huusi, nauroi.

Yhtäkkiä häikäisten valkeni pimeä lava, lavalla seiso i nainen lumivalkeassa harsopuvussa, jota pu-naiset rannut reunustivat. Villi tuijotti harsojen ki-meltelyyn, väen rääyntä ja ihmenäky häntä huu-masi.

— Se on Barbara... Sipilla... unissa kä-vijä... vestaalitar... Alroy n Mirjam! Villi itse-seen vavisten hoki, tuijotti.

Se se oli Barbara! Hän loihti tyhjistä tynnöreistä esiin käärmeitä, luurankoja, jälleen ne tynnöreihin upotti; hän katsojain nokan edessä keitti kylmää, poroista kahvia tyhjästä. Sellainen velho se oli se Barbara.

Villi ei saanut unta hyvin seuraavana yönä. Hän nukahti, oli olevinaan erämaassa amfiteatterin rau-nioilla, joilla Mirjam tuli häntä vastaan, sitten he-räsi; taas nukahti, oli olevinaan Barbaran kanssa

siellä himmeästi valaistussa teltassa, esiripun takana, lemuavilla vuoteilla.

Seuraavana aamuna tuumi, miten saisi kirjeen Barbaralle. Pojat sanoivat Barbaran puhuvan tanskaa, hän oli muka tanskalainen karjakko. Vai karjakko! Villi poikiin vihastui... Mutta koska hän tanskaa puhuu, niin varmaanpa hän myös ruotsia ymmärtää!

Hiki otsalla töhersi Villi ruotsalaisen kirjeen, meni taas iltasella telttaan, koetti saada kirjettä vahalla kiinnitetyksi sen kahvikupin pohjaan, jolla Barbaraa palveleva mustalaispoika toi yleisölle maistettavaksi herrattarensa keittämää porokahvia. Sitenhän kirje Mirjamille tulisi.

Villin yrityksen mustalaispoika, kunnoton, huomasi, nakkasi rullalle käärityn kirjeen vasten Villin kasvoja, huusi:

— Sylkymälliäsikö koetat kahvikuppiin ajaa!

Markkinat menivät ohitse, Barbara katosi telttoineen kaupungista, vain pari kertaa oli hänen vaatteidensa lieve kosketuksellaan Villiä huumannut.

Villi oli kuin hupsu, ei osannut puhua muusta kuin Barbaran tukasta ja silmistä. Toverit hänelle nauroivat, Perklenin palvelijat hänelle nauroivat, Perklen itse nauroi, mutta myös kiusallisesti nuuski Villin koko salaisuuden: päättään pudisti. Rouva leppeästi nauroi.

Mutta naurusta Villi loukkautui, tuli tuppisuuksi, vannoni haikeasti, ettei ikinä kellekään mitään salai-

suuksiaan kertoisi . . . Mutta sairaat lemmenhaaveet hirvittävästi sieluaan kalvoivat.

Villi alkoi salaa veistellä Barbaran kuvaa. Poskensa paloivat, kätensä vapisivat kun hän vuoli kipsiä niin että sälöt sinkuivat. Kuta enemmän alaston nainen valmistui, sitä kiihkeämmin Villin kädet vapisivat, koko ruumiinsa hikoili, vapisi, silmät sairaloisesti hämärinä, melkein älyttöminä kiiluivat.

Piika pakana yllätti Villin kiihkeimmässä veistotyössä, riuhtaisi kuvan hänen käsistään, alkoi kuin hullu hypätä keittiöön, jossa rouva oli.

— Katsokaas Villin markkinatyttöä . . . hihi . . . päässä mikä lie . . . vanne! . . .

Villi sokeni vallan, kirosi, löi piikaa, löi rouvaa, paiskasi kuvaa permantoon niin että se senkin siruiksi lensi, lähti ulos illan pimeyteen, voihki surusta ja mielikarvaudesta . . .

Jumalan kiitos! Rouva ja tyttö kuin salaisesta sopimuksesta eivät nähtävästi asiasta lehtorille mitään virkkaneet . . . muuten . . . piru tiesi, mikä olisi Villille raivostumisestaan tullutkaan . . .

Mutta viikkokausiin ei Villi sitten puhunut kortteerissaan ainoatakaan sanaa . . . istua nyykötti vain raukeana . . .

— Ei saa jöröttää . . . Hyi hyi Ville! sanoi lehtori.

Villi jörötti. Koulussa ei hän tähän saakka ollut paljoa osannut, nyt hän ei enää näyttänyt tahtovankaan osata.

Lehtori Perklenin alkoi tehdä mieli lähettää Villi luotaan asumasta . . . Mistäpä hänellä oikeastaan olisi ollut kovin suuri rakkaus omituista, oikkuilevaa Villiä kasvattamaan . . . luonaan oli pitänyt kauan, koska lukkari oli ystävänsä ja tämä hommannut Villin isän Perklenille kelpolailla pojan hoidosta maksamaan . . . ja isäkin oli vedonnut lehtorin jumalisuuteen . . . kuka siinä ilkesi tai voi vastaan panna . . . ja sitäpaitse Perklenin vaimo oli Villissä herättänyt tuon vihoviimeisen veistovimman . . .

Mutta nyt tuo Villi lehtorille pelkkää kyllästytävää kiusaa. Huonostihan Villille muualla asumassa saattaisi käydä, kun isäkin siellä kotona maalla on renttu ja äitiä ei ole hoitamassa. Mutta kuka sellaiset voi estää. Nurinkurisia asioita täytyy paljon jättää herran haltuun!

*

Sellainen hän on, Villi, alati kuin puolikuollut: pää riipuksissa, silmät tajuttomasti puoliummessa ja selkä kumarassa maleksii huoneessa kissankorville käännetty kirja kädessä, on lukevinaan, ei kuitenkaan lue. Harmaiden silmien katse on hämärä, arka: jos häneltä kuka jotain kysyy, heti hän kuin häveten levottomasti kääntää kasvonsa puhujasta, vastahakoisen vaistomaisesti vastaa.

Ei enää veistelekään: ei löydä aihetta, on kiusastunut piinaaviin vanhoihin mielikuviinsa. On kuin unessa kävijä, kaikki näyttää hänelle olevan

samantekevää joko häntä sitten toruttiin tai lohdu-
teltiin, vaikka olisi unohdettu hänelle ruokaa antaa,
niin tokko hän pariin päivään itsekään olisi ruokaa
muistanut!

Syysaurinko paistaa isolle, kuloruohoiselle torille
jonka reunalla punainen lyseo törröttää, kirkon vaah-
terat varistavat kasoina huikaisevan keltaisia leh-
tiään, Villin luokka juoksee, huutaa, hälisee voi-
mistelutunnilla pallon lyönnissä.

Opettaja on pieni mutta harteava kuin tervaskanto,
silmälasinokkainen mutta verevä ja ripeä kuin tuli
ja leimaus!

— Hei pojat! hän huutaa, juoskaa, juoskaa,
juoskaa, ponnistakaa, iskekää! Hei pojat!

Hän ajattelee:

— Minä olen jykevä vastapaino tämän kaupun-
gin kasvatuksen vaa'assa! Toisella, suunnattoman
leveällä vaakavadilla kyköttävät elonsa ohi jo aikoja
sitten eläneet, ryttyiset vanhukset, joiden ainoa tarve
on enää paljon maata, haukotella, joka sapatti
mennä kyssättää kirja kainalossa torkkumaan um-
mehtuneeseen, keskiaikaiseen kirkkoon, kaksikertaa
viikossa kokoontua samanarvoistensa luo juorukah-
vin lomassa veisaamaan ja valittamaan juuri niitä
syntejään, joista ovat nukkumalla pelastuneet.

— Hei pojat! Mitä te nahjustelette! — Toi-
sella vaakavadilla painavat raskaasti niinikään kou-
lujen opettajat. Sydänvikainen, koulunsa päähän-
pänttäys-kunniasta arka rehtori: ei kelpaa! Uskon-
non opettaja, joka hurjasti piinaa poikia dualismilla,

löyhkävän hassuilla lahkoriidoilla, koko kirkkohistorian hourujenhuone-henkilöstöllä: ei kelpaa! Historian opettaja näyttää oppilaille pääkalloja: luulee korkeimmaksi onneksi tietää millaisessa sängyssä Seti I kuollessaan makasi — ei kelpaa! Matematiikan opettaja humalassa hörisee, suuttuu, jos oppilas yrittää muulla kuin hänen päähän pönttäämälään tavalla todistaa sekaisin vedettyjen viivojen suhteita; järjetön kapakkahirviö, pelkkää pöhövat-saa — menköön hiiteen!

— Hei pojat! — Kieliopin pitkät, pitkät säännöt ja lukukappaleet osataan erikseen ulkoa kuin vettä, mutta yhteen niitä ei jakseta sovittaa... osataan kuin vettä, kunnes taito vetenä juoksee päästä pois, kunnes kielestä koulun käytyä ei yhtään sanaa muisteta... tai muistetaan kaikki järjetömänä, jo kuolleena kielenä... Kirjallisuus, kuinka tulisi kysymyksenkään, kun kerran on hallituksen määräämä oppikirja ulkoa lukien muistettava vaikka takaperin, takaperin! Ei kelpaa!

— Täällä kasvatetaan päin hiiteen: kunnioittamaan sellaista, missä ei mitään kunnioitettavaa ole: sisällä kyköttämistä, kalpeaa, alakuloista nöyryyttä, hurjasti kalvavaa kunnianhimoa ja kateutta primuspaikoista, kantelemisia, sairasta, hyvät muistit pilaa-vaa ahkeruutta. Ahkeruutta, ahkeruutta! Nahjus-maisuutta! sanon minä, ahkeruutta, joka joutuu opettajain pelossa suunniltaan, jos on yksikin hetki kulunut hyvään päähän luottaen keveästi ja iloisesti.

Auktoriteeteista vapahda meitä, laupias herra jumala!

— Sellaisia nahjuksia ovat tässä kaupungissa enimmäkseen oppilaat, sekä tytöt että pojat. He närkästyvät, jos heille sanoo, että heillä on hyvä pää, mutta nauttivat, jos säälitellen sanoo heitä vain ahkeriksi. Mikä sairaloisuus, kun kyky poljetaan arvottomaksi!

— Ja jos jotkut luonteet oppilaissa ovat terveet, voimakkaammat, niiden pelätään koulun kunnian vievän pikku kepposillaan. Heitä vakoillaan, vaanitaan akkunain takana, heidät yllytetään juomaan, kun juopot opettajat aina heitä juomisesta epäilevät, he kasvavat sellaisiksi villeiksi, että viimein koulusta päästyään heistä ei koskaan tule muita kuin seikkailijoita, huimapäitä. — Joko nahjuksia, joilla ei ole kunnian käsitteitä muussa kuin paksujen kirjain ulkoluvussa tai hyödyttömiä temmeltäjiä täältä tulee.

— Hei pojat! huutaa voimistelumaisteri. Olkaa miehiä, ihanteena Hannibal, Versingetorix, Winkelried, Kosciutsko! Hei pojat, he olivat miehiä, he! Mutta teistä on suurin osa nahjuksia! Sinä Villikin siellä! Mikä villi sinä olet! Juokse, juokse. Polttakaa sitä, polttakaa, että saa jalat alleen!

Villi ei viitsi tai ei jaksa, hän väsyneesti, melkein halveksien lyödä hotaisee mailalla ilmaa, juosta lönnkyttää veltosti, antaa itseään polttaa, seisoo välinpitämättömänä, kädet seläntakana.

Opettaja pudistaa päätään. Kyllä minä tiedän, mikä hänellä on. Pyhästä harmista sydän halkeaa, kun sitä ajattelee . . . syy on tämän kirotn koulun, joka on kuin houruin johtama pahantapaisten lasten kuritushuone. Poikien ja tyttöjen ei anneta seurustella . . . kieltää kai uskonto, kieltää kai turmeltunut moraali . . . lupia ei anneta lyseolle ja tyttökoululle koskaan yhtäikaa, hassu rehtori ja vielä hassumpi johtajatar ovat kuin liitossa. Sunnuntaina pakotetaan oppilaat arvosanain alentamishalla kirkkoon tai hartaushuoneen hikiseen, tukehduttavaan ilmaan edellisen viikon liika laahaavaksi ja raskaaksi, voimia kalvavaksi tahallaan tehdyn lukutyön jälkeen. Kaikellaisista hassuista yhteyksistä pelätään poikia ja tyttöjä, joille ei sellaista päähänkään juolahtaisi, ellei sitä heille aina varottaen tolkuttaisi. Sitä sairaloisuutta! Jos kissa jättää jälkensä tyttökoulun käytävään, oitis johtajatar alkaa pitää monta viikkoa tutkintoa siitä, kuka hänen oppilaistaan nyt taas muka on ollut siivoton! Hyi! Ei ihme sitten, jos kymmenien oppilaiden voimia kalvaa salainen, illettävä rikos, sekä tyttöjen että poikain. Kyllä minä näen Villinkin: sellainen kalpea, väsynyt, sairas, kiihkeä kiilto silmissä. Ja sellaisia täällä kaupungissa ovat kymmenet, sadat! Kirotn koulut, joissa oppilaita pidetään kurissa kuin järjettömiä villejä pelon voimalla.

— Hei pojat! — Minun täytyy olla tukevana vastapainona kuvitteluhullujen vaa'assa. Kun minulla olisi käytettäväni joka luokan uskontotunnit

ja luonnontiedetunnit terveysopille, laskutunneista puolet, kielioppitunneista kolmas osa voimistelulle, jumalauta olisivatko pojat silloin kalpeita ja sairaita! Jumalauta, eivätkö hyvin oppisi läksyjään puolessa siitä ajasta kuin nyt! Vaan turha on sel-laista koskaan toivoakaan, me Suomessa olemme hassuja; halveksimme kaikkea käytännöllistä, tervettä, voimakasta! Me vain filosefeerataan ja auktori-teettiseerataan! Milloinhan lääkärit asetetaan papin virkoihin ja opetetaan väelle tosiuskontoa: kunkin oman terveen kehittämisensä pyhää velvollisuutta!

— Hei pojat! — Heidän täytyy ponnistaa, ke-hittää ruumistaan, muuten muuttuvat sellaisiksi has-suiksi kuin opettajansakin, joita niin sanomattomasti, matelevasti pelkäävät, vihaavat.

— Hei pojat, hei pojat! Nahjuksia olette! Ei teistä koskaan nousemaan tule yksikään Hannibal, Winkelried, Kosciutsko!

Niin filosofeerailee voimistelunopettaja melkein raivossa, koettaa käyttää lyhyttä voimisteluaikaa niin tarkkaan kuin mahdollista.

*

Sitten talvella kuoli lehtori Perklenin rouva.

Ah, Villi istuu pöytänsä ääressä, johon talvi-aurinko kalpeasti paistaa, Villi on hervottomasti rauennut pöytää vasten, sydän on haljeta ehtymät-tömästä surusta, kuumat kyyneleet tulvinaan vir-taavat.

Ah, hän tuntee kuin rouva vieläkin seisoisi tuossa hänen vierellään, kumartuisi häntä lähi, lähi . . . käy sydäntä ahdistava lemahdus . . . naisen läsnäolosta . . . rouva neuvoo hänelle veistoa . . .

Vaan nyt . . . haudassa! . . . Villin kättä vielä polttaa kuin tuskassa vainajan viimeinen kädenanto . . . Villi näkee hänet kuolinvuoteella, niin kalvaana, mutta hymyilevänä . . . kullan kellervänä iho säteili . . . ei hän Villiin katsonutkaan, ei mitään puhunut . . . hymyili kuin itseksensä vain. Mutta pehmeä, tulikuuma, herponeva käsi Villin kättä yhä polttaa, polttaa.

Villi ei tahtoisi enää ikinä mihinkään oikealla kädellään koskea, että vainajan pyhä vavistava käsi olisi siihen ijäti viimeiseksi koskenut, saisi ijäti pyhä kädenanto poiskulumatta siinä ijäti, ijäti haikeaa, riemukasta tuskaa tuoden polttaa . . .

Vainajan silmät, joihin Villi ei uskaltanut katsohtaakaan . . . miten sydämensä oli alkanut vavista kun tiesi niiden itseään tarkastavankin . . . silmät, joiden katse säteili monina, monina öisinä hetkinä yllään kuin tummat, oudot, lempeät auringot! . . . haudassa nyt, valkeat, lihavat madot . . . huh . . . imevät nyt niitä silmiä . . . pään sisästä ryömivät esiin . . . huh!

Kyynleet polttaen tulvivat poskille ja käsille. Villi koettaa vangita menneisyyden ääniä, muistaa jokaista naurahdusta, sanaa, jonka rouva oli hänelle puhunut; ne helähtävät sävelet, tuttuja ääniä Villi vangitsee sydämensä tuskalliseksi riemuksi niinkuin

ne tuosta aivan hänen viereltään helähtäisivät... Villi odottaa vain valkeain, sormuksilla koristettujen käten laskeutuvan pöydälle, tuohon aivan hänen viereensä... Villi vavahtaa, haluaisi tarttua käteen, ei tohdi... tahtoo salaa katsahtaa ylös, salaa nähdä tummain silmäin kimaltavan... ne katsovat ulos akkunasta... aurinko säteilee häikäisevästi silmiin, hän siristää silmäripsiään, hymyilee, silmät ripsien raosta niin kummallisesti kimaltavat, hymy on nyt onnekkaan suopea...

Ah, vaan nyt on jo Villikin kulkenut saatossa havuja pitkin... lumisohjussa tulliportin taa hautausmaan tummiin männikköihin... Toverit lauloivat haudalla... Villi ei voinut laulaa... Muistaa raskaan hiljaisuuden laulun jälkeen, verkot hautausseikat... nyt valuu arkku hihnoissa haikeasti alas... lehtori on riistäytyä ystäväinsä käsistä, tahtoo muka hänkin hautaan...

Villi tuntee melkein vihaavaa kateutta... ei tiedä mitä... lehtoria kohtaan... Enemmän hän kuin lehtori halusi vainajan kera hautaan... mutta...

Se piikatyttö, piru, oli sanonut, että Villi nuuskii rouvan naulassa riippuvia hameita kuin vainuava koira... ah sitä piikaa, miten se on häijy...

*

Joka päivä seisoo Villi vainajan tualettipiirongin luona ja uskaltamatta koruihin koskea hengittää niistä

lähtevää lemua... miten mielellään hän jonkun niistä varastaisi! Mutta se olisi pyhyiden loukkaus...

Ah, Villin on niin raskasta olla, silmistään näkee, miten hän sanatonna, avuttomasti kärsii... Minne on nyt unhottunut markkinain valkeaviittainen Barbara?

Hän ei jaksa veistääkään, hän on siihen liian sairas. Hän koettaa tehdä madonnaa, tietysti madonnaa, sillä hän on sairas. Madonnaa, jolla on tumma, oudon salaperäisesti kimalteleva, taivaille luotu, hymyilevä katse, mutta hän ei jaksa, hän haluaisi itkeä, mutta vain pari kyyneltä tunkee ulos kostuttaen silmäripset.

*

Mutta keväällä aletaan juoruta, että lehtori Perken jo hakkailee pormestarin tyttärtä.

Silloin Villi muuttuu. Hän ei voi ajatuksessaan kärsiä pormestarin tyttärtä: sellainen pitkä, laiha huitukka... hänetkö katsoo lehtori vaimovainajansa arvoiseksi...

Usein kevätiltoina istuu Villi kaupungin ulkopuolella hautausmaan vieressä penkillä suuren männyn alla... aurinko hymyillen säteilee, joki pursuaa, kallioiden takaa kimaltelee kaupungista kirkon risti, tuuli männyssä keväisesti, entehikkäästi, aavistuksilla väristäen suhisee hiljaa, hiljaa.

Villi haluaisi mennä haudalle, mutta hän ei voi... Ja sitäpaitse siellä saattaisivat paraikaa istua ku-

hertelemassa Perklen ja pormestarin tytär. Ah vainaja-parkaa, hänen haudallaan! Villin sydän on hakeasta harmista haljeta.

Perklen kuuluu ennen suruvuoden loppua aikovan pormestarin tyttären kanssa avioliittoon. Hartausmummotkin, jotka rouvavainajan lempeässä seurassa olivat juoneet monta kahvikuppia, ovat närkästyneet, toisilleen itkevät ja sipattavat vainajan katkeraa kohtaloa, ovat lehtorin hurskaudesta vihastuttavasti pettyneet. Perklen puolustautuu uskonsisariensa rohkeilta hyökkäyksiltä panemalla kätensä ristiin, katsahtamalla taivaisiin, sanoen:

— Niin, niin... sinä vaimovainajani siellä voit kuitenkin nähdä, että minun ja kihlattuni väli on puhtaasti hengellistä avioliittoa!

Silloin uskonsisaret suuttuvat, pauhaavat, sanovat lehtorin kiirehtivän häitä vain sen vuoksi, etteivät muut ehtisi viedä pormestarin tytärtä, jolla on monta, monta kosijaa.

Niin halveksittu on hurskas Perklen, hartausseura häntä karttaa, entisten ylistysten sijasta hänestä pahoja juoruja levitetään. No, pianpa hartausseura jälleen leppyä, kun juoruihinsa väsyä ja näkee miten kahvi-hurskaan sisaren Perklen uudesta rouvastaan heille kasvattaa.

Mutta Villi ei lepy.

Lehtori Perklen on uskonnollinen. Vain sellaisia ne uskonnolliset ovatkin!

Villi muistaa, miten lehtori usein, tavallisesti oppilaidensa vehkeiden ja narrausten ärsyttämänä

oli koulusta tultuaan ollut ärtyinen, ruokapöydässä yrittänyt nostaa toraa joutavista. Jos piika oli erehdyksessä asettanut veitsen vasemmalle puolelle lautasta, silloin sai rouva ankaran juhlallisen katseen, pistävän solvauksen, rouva ei silloin muka mihinkään kelvannut... Rouva ei koettanut puolustella, yritti vain hymyillä, huokasi. Mutta miehen ärtyisyys ei rauennut, koko välitunnin tai iltapäivän hän nalkutti epäjärjestyksestä tai illettävästä tomuisuudesta, mikä kodissa muka oli, kunnes asettui urkuharmonionsa ääreen ja alkoi tuskastuttavan kauan ja sanaa virkkamatta soittaa ja veisata holottaa virttä... Silloin oli ukonilma, vesi ränneissa rämisi, leimahteli pimeä taivas, urkujen laahaavan, uikuttavan äänen vähäväliä jyrinä vaimensi.

Rouva-vainaja usein väsyneesti huoautti:

— Joko nyt taas! kun herra koulusta palattuaan ilmoitti tänä iltana niiden ja niiden uskovaisten luokseen tulevan.

— Fyi, fyi... kuka nyt noin! vastasi lehtori ja rouvalleen pisteliään vihastuneesti, sormellaan pyörittäen kuin pienelle lapselle.

— Mutta minä en ole tänään oikein terve! ruikoili rouva.

— Mutta minä olen aina terve, kun hurskautta viljellään! tiuskasi herra. Ja sitapaitse olen jo kutsunut vieraat. — Ja sitten hän melkein pisteliäästi, verkkaan, verkkaan luetteli pitkän, pitkän nimijonon, tarkasteli rouvansa kasvon ilmeitä salaisesti hymyillen luettellessaan.

Sellainen henkevä, kaunis vaimo kun hänellä oli!... Ja itse lehtori ärtyinen, kavala, pirullinen, sanansa syöjä! Villi muistaa, että kerrankin jonkin luokan yksituumaisella päätöksellä oli eräs oppilas reväissyt irti isämeitälehden rukoussalin kateederin virsikirjasta. Munakallo alotti aamulla rukouksen, etsi isämeitä, ei löytänyt, punastui koko kalju pääkupunsa kuin tulinen kanuunan kuula, iski nyrkinsä kateederiin, ärjyi jotain hermostumisestaan, jonka pojat hyvin tietävät, jätti rukouksen kesken. Silloin voimistelunopettaja nauroi katketakseen.

Sitten kesti monta päivää tutkintoja, ei saatu selvää, kuka lehden oli irti reväissyt. Lopulta päätettiin rangaista eroittamisella joka kymmenes mies luokalta; mutta samalla sanottiin, että rikoksen tekijä saisi kaikki tyyten anteeksi, kun vain tunnustaisi. Kun ei tunnustamisesta rangaistukseen uhanut, niin hän päätti tunnustaa, etteivät toverit joutuisi syyttä kärsimään. Hän tunnusti, Munakallo toimitti hänelle kolmen päivän karsselin. Toverit valittivat: minne jäi luvattu anteeksianto! Munakallo toimitti valittajille arestia.

Hui sellaisia ihmisiä! Villissä herää yhtäkkiä ennen tuntematon kiihko, sen voimalla verensä kuohtaata väkevään ryöppyyn. Lehtorin sanoista hän piittaa viisi, eikä häntä kuulemaan lähestyäkään muuta kuin tahallaan itseään raivostuttaakseen. Kuvanveistoaan ei hän usein muista, asunnostaan hän karkaa, kuleksii kaupungilla, vaanii kaikkialla uskovaisia, ei näe heissä muuta kuin huonoja puolia, miettii, kär-

sii, raivoaa koko sielullaan. Sillä hänen sukuverensäkin on sellainen, että se pitkäksikin ajaksi hurjasti, sokeasti leimahtaa, taas väsyneenä sammuu.

Keväällä hän jäi luokalle. Hän oli silloin kuu-dentoista. Hetkeksi sammui uskonvihansa silloin, hän tuli alakuloiseksi kun toverit pääsivät edelle, pelkäsi, mitä isä ja setä sanoisivat. Tunsi itsensä kelvottomaksi... samalla alkoi kuitenkin arasti, haitkeasti vaistaa, ettei huonoon edistykseensä ollut niin suurena syynä hän itse, huonopäisyytensä, haluttomuutensa tai muu semmoinen kuin käsittämättömät, kummalliset ulkonaiset olosuhteet... kortteeri... kun ei rouvakaan enää elänyt... kotiolot... jumala tiesi mitkä...

Itse ei ollut syypää... vastatkoot syylliset, ketä lienevätkään... itse heitti surut sielustaan. Ei lähtenyt enää kesäksi setänsä luo, vaikka isä nyhytti, voihkaili:

— Herra jumala... mihin nyt joudut... Tulikin sinut niin vanhana kouluun pannuksi, ettei olisi aikaa viivytellä... Ei sinulla, poika parka, ole järkeä...

— Onkos isällä sitten järkeä? aikoi Villi vastata, mutta vaikenä sillä kertaa oudon mielihaikean vuoksi.

LOHIKAANIT.

Heinäkuun aamuaurinko säteilee lämpöisesti, Villi istuu ullakkokamarissaan jo kirjan ääressä, vuoroin on lukevinaan, vuoroin nousee katse ylös kirjasta... on sunnuntai, niin uneksivan hiljaista... järvi avautuu akkunan alla aavana, rantatörmän vanhat, rosoiset lepät ovat vielä kasteisessa varjossa, mutta kaukana kimaltelee jo vesi, vaaleasti punertavat vaarain rinteet, saarten ja lahtien varjoissa hopeaiset juovat väreilevät... Sunnuntaisen hiljaista. Pihapuolelta auringonpaisteisilta akkunanpäällyksiltä kuuluvat vain varpuset visertelevän... Isäntärengin pienet lapset jokeltelevat ja leikkivät kuumenevassa hiedassa kuistin vierellä kivijalkaa vasten, jonka pinta alkaa väristä ja säteillä päivän hekumallista hehkua.

Vaarat punoittuvat, kaste kimaltaa, sunnuntai-aamu on hiljaista, ihanan sininen on lempeä taivas... odottaisi vain kirkonkellojen kajahdusta kaukaa yli tyynen, päilyvän järven...

Villi istuu, uneksii. Silloin kuuluu portaissa saappaan anturat kolisevan, isä tulee ylös, virkkaa hyvän huomenensa, sanoo menevänsä kirkkoon.

— Vai niin! vastaa hiljaa Villi ajatuksissaan katsellen kaukaisuuksiin.

Ali-Olli vaikenee hetken, sitten sanoo:

— Kirkkoon ... kaunis on päivä ... minulle tulee aina oikein vaikea olla ... kun tuo järvi on niin tyyni ja päivä paistaa ... Etkö sinäkin tule mukaan kirkkoon?

— En.

— Miksi et tule?

— Siksi ... siksi ... etten minä sitä kaipaa! ...

— Et kaipaa! Miksi et kaipaa?

— Siksi vain etten kaipaa! Sekä isän että pojan ääni olivat yhtäkkiä tulistuneet, Villi kääntyi rajusti isäänsä päin, isän silmät kummallisina, raivoina tuijottivat, laiha kaula oli kurottunut poikaa kohti, otsaa risteilivät punaiset viinasuonet kuin verkko ...

— Hyi kuin olette ruma! aikoi Villi sanoa, hillitsi sentään itsensä. Ohimosuonetkin kuin mitkä illettävät punaiset onkilierot, jotka pulleina kiemurtelevat päälakea kohti ... ja tukka on silmien pesun jälkeen tarrautunut kosteana otsaan hujan hajan ...

— Miksi et lähde kirkkoon?

— Siksi kun sinne tuollaiset menevät! tuiskahti Villi. Juoppo olette ja renttu ... vain kaikki sellaiset siellä käyvät ... ostamassa synninpäästöä ulkokultaisuudella eikä teoilla ...

Villi töytäsi kuin inhoten pois kamaristaan, isä jäi yksin, supisi, jupisi:

— Olenko minä tähän syypää! Olenko minä tähän syypää! Ulkokultaisuudella... synninpäästöä... mitä hän tietää? Mitäs se nulikka tietää? Jos olisivat kertoneet... rengit... tai maailmalla kuullut... herrajumala, koomillinen juttu, koomillinen juttu...

Vanhat muistot vaimojensa huonosta kohtelemisesta alkoivat taas ahdistaa Ali-Ollia kuin kosto, hän rientää raivoissaan poikansa jälkeen, tapaa tämän alaalla tuvassa akkunan luona auringon paisteessa taas lukemassa, ärjäisee:

— Sinun pitää lähteä kirkkoon!

— Enkä lähde!

— Vai niin! Vai niin! Sellaiseksiko sinä tulet! Sellaiseksiko sinua on koulussa opetettu! Mitä sinä luet?

— En ainakaan raamattua!

— Et ainakaan raamattua! Vai niin! Kyllä sinun pitää se kerta vielä näkemän... sinä pilkkaat jo... herrajumala, olenko minä tähän syypää? Olli vallan heltyy, ristii isot kämmenensä, kyyneleitä vuotavat silmät rukoillen katsovat korkeuteen.

— Mihinkä syypää?

— Mihinkä, mihinkä! Siihen, että sinä luet loruja, mitä lukenetkaan... Vaan kyllä sinä sen vielä näet... kun herra tulee tuomiolle kunniassa ja väkevyydessä... silloin, silloin...

— Hahaha... uskotteko tekin muka tuollaisia loruja! Pappien valheita ja loruja, vanhoja, kiro-

tuita jumalaistaruja, joilla tomppelit vedetään kuin älyttömät mullit kuonorenkaasta kiskomaan jälehtään toisten auroja . . . ja riittä tappavan mullin suu kyllä muistetaan kiinni sito! Te kirkkoon! Tiedätekö te, mitä varten te käytte kirkossa? Sitä varten, että pöllöille, ja niitä on suurin osa ihmisistä, on uskoteltu, että ne, jotka käyvät kirkossa, ovat kunnon ihmisiä. Mutta te olette juoppo, te olette juomisella pilannut terveytenne, te kuolisitte kuin torakka, jos teidät pakotettaisiin viikko olemaan juomatta. Mutta te menette kirkkoon, silloin arvellaan: tosin hän juo, mutta käy kuitenkin kirkossa, on hurskas, siis kunnon mies. Sillä hurskas saa olla roisto kaikessa muussa paitse hurskaudessa, se on ulkokultaisuudessa. Parempihan on papeille, että ihmiset ovat roistoutensa vuoksi tunnonvaivoja kärsiviä hurkaita kuin jos olisivat tunnonrauhaa nauttivia jumalattomia. Hurksaat roistot turvautuvat pappiin ja ulkokultaisuudellaan ostavat häneltä synninpäästön, hänen valtaansa, se on vatsaansa, kiitollisina turvaavat.

— Te olette ulkokullattu, peittääksenne vikojanne te käytte kirkossa; peittääksenne vikojanne te vain ihmisten kuullen rukoilette jumalaa, peittääksenne omia vikojanne te loruate jumalan koetelemuksista ja vastustamattomasta henkimaailmasta. . . Te olette uskovinanne hyvään jumalan ja vihaavaan kohtaloon yhtäikaa. Mitä te oikeastaan uskotte? Peittääksenne vikojanne te kyllä autatte varattomia, te autatte, se on kyllä tosi! Mutta miksi te aina

jälestäpäin auttamisestanne melua pidätte? Niin, niin, hän on köyhä, pitihän antaa! te päättä nyökytätte, nyyhkien surkeasti tuhat kertaa kehutte itseänne ystävillenne, jotka teitä kuitenkin nauravat. Mikä te oikeastaan olette? Jumalinen, joka haukkuu veljeään selän takana vätykseksi, ja kuitenkin hänen apuaan alati pyytää. Kunnon mies ei edessä puhu yhtä, takana toista: hän uskaltaa sanoa suoraan ja ponnistaa ilman sen apua, jota inhoo? Miksi te pelkäätte enteitä ja aaveita? Vai onko sekin vain ulkokultaisuutta, tehdäkseenne itsenne ihmisten silmissä niin merkilliseksi, että saatte merkillisyytenne vuoksi kaikki synnit anteeksi. Mikä te oikeastaan olette? Milloin mitäkin, päähän pääläysten mukaan, kuvaamaton kummitus, usvaa ja näkyä ... Kirkkoon! Teidän laistenne kanssa en lähde ... Enkä muidenkaan kanssa. Kaikki, jotka siellä käyvät, ovat teidän laisianne. Olisitte raittiissa ilmassa, ihanan kesätaivaan alla, poissa tukehduttavasta kirkosta ja juomatta yhdenkin sunnuntain, niin ehkäpä viimeisten tuomioiden pikkukukkojen kuvittelutkin edes sekunniksi jättäisivät hulluiksi sekoitetut aivonne rauhaan ...

Ali-Olli oli vaipunut penkille istumaan, itki oikein sydämensä pohjasta. Villi kiihkoissaan ei itkuakaan todelliseksi uskonut, ei siitä edes nauttinutkaan, luuli isän taas vain teeskentelevän. Isä rysyillänsä pyyhki silmiään, kovin surkeasti ääni uikahteli:

— Surkeasti puhut poika, surkeasti ja sekavasti. Ihmeelliseksi olet tullut, mikä lienetkään. Paljon

tottakin puhut, paljon riistät, mutta mitä sijaan annat? Et mitään. Ja paljon puhut ymmärtämättömästi ... sanot minua pelkästi ulkokullatukseksi kaikessa ... olenhan sitäkin joskus ja siksi ihmisetkin sanovat, mutta en ole niin paljon kuin ihmiset luulevat. Oikein sanot, minä olen milloin mitäkin, päähän päläysten mukaan, ja sellaisia ovat kaikki ihmiset enemmässä tai vähemmässä määrässä. Tänään tahdon olla hyvä: en voi. Huomenna tahdon olla paha: en voi, olen hyvä. Tänään päätän juoda ja huomenna jättää: tänään olen juomatta ja huomenesta juon monta viikkoa. Jotkut hillitsevät päähän päläyksiään, niin että niiden rangaistus varsin pieneksi kutistuu ja senkin miehinä kestävät. Minä en voi hillitä, minä ne suurenнан yli niiden suuruudenkin ja kärsin rangauksista enemmän kuin muut. Laiva minä olen ... laiva on ihminen, laiva joka auhdolla merellä kulkee. Se kulkee vinhasti suoraan määräänsä, niin kauan kuin suopea tuuli sille sallitaan. Mutta kun tulee myrsky pohjoisesta tai idästä, kaakosta tai lännestä, se repii purjeet pois kun huvittaa, peräsimen pois kun huvittaa, vie sinne minne tahtoo tai upottaa laivan kun huvittaa. Ihminen voi kulkea oman mielensä mukaan niin kauan kun sen sallitaan niin kulkea. Siinä on tahdon vapaus! Ainoa ihmissuuruus olisi, että voisi pakottaa itsensä edes ulkonäöltään tyytyväiseksi, tyyneksi kiihkoisissa taisteluissa, voitoissa, tappioissa, kuolemassakin, ettei tuottaisi samallaisilleen turhaa tuskaa. Mutta

sitä minä en voi, sillä minulla ei ole järkeä. Kuvittelujen valossa minä olen, sellaiseksi olen kasvatettukin. Minua ei saa tuomita — kyllä saa, ei hän voikaan estää, jos joku tahtoo itseään tyydyttää tuomitsemisen päähän pääläyksellä — mutta minä vain rukoilen: suokaa anteeksi, älkää tuomitko! Tuomitseminen näet koskee minuun, sillä minä olen heikko raukka, kuvittelija.

— Minä olen paljon rikkonut ja saanut kärsiä kuvittelujeni vuoksi . . . enkä vastakaan voi kuvittelujani estää, sillä en ole jääkylmä niinkuin olisi velvollisuuteni olla . . . Enkä voi edes kovaan tai hyvään onneeni tyytyväiseksi itseäni tehdä, siten vastustaa kovan henkimaailman uusia kuvitteluja, sillä olen heikko, en voi itseäni komentaa, kuten pitäisi . . .

Vaan sellaisiahan ovat kaikki ihmiset: pienet, pienet kuvittelunsa hirveiksi tuuliksi paisuttavat, antavat henkien puhaltaa purjeisiinsa myrskyllä, mutta tyynellä purjeensa reivaavat, kun olisi pitänyt tehdä päinvastoin. Turha on miettiä. Ihminen on kummallinen, kuvaamaton, häntä ei voi tuntea: vain aavistaa; hänestä ei voi sanoa hyvää eikä pahaa: voi vain nähdä, mitä hän teki, mutta minkä päähänpiston vuoksi milloinkin, sitä ei tiedä!

*

Ovatko Lohikaanit pieniä, vanhoja mummoja, jotka pimeissä, ränsistyneissä tölleissään ryppyisinä ja kummallisina, kissa sylissä kehrätä hyrräävät,

tirkistelevät pienin, tihruisin silmin, kertovat outoja juttuja velhoista ja taikureista, viuluniekoista ja pi-run riivaamista talon isännistä, rosvoista, nälänhä-dästä? Kaikki he tietävät, ikivanhoja ovat.

Oh ei! Lohikaanit ovat sankareita, Makkabea-laisia ovat he, Catilinan hurjaa salaliittjoukkoa he ovat, Bugatsovin kapinoitsijoita, verivalansa vanno-nut, pieni linnan vartiosto keskellä piirittäjän ah-nasta laumaa.

Mutta August Stanislaus on Lohikaanein kunin-gas. Hänen isänsä ja äitinsä ovat nyt äskettäin kuolleet, ainoa lapsi hän oli, hän on nyt jonkun aikaa kaikkivaltias herra talossaan merenrannan kau-pungissa.

Kun lomapäivän aattoilta on perin myöhäinen ja äreät peruukit jo nukkuvat, hiipii salaliittolaisten lauma pitkin pimeitä kujia August Stanislaun taloa kohti, joka matalana ja pitkänä kyyhöttää kaupun-gin laidassa kaidalla niemellä. Niemen eroittaa kaupungista kauhean korkea lankkuaita ja aidan harjan on Lohikaanein kuningas varustanut vihai-sella piikkirivillä, josta portti on ainoa kulkutie Lohikaanipesästä kaupunkiin.

Siellä matalan talon salissa leikuttaa pöydällä rivi himmeitä kynttilöitä ja valaisee seinäin kulta-puitteisia, haalistuneita kuvia, vihreitä, nokeutuneita kaakeliuuneja. Mutta kynttiläin keskellä kekottaa kuin lihava, laiska keisari ikään suunnattoman iso, läkkinen punssilekkeri. Vaieten Lohikaanit tarkassa järjestyksessä laskevat roponsa rakkaan punssipaa-

vin jalkoihin. Sitten alkaa yön vieton virallinen alkuosa.

Päätetään pitää kissannaukujaiset ja kastrullinkalistajaiset tyttökoulun johtajattarelle rakkaiden neitosten puolesta; päätetään laskea parilla luokalla matematiikka päin honkia, että saataisiin rehtori numeroperuukin kimppuun; kolmanneksi pidetään suotavana, että kuuma löyly tekisi hyvää parille kelmeälle kirjatoukalle, jotka näkyvät jotakin Lohikaaniliigasta tietävän; neljänneksi päätetään tervata näkymättömiin ensimmäinen kirjain asianajaja Immanuel Immosen kylttiin maalatusta tittelistä. Immanuel Immonen, liikkajalka, kuppakurkku, on kannellut erään Lohikaanin niskaan. Tulloon hänestä siis sianajaja. Sillä voi armoton häntä, ken vihasuttaa Lohikaanein jumalaista, väkevää liigaa!

Kun virallisen ohjelman monet kysymykset ovat selvitetyt tai pöydälle pannut, ryhdytään ilopuoleen. Kuningas Stanislaun piika on ikivanha, ryttyinen ja umpikuuro: kun hän kerran on asettunut levolle, ei hän herää vaikka korvansa juuressa kanuunalla ammuttaisiin. Hän nukkuu keittiössä rakennuksen toisessa päässä; varmuuden vuoksi on kuningas vielä kaikki väliovet lukinnut ja avaimenreijät tukkinut, ettei valon sädekään hänelle isosta salista, Lohikaanien luolasta, voisi vilkahtaa.

Sitten alkaa kuuron mummon nukkuessa Lohikaanien pesässä iloinen hummaus. Lukittujen ovien takana istutaan kynttiläin lekuttaessa, piirissä mahdollottoman ison pöydän ympärillä, sikarit ja pape-

rossit pöllyävät kuin kaksikymmentä tehtaan savu-
torvea, raskas lekkeri kiertää, imeltyvät herttaisesti
huulet, lentää poskiin hurjan riemukas, hehkuva
puna, alkaa puheen porina, kitarain näppäys, laulu
ja käsiä huutoon, täydeltä kidalta huimaavasti huu-
taen mahtava refrengien jyrinä. Sitten taas lekkeri
kiertämään, humaltumisen kimaltavan, kultaisen ruu-
nun saa kukin jalo Lohikaani nuorelle, ylpeälle
kiireelleen. Ken paitahihaisillaan, ken vain paita
ja liivit yllä, ken ilkeästi nyt ratsastetaan, jölkyte-
tään jäykkäjalkaisilla tuoleilla. Käypä se jölkytys,
käypä se jölkytys ja kapina kova, Lohikaanimars-
sin huuto, kun paidan helmat läpättäen itsepäisillä
ratsuilla työtäillään vasten uuneja, seiniä, yli sän-
kyjen, sohvain. Silloin on kuninkaalla vaikea hil-
litä hunnilaumaansa. Nämäpä joskus paitasillaan
pihalle töytäävät, tanssivat lumisohjussa paljain ja-
loin ja hihkuen piirihyppyjään, kaduillekin karkaisi-
vat, elleivät lankkuaidan tiheät piikit ja portin mah-
tava lukko tietä sulkisi.

*

Lohikaani on Villikin, parahin Lohikaani onkin!
Siellä hän istuu tupakan sauhussa ja punssihöy-
ryssä korkeatsaisena kyömynenänä, näppäilee kita-
raa, nauraa, laulaa, rallattaa. Lohikaaneihin ei ote-
takaan ketä tahansa. Lohikaanein tunnussana on:
hurjapäisyys. Se elon vaiheilla matkasauvaksi riittää.

Onko ehdokas hurjapää, eikö pelkää jumalaa,
eikö ihmisiä häpeä?

Ovatko Lohikaanit hänet koskaan korjanneet humalaisena makaamasta katuojasta, turvaan nuuskivilta, kiljuvilta jalopeuroilta, opettajilta, ilman että hän aavistikaan, mikä mahtava yhdistys hänet pelasti? Tokko lie milloinkaan kulettanut eläviä rottia kouluun, saanut luokalla aikaan ihanan rotanajometelin? Liekö käsirydyssä milloinkaan taistellut ryssän opettajan kanssa, joka, sarkatakki, on niin väkevä, että riiputtaa aikamiehiä ilmassa kuin silakoita yhden kummassakin kourassaan? Jos niin on, niin häntä suositellaan kuninkaalle, viisaalle August Stanislaulle, joka muinoin, aikojen alussa tuli lyseoon, luki pari luokkaa, ei päässyt ylemmä, meni taas kansakouluun, sieltä taas palasi lyseoon ja on sitten uskollisesti, vankasti istunut kullakin luokalla säännöllisesti kaksi vuotta, niin että nyt kuudennella ollessaan on partaniekka köriläs, entiset hurjimustoverinsa, niiden joukossa Baradinskykin ovat rivittäin hänen alitseen marssineet ylioppilaiksi. Ketnet sitten kuningas Stanislaus ehdotetuista seuraan katsoo soveliaaksi, hän on Lohikaani, eikä ilon ja viinan häneltä puuttuman pidä!

Ja Villi on katsottu soveliaaksi. Hän on vasten isänsä tahtoa riistäytynyt asumaan alhaisen Munakallon luota, joka ennen suruvuoden loppua on mennyt naimisiin. Hän on lukenut hiki päässä ja posket palaen koko viime kesän Darwinia ja Straussia, Burnsia, Uhlandia; hän rompattaa ulkoa virstan pitkiä saksalaisia runoja ja kiroilee luonnon raikkaasti, kuten hän sanoo, ja riitelee jokaisessa mahdoli-

sessä paikassa uskonnollisten, illettävien pöllöjen kanssa. Hän on uskontohupsu, hän käy arkinakin juhla-vaatteissaan ja isot, punaiset silkkitupsut kaulassa, mutta pyhiksi hän pukeutuu huonoimpaan pukuunsa, repii ne vielä luonnollista kehnommiksi, riuhtoo likaisesta paidastaankin napin pois, käy avokauloin, pörröttää tukkansa niin että se on kuin viholaispesä. Hän lauantaina iltarukouksen jälkeen menee sanomaan Munakallolle:

— Enpä lähde tänäiltana hartausseuraan, en! Enpä lähde huomenna kirkkoon, en!

Luokkalaisensa hänelle nauravat. Ah, hän halveksii heitä! Sellaisia lapsia he ovat! Lukevat katkismusta, monet iltarukouksensakin, laskevat lasuja! No niin, paljon nuorempiakin he ovat kuin Villi, joka on sekä kovin myöhään pantu kouluun että toiseksi vuotta jäänyt luokalleen. Irvistelkööt, töllistelkööt, naurakoot sitten, se on heidän lapsen oikeutensa. Villi on kasvultaankin päätä pitempi jokaista heistä; ja sielultaan sitten! He luulevat, että on niin suuri temppu osata laskea, kun ei muuta vaadita. Kyllä Villi heille vielä näyttää, halveksittaville Munakallon sylivauvoille!

Seuraavalla Munakallon tunnilla hän keskellä harrasta kuulustelua rähähtää nauruun; käskettynä nousee ylös, alkaa jankata Munakallon kanssa uskonnosta. Ah mikä rohkeus, niitä tietoja, niitä ihmeellisiä asioita! Pikku pojat silmät pyöreinä tietämättä nauraa, tirskuako vai peljästyäkö, katselevat vuoroin pitkään, kuudentoista vanhaan hongankolista-

jaansa Villiin, vuoroon Munakalloon, joka on harmista punaisena. Villin otsa on kekallaan, leuka itsepäisesti kurotettuna, hän vapisee, silmät raivoina, sameina kiiluvat, hän hyökkää ja puolustaa, rompattaa runoja, siteeraa Budhaa, Darwinia, väittää, ettei ijankaikkista elämää olekaan, kuvailee heltyneenä jotakin tyhjää, jota kutsuu ihanaksi Nirvanaksi, kaiken sellaista vauhtia, ettei Munakallo ehdi tai tahdo suutaan avatakaan. Lopuksi Villi ajetaan ulos, hän menee pää pystyssä, nauraen kuin ylpeä sankari, Munakallo tuskissaan ja harmissaan jää kirjoittamaan arestimääräystä. Kun Villi tunnin lopulla saa arestista kuulla tovereilta, jotka kummallisella pelon sekaisella kunnioituksella häneen katsovat, tuntee hän haikeaa, vaikenevaa surua, mutta samalla iloitsee kuin marttyyri. Ah niitä raukkoja, ah niitä halveksittavia raukkoja! hän vain itseksseen tiuskailee.

Hän osaa kieliä ja historiaa paremmin ja enemmän kuin parhaat parilla yläluokalla, sillä hän ostee jo kuin vimmatu vieraskielisiä kirjoja ja lukee niitä yksinäisessä konttorissaan, jonka on vastoin isänsä tahtoa valinnut asunnokseen, mutta kielipista, laskennosta ei hän tiedä hölynpölyä ja uskonto saa hänet aivan raivohulluksi. Hänen muistutuskirjansa on ihan vihoviimeisen siivoinen kaikista rangaistusten asteista, isältä saatava selkäsaunakin oli hänelle tuomittu, isä entistäänkin höperömpänä poikansa villipäisyyden vuoksi tuli kaupunkiin, kun ei poika maalle lähtenyt, aikoi vaka-

vasti panna opettajien rangaistusmääräyksen toimeen, mutta Villi otti kasvoilleen mahtavan, ivallisen ilmeen, syyti jälleen isää vasten kaikki tämän synnit, sai isän itkemään; isän rankaisemisvimma muuttui melkein avuttomaksi, surkeaksi armon anelemiseksi.

Hän kirjoittelee jumalattomia runoja ja salaisten Lohikaaniystäväinsä kautta toimittaa ne toverikunnan lehteen. Opettajat eivät tiedä mitä tehdä: lahjakas hän on ja hyväpäinen, mutta äidittömänä ei ole saanut mitään kasvatusta kehnolta isältään; täällä hän pilaa toverit; sääli poika-parkaa!

Kun ei kovuus auta, vain yllyttää, niin koettaa rehtori viimein hyvyyden keinoa. Kerrankin hän kutsuu Villin luokseen, tarjoaa kahvia, juttelee, viimein vetää esiin toverikunnan lehden:

— Onko Ville kirjoittanut tämän runon?

— Olen!

— Tämän runon! ... Kuinka Ville voi, kuinka Ville voi siten kirjoittaa! Kutsua maallista naista, syntistä ihmistä vapahtajakseen, Kristukseks! Ajattele, ajattele, Ville! Jos et muun vuoksi niin isäsi ... ja toveriesi, noiden viattomien, puhtaiden raukkojen vuoksi! Ajattele, olet kaikkia luokkalaisiasi vanhempi! Voi sua Ville-parkaa! Ajattele! Miksi sinä et enää tyydy kuvan veistoksiisi ... sellaisia enkeleitä, isänmaan sankareita sinä ennen veistelit, ajattele: vain vuosi sitten, kun asuit lehtori Per-klenillä! Ajattele!

Se sattui Villiin arkaan paikkaan. Vuosi sitten Per-klenillä ... rouva vielä eli ... hellä, hurskas rouva ...

Villille tulevat vedet silmiin . . .

Rouvavainajalle, kidutetulle, pyhällehän tuo hänen runonsakin on. Mutta rouva . . . hänpä se onkin Villin vapahtaja, silmäin avaaaja . . . kärsimyksillään, kuolemallaan . . . Kirottujen, ulkokultaisten raukkojen kehnouden hän on oppinut näkemään . . .

— Minä en ajattele mitään! räyhäisee Villi.

— Sitten sinut eroitetaan koulusta! tiuskaisee rehtori tulipunaisena harmista, jota sydänvikansa ei sietäisi, sydän on vallan lyömästä lakata.

*

Eroittamisesta ei kuitenkaan hetimiten tullut mitään, liekö ansio isän hartaiden rukousten, opettajain säälin tai toverien, joista aina iso joukko, useilta keskiluokilta, yksi silloin, toinen tällöin, kuin salaisesta sopimuksesta hyökkää Villiä puolustamaan, milloin välitunnilla käyden yksitellen yksityisten opettajain kimppuun selittäen Villin lahjoja siinä ja siinä aineessa, hänen kotiolojaan, isän ankaruutta, milloin parvissa kokoontuen rehtorin kanslian ovelle meluamaan ja eroamisillaan uhkailemaan, huutamaan sen ja sen opettajan poikenneen koululaista Villiä kurittaessaan, ja niin edespäin.

Eikä Villikään parane, päin vastoin. Eräänä sunnuntaina näkee pappi hyväkseen kaupungin kirkossa saarnastuolista valittaessaan ajan turmelusta haikeasti ilmaista, että jo täällä pienessä, rauhallisessa kaupungissammekin epäristillisyyys yksin lapsetkin valtaa: on lyseossa tuommainen nuori poika,

joka muka julkisesti väittää, ettei hän usko Kristukseen. Silloin koulussa kerrotaan, että Nirvana se vasta on poikaa, kun häntä vastaan on jo kirkosakin saarnattu. Siitähän Villi ylpeäksi tulee, hän on kuin humalassa kunniastaan, yhä jumalaisemmaksi paiskaa vinnien punoittamaa otsaansa, yhä käyremmäksi näyttää litteä indiaanin-nenänsä käyristyvän.

Hän on koko vastus se Villi! Voimistelun opettajan luona hän usein käy, kyselee jumalattomia kirjoja, käynneistään kehuu tovereilleen. Voimistelun opettaja nauraa, surkeilee, koettaa saada järkeä poikaan, lopulta hermostuu, suuttuu: se perhana, kaikellaisia kummallisia ilmiöitä pikkukaupungissa voi kasvaa, kaupunkilaisten ja opettajain pöllömyyden vuoksi! Tuollainen alaluokan nulikka, se jo on ehtinyt tulla hulluksi! Ei muusta osaa puhua kuin Darwinista, Darwinista, Darwinista, taas Darwinista, niin että hermostuu ja raivostuu säälistä ja suuttumuksesta! Voi poika rukkaa, on kuin koulu-kaupungin ilma olisi tehnyt hänet pirulta riivatuksi!

*

Pian on hän niin heikko, että kun hän aamuisin nousee jaloilleen vuoteestaan ja oikaisee vartaloon, niin vihlaisten lentää päässään kuin pyörtymys, kaikki silmissään alkaa pimeten pyöriä. Villi oli taas iltasella myöhään valvonut, kiihkossa vuoteessaan lukenut mitä lie lukenut, niin että silmistä takaraivoon alkoivat kulkea tuliset kivun pistokset,

kunnes lamppu öljyn puutteessa rupesi kitkerästi savuamaan. Sitten hän sammutti lampun ja heittäytyi levolle, mutta silloin tulivat kaiken maailman ajatukset raskaina, kiduttavina ja veivät unen. Siinä on hän potkinut ja piehtaroinut vuoteessaan, joka tuntuu ilettävän kuumalta, heittänyt peitot ja lakanat yltään, taas ne yli korvien vetänyt, väännellyt pielusta, paiskannut sen pois, taas milloin kasvoilleen, milloin niskansa alle sen asettanut, koettanut ajatella yhtä ja toista, että uni tulisi, kaikki ajatukset ovat unen vieneet. Villi on ajatellut Burnsia ja Darwinia, isän kaupunkiintulon kiukkua ja kyyneleitä, lopuksi kuvitellut olevansa marttyyri, paholainen, jota ilkeä jumala piinaa tulisilla vuoteilla siksi, että hän on puoltanut totuutta. Niin, paholainen hän on, huokottava, väsynyt, mutta unta ei hänelle anneta; hänet on kytketty käsistä ja jaloista kallioon, hänen vankkaa otsaansa polttaa, takaraivossa aivoja niin kummallisesti kolottaa, puristaa kuin rautakouralla, huimaa, että pelkää mielipuoleksi tulevansa, lanteissa, luiden ytimissä pistelee kuin tulisilla neuiloilla, hänen rintaansa repivät jumalan katkut. Mutta hänpä ei alistu, ei! Siinä on sitten otsa, joka kestää! hän kättään kolottavaan otsaansa lyöden raivoissaan uhkaa kuin jumalalle; kolkuta vain, kolkuta vain! Sait kerrankin sellaisen jättiläishärjän otsan että kestää!

Veri sulloutuu kaikki keskiruumiiseen, siellä syntyy sellainen kummallinen ilettävä, tunkeva, heikullinen kiihko; seuraavana aamuna on hän niin

väsynyt, väsynyt että täytyy huoata ja huoata, on paha elämä, ei jaksakaan pitää ajatuksiaan koossa, kaikki on niin illettävää, harmaata. Iltasella täytyy päästä Lohikaanipesään! Vesi nousee ahnaan janottavasti Villin suuhun, kun hän ajattelee olutrisua tai punsilekkeriä, joka on varustettu kuningas Stanislaun pöydälle öisten kynttiläin väliin. Kun hän ensi lasin juo, niin tulee hän kasvoiltaan aivan liidun valkeaksi, ei punaiseksi ja hikoilevaksi kuin ne, joilla on vanhempain perintönä terve veri. Useimmat muut hyppivät, keppuroivat Lohikaanijuhlissa kuin apinat ikään, hän istuu sohvan nurkassa valkeana, ylähuuli kummallisen velttona, himokkaana paisuu, hän tahtoo vain yhä juoda ja juoda pelkän juomisen vuoksi.

Mustat, väsyttävät varjot raskaina kahoovat poikaparan ympärille, hänen silmänsä päivin tuijottavat niin älyttömän sameina, joskus vain niissä leimahdaa, silloin koko kasvoillaan näyttää säteilevän silmien ylpeä, kiihkeä, velhomainen säteily.

Mustat varjot parveilevat ympärillä, kokoontuvat, hyökkäävät, väistyvät, lisäävät sekavia joukkojaan. Nuori Villi-rukka on jälleen rakastunut. Mihin ovat nyt unohtuneet pörrötukkainen Barbara, Perklenin rouva ja monet muut? Kauanhän Villin öisiin uniin uuvutti tumman rouvavainajan muistelemisen, pitkän aikaahan hänen silmänsä säteilivät Villin sielussa kuin oudot vavistavat auringot. Okaista, pistelevää polkua uskotteli Villi astuvansa, vaan rouvaa muistellessa oli haavain veripisaroista puhkeevinaan

hehkuvan punaisia valmuja, jotka ihanasti huumasivat kuin unijuoma sairasta. Miten hän sitten kärsi, kun havaitsi vainajan kuvan sielustaan vähitellen sammuvan, ei sitä enää sinne voinut levon hetkillä lohduttajaksi loihtia, hän rukoili jumalaa säästämään ihanaa kuvaa hänen sydämessään, salaa rukoili, sillä julkisesti tahtoi hän saada kunnianimen: ateisti.

Vaan nyt on Villi-rukka nähnyt tyttösen, jota pilkkanimellä poikapiirissä kutsutaan Marketta Pumpulaksi. Villi ei voi enää muuta ajatella kuin Marketta Pumpulaa.

Häneltä jää riitelemisen Budhasta ja Darwinista Munakallon kanssa vähemmäksi, hän tulee hiljaiseksi kulkee katse alas tähdättynä, hän ei halua usein Lohikaanipesäänsäkään, sillä Lohikaaneille on hän mustasukkainen: ne Marketta Pumpulaa samallaikaa hakkailevat ja pilkkaavat.

Iltahämärässä jossain kadunkulmassa ison poikaparven piirittämänä oli hän ensikerran nähnyt Pumpulan Marketan. Marketalla on sellainen kiiltävä, pikimusta otsa-tukka, ohimojen kohdalta se on alhaalle kammattu: Villiä raivostuttaa, kun pojat sanovat Marketan kammonneen tukkansa tälläläilla siksi, etteivät isot, rumat karvansa näkyisi. Marketalla on leveähkö pystynokka ja toinen silmä hieman kiero — mutta mitä se haittaa! Villi ei sellaisissa tarkastavan syvissä, ruskeissa silmissä mitään kieroä huomaa, ja toisista pojista on Marketta aika mukava vekara, kun ei pelkää riidellä koulunsa johtajattaren kanssa, kirjoitella pojille kirjeitä, tulla mukaan aina

iltapimeään saakka luistelemaan tai hiihtämään ja kujan kulmissa nauramaan ja kuhertelemaan.

Kun Villi näki Pumpulan Marketan, tuijotti Villi häntä kauan sydän lämmeten kuin ilmestystä. Hän näki vain pikimustan, kiiltävän, runsaan tukan, ja sen alla syväin silmien raukeasti, tarkastavaksi säteilevän. Sydämeensä tuli raivo, ahdistava vaiva.

Hän oli heti äärettömän mustasukkainen toisille Lohikaaneille. Hän erosi raivona parvesta, syöksyi kiirein askelin kotiaan kohti, sadatteli tovereitaan narreiksi, kiroili kuuta, joka ei antanut hänen tuskassaan kulkea aivan pilkkopimeällä kadulla, tuli kotiin, ei sytyttänyt lamppua, vaatteet yllä heittäytyi vuoteeseensa, huohotti ja painoi molemmin käsin sydäntään, joka kiduttavan tuskallisesti jyskytti; hän huomasi olevansa muka hermostunut, valvoi, valvoi, luki kituvasti huoahtaen yhden neljännestunnin toisensa jälkeen, kun kuuluivat öiset kellon lyönnit kaukaa kirkon tornista, kiroili sydäntään, joka jyskeellään ei antanut unta, kun painoi korvansa kuumaan pielukseen. Sitten hän taas oli olevinaan ylpeä valkea paholainen, jota jumala piinasi tulisilla hiilillä . . . hän näki akkunan hämärästi pimeydessä häämöttävän, akkunan edessä oli pari korkeata kukkasta . . . kas siinä, ne kukat hämärillä ääripiirteillä muodostivat hänen silmiinsä haamun . . . se haamu on jättiläinen, vihainen, julma . . . se on korkeampi kuin huone . . . huone avartuu öiseksi, tähtiseksi ilmaksi . . . Jumala vielä taivaan alla istuu marmori-istuimellaan, hänen pikimusta, tuk-

kansa laimehtii kiiluvana virtana alas aina hänen jalkoihinsa. Hän istuu siinä, jumala, korkealla, ja katsoo kuin punapartaiset enkelit piinaavat Villiä hänen jalkainsa juuressa... tulikuumilla raudoilla...

— Ah, minähän näen näkyjä kuin isänikin! Villi itseksensä tuskailee; päättää niin kolottaa, ei saa unta.

*

Hän on Marketan mielestä niin säälettävän kiu-sallinen se Villi. Villi voi kävellä seurassa, nauraa, ilvehtiä, loruta joutavia, pitää hauskaa kuten muutkin; silloin hän viehättää, hänen kanssaan viihtyy. Mutta yhtäkkiä, kuin hulluuden kohtauksesta hän tulee raivoksi, kalpenee ihan valkeaksi, posket hehuvat, silmissä on kummallinen, hillitön raivo, hän alkaa käsiään huitoen, tuskaa kärsien sadatella kaikkia ihmisiä, rompattaa runoja, koettaa hullun vim-malla kumota raamatun luomishistoriaa, niinkuin Marketasta ei olisi ihan samantekevää, oli maailman sitten jumala tai piru luonut. Aina Villi ruikuttaa, on synkkämielinen, samalla äärettömän itserakas, ylpeä muka, mistä?

Jos hänelle nauraen sylinsä avaa, ei hän tohdi, vaikka kiihkossaan ihan vapisee. Marketta tuskas-tuu, väsyä. Mutta silloin Villi ei hänen seuraansa tule moneen päivään, yksin hän kuljeksii kujilla selkä kyyryssä ja silmät kaihoten. Monasti hänen askeleensa kuin sattumalta, pakosta johtavat ilta-hämärässä joen rannalle, sillalle: tuijottaa siellä alas veteen, katsoo tähtien kiilumista syvyyksistä. Tai

istuu hän kauan, kauan öisin yksinään laiturin penkillä linnaa vastapäätä, kuuntelee yössä veden loisketta, kaukaisen meren ikiväkevää sohinaa, uskottelee näkevänsä virrasta nousevan ahnaan vedenjättiläisen, tursaan, joka häneen tuijottaa silmillään, mitkä ovat ilkeät, valkeat, pullottavat päässä kuin kananmunat, kurottaa kynsiään laiturilta Villiä saavuttaakseen.

Virran yli johdetut telefoonilangat korkealla pimeydessä yksitoikkoisesti, paha ennustavasti soida hurisevat, aallot loiskivat, pimeydessä kuumottaa synkkä linna, etäällä meri kohisee.

Villi säpsähtää penkillään. Kuka koski hänen käsivarteensa? Hän näkee pimeydessä naisolennon.

— Sinäkö, sinäkö se olet Saksan keisari? kysyy heleä, tuskallinen naisääni Villiltä.

Villiä puistattaa. Kyllä hän tuon kysyjän tuntee. Se on hullu Hillenperska. Hän kuljeksii öillä yksinään ympäri kaupunkia . . . päivillä käy hän havu-luuta kainalossa ja kolme punaisilla ruseteilla koristettua hattua päässä . . . Hän sanoo olevansa kaunis, niin kaunis. Kaikki nuoret miehet, ulkomaalaiset ruhtinaat ovat häneen rakastuneet. Mutta yhdestä hän vain pitää: se on Saksan keisari. Mutta Saksan keisari minne lie kadonnut, häntä Hillenperska kaikkialta kyselee, etsii.

Hillenperska kuului olleen varakas leski, kun jokin nuori poika huijari tuli, oli rakastavinaan häntä. Kauan Hillenperskan luona asuttuaan ja hänen rahansa tuhlettuaan pötki poika tiehensä . . . nyt Hil-

lenperska on hullu ja köyhä, kaikkialta etsii kadonnutta Saksan keisaria, joka häntä niin rakastaa, joka kerran palaa.

Hillenperska on kauhean illettävä ja ruma. Hän asuu kesät Vilusalolla kaatuneen hongan juurikossa, syöttää kesyjä käärmeitä ja kissaansa padasta, josta itsekin syö, jossa kerjättyt kahvinsa ja ryyninsä keittää. Syksyllä täytyy aina Hillenperskan maja polttaa: muuten hän sinne jäisi talveksi paleltumaan; talvet hän kaupungissa asuu milloin kenenkin nurkissa. Keväällä hän aina uuden majan Vilusalolle rakentaa. Huh, hänellä kuuluu olevan useita lapsiakin, mitkä tunnottomat roistot häntä käyttänevät hyväkseen...

Tuollaiseksi minäkin tulen! ajattelee Villi, pakenee Hillenperskan luota, joka yksin jää seisomaan öiselle laiturille, huutelemaan Saksan keisaria.

*

Kotonaan maalla joululomalla Villi niin sanomattomasti ikävöi Marketta Pumpulaa. Hän käy huoneesta huoneeseen, väliin nojautuu uunia tai seinää vasten, ummistaa silmänsä, elää jälleen uudelleen kaikki tuskalliset ja iloiset kohtauksensa Marketta Pumpulan kanssa.

— Margareta, kuinka voit, kuinka voit olla niin tyly! hän huokaa, nyyhkii.

Ja isä häntä aina kiusaa. Jos Villi istuu haaveissaan kamarissaan, kohta isä raottaa ovea, kurottaa laihaa, punaista kaulaansa, töllistää sisään

viinanjuojan samein, järjettömin silmin, vihaisesti alkaa tiuskia, äristä:

— Sinä et taaskaan lue, mitä sinä teet? Nuuskitko sinä jumalattomia kirjoja? Mikä sinä oikeastaan luulet olevasi? Tee vain kuten huvittaa... pian minusta aika jättää sinun tähtesi... Mutta muistakin se, että tästälähin et koulua saa päivääkään käydä! Parempiko on sitten kyntää, kun et viitsi lukea... Sinä olet kiusannut jo minua kuin riivattu... Koomillinen juttu...

— Mutta minä menen kouluun! väittää Villi.

— Mutta sinä et mene!

— Mutta minä menen vaan! Jos ei muuten niin kiusaksi teille!

Ja sitten alkaa jälleen kinastelu isän juomisesta, renttuamisesta, kunnes isä kyllyiksi köristyään ja raivottuaan nyyhkii, tunnustaa syntejään.

Ah, onnetonta on Villi rukan täällä kotona. Yhtäkkiä hän niin sanomattomasti alkaa kaivata äitiä. Ennen ei äidin ajattelevinen juuri ollut mieleensäkään juolahtanut. Nyt koko ainainen orpoutensa, äidittömyytensä kokoo armottomina, raskaana muistoina sieluunsa.

Hän ajattelee kohtaloaan yöksi, muistonsa kaipaavat kysymyksille vain unohdusta.

Villi muistaa isän ja äitipuolensa keskenää usein tapelleen, molemmat kiroilleet, kai humalassakin olivat molemmat. Hän oli kansakoulussa ollessaan pitäjän tuvalla kerran sattunut pojille viattomasti kertomaan jostain kotitapahtumasta: äitipuoli-vainaja

oli piileskellyt aitan alla, kun isä tuli humalassa kotiin. Silloin pojat Villin kertomukselle nauroivat, se nauru tuntui Villistä niin ilkeältä. Sen jälkeen ei Villi heille kertaakaan mitään kotioloistaan kertonut...

Usein oli hän pienenä käsittämätöntä heikoutta itkenyt, kun ihmiset juttelivat hänen vanhemmistaan.

Ah, jumala on julma tiranni! kaihoilee Villi. Miksi eivät ole äidin silmät hänelle säteilleet? Hän ei äitiään muista. Ei Villi muista äidin laulua... äiti laulaneen kyllä usein kuului... Ei ole äidin käsi ohjannut Villiä... hänen on niin vaikea elää...

Villi oli etsinyt jotakin, kelle sydämensä avata... hän oli väliin luullut löytäneensä, palveli löytämänsä sydämessään kuin jumalaa... kai se jumala aavisti mitä Villi kaipasi, koska hänen silmänsä syvästi loistivat, koko olentonsa raja-aton hellyyttä henki... Hän oli puhdistanut Villiä, karkoittanut sielustaan monta inhottavaa ajatusta...

Jumala on tiranni! Hän tappoi lehtorin rouvan, särki Villin sydämen.

Kauan hänen hellyytensä Villin muistossa oli kuin äidin hellyys... mutta viimein hänenkin muistonsa tuli elottomaksi, synkäksi.

— Jumala, sinä olet tiranni, sinä kostat isäin pahat teot lapsille! tuskailee hämärissä aavistuksissa Villi.

— Sinä ruoskit minua, jumala! Salainen pahe imee ytimistäni elinnesteet... isäni on juoppo, minulla on myös oikeus juoda... Ja — minkähän

näköinen oli äiti? Olikohan hän Perklenin rouvan näköinen? Kyllä kai. Ei hän voinut olla Margaretan näköinen? Ei, ei. Se ei ole mahdollista. Margareta on niin kovasydäminen.

Isältä Villi kerran vallan vaatien alkaa kysellä äidistään. Isä tulee kuin raivoon, tuijottaa, otsasuonet taas ilkeiksi, punaisiksi onkilieroiksi pullistuvat.

— Ja se ei kuulu sinuun! isä ärjäisee.

— Mikä ei kuulu? Onko teidän tunnollanne siinäkin asiassa jotain?

Isä ei vastannut, meni ulos huoneesta.

Mutta kerran Villi naapurissa ollessaan saa kuulla, että hänen äitinsä loppuaikoinaan oli ollut vallan hourupäinen. Oli kerrankin Ali-Ollin kanssa tullut naapuriin vieraille, miehensä toisessa huoneessa ollessa emännälle kuiskuttanut:

— Saanko minä olla teillä yötä? Sanokaa miehelleni, että pyysitte minua jäämään yöksi . . . että saan yhdenkin yön olla rauhassa . . .

Hän jäi yksi naapuriin, Ali-Olli palasi kotiin. Mutta koko sinä yönä ei vieras ollut saanut unta, oli vuoroin lukinnut itsensä huoneeseensa, huutanut, että Olli tulee ja lyö, vuoroin tullut huoneestaan, vaatinut talon väkeä vartioimaan akkunassa, katsomaan milloin Olli tulee . . . Ja sitten oli laulanut rallattanut, häpertänyt vallan hulluja, väittänyt talonemännän muka vehkeilevän hänen miehensä kanssa. Hyi, mokoman miehen. Hirveän mustasukkainen

ja raaka oli Ali-Olli etenkin juovuspäissään kuin isänsäkin.

Sitten näyttää naapurin emäntä Villille viimeisen kirjeen, jonka hän oli saanut Villin äitivainajalta. Minä en enää muuta toivo kuin kuolemaa! siinä seiso! Minä tiedän, milloin tulen kuolemaan: se tapahtuu silloin ja silloin! Ja juuri silloin hän oli kuollutkin, kuin ennusti — Kosto on jumalan kädessä! seiso! kirjeessä lopuksi.

*

— Vai jumalan hädessä! huudahtaa Villi itseksensä, on aivan suunniltaan. Se on minun kädessäni . . . jumala minun kauttani vaikuttaa! hän ajatteli . . .

Koko joululoman hän vetää isälleen esiin hirmujutun toisensa jälkeen isän ja äitivainajansa väleistä. Niitä hän on kyliltä liioitellussa muodossa koonnut, yhä niitä liioitellen hän isälle kertoo, isää sadattelee.

— Sinä olet pahahenkil! ärjyy isä vuoroin kauhuissaan, raivoissaan, vuoroin nyyhkyttää, tunnustaa lisää, miten oli Almaa epäillyt, pieksänyt; miten oli Villeäkin pienenä pieksänyt; lopulta kädet ristissä rukoilee Villiä soittomaan: Vienen rannalla koivun alla.

Villi ei soita. Hän sadattelee, on hävytön raivosta.

— Mikä oikeus teillä on ollut minut saattamaan maailmaan! hän suorasti irvistellen haukkuu. Yhden

hetken huvinne ... haha ... Mutta minä en ikänäni tule pystymään mihinkään ... minulla ei ole lahjoja ... Minä menen merille ja hukutan itseni.

— Mene! Mene! sanoo isä. Mene vain ... virolaiseen perunalotjaan ... kun saat jäistä vettä niskaasi, niin että kadotat joksikuksi aikaa puhelajasi ... Et sitten hauku. Mene, kyllä palaat ... tiedän minä, millaista on merillä olla, olen siellä itsekin ollut ...

*

— Sinä ruoskit minua, tiranni! sadattelee Villi jumalaa. Verisesti, julmasti sinä minua ruoskit. Minä sinua vastaan viimeiseen saakka kamppailin — vaan ken sua voi vastustaa, sinä kylmä marmorijumala.

— Mutta sittenkin minä puristan nyrkkiä, kiristän hammasta! Kai sinä kerran minulle sauvasikin tahtoisit avuksi ojentaa, mutta minä en huoli! Sillä minä vihaan sinua — kunnes muserrat minut. Ja mitä hyvää minulle vähän lienet antanut, sen talaan jolkoihini: tirannin lahjoista en huoli.

— Kuohukaat, kiehukaat ylitseni vierivät, vihreät laineet ...

— Vaan vielä viimeisellä tuomiolla sinulle nyrkkiä puristan, huudan: iske salama omaan rintaasi. Et ollut jumala, vaan kohtalo.

*

Joulun jälestä lentää kaupungissa eräänä iltana tieto, että Ali-Ollin poika, jota toverit kutsuvat

Nirvanaksi, oli tulliportin luona ampunut revolverilla Marketta Pumpulaa. Marketan suusta oli vain pari etuhammasta irtautunut, pahempaa ei hänelle tapahtunut. Nirvana oli ihmisten hätään juostessa yrittänyt itseään ampua, revolveri ei ollut lauennut, hän oli sen nakannut pois, alkanut kuin mielipuoli juosta hautausmaalle päin, koko ajan oli kaulaansa nikertänyt kynäveitsellä. Hautausmaan kohdalla oli koettanut syöksyä virtaan, mutta nauraen kerrottiin, että oli leveistä hartioistaan tarttunut avantoon, josta joku takaaajajista hänet pelasti. Olisi kuollut verenvuodosta, ellei olisi kylmä vesi kaulan haavoja tukkinut.

Nyt hän makaa sairashuoneessa, tulee outoja asioita esiin. Lehtori Perklen ja rehtori kuuluvat häntä alati peloittelevan viimeisellä tuomiollakin. Nirvana on tuskissaan hourinut jostain salaisesta poikaseurasta, kellonvarkauksista, juopottelemisesta.

Tulee monta viikkoa kestäviä tutkimuksia, saada selville, että kolmeenkymmeneen nouseva poikajoukko oli eräältä kaupungin kellosepältä hänen veljensä pojan avulla varastanut satoja taskukelloja, lähettänyt maalle myytäväksi ja rahat kemuissa August Stanislaun luona juonut.

— Ähäh, se oli peruukeille parhaiksi! surkeilee voimistelun opettaja. Kuin kuritushuoneessa poikia pitivät . . . nyt ovat rehtorin hiukset parissa viikossa muuttuneet harmaiksi: nythän muka aleni koulunsa arvo . . . niinkuin se milloinkaan olisi korkealla ollut. Olkoon terveydeksi!

MIES VALKEAN VEREVÄ.

Lentää Ali-Olli kauhistavan valkeaksi, kasvoil-
laan hiki tulvien alkaa helmeillä, virrata, kuin vi-
hassa tuijottaen, kaulansa kurolle syösten kähisten
sanantuojaalle örisee:

— Sinä valehtelet!

Villi ampunut tyttöä, raastanut itseään veitsellä
niin että terä katkesi kurkkuun! Ah sitä kirottua
hölmiötä, hän on yhtä tyhmä pölsö kuin äitinsäkin!
Hän on pitkät ajat juoksennellut Ali-Ollin tyhmien
kadehtijoiden, valehtelevain, ajankulukseen kerrot-
tuja tuhmuuksia loruavain järkiniekkujen luona, hän
on kertonut isästään tämän taivaallisin valheita,
hänen hullujen päähänpistojen aikana sattuneet re-
helliset tunnustuksensa tai kuvittelut, joita Ali-Olli
ei itsekään usko, on Villi koko maailmalle saarnata
holottanut. Ali-Ollin koko kurjan elämän on Villi
kai kaikille kertonut — saatanan poika, mitä se
häneen kuuluu! Hän on tehnyt isänsä naurun alai-
seksi, pelkkää vahinkoa hänelle tehnyt. Kuolkoon
se saatana nyt haavoihinsa — se pitäisi tappaa,

niin tietäisi mitä on tehnyt! Ali-Ollin salaisuudet ilmaissut, hullu Ali-Olli, joka on viitsinyt sanaakaan mistään rehellisesti puhua pojalleen, joka on samalainen loruava kielikello, akka kuin Almakin ennen oli. Miten nyt ne, jotka Ali-Ollia kadehtivat, kun luulevat hänen päässeensä elämässä helpommalla kuin he itse, miten he nyt kylmästi, pirullisesti, vihassa riemuiten irvistelevät Ali-Ollille: ähäh, luulitko iankaikkisesti ihmisiä pettäväsi; nyt sun poikasi on paljastanut sisusi kokonaan, hän on raivohullu kuin sinäkin; nyt sait hyviin oppeihin kasvattamaltasi pojalta kerrankin aimo täräyksen. Se oli sinulle paraiksi, senkin itserakas kettu.

— Ah sitä poikaa, jos se olisi tuossa edessäni nyt, niin minä sen tappaisin. Minkä häpeän, nenäkäiden ihmisten pilkan hän on minulle tuottanut. Kuolkoon sinne veriseen vuoteesensa ja omantunnon tuskiin nyt, minä en luoksensa lähde. Hänen pitää ymmärtää, etten häntä kärsi! Hän on nyt minun asioitani pahentanut tuhatkertaa enemmän kuin koskaan eläissäni minä.

— Kaikkialla, mihin nyt menen, minulle voitonriemuisesti ilkutaan, säälitellään minua, hurskasta hunsvottia, vaikka säälijän sydän on käärmeitä täynnä ja suu sääliessäänkin imelästi ivaa hymyy.

— Minua ei kukaan ymmärrä — miksi minä en pitkin ikääni ole älynnyt olla yksin, muille kuuro ja mykkä... en olisi kellekään sanaakaan puhunut... en olisi eukkoja ottanut... olisivat ihmiset saaneet sitten kerätä lörpötyksensä tyhjästä tuu-

lesta . . . heillä on niin kirottu lörpöttelyn halu, he nauttivat kaikkein enimmäen nähdessään lähimäisensä jaloissaan vaivaisena, matelevana. Ja nyt, nyt . . . Jos se Ville olisi tuossa, niin totisesti hänet tappaisin! Hakkaisin kuin äitiään ennen . . .

Raivoilee Ali-Olli hetkisen, jahtaa huoneessaan kuin villipeto häkissään, paiskoo, potkii huonekaluja, hiki otsasta ja vedet silmistä vuotaen tyhjentää sydämensä mustaa, ääretöntä raivoa, kunnes yhtäkkiä tuntee tulisen poltteen, pyöräyttävän vihlaisun päässään, sydän jyskii tuskallisesti niin että on kuin kylkiluita vasaralla moukutettaisiin, sitten se seisahtuu, taas jyskii.

— Se on halvausta . . . toisen kerran . . . kuolema tulee! lentää Ali-Ollin ajatukseen, hän heittäytyy pöytää vasten, pää käsien nojaan istumaan, antaa siinä sydämensä lyödä niin että pöytä tärähtelee.

— Se on kuolema . . . parasta olisikin . . . pääsisi koko kiusasta pois . . .

Kyynleet vuotavat Ali-Ollin silmistä, haikealta tuntuu päättää koko raskas, harhaava elämä.

— Ville, Ville . . . Ompa se koomillinen juttu . . . miten hän sellaista teki? Miten hän sellaista kuvitteli itselleen? . . .

Yhtäkkiä ilmestyy siinä pöytää vasten silmät ummessa räjäyttäessä Ali-Ollin sieluun Alma . . . sellaiset rukoilevan nöyrät silmät . . . ei koskaan itseään puolustanut. Miksi ei puolustanut, oli aina

sellainen lammasmainen! Siitpä Ali-Ollin epäluulot saivat virikettä — miksi ei puolustanut!

Mutta nyt Alma kostaa. Hän oli sanonut ker-rankin, kun Olli häntä sadatteli, löi: Olli parka! Kyllä minä kohta rauhaan pääsen, kuolen . . . Mutta sinä . . . kyllä jumala kostaa . . .

Milloin kostaa! oli Olli ivaten nauraa hohottanut.

— Kyllä kostaa . . . kun tuomiolle tullaan . . .

Ali-Olli kuolee, ehkä jo heti, hän sen tietää, hänellä on aavistuksen hirveä lahja . . . hän muistaa, miten tiesi isänsä talon palon . . . Ja halvaus, jo toinen kerta . . . Ensi kerta, kun Mariana kuoli . . .

Ali-Olli näkee sielussaan Marianan venyvän lat-tialla, ohimosta tihkuu veri. Ja sitten vuoteessa kuolleenä silmät raollaan ja hampaat vielä ilkeästi irvillään . . . Marianaakin hän oli räkäkännyt, vielä vainajaakin sadatellut tuhatkertaa ruumiin koin syö-mäksi, haudasta karanneeksi raadoksi.

Nyt se haudasta karkaakin, sekä Mariana että Alma . . . kaikki Ollin pahat työt, petokset, hairahdukset kostetaan . . . Hän kuolee . . .

— Kun tuomiolle tullaan!

Ali-Olli näkee kuin houreunta: sellainen pakot-tava, korvissa kohiseva pimeys on ympärillään, pimeydessä alkaa viuhkia, pyöriä kuin tulinen tähti, se kasvaa jättiläissuureksi palloksi, kaikki syttyy tuleen, kaikkialta tunkee niin saatanasti sellaista pientä itikkaa Ali-Ollin ympärille, ne tarttuvat hä-neen kiinni joka paikkaan ne paholaiset, ne vievät . . .

— Hakekaa pappi, heti! Olli vaikeasti, voimiin ponnistaen saa öristyksi, kun tietää jonkun seisovan vierellään, kai se on isäntärenki, kuka lienee.

Olli lasketaan vuoteeseen, hänen silmissään on kaikki pimeää, joskus sydän alkaa jännittävän raskaasti, jyskyttäen lyödä . . . hiki tulvii virtana otsalle: jos ei pappi ehdikään . . . Sitten taas sydän lyö levollisesti: kyllä pappi ehtii . . . Ollilla on hyvä olla . . . kohta hän pääsee . . .

Viimein pappi ja lääkäri tulevat. Ollin silmät ammottavat selkiselällään, hän ei ketään näe, kuin sameaa lasia ovat ne harmaat, ammottavat silmät. Tyly, itsepäinen suu vain vaivaloisesti vääristyen liikkuu pörröisten, karkeain viiksien alla. Kun tietää papin pitävän kädestään, hän alkaa puhua.

Ville oli vaatinut tyttöä lähtemään kanssaan Amerikkaan, suuriin metsiin . . . hän oli lukenut vahingokseen sellaisia kirjoja . . . päänsä sekoittanut . . . Mutta tähän sanoo Olli olevansa syypää.

Tyttö ei ollut luvannut lähteä, silloin Ville oli ampunut. Mutta tähän on Ali-Olli syypää.

Ville oli jo jonkun aikaa pyytänyt saada lähteä merille, mutta isä ei ollut laskenut. Ei pitäisi estää toista ihmistä kulkemasta ainoan varman, terveellisen ohjenuoransa, sisinten väkevän vaistoimensa, mukaan, kun toinen ei kerran toista vaistoillaan vahingoita . . . Olli on Villen tekoon syypää.

Olli ei ollut Villeä ikinä kohdellut hyvin . . . Kansakoulussa oli Ville usein saanut kulkea niin

kehnoissa saappaissa, että veri jalkapohjista tirs-kui, kun hän pyhäksi kotiin juoksi . . . Kerran oli Olli ajanut kotiin kyliltä hevonen vaahdossa kuo-huen, hänellä oli jokin naapuri mukanaan. Ville oli tullut tallin luo, jossa hevosta riisuttiin, oli viatto-muudessaan ihmetellyt: kylläpä isä nyt hurjasti ajoi! Silloin oli naapuri sanonut: kuinkas annat poikasi noin puhua? Musteni Ollin silmissä oitis, potki poikaa hevosen jalkoihin, löi, löi piiskan varrella niin kauan, että naapurin täytyi tulla väliin . . . Sillä hän vihasi usein Villeä, koulussakin oli käyttänyt vain ihmisiltä kunniaa saadakseen . . .

Sillä ulkokullattu hän oli ollut koko ikänsä, hänellä oli ollut ihmisiltä niin paljon peiteltävää. Hän oli pieksänyt ja tukasta viruttanut pitkin latti-oita Alma-vainajaa. Hän ei ollut antanut Alman virkata, lueksia, ei laulaa, ei edes kylissä käydä. Hän oli raivostunut, jos Almaa viisaaksi ja hürs-kaaksi kehuttiin. Hän oli ajanut usein humalassa kotiinsa kuin tulipaloon, kun kylillä olivat häntä narranneet, sanoneet Alman luona olevan miesvie-raita. Ja kotona oli hän nuuskinut joka loukon, ei löytänyt muuta kuin Alman jossain piilossa, silloin oli hän joko lyönyt Almaa tahi tätä kiusatakseen jälleen ajanut kylille juomaan.

Mistä tuo epäilyks häneseen oli tullut, sitä hän ei tiennyt . . . sellainen oli isänsäkin . . . Hänellä oli sellainen hirvittävä kuvittelukyky: mitä hän epäili, sen hän heti myös uskoi, mikä pahana unena syt-tyi sieluunsa, sen hän näki heti ilmitotena silmäinsä

edessä. Hän ei tiedä, miksi hän oli ilkeä, hän uskoo näkymättömään, hirveään henkimaailmaan, pahaan henkeen, mitä vaaniskelijaa hän ei ole jaksanut vastustaa. Jos kuvittelunsa oli pahahenkensä, kuten veljensä, lukkari sanoi, niin miksi hän ei sitten ollut jaksanut kuvitella pelkkää hyvää, että pahahenki olisi hyväksi hengeksi muuttunut? Järkesi heikkous on pahahenki! oli veli silloin sanonut. Mutta miksi oli sitten järkensä heikko?

Ihminen on käsittämätön. Olli tietää vain, että hän Almaa rakasti ja siksi häntä myös epäili ja vihasi, siksi Villeäkin vihasi ja samalla rakasti, vaikka aniharvoin jaksoi rakkauttaan osoittaa, katua vihaansa. Nyt hänelle kostetaan... ijankaikkisuudessa... sillä henkimaailma on ja jumala... ja kaikki, joita hän on vahingoittanut, joille on ollut ulkokullattu, tulevat syyttäjikseen...

Ali-Ollin silmät ammottavat, hän hourii näkevänsä Yli-Ollilan tuleessa, isänsä hirsipuussa... äitinsä sairasvuoteen... Marianan laudalla haava ohimossa... Villen repivän kurkkuaan veitsellä, syöksyvän avantoon... Hän alkaa kuvitella helvettiä... sen liekit sekaantuvat Yli-Ollilan liekkeihin... hän väittää, raivoilee järkeä vastaan, jota ei kuitenkaan ole olemassa.

Lopulta lääkäri kiirehtii papin ehtoollisen antoa, sanoo tekevänsä Ali-Ollin houreista lopun, uuvuttaa hänet sikeään uneen.

Siitä unesta Ali-Olli vielä heräsi, seuraavana aamuna nousi jalkeille kuin ihka terve mies. Hän oli ihmeeksi sinä yönä muuttunut. Hän näytti hirveän laihalta, posket olivat melkein vastakkain, silmät kummallisesti loistivat. Hän oli niin tyyni, ettei oltu koskaan ennen häntä sellaisena nähty. Kyyneleet juoksivat poskillaan, mutta hän ei nyyhkinyt eikä voivotellut raskaista koettelemuksistaan. Kun kysyttiin halusiko hän kaupunkiin näkemään poikaansa, joka luultavasti, varmaankin tulisi parantumaan, niin hän lyhyesti ja hiljaisesti kielsi haluvansa. Hän ei torannut rengeilleen eikä piioilleen. Ei hän ollut humalassa, ei kolunnut juomakaappejaan, ei näyttänyt aikovan kylillekään juomaan lähteä. Sanaakaan kotiväelle virkkamatta hän lähti ulos, laskeutui verkkaan talvisen puutarhan läpi järven rantaa kohti, lähti hiljaa kulkemaan rannan kaislaista, lepikkoista, jäätynyttä karikkoa pitkin, joskus seisahtui, katseli, pyyhki kankealla kädellään silmiään.

— Menkää, isäntärenki, jälestä; jos se vaikka tappaa itsensä! hokivat tuskissaan piiat. Isäntärenki meni, hiipi hiljaa jälestä, seisahtui kun Ali-Olli seisahtui. Ali-Olli hänet huomasi.

— Tulkaas vähän tänne! hän huusi isäntärengilleen. Isäntärenki tuli

— Mitä te kuljette? sanoi Ali-Olli tyyneesti, ääni tuntui tavallisesta kärehtelemisestäänkin pääseen. — Te luulette, että aion tehdä itselleni pahaa. Isäni kyllä teki . . . En minä . . . Saatte mennä!

Ali-Olli virkkoi tyyneesti, katsoi niinkuin kenenkään ei ikinään olisi tarvinnut häntä peljätä tai häneen suuttua. Isäntärenki palasi kotiin.

Pitkän ajan kuluttua palasi myös Ali-Olli, huoltaen, nähtävästi hyvin väsyneenä, kai pitkän matkan kuljettuaan.

— Uhhuh, nythän se on taas kesä! hän sanoi kuin ajatuksissaan ovella pudistellen lunta jaloistaan, hiljaa kulki läpi pirtin, kamarien ja salien omaan huoneeseensa.

Sieltä ei pitkiin aikoihin kuulunut hiiskahdusta. Sitten hän iltahämärässä tuli hiljaa kamaristaan, käski isäntärengin menemään sinne ja sinne, noustamaan ne ja ne henkilöt . . . ei sillä niin kiirettä olisi. Sanoi tekevänsä testamenttinsa.

Koko illan hän näytti olevan täysissä järjissään. Hän ei nyyhkinyt, ei kehunut, ei haukkunut, ei seipittänyt surullisia valhejuttuja. Hän näytti vierailleen testamenttinsa, jossa oli antanut kaiken omaisuutensa veljelleen, ei pojalleen mitään. Eivät vieraiden ihmetykset, houkutukset, rukoukset, selitykset että Ville kai vielä paranee saaneet ukkoa testamenttiään muuttamaan. Ali-Olli aivan tyyneesti, toisten puheita keskeyttämättä varmalla, hiljaisella äänellä sanoi pysyvänsä päätöksessään. Hän sanoi, että tuossa, juuri tässä samaisen pöydän ääressä, aivan tuolla tuolilla ihan hänen rinnallaan oli koko iltapäivän istunut kaunis, valkean verevä mies, joka oli kuljettanut hänen kynäänsä, kun hän kirjoitti testamenttiään. Häntä itseään ei nuorena ollut vai-

vaisinkaan varojen puute vaivannut: isä oli rikas. Sentähden ei hänen tarvinnut nuorukaisena koskaan joutua ponnistelemaan omin voimin.

Ali-Olli tarkasteli jutellessaan itseään kuin tuiki vierasta miestä.

Hänellä oli kyllä pitkin ikäänsä ollut paljon kykyä, mutta voimaa sitä edukseen käyttämään ei hänellä koskaan ollut. Sitävastoin oli ainaisessa hyvässä levossa sielussaan alkanut mielikuvitus kasvaa kuin outo, tuhattaruinen kangastus. Jos sitten elämän varrella jokin pakko yllytti häntä kykyjään käyttämään, niin ei hän tiennyt pyrkiä muuhun kuin kangastukseensa, sillä hän ei elämässä nähnytkään muuta kuin sen. Kangastukset haihtuivat saavuttomattomina edestä pitkin ikää. Alussa hän joutui tästä murheeseen: hänellähän on varmasti lahjoja enemmän kuin monella muulla, mutta miksi ei hän voi kuitenkaan saavuttaa koskaan mitään sellaista, johon hän pyrkii? Sitten hän alkoi epäillä ympäristöään, ihmisiä: ne ne häneltä pyrkimysten hedelmät riistävät. Epäilyksestä syntyi viha. Viimein hän vaistomaisesti vihasi itseäänkin, kun ihmisille vakuutti vihaisen henkimaailman itseään vainoovan. Alati jäi hän yhtä suureksi itsensä ja muiden uskottelijaksi ja piinaajaksi kuin isänsäkin.

— Ville on verestäni saanut itseensä liiaksi uskottelujen myrkyllistä villikaalia jo muutenkin; vain ankara harmaassa todellisuudessa ponnistelu hänet on vielä pelastava. Hän oppii näkemään vain sen mitä olemassa todella on, hän oppii pyrkimään

vain siihen, mihin voimansa todella riittävät, hän oppii saamaan ponnistuksistaan tyydytyksen, vaikka joskus erehtyisikin voimissaan ja pettyisi ponnistuksen tuloksista, hän kasvaa kokonaiseksi, tyytyväiseksi ponnistuksiinsa, ei voittoihinsa.

— Penniäkään hän ei saa, se on viimeinen tahtoni. Minua ei hänen tarvitse ymmärtää sillä kuollut ei ymmärtämistä kaipaa. Jos hänessä on tervettä ydintä jäljellä, niin hänestä ankarasti ponnistellen tulee mies, ellei, niin . . . minä olen nyt tehnyt, niinkuin valkea, verevä mies mua on käskenyt tekemään.

Selitykset, pyynnöt eivät auttaneet, testamentti todistettiin.

Sitten Ali-Olli tyynesti sanoi olevansa väsynyt, pyysi vieraita lähtemään, antoi kullekin kättä tarkkaan silmiin katsoen, nyyhkimättä, itkemättä, anteeksi pyytelemättä.

Seuraavana aamuna sanoi hän palvelijoilleen:

— Tänä iltana kello kahdeksan minä kuolen!

— Isäntähän on niin virkeän näköinen . . . eihän hyvänen aika . . .

Ali-Olli ei inttänyt vastaan, lähti hiljaa ulos, koko talvisen päivän kuljeksi missä lie kulkenut tiluksillaan, pelloilla, metsissä, teillä, ladoissa.

Kun talvi-illan aurinko punaisena, tyyneenä kylmältä taivaan rannalta vaipui, mäntyisten vaarojen punerrus sammui, kalvas paleleva kuu alkoi loistaa, silloin hän hiljaa palasi. Meni kamariinsa, istui

akkunan ääressä, katseli tähtien syttymistä, ainoakaan kyynel ei silmistä vierinyt.

Kello oli kymmentä vailla kahdeksan. Silloin hän tuli tupaan, antoi kaikille kättä, ei sanaakaan puhunut, meni hiljaa, vakain askelin ulos.

Väki jäi peloissaan sisälle... pakkanen nurkissa niin kummallisesti, väristävästi rasahteli... ulkona paistoi heleästi kuu...

Minnekähän isäntä meni? Kuului ottavan pors-tuan naulasta lyhdyn. Meniköhän talliin... siellä hän selvänä ollessaan joskus ehtoolla kävi...

Isäntää ei kuulunut. Viimein uskallettiin miehissä etsimään.

Ali-Olli istui kuutamossa kuistin portailla pääsyliin vaipuneena. Lyhty paloi vierellään. Hän oli kuollut. Tuvassa vanha kaappikello rämisi vielä viimeistä kahdeksan lyöntiään.

Tallissa oli käynyt, antanut kauvoja ajolievo-selleen.

KARKURI.

Sisämaan kaupunkiin varhain, aamujunalla tulleena Villi astelee aamuhämärässä ylös asemamäkeä. Siinä yksitoikkoinen, lavea katu, harmaat talojonot värittöminä lyyhättävät, kaukana kadun päässä hämmöttää sumuinen, räkäpetäjäinen metsä.

Vettä tihruaa, syksyiset koivut riiputtavat kosteita ritvojaan lokaisen kadun käytävälle, rivi märkiä variksia kyköttää tuossa lankkuaidalla, kurauttelevat unisia ääniä.

Taloissa maataan vielä, siellä täällä aamuhämärässä tuikkii jo sentään tulia. Uniset piikapahaiset kai keittiöissä tuhnivat aamukahvia kuohutellen.

*

Villi huokaa. Kuin unessa kulkee hän autioita katuja pitkin. Minnekä hän oikeastaan menee?

Hän etsii kreivi Baradinskyä. Baradinskyn kuuli jo pari vuotta täällä kaupungissa olleen sanomalehden toimittajana. Villi on paennut lukkari-setänsä

luota, ei kärsinyt siellä olla, lähti minne sattui, ehkäpä jossain turvaa löytää.

Kun hän merenrantakaupungissa sairaudestaan alkoi parata, oli kaikki tapahtunut ollut hänestä kuin käsittämätöntä unta. Hänkö tässä vuoteessa? Hänestä sanottiin, että hän oli aikonut tappa Margaretan ja itsensä! Mitä ihmettä? Mutta arpia kaulassaan hän saattoi omin sormin koetella. Hyi kuinka ne olivat rosoisia, ilkeitä.

Hän kyseli tapahtumista, vähitellen itse alkoi muistaa. Miten ihmeellä hän oli sellaisiin töihin johtunut:

Hän saa kuulla, että hänet on eroitettu ijäksi koulusta! Mitä ihmettä, miksi? Ah, sehän oli tuo ampumajuttu, se oli totta. Mitä nyt sanovat isä ja setä? Villin sydän alkaa kauhua pamppailla.

Isä on kuollut. Ah, isäkö kuollut? Milloin? Eikä käynyt Villiä katsomassa... hän oli niin armoton... Raskas on Villin elämä... hänen äiti-vainajansakin elämä oli raskas...

Hän on antanut ilmi Lohikaanien salaliiton, kolmekymmentä uljasta sankaria, Lohikaania on rangaistu, niistä on August Stanislaus, kellosepän veljen poika ja monta muuta ikipäiviksi eroitettu. He ovat varastaneet kelloja muka — siitä ei Villi mitään ollut tiennyt... niilläkö rahoilla ne juomakekkerejä pitivät?

Vaan ilmiantanut, kavaltanut! Miten? Villi ei sitä tiedä.

Kuitenkin, ilmiantanut, kavaltanut! Mikä häpeä Villille!

— Minä olen suuri raukka! Sairas Villi huokaa. Minä olen heidän pöydässään lasia kallistanut, iloinnut, heidän kanssaan pölkyttelevää tuolimarssia ratsastanut, he ovat opettaneet minut kitaraa helistämään, olen heidän kanssaan soittanut, laulanut... he minuun uskoivat... Miten nyt ilkeän kasvojani enää elämässä näyttää!

Sitten hän keväällä joutuu maalle setänsä luo. Setä sanoo, ettei isävainaja ollut Villille penniäkään perinnöksi testamentannut, mutta että hän kyllä Villille kaiken isän jättämän omaisuuden suo. Ali-Ollilan on jo lukkari myynyt, paljon siitä ei jäänyt, se oli velkainen, huonossa kunnossa, metsäkin viimevuosina haaskattu niin ettei variksella ollut istuttavaksi monta kannattavaa varpua.

Ali-Ollila myyty... rakas kotitila... Ei Villi tahdo rahoja, kun kerran isä oli niin armoton, ettei niitä hänelle suvainnut.

Villi ajattelee, miksi ei hän jo ollut kuollut. Miksi ei revolveri ohimollaan tulliportin luona laennut? Miksi veitsen terä katkesi kurkkuunsa? Miksi kylmä vesi tukkesi veren? Miksi ihmiset ehtivät apuun? Miksi ei kuumeeseensa sairaalassa kuollut.

Mustan onnen poika hän on: äiti hyvä kuollut, isä armoton kuollut, Margareta... hän... hän... niin kovasydäminen... Kuivan, kylmän sedän luo ei hän jää, hän lähtee... minne tahansa... kuolemaan...

Hän tuntee itsensä niin väsyneeksi, väsyneeksi... näin nuorena... vallan kuolluthan hän on!

Ei ymmärrä, miten hän ennen kiihkossa riehua, itkeä saattoi... oi, nyt ei enää itkeäkään halua, ei jaksa...

Unohtuneet ovat Darwin ja Strauss ja Burns ja muut hullutukset. Ei hän kiihkoile, ei surren itke, sen vain tietää, että on kuin kuollut.

Itseään surkutellen Villi raukeana päättään pu-distaa, vaan ei edes sure; aatoksetonna, tuntee-tonna istuu, raukeana katsoo akkunasta ulos, missä tuulessa hiljaa suhisten nuokkuvat koivujen ritvat ja iltapilvet punertavat.

Ei toivo, ei sure. Vain sen tietää, että on kuin kaikelle kuollut. Tuntee, että hänen tällaisena tun-teetonna, viheliäisenä läpi koko elämän kulkea täy-tyy — jos aikoo elää.

Ei entiseen leimuun sytytä häntä edes mahtava, pyhä yö, joka ennen pakottavin otsin valvovan tähtiensä riemuun vei.

Rakas yö, jota Villi ennen vuotti kuin rakastava armaansa läheisyyttä pitkän yksinäisyyden jälkeen.

Jota vuotti kuin toivoton yön rauhaa tuskalla rääkkäävän päivän jälkeen.

Yö, joka vaiensi vaivaavat, näännyttävät ihmisää-net, soi rauhaa.

Yö, joka polttaville silmäluomille valoi kuin vilvoittavan kasteen, tenhoisa yö, joka päivällä tyhjenneen sydämen jälleen täytti uusin lämmöin.

Korkeana, pään ympärillä tähtien pyhä kehä astui yö ennen Villin eteen, katse oli kuin öinen meri, sen syvyydestä loisti hellä hymy niinkuin äidin silmistä, kun hän pienoisensa painaa huoaten poveaan vasten.

Poissa nyt on tähtien kimaltava hopea. Kun ennen yön välkkyvä vaippa Villin olkapäihin koski, niin runokannelten helske syntyi, niin huimaaviin tähtien korkeuksiin Villin sielu kohosi, hän oli ylpeä Saatana, alla matala, tumma maa.

Oi suuri yö, Nirvana, nukuta Villi jonain iltana ikuiseen uneen, älä hänen haikeuteen herätä anna, kanna korkeuksiin hellin parmain, oi suuri yö!

*

Mutta yö ei häntä nukuta ikuiseen uneen, hän on niin väsynyt viimetalvisen temmellyksen jälkeen. Setä koko kesän häntä yllyttää menemään syksyllä puotipojaksi, takaisin tuonne kammottuun merenrannan kaupunkiin... siellä hän tottuisi kaupustelemaan, hän... perustaisi kerran oman liikkeen rahoilla, joita isä ei hänelle sallinut, mutta jotka armollinen, viisas setä hänelle kyllä kaikki antaa, kun Villi tulee täyteen ikään...

Ah, hän on niin väsynyt, etenkin tuohon setään, joka aina viisastelee, piinaa järjen neuvomisillaan. Ei hän jaksu puotipojista aina kuulla loruttavan... Hän kärsii, mutta vain joskus tuska jaksaa puhjeta esiin, silloin se puhkeaa hirveänä kuin koski, kyyneleet kuumina tulvivat, ärsyttyneenä hän syöksyy

huoneeseensa, painuu pöytää vasten, itkee, ei tiedä mitä, kaikkea . . .

Joskus hän tarttuu kynään, kirjoittaa räiskyvässä kiihkossa Margaretalle:

— Oi rakkaani, jos sinä tietäisit, jos sinä hie-
mankin aavistaisit, miten murheellinen olen ollut!

Kyyneleissä valitan, päiväni päättyvät, iltarusoni sammuvat, eloni peittää taivaan harmaus . . .

En kärsi ihmisääniä: ne kiusaavat, kuoliaaksi kiusaavat minut.

Että koettavatkin ihmiset lohduttaa minua, jolle yksinäni, avutta jättäminen on parhain lohtu.

Että he koettavat lohduttaa minua! Heidän hil-
jaisimmatkin sanansa ovat kuin he myrkyllisessä
vihassa minun vikojani etsisivät . . . heidän hennoin-
kin lohdutuksensa on kuin he tahtoisivat musertaa
minut. Oi, ei yksikään ihminen voi toista auttaa.
Ken on saanut jäädä yksin: se hänelle parahin
lohtu.

Ah miten minä ihmisiä, etenkin setääni vihaan!

Oi Margareta, Margareta, jos arvaisit miten mur-
heellinen olen ollut!

Kuolemaan minä tahdon, ikituskassa näännyn,
sydämeni on raskas. Yöhön, ikuiseen yöhön minä
tahdon, mua elämä ahdistaa, se musertaa minut.

Palavin, kiihkoisin sydämin rukoilen; tule kuo-
leman henki, minä olen sydänorvoksi tuomittu, tule
synkkäkasvoinen, lempeä kuolema, sinä joka olet
ainoa ikuinen ijässäsi tuntenut myös ijän ikuisuu-
desta kärsivän kivut.

Oi sääli mua kuolema, säälithän mua, paina otsalleni tumma seppel, suo minun matkata ikuiseen yöhön, yhtyä suureen rauhaan. Herrajumala, miten sydämeni pakahtuu ikävään, ettet tule jo, kuolema, joka annat kaikille rauhan.

Oi kuolema, rakastanhan sua, enhän lainkaan sua pelkää. Kun armoton jumala on minulle jyristänyt: minä teen sinut hulluksi kuin isäsikin! niin minä hymyillen olen sanonut: kuolema on suuri!

Miksi viipyy hän, jota niin äärettömästi rakastan!

Oi eikö aiokaan luokseni tulla kuolema? Kauanko mun sydänorpona kärsiä täytyy! Huokaukseni synkäksi muuttuu.

Tulethan sinä viimein, kuolema, kun olen lopen väsyksiin itseni itkenyt. Sinulla on lämpöinen povi: siihen minä nojaan ja minulla on hyvä olla.

Sinulla ovat tummat kiharat: sinä kiharoillasi silmäni ummistat vilpoiseen uneen. Pehmoiset kädet otsaani vilveästi hivelevät...

Niin Villi kiihkossa kirjoittaa, kyyneleet tulvivat arkille. Vaan kirjoitettuaan hän taas väsyy, yhtäkkiä kirjeen polttaa.

— Mitä minä siitä lähettäisin. Mitäpä Margareta siitä! ... Eikähän se ole kirjoitettukaan Margaretalle, vaan kuolemalle...

*

Vaan syksyllä, kun setä pakolla häntä tahtoo takaisin merenrantakaupunkiin, on jo paikankin hankkinut, silloin Villi eräänä aamuna varhain setänsä luota pakenee. Rahoja hän on kopannut jonkin

verran mukaansa, pieni vaatelaukku on hänellä kädessään kun hän jalkaisin kiiruhtaa asemalle, ostaa lipun minne sattuu, saa junassa kuulla Baradinskyn siellä ja siellä asuvan, päättää lähteä hänen luokseen. Mitä varten? Ei tiedä. Kunhan vain pääsi setänsä kynsistä.

Nyt aamuhämärässä oudon kaupungin kadulla harhaa.

Sattuu siellä jollain pihalla uninen piika halkosylystä kantamaan, Villi tuolta tuttavansa asuinpaikkaa kysyy, sinne kiiruhtaa.

*

Villi koluaa ylös pienen talon pimeitä portaita, eteiseen tulee lamppu kädessä jokin nainen, osoittaa Villin toimittajan huoneeseen.

Huoneessa on vielä pimeää, takassa tuli vetisissä puissa jo sentään pihisee, liekit häilähtelevät, valaisevat pöytää, joka on sanomalehtiä, laseja, puteleja kukkurallaan, keinutuolia, jolta matto on lattialle valahtanut, nurkassa jotain taulua, missä on puolialaston nainen.

Mutta punaisen sänkyverhon takaa jyrähtelee mahtava kuorsaus. Selällään Baradinsky sängyssä makaa, suu selällään ja sormet ristissä kohoilevan, laskevan vatsan päällä. Kun hän ummehtunutta ilmaa kurkkuunsa kiskaltaa, niin kurkku korahtaa ja vatsa kohoo, kun ilman avonaisesta kidastaan puhalttaa, niin kurkussa mahtavasti jyrisee ja korisee, niin että huonekalut tärisyvät. Väliin väänteileikse ja uikuttaa toimittaja unissaan. Ui... juijui! ujeltaa hän

surkealla äänellä, rauhatonna rytyää ja käänteileikse, peittoansa yli korviensa kiskoo, sillä hän on ehtinyt tehdä paljon tuhuksia maailmassa. Jo kouluaihana piti hänellä olla kaksi samettipäälyksisillä kaluilla sisustettua kamaria, oma piikansa, ruokansa, tuoksuavia sikareita ja joskus hyvää punssia, ylen hienot puvut. Niin hukkasi hän varat lempeältä tädiltään, joka juuri hänen ylioppilaaksi tultuaan kuoli iloonsa ja köyhyhteensä. Kolmena ylioppilasvuonna osasi kaunis kreivi muhkeasti elää, tuhlata rahaa, kosia yhdeksi yöksi naikkosia, juoda siron, komean nenänsä pulleaksi ja upottaa itsensä velkoihin korvia myöten. On sitten tullut maaseutukaupunkiin velkojaan kutistamaan ammattiin, mihin hänellä ei ole lainkaan halua. Hänellä on täällä ikävä, hän harmissaan juo, karhut eivät ilkeästi möräjämästä lakkaa.

Villi kurkistaa verhon raosta, näkee, kuulee Baradinskyn nukkuvan. Villi nostaa tuolin takan eteen, istuu siihen lämmittelemään, kallistaa päänsä olkaa vasten, huokaa, odottaa mitä tuleman pitää.

Viimein Villi rämistelee hiilihankoa, kolistelee tuoliaan; ei Baradinsky herää. Hetken vielä uunin edessä istuu, menee sitten vuoteen luo. Villi heiluttaa jyrävästä rinnasta nukkuvaa: ei herää. Päivää! sanoo Villi, päivää, hyvää huomenta, nouse ylös! heiluttaa molemmin käsin, ei nukkuvaa herää.

— Kyllä se oitis on seisallaan, jahka näkee kuka täällä on! tuumii Villi hämillään, nykii yhä uhemmin. Mutta se ei auta. Päivää, huomenta,

vieläkö sinä makaat, minä olen Ville Ali-Olli! huu-
taa Villi ystävällisesti, nykii nukkuvaa. Mutta Ba-
radinsky kärsimättömästi unissaan ynisten vain nis-
kaansa, käsivarsiaan nakkelee, ei herää. Silloin Vil-
liä naurattaa, hän kuin vain huvikseen alkaa Bara-
dinskyn paljaita käsivarsia nipistellä. Baradinsky
unissaan haraa toista käsivarttaan, ähkii. — Päivää,
huomenta! hokee Villi, nipistää entistä kovemmin
nukkuvan käsivarren lihaa.

— Mikä saakeli... hitto...! valahtaa Bara-
dinsky, leveitä hartioitaan vääntää... käsivarret
mustelmille, saakeli...

— Hyvää päivää, kreivi! sanoo Villi, hymyilee,
odottaa Baradinskyn kaulaansa lentävän.

— Saakeli! ynisee Baradinsky, kääntyy toiselle
kyljelleen, ei vastaa... Tulee kuin metsänpeto...!
ynisee. Eihän nyt tuolla tavalla taloon tulla sen-
kin hölmö! ynisee, vetäytyy kyttyrään, nenäänsä
tuhuuttaen näyttää aikovan uudelleen uneen.

Villi nolostuu. Vai niin ystävällinen se Bara-
dinsky enää onkin, Villille, joka hänen kuvansa en-
nen niin kaunistellen veisti! Se oli ensimmäinen
pettymys Villille maailman matkalla. Villi koettaa
kylmästi hymyillä, kävellä löntystä edestaas latti-
alla, vaikka sydäntä kalvaa haikea katkeruus. Is-
tuu sitten taas takan eteen, katsoo raukeasti hiilten
sammumista.

Vähän ajan kuluttua ähkää Baradinsky, vääntyy
kyljeltään selälleen, oikoo jalkojaan niin että nilkat
naksahtelevat, kysyy haukotellen:

— No mistäspäin sinä nyt tulet?

— Kotoani ... ei ... kuin sedän luota! Villi menee antamaan kättä ...

— No huomenta vain, huomenta vain. Baradinsky haukotellen önisee. Kun minä ensin luulin sinua latojapojaksi ... ne perkeleet aina niin aikaisin tulevat jyskyttämään akkunaa ja vaatimaan käsikirjoituksia, joita ei tietysti ole ... No mitenkäs se setäsi jaksaa? ...

— Mitenkähäs se ...

— Ka ... mitenkähäs se! toistaa Baradinsky haukotellen. Mutta mitäs sinä tänne tulit? Baradinsky alkaa kohoilla istualleen sängyssä, yrittää kiskoa housuja jalkaansa.

— Tulin sinua tietämään ... Mitenkäs sinä voit? Paksunet, lihavoit; naurahtaa hämillään Villi.

— Vai paksunen, lihavoin! toistaa Baradinsky. Vai minua tietämään. Niin, tosiaan ... valitan surua ... isäsi kuului keikahtaneen ... valitan surua ... odotahan, kun tässä tamineihini ehdin ... Taas tuolla klubilla illalla tuli juotua, pää on kuin Haminan kaupunki ... hyi kuin paha elämä ... Katsos siellä akkunalla, onhan siellä joku puteli ... nosta uudin, niin näet ... Osaatko sinä avata pulloa edes? Hehe, näytätpä osaavan ... Tahdotko viluryypyn? Ei se ole kuin konjakkia, ei sen jalompaa. Kaada sitten ... Terveheks, sitten! No mitä sinä tänne oikeastaan? Sinähän olet laiha kuin kuolema ... No älä ole milläsikään, kyllä minä ne

tiedän . . . tapahtuuhan niitä matkan varrella sellaisiakin . . .

— Villi parka! miettii itsekseen Baradinsky. Villi katsoo alas, leuka väkähtelee, on kuin olisi hän valmis puhkeemaan itkuun.

Sitten Villi rohkaisee itsensä, kertoo katkonaisesti metelit koulussa, isän kuoleman, sedän kiro-tun tylyyden, sanoo setäänsä, opettajiaan vihaavansa, paenneensa. Ellei Baradinsky keksi jotain keinoa, että hän saisi olla jossain rauhassa, niin ei Villi sano tietävänsä mitä tekee . . . Menen ja tapan itseni! sanoo Villi nyyhkevän rajusti.

— Tukitko suusi! ärähtää Baradinsky. Vai tapat vielä itsesi! Minkä tähden? Muka nolataksesi ja kiusataksesiko niitä, joita vihaat ja joiden luulet sinua vihaavan? Sinä olet kovin itserakas! Luulet, että ihmiset saavat omantunnon vaivoja, kun ovat moisen miehen saattaneet itsemurhaan. Älä usko. Yksi ihminen ei tässä maailmassa niin mitään merkitse. Jos tapat itsesi, niin enintään ehkä joku vain naurahtaa: hyvä on, julistettiin taas yksi hullun paikka avoimeksi. Ei sen enempää sua muisteta. Paljon enemmän teet kiusaa vihaamillesi, jos kerran vihaaminen tuo sinulle iloa, kun uhallakin elät. Elää on ainoa keino kostaa. Tai jos niin tahdot . . . niin tuossa on pellinnyöri, kyllin vahva kannattamaan moisen laihaan rihvelikintun. Ota se, mene tuonne puistoon hirttämään itseäsi . . . älä tänne huoneeseen jätä raatoasi . . . ilettäisi ehkä piikaa . . . Saan uutisen lehteen!

Baradinsky pyllistää koko juomalasin konjakkia kohmeloonsa, jatkaa:

— Mikä ihme sinut saattoi hulluttelemaan, ampuu paukuttamaan? Mikä sinut riivasi?

Villi ei vastaa, vedet tulevat silmiinsä.

— Sinä olet suuri rapahousu! sanoo Baradinsky. Suuri rapahousu, vielä suurempi rapahousu kuin minä. Me ihmiset olemme kaikki hulluja, kullakin on oma hulluutensa. Ainoa hyvä olisi se, että voisimme hulluutemme unohtaa: jos se tuo kärsimyksiä, niin ne miehinä kestää, jos se tuo iloa, niin osata sitä iloa myös käyttää.

— Sinä olet suuri rapahousu, Villi! Mikä sinut pani telmämään opettajia vastaan . . . Darwinin puolesta? Totuuden rakkausko? Hullu! Totuuden puoltajat ovat aina hulluja, sillä he vain saattavat tuskia itselleen, ihmiset eivät heidän huudoistaan kuitenkaan miksikään muutu. Ne muuttuvat tosin, jos totuutesi voi antaa heille leipää ilman kärsimyksiä, muuten eivät, kärsimään he eivät suostu. Mutta mikä on se totuus, joka ei vaatisi kärsimyksiä? Totuuden toittajat ovat hulluja. Ei se kumminkaan estä heitä sankareita olemasta. Olkoot vain sankareita, pöllöjä, jos kärsimys tuo heille tyydytystä kuin entiselle pyhimykselle pilarin päässä kyköttäminen! Mutta järki-ihminen ei viitsi pilarin päässä kyköttää tehdäkseen tyhjää työtä, joka ei sinne ei tänne mitään vaikuta. Kun maailma ker-
ran vanhenee ja into kärsimään häviää, niin ei sitä

mikään hullu sankari enää nuorentumaan saa. Mikä vanhenee, se vanhenee, se on sillä kuitti.

— Miksi sinä isääsi vihaat? Häinkin muka vihasi sinua ja äitivainajaasi? Älä usko! Emme me ihmiset niin paljon vihaa emmekä rakasta, kuin sinä luulet! Jos heikko uhkaa viedä väkevämmän nautinnot, niin hänet väkevä kiltisti sysää syrjään, ei siinä sen enemmän vihaa ole. Se on luonnollinen asia, jossa täytyy vain kylmästi, vaieten kestää, toisi se sitten iloa tai kipua. Siinä toisen vihaa tai rakkautta itselleen kuvittelemalla ei asiaa vähintäkään muuta, aikaansa vain hukkaa kuvittelemalla olemattomia. Mutta ajan hukkaaminen kuvitteluihin on synti, sillä se vähentää voimia. Olla voimakas, se on ainoa hyve; olla sellainen, että tuli sitten vaikka pahin onnettomuus, voi sanoa: en kärsi kipua, totutin jo edeltäkäsin itseni onnettomuutta tyynesti silmästä silmään katsomaan. Tyyneenä kyllä oppii onnettomuuksissa olemaan, kun jaksaa ajatella: kaikki on turhuus, yksi pää kuin lanttu, kuolema kaikkein hirvein, sekin viisaalle leikkiä. Kippis!

— Jos ihminen aikoo luonnolliseen kuolemaansa saakka syödä vanukkaa leipää, niin älköön kuvitelko mitään, ei iloa ei surua, ei vilua ei kylmää, pysyköön tasapainossa. Jos tulee suuri suru, niin kootkoon tuhansia pikku iloja vastapainoksi. Jos tulee liikaa iloa, joka voi tehdä helposti petettäväksi narriksi, niin vetäytyköön yksinäisyyteen, hankkikoon kylmentävää surua. Tai jos kerran asiat niin on kuin

minulla, ettei voi, ei jaksa ponnistella koko ikäänsä varten, elää hetkessä, niin herranenaika: miksi kuvitella surua hetkeensä, kun yhtä helposti voi kuvitella iloja! Sillä päähänpistoja, leimahduksia, kuvitteluja on melkein kaikkien ihmisten koko elämä. Ihmiset ovat kuin vesipisaroita, jotka virrassa tuntemattomasta pakosta työntävät kaikki toisiaan nyt sinne, nyt yhtäkkiä tänne, nyt tuonne, aina itse sysäystensä järkeä tietämättä, mutta aina myös virta kulkee alaspäin, alaspäin kuolemaansa kohti, alaspäin!

Haha, minä olen narri, sillä minä filosofeeraan. Filosofeeratko älkööt muut, kuin ne, jotka siten hulluttelemalla, kuvittelemalla varmasti voivat saada leipänsä. Sillä ihmiset eivät mitään tiedä ... No niin, minä olen suuri raukka ... nuo velat ... ja ikävyys täällä kaupungissa ... Miksi minä en tee tätä kaupunkia silmissäni hauskaksi, kun sen ker-
ran siksi voisi tehdä, jos olisi tahtoa, voimaa? ... Minä juon, juon uhallanikin! Kippis!

Konjakki oli noussut rajusti päähän Villille, joka koko eilisenä päivänä junamatkallaan ei ollut paljon raskailta mietteiltään saanut syödyksi, hänen kasvonsa alkavat kalpeina hikoilla, silmät väkevästi kiilua, kyyneleet kuumina tippuvat, hän kertoo Margaretasta, jokaisesta heidän kohtauksestaan, itkee hänen tylyyttään.

— Ah minkälainen lapsi sinä olet! Minkälainen rapahousu! huokaa ihailleen ja ihmetellen Baradinsky.

— Minä sanon sinulle, Villi, sinä jätät tänne luokseni! sanoo sitten Baradinsky yhtäkkiä. Minä hankin sinulle lehdessä työtä, kuivaa työtä, mutta leipäsi sillä ansaitset. Tyydytkö?

— Kreivi Baradinsky!

— Klubilla saat syödä, sohvallani saat maata ... se on vähän vieterikulu, mutta mainio sellaiselle rapahousulle kuin sinä, Villi!

— Kreivi Baradinsky!

— Mutta älä marise, että sinut juomaan opetan! Sinulla on silmät pitääksesi ne auki. Tule miksi tulet, mutta opi aina syyttämään vain itseäsi, sillä muilla ei ole tosiaan niin paljon aikaa, että he ehtisivät toiselle tahallaan tekemään ilkeyttä. Jos tyttöä haluat, niin kuleta tuohon sohvalle ... sänkyäni minä en tytöllekään anna, se on pyhättö ...

— Baradinsky, sinä olet kunn ...

— Työtä sälytän kovasti niskoillesi, sillä minä itse olen laiska ja minulla on velkahuolia, jotka panevat juopottelemaan. Jos et tahdo työtä tehdä niin paljon kuin minä vaadin, niin puolusta itseäsi viisaasti tai suutu! Tapellaan jos tarvitaan, mutta sen minä sanon, että pitkät vihat pois, muuten en kärsi sua lähelläni. Minä itse suutun ja lepyn pian, sillä minä olen raukka. Tee samoin, jos sinua miellyttää, Villi! Tyydytkö, Villi?

— Sinä olet kunnan mies, Baradinsky! Nyt en tapa itseäni! kyynelten lävitse nauraa Villi.

— Sinä siis jätät?

— No herrajumala, jään! Sinä olet hyvä mies, hyvä mies.

— En kuin suuri rapahousu. Mutta sinä olet vielä suurempi, Villi!

— Voi sua kreivi Baradinsky sentään! Tiesinhän sen, tiesinhän sen, että sinä auttaisit minua ... minä seisoin jo silloilla, tuijotin syvyyteen ...

— Älä höpise, juo! Minä en ole auttanut sinua hyvyyteni vuoksi, vaan sentähden, etten pane raholle mitään arvoa ... siksi olenkin onneton ... toisia mielelläni juotan, kun itse juon ... täytyy olla joku, ken humalassa räyhätessäni uutiset lehteen leikkelee ... No viimeinen lasi vielä, sinä pitkä hojo, sinä seitsemäntoista vanha imuvauva! Varo vain, ettet koko iäksesi imuvauvaksi jää! Totisesti: ken on alkanut jäädä, se jää. Ihminen on samallinen kehdosta hautaan saakka! — No, viimeinen lasi, kas, sinähän jo hoiput. Ei se mitään! Tule nyt toimistoon mukaan, niin opetan sinut työhön. Haha: työhön! Älä itke, äläkä naura, älä puhu sanaakaan, älä kehenkään katso, pidä huoli vain omista, omista kintuistasi, niin ei kukaan tiedä sun olevan — humalassa! — Toimistosta menemme klubille syömään — juomaan! Iltasella puhun sinusta lehden omistajalle!

PUNAISET LASIT.

— Riippuu aivan kustakin itsestään millainen maailma kullekin on! sanoo Baradinsky Villille. Kuvittele se hyväksi: se on hyvä; kuvittele pahaksi: paha se on. Minä kuvittelen huonosti, katson mustien lasien lävitse. Minä olen raukka. Mutta sinä, ole väkevä, katso punaisten lasien läpi, niin sinun on hyvä olla! Sillä maailma on sitä, miltä se näyttää ja näyttää siltä, miten sitä osaa katsoa.

Hyvää tekee Villille kyköttää selkä luokkina toimistossa, korjailla maaseutu-ukkojen variksen varpaita, hartaita uutisia perunankasvusta, ilkeitä ilmoituksia poppamiehistä, tappeluista. Köyristyä käyrä nenä paperissa kiinni käsiä tahraavain korehtuurien yli, nuuskia joka kirjainta, niin että silmät ovat pöydälle pudota. Sielläpä eivät saa hallita Darwin ja Uhland, hurja, jumalaa uhmaava, pörröpäinen saatana ei mahda mitään edes telefoonillekaan, joka korvissa kilisee, helisee. Hyi helvetti, siellä latojat sanovat apinasta kehittyneeksi sen, joka ensiksi suuttuu, koneet korvissa hurraavat ki-

rottuja, jyriseviä painopirujen romansseja, siellä näppeihin takertuva liima opettaa hermostumaan.

Hyvää tekee Villille huijaus klubilla: kun syömään menee, niin juoduksi tuleekin, yhdelle poroporvarille kilistää viinalla, toiselle oluella, kolmannelle portterioluella, neljännelle punssilla, viinillä, viidennelle — silloin ei enää tiedä mitä joka taholta nauraa hohottaen tarjotaan kilistettäväksi, jalat nakkelevat ristiin rastiin kuin jäniksen takakoivet, päähän kohoo kaikkivaltias huihai kaikelle, suu leviää nauruun, rallatellen huppelehtii mies toisten tanssivain joukossa, näppiä lyö. Missä ovat nyt perhanani opettajat, Munakallot, rehtorit ja muut? Jos ne nyt tuossa olisivat, niin paiskaisipa Villi nauraen heitä seinään kuin räiskyviä nahkamunia vain! Kuka on sanonut, ettei könönenäinen Villi saa juoda silloin kun haluaa, pöllyttää tupakkaa niin että hattunsa savupilvissä leijuu! Heh, Villi on mies, hänen ei tarvitse mitään salata, hän hurraa omillaan, ei peloittaisi isänkään mulkoileva silmäys nyt, jos isä eläisikin. Ottaisi vain isän käsikoukkuun, yhdessä huppelehtisivat poruavassa parvessa, viekkaasti salaa tuuppisivat toisia takaa, niin että toiset alkaisivat tapella, pyörisivät yhteen myllerrykseen.

Hyvää tekee Villille, kun iltaisin Baradinskyn kanssa istuvat kortteeriväkensä, nuoren konttoristin ja hänen vaimonsa huoneissa: punssipullo säteilee kuin rakkahin kulta keskellä pöytää, takassa tuli lämmittää, kortit läiskähtelevät, nauru, kiista remah-

taa. Usein osoitellaan arpia hänen kaulassaan, pistellään Marketta Pumpulan nimeä mainitsemalla. Silloin Villi lentää punaiseksi, puree huultaan, rai-vostuu, haukkuu nyyhkien ja vavisten Baradinskyä, talon herraa, rouvaa, kunnes saa rouvalta toisten nauraessa korvilleen ja Baradinskyltä: sinä olet hölmö, et osaa katsella maailmaa punaisten lasien läpi!

Silloin päättää Villi: tosiaan opettelen punaisten lasien läpi katselemaan. Kun seuraavalla kerralla hänen arvistaan tai Marketasta puhutaan, hän pääs-tää naurun tai antaa edellä mietityn piston pistosta ja toisten suut vaikenevat.

Hyvää tekee Villille, kun iltamyöhään jaloissaan istuu iloinpi, katsoo hymyillen silmiinsä, sitten ke-veästi nauraen painaa kasvonsa Villin syliin; no-jaavat toisiinsa sohvalla olka vasten olkaa, no-ista-vat toistensa huulille viinin huumaavaa lasia, Villi katunaisen paljaita olkapäitä, kaulaa, poskia, huulia suutelee. Hyvää tekevät öisin Villin kaulaan kier-retyt pehmoiset kiharat ja vieressään nukkuvan lämmin, syvä kohoileva hengitys. Minne katoa-vat nyt Villin sairas lemmenhaikeus ja muistot Perklenin rouvasta tai pystynenäisestä Marketta Pumpulasta?

Hyvää tekee Villille, kun talven kuluessa sattuu olemaan kemut lehden omistajan, paperikauppiaan luona. Siellä on salissa pitkä pöytä täynnä kynt-tilöitä ja juomia, pöydän päässä nyyköttää vanha löperö, paperikauppias, nojaa harmaata päätään

ryppyisiin kämmeniinsä, juomisesta punaisena nykerönenä hohtaa, ei yhtä viisasta sanaa virka, istuu silmät puoliummessa, pää käsien nojassa torkkuu, myhähtelee. Mutta pöydän ympärillä pikkuporvarit silmät kiiluen, laseja kohotellen poruavat, toraavat, pitävät ihanan yleviä puheita. Yrittääpä Villikin kerran puhua, Baradinskyille hän puhuu.

Nyyhkyttäen, kyyneliään pyyhkien Villi puhuu armottomasta isävainajastaan, äidistään, entisestä sairaudestaan, joka oli hänet viedä itsemurhaan. Mutta Baradinsky on ollut kunnon mies, hän on Villin pelastanut, johtanut terveyteen ja iloon. Jos Baradinskyä haukutaan, on Villi häntä puolustava, hänen nimeään puhdistava ... totisesti ...

— Stop! ärähtää silloin joku pikkuporvari joukosta. Mitä, Villi, sinulla on kreivissä puolustamista? Sinä olet hävytön, pöllö! Kreivi on hankkinut sinulle raukalle lämmintä ja leipää, ja nyt sinä sanot häntä puolustaneesi ja suojelleesi! — Nyrkkejä kurotetaan Villiä kohti, juopuneita silmiä pyöritetään, nousee aika meteli.

— Peruuta heti sanasi, Villi, tai! .. Eikö kreivi ole sinua suojellut ... Pyydätkö anteeksi kreiviltä, hävytön. Ajetaan se ulos, kun häpäisee kreiviä! Me emme kärsi ...!

— Hiljaa, hiljaa arvoisat herrat! tynnyttää Baradinsky. Antakaa minun selvittää ... Herrat, arvoisat ... kunnon ystävät, olette erehtyneet Villin puheesta. Ei hän sanonut minua suojelleensa ... Kuulkaas, näin hän sa ...

— Vai erehtyneet! Eikö Villi sanonut suojeleensa Baradinskyä? Sanoi varmaan! Kuulivathan kaikki, että Villi sanoi Kreiville: minä olen sinua suojeellut, suosinut, hellinyt, hemmoitellut ja holhonnut. Niin hän sanoi! Ellei Villi mene ulos tai pyydä kaikilta anteeksi, niin me muut poistumme.

— Hahaha, niitä pikkuporvareja! nauraa katketakseen Villi. Äskeinen puhemurheensa on mennyt. Siinä kinataan Villin puheesta koko ilta, Baradinsky selvittää, muut eivät usko. Mutta sinä iltana voittaa Villi kärsimisillään lehden omistajan pulleaposkisen tyttären sydämen.

Hyväähän tekevät Villille Kertun haikeat, siniset katseet, kotiinsa ilmestyneet punervalle paperille imelällä tyttöskäsilalla kirjoitetut murhevirket, nyhkytykset ja vaatteistaan tulvivat hajuveden huikeat lemahdukset, Kertun mustasukkaisuus kaupungin ompelijattarille ja Marketta Pumpulalle, Baradinskyn äksyilevä mustasukkaisuus Villille. Villi ilvehtii, soittaa kitaraa, rallattaa, ärsyttää Baradinskyä ja kiusaa Kerttua, alkaa lopulta uskoa Kerttua rakastavansakin. Hyvähän siinä on lojuilla sohvilla Kertun vierellä, hapuilla käsillään Kertun kaulaan, nojailla päätään Kertun poveen . . . Kertulla on upeat povet . . . näppäillä kitaraa, laulaa hulivilin lauluja, vaikka Kerttu surullisia rakastaa, ilvehtii Kertun haikeille kyyneleille, ei antaa itsestään niin taivaallista selkoa, suututtaa Kerttua tahallaan, taas lepyttää. Hyvä on luistinradalla kierrellä, ahdistaa Kerttua ainaisilla suudelmain pyynnöillä . . . ah, niitä

Villi nyt kerrankin saa kyllikseen ja pehmoisilta, palavilta huulilta kyllä. Hupaistahan on istua Kertun kotona, pianon ääressä. Kerttu tahtoo välttämättä opettaa Villiä pianon soittoon. Ah, eihän siitä leikistä mitään tule! Kun Kerttu tuskastuneena tarttuu naureskelevan Villin ranteeseen kättä oikeaan asentoon nostaakseen, niin, herranenaika: ken siinä voisi näin kylki kyljessä rauhassa istua! Heti kiertyvät Villin kädet Kertun vyöhyille, kaulaan, soiton jatkumisesta ei lupaa tulla mitään ennenkuin huulet ovat huuliin kymmenesti yhtyneet, ja sitten sen vähemmän soitosta tulee; seuraavat Kertun kyyneleet, Villin hassutukset, naureskelut.

— Nyt sinä jo alat osata liiaksikin katsoa elämää punaisten lasien läpi! ärähtää Baradinsky Villille kerran pöhnässä ja mustasukkaisena, muistuttaa laiminlyödyistä tehtävistä toimistossa. Villi nauraa, nakkaa niskojaan.

Niin on Villin elämä pianojen syvästi kumisevaa remua, kitarain väkevää helähdystä säestykseen, totilasien iloista, huumaavaa höyryä, laulua, kuheruksia, syli sylissä istumista, ihanassa, sydäntä hehkuttavassa humalassa naureskelua, herttaista hoippumista hassun toimiston ja pikkuporvarien kotien välillä. Mitenkä saattaa tuo kaupunki, joka Baradinskystä on kuin vaivaistalo, mihin kohtalo on elävältä haudattavansa tuominnut: siellä istuu vain vanhuksia keltaisina, raukeina, heidän elämänsä on kuin ikävystyttävää sairaana makaamista, he käyvät selkä kyyryssä, hampaattomina, makua tunte-

matta, he näyttävät syödä latustelevan, kauan he eivät jaksa valvoa, määrätyllä tunnillaan täytyy raihnaan ruumiin päästä lepoon; miten se sama kaupunki voi Villistä tuntua niin iloiselta, nuorekkaalta? Eivät ne kaupunkilaisparat juuri kaiken maailman asioita harrasta, mutta osaavatpa he kyllä pitkät jutut ja riidat nimipäivärinkeliä mandeleista, sen ja sen ylpeän tädin köyhyydestä, hirvittävästä nuorista miehistä, jotka yhdeksi verokseen ruoka-paikassa ilkiävät ahmia kolmectoista, sanoo kolmectoista lihapullaa! Tai kiistelevät sen ja sen kuolevan raajarikkoisesta tuolista: kellehän se testamenteerataan? Tai tämän papin hyvästä saarna-äänestä väitellään niin että hampaattomat leuat nenän päähän napsuttavat, äänet kiihkeinä kurkussa kimahtavat. — Miksi ei Villi kaikkea tällaista huomaa? Tai nauraako hän vain? Tahi osaako hän jo katsoa punaisten lasien läpi? Hänen elämänsä on hauskaa, ei häneltä mitään puutu, koko pitkään vuoteen ei ole hän entisiä huoliaan tuskin vilaukseltakaan muistanut, lukkarisedälleen ei hän ole kertaakaan kirjoittanut.

Kortteeriväki, konttoristi ja hänen vaimonsa, alati ahkerasti riitelevät Baradinskyn kanssa siveyskysymyksestä. He haukkuvat Baradinskyä: hän on rentuillut kauniit kasvonsa turpeiksi ja illettäviksi, nenänsä punaisen pöhöttyneeksi, silmiensä alle veltot, lihavat pussit; hän kulettää katutyttöjä huoneeseensa, hän jättää karhuilleen maksamatta. Baradinsky puolusteleikse: kasvonsa, nenänsä ovat

hänen omansa; tyttöjä ei hän päästä ainakaan sänkyynsä, joka on pyhättö; velkojat tietävät millainen hän on, hakekoot siis lain voimalla saatavansa, jos heillä on älyä, älköötäkään uusia velkoja antako; sitä-paitse eivät konttoristi ja hänen rouvansa ole sen siveellisempiä kuin hänkään.

Alkaa säkenöivä kiukku. Miksi teillä ei ole lasta, miksi teillä ei ole lasta! kiusaa Baradinsky. Rouva tulee haikeaksi, alkaa syyttää miestänsä kieltäytymättömyydestä; mies tulee karvaaksi, irvistellen koettaa väittää ettei hän haluakaan muuta kuin saada aikansa työnsä hedelmillä vain nauttia. Siinä sen nyt siveytenne näette, te tapatte toivomanne lapset hekumalla! sanoo Baradinsky, lopulta toisten haukuista synkistyy, menee klubille juomaan. Mutta Villi nauraa, hän on konttoristin ja hänen vaimonsa lellipoika. Hän on niin siveellinen, terve ja iloinen; kun ei vain rupeisi liiaksi juomaan, siihen hänellä on suurin vaara.

Villi on terve ja punakka. Mihin ovat unohtuneet ijäksi Darwinit ja Burnsit, isä- ja äitivainajat, sedät ja opettajat, lehtori Perklenin rouvat ja mustatukkainen, tyly Margareta. Villi on vahva kuvittelemaan, hän osaa katsoa elämää punaisten lasien läpi.

KITARANSOITTAJA.

Niin rallattelee Villi pari vuotta siinä kaupungissa, kunnes nykerönenäinen, olutta härppivä paperikauppias myy lehensä yhtiölle. Yhtiö jälleen, se on selvä, ei Baradinskyä ja Villiä enää toimittajiksi huoli. Humalapäissään, kuin leikin teolla, olivat nämä lehden joka numeron toimittaa tuhnineet, ei toimituksen kirjoittamia artikkeleita koskaan ihmeeksikään ollut ilmestynyt, sen vähät jäljellä olevat tilaajat olivat hassuja, jos sitä tilasivat, rahaa ei ollut koskaan kassassa, juorutaampa herrain toimittajain monasti tilausmaksuja juomakekkereihinsäkin käyttäneen, kirjanpito oli hullin mullin — mutta mitäpä paperikauppias niistä osioista välitti, hän on sellainen vanha, saamaton löperö.

Silloin tulee Baradinskylle ja Villille lähtö muille markkinoille. Ihme, elämä on täynnä ihmeitä: Baradinsky saa jonkin entisen ystävänsä välityksellä mainion sahanhoitajan paikan maalla. Hän hihkuen lyö kämmeniään yhteen, pitää monen viikon kekereitä riemusta: hänestä tulee nyt siellä maalla

hyvillä palkoilla viimein oikein raitis, siisti, velaton mies: hän varmasti niin uskoo.

Entä Villi, minne hän? Villi viheltää, rallattelee, viettää Baradinskyn lähtiäisiä, hän ei tiedä tulevaisuudestaan hölynpölyä, mutta on varma, että kaikki käy hänelle hyvin. Ihmiselle ei voi käydä pahoin, kun hän katsoo elämää punaisten lasien läpi! hän vannoo. Baradinskyn lähdettyä Villi yhtäkkiä kokoo kamsunsa, kitaransa ja korkkiruuvinsa, jättää Kertun itkeä tuhnimaan ja matkustaa jotenkin tyhjin taskuin, mutta riemuisin mielin pääkaupunkiin. Silloin on hän yhdeksäntoista vanha.

*

Niin hän hummaa, hummaa yhtämittaa kymmenen riemussa vilisevää vuotta. Mitä hänestä tältä ajalta ihmiset tietävät kertoa?

Yksi on nähnyt hänet pääkaupungissa jossain syrjäkahvilassa, kun kihisevät sähkövalot säteilivät leijuvassa tupakansauhussa, istuvan pianon ääressä kalpeana ja korkea otsa hikipisaroissa, niinkuin hän aina on humalassa, mutta silmät väkevinä, melkein hävyttömän rohkeina, riemukkaina säihkyen, hurjalla kiihkolla soittaa kumuuttavan, laulavan. Hänellä oli ollut väkivaltaisen voimakas, huimaavan kirkas, hilitön tenori. Soittamasta noustuaan oli hän alkanut haukkua pianoa, joka pilaa nykyajan ihmisten korvat, siitä kun ei saa edes neljäsosa-ääniäkään... ei se ole mikään oikea soittokone... kaikki pianot ja flyygelit pitäisi tuusan siruiksi paiskata! Sit-

ten oli alkanut naureskella, vitsailla, tutut ja tunte-mattomat oli saanut houkutelluiksi ympärilleen nau-raa hohottamaan, tilaamaan pöytään pullon toisensa jälkeen yhä jalompaa ja jalompaa ainetta.

Toinen oli hänet nähnyt öiseen aikaan kadun-kulmassa ylioppilasparvessa: kookkaana, kotkannok-kaisena oli seisonut sikari hampaissa, nauru oli re-mahtanut, olivat narranneet jotain afääriasioillaan kiireesti kiertävää katulikkaa. Sitten oli parvi alka-nut laulaen nauraen, kulkea edelleen, Villin ääni, väkevä naurun remakka oli ylinnä kajahtanut, kun kadunkulman taa katosivat.

Hän kuuluu, hävyttömästi kyllä, käyttävän yli-oppilaslakkia, vaikkei ylioppilas olekaan, kaukana siitä. Ylioppilaslaulajainkin joukkoon hän kuuluu osanneen tunkeutua: hänellä on voimakas, värikäs ääni ja hän on hauska seuramies, ensimmäisenä val-mis mihin päättömiin hullutuksiin tahansa. Hän on ylioppilaiden kanssa kulkenut konserttimatkoilla ulkomaillakin. Niistä matkoistaan tiedetään kertoa monta hupaista juttua. Usein oli hänet pikku kiu-salla jätetty laulajajoukosta ihan ilman ainokaista-kaan frangia yksin ulkomaalaiseen tyttötaloon ma-kaamaan. Saas nähdä, miten poika sieltä selviää! — Parin viikon päästä palaa Villi kotimaahan puls-kana ja nauravana: hänellä on uusi hieno puku yl-lään, rahoja sanoo olevan jos miten paljon. Hän oli hädässä tarttunut kitaraansa, antanut kahviloissa iltakonsertteja, hän oli saanut seuraa, häntä juotet-

tiin, hurrattiin, kannettiin kultatuolissa, rikkaana miehenä hän palaa.

Hän on hävytön mies, se Villi. Pääkaupungissa ei hänellä koskaan kuulu olevan omaa asuntoa: tunkeutuu milloin minkin tuttunsa kammioon, syö, juo hänen pussillaan. Yhtäkkiä voi sieltä olla kadonnut ja ystävän parhaat, vaaleat housut vaatekaapista hänen mukanaan. Oleksii sitten jossain maaseudulla jonkun aikaa, ei kukaan tiedä missä, kunnes yhtäkkiä jälleen ilmestyy kaupunkiin, tulee entisen asunnon antajansakin luo, näyttää housujaan, kysyy:

— Tunnetko näitä?

— Kuka hiisi noiden tuttu tahtoisi olla! Riihiryysyt, ihan riekaleina!

Silloin selittää Villi, että ne ovat juuri samaiset hienot, vaaleat housut, jotka täältä viimekerran lähtiessään oli lainannut. Sitten hän pyytää anteeksi, nauraa, vitsailee. Ihme etteivät tutut koskaan oikein ikipäiviksi häneen suutu!

Kolmas väittää, että Villillä kyllä on oma asunto, Villi oli sattunut häntä vastaan kadulla, oitis tarttunut käsipuoleen, kuulustellut uutisia, naureskellut, ilvehtinyt. Vienyt viimein asuntoonsa, somaan, mutta niin pieneen kuin laivanhytti ikään, kohta oli pöytä täynnä juomisia, Villi oli soittanut kitaraa, laulanut laulun toisensa jälkeen, vallan hurmannut. Pitkän illan olivat yhdessä istuneet. Villi osaa kaiken maailman kielet, kuvailee siellä ja siellä ulkomailla tekemistään matkoista... piru tiesi, liekö

matkustanut... osaa keskustelun punoa joka asiasta, juttunsa on ytimekästä, säihkyvää, terävää... Illan kuluessa oli vetänyt yhden laatikoistaan auki, levitellyt pöydän ja tuolit täyteen tyttöjen kuvia, nauraen näyttäen punaisella silkkilangalla kiinitettyjä, paksuja kirjenippuja, alkanut ihmeellisiä, lukemattomia rakkausseikkailuitaan jutella... hän tuntee kaikkien naisten hienoimmatkin vaistot... hän on oikein tutkimalla tutkinut lukemattomia naissieluja...

Vieraalta kului puoli yötä Villin luona yllätyksissä, hämmästyksissä, ihailussa, ihmettelystä. Aamulla tuli viime yön henkevästä hauskuudesta seuraukseksi se, että hän vippasi Villille parisataa frangia vallan liikuttuen, kun sai kunnian sellaiselle neroa leimahtavalle nuorelle miehelle lainata ja häpeissään, kun ei ollut enempää antaa. — Mutta Villi, piru, ei ole vielääkään hänelle lainasta edes sanaakaan hiiskunut. Liekö unohtanut?

Millä hän oikeastaan elänee? Sellaisilla keposillako alinomaa? Ja mitä hän pääkaupungissa tekee? Ei mitään muuta kuin huvittelee. Ja sellainen hän lie kuolemaansa saakka. Neljäs kertoo Villin hänelle sanoneen: minä olen liiaksi saanut lapsena iloitta kitua, nyt en voi olla ottamatta ennen kiellettyjä iloja tuhatkerroin takaisin. Jumalan kiitos, sitä varten on minulle jätetty perinnöksi oivalliset lahjat: äidiltä lauluääni ja isältä uskotteluky. Isäni oli suuri romantikko, hän näki aaveita keskellä päivää. Minä tahdon nähdä auringon paistavan ja tuntea kukkasten tuoksuvan keskellä räntäi-

sintä, harmainta talvea, ja kun minä tahdon, niin minä myös näen ja tunnen. Ken ihailee humbuugia, sille minä laulaen ja soittaen sitä yltäkyllin tarjoon, mutta ken aikoo vastaan ottaa, tietäköön, että humbuugi maksaa rahaa! Olkoon varuillaan, onhan hänelle annettu kuvittelun jumalainen kyky järkeäkänkin kasvattamaan!

— Sellainen romantikko olen minä; olkoot muut realistejä, jos se heitä elättää, sillä maailmassa on kaikkea, mitä kukin haluaa! sanoo Villi.

Viides väittää, ettei hän niin paljon hävyttömillä kepposilla elä kuin yleensä luullaan. Hänhän sai täysikäiseksi tultuaan koko joukon rahoja isältään perinnöksi.

— Eipäs! sanoo kuudes. Ei hän isältään saanut penniäkään, sillä isä jätti omaisuutensa veljelleen. Mutta se veli ei ole tahtonut pitää rahoja, on kaikki antanut Villille. Niillä hän elää.

— Oh, ne rahat ovat aikoja sitten tuhlatut, niitä oli varsin vähän! virkkaa seitsemäs. Mutta Villin sedällä on nuori vaimo . . . Sitä Villi kuuluu rakastelevan saadakseen rahoja. Mies on sellainen vanha hupero, kuului ensimmäistä lastaankin opettaneen jo vuoden vanhana nukkumaan talvella kylmässä porsuassa, että lapsi muka karaistuisi. Lapsi tietysti kuoli kuten ennen mustalaisen hevonen ollen ikuisella paastoamisella juuri oppimaisillaan syömättömyyden taidon. Mutta eukoltaan sai Villin setä paljon rahoja, rahanaimiset ovat heidän suvussaan olleet

poikkeuksettoman tavallisia. Höperön setänsä rouvalta nyt Villi rahansa hankkii.

Jaa — suuri romantikko on Villi, kymmenen vuotta on hän maailmaa punaisten lasien läpi katsoen elänyt, väkevänä, verevänä, laulavana elänyt humussa ja sumussa.

*

Mutta eräänä päivänä hän huomaa, että hänellä alkaa olla jo ikää.

Iltasella myöhään asuntoonsa tultuaan ja kynttilän sytytettyään hän sattuu katsahtamaan peiliin — hyi, mikä siellä oli! Hän inhosta ja pelästyksestä peilin nakkaa kädestään, siruiksi tahtoisi melkein lyödä sen!

Irvistikö siitä häntä vastaan itse saatana vai...! Sellainen tyly, korkea otsa, suupielissä hammasta pureva, melkein ilettävä ilkeys, leukaluiden lihakset paisuivat ja värisivät hammasten kiristyksestä.

Hyi, tai oliko se ehkä hänen isänsä: sellainen laiha, punainen kaula, ahneesti kurotteli peilistä, kurottelivat punaiset kasvot, joista äkäisen indiaanin kahden puolen silmät tuijottivat älyttöminä, sameina, epäilevinä. Hiukset kosteina tahrautuneet otsaan kiinni, ohimosuonet pöhöttyneinä, punaisina kiemurtelevat kuin onkilierot.

Hyi, Villi oli ihan selvästi omassa äänessään kuulevinaan isän juopuneen, järjettömän körinän. Hän tupsautti pikaan kynttilän sammuksiin, pujahti vuoteeseensa. Mutta unta ei hän saanut.

— Ihmiselämä on kuin vesivärimaalaus: jos pohja on mustaksi tehty, älä yritäkään siihen kirkkaita värejä sivellä, musta ne nielee. Mikä on tummaksi alkujaan tehty, se myös tummana pysyy! supisee Villi vuoteessaan itsekseen.

Ulkona lumiräntää räiskyy, ainaista ilettävää, märkää. Kuin ääretön, limainen, tuhatlonkeroinen nilviö ryömii jälleen kosteus ja räntäinen ilettävyys yli pääkaupungin. Tuuli uikuttaa, uhisee, sen ääni körisee joskus kuin takan kurkusta petoja sisään pyrkisi.

Kuumeisin silmin tuijottaa Villi kattoon, hän alkaa olla väsynyt huvituksiin, hänellä alkaa jo olla ikää . . .

Tuuli pimeässä tohahtaa, nyhjii kuin nenäänsä pyyhkivä estetiikan professori, hahaha . . .

On kuin hahattavaa naurua tuulessa kuulisi, sitten vinha, uhkaava vihellys viiltää aina Villin luiden ytimiin, vihellykseen vastaa kuin kaukaa, jostain kaupungin takaa, kuin tuhansista sudensuista valahtava, epäselvä ulahdus.

— Haha . . . nyt laulavat sudet minulle — muistojen sudet . . .

— Susia, susia kaikkialta hipsuttaa, kuin märkä, lokainen virta, hampaat irvellään, tuhansia, kymmeniä tuhansia . . .

— Haha, ne laulavat minulle: sinä olet vaivainen raukka, sinä olet pettänyt ne jotka lahjoistasi paljon toivoivat, sinä et ole osannut pyrkiä totuuteen . . .

— Sinä olet yhtä tyytyväisenä syönyt sekä raukkojen että kunnan miesten pöydissä, sinä olet vaieten kuunnellut kun pappi sunnuntaiaamuna postillasta lastensa vereen istutti saarnojen lähimäisvelvollisuuksista vapauttavaa unta, sinä olet yhtä tyytyväisenä viihtynyt tieteilijäin kalottien, upseerinarrin epolettien ja velttouttaan tunnelmoivain taiteilijain kuin ponnistelevain työmiesten piirissä. Sinulla ei ole ollut mitään harrastusta tai vakuumusta yhteiskuntahenkilönä — siksi sinun elämäsi muisto lakaistaan ihmisten mielistä pois kuin syksyn kuivettuneet karisseet lehdet tuuli pois lakaisee . . .

— Sinä olet tahtonut olla pelkkä oman elämäsi taiteilija. Sinä et ole koskaan muuten kuin kitaraa leikillisesti heläyttämällä sanonut vastalauseitasi niille, joita olet ikäsi muka vihannut: pappeja, virkamiehiä, kalpeita tieteilijöitä, jotka jo aikansa eläneillä ja aikaa sitten kuolleilla totuuksilla koettavat ihmisten terveyden kaipuuta tyydyttää. Sinä et ole tohtinut taistella, vain elää. Mikä tyydytys sinulla on menneestä elämästäsi?

— Sinä olet jäänyt yksin. Niistä tovereista, joiden seurassa ennen laulaen matkasit, hummasit, on osa kuollut; monet, kaikkein hienoimmat, hennoimmat sielut, — tappaneet itsensä. Osa missä hiidessä liekään, merillä, Amerikan kaivannoissa: kaikkein uljaimmat, välinpitämättömimmät sielut. Loput, niiden kanssa et ole hummannut, virkamiehiä.

— Tuossakin tapasit päivällä kadulla erään tutuksi, nyt varatuomarin, jonka kanssa ennen alaluokilla vierekkäinkin istuitte. Kulki löntysti kadulla kylki edellä. molemmat kengänkärjet vasemmalle väännettyinä, paksun nenän sieraimet leveinä. Sinua väristi, kun hän antoi kättä, joka on kuin velto, märkä, limainen kinnas. Ne kämmenet olivat kuin liimaiset kärpäsloukun lehdet, rahoja ne kärpäsinä ahnastavat.

— Hän ilkesi sinulle sanoa: kuule mies, etkö sinä koskaan aiokaan vakaantua! Yhäkö elää remppuat laulusi varassa vain!

— Hänellä oli koulussa ollessaan hyvä pää; tai oikeammin opettajien pelosta syntynyt lukemiskiihko. Jo koulussa, vaikka varoja oli, oppi hautautumaan kirjapinkkoihin ihmisiltä, elämältä. Ylioppilaana jatkuu koulun tahtiin: suorittaa tutkinnot väkipakolla, luullen hyveeksi vain sen, että saa pian virkalakkinsa, osaa ajaa leukansa sileäksi. Hyi, että sellainen illettävä mies viitsii puhua vakaantumisesta! Hän, joka itse ei ole vakaantunut koskaan, kun ei ole koskaan uskaltanut iloiten remputakaan!

— Ja se on niin perhanan varakas... sinulla ei ole muuta omaisuutta kuin kitara, jonka kannelle kai salaisuudessa monet kyyneleet ovat tipahtaneet, punaisilla nauhoilla sidotut kirjepinkkasi ja — velat... hahaha...

— Toinen virkamiestoverisi on ankara kansan mies, mutta alati tolkkuaa, että hänen talonpoikais-sukunsa johtaa alkunsa puolalaisesta aatelismiehestä;

on pöntännyt päähänsä vain pitkän kurssin statistiikkaa, mutta arvostele, naureskelee tyystin tieteet ja taiteet; on hienoon pukuun puettu salonkimies, mutta soittaa pianoa — phonolan avulla. Hyi! Hän on nousukas häntäkärpänen, jonka kohtalo oikeasta asuinpaikastaan, talonpoikain lantatunkioilta, on ajanut auringonpaisteesen oikean ihmisen inhoksi nahkaansa kimalluttamaan! Tämäkin häntäkärpänen hörisee aina sinun ympärilläsi, pistelee veloistasi, voiton ylpeästi hymyilee sitten vielä kuivuuden viisaita neuvoja antaen . . . Hyi! Ja hänkin on varakas, mutta ahnas!

— Tuossa on nousukas liikemies, joka on ahnehtien koonnut itselleen tiloja, sahoja, kivimuureja ei oman neronsa, vaan toisten tyhmyyden kautta. Mutta hän häpeää kuin rikostaan jos imarrellen kehutaan hänen työkykyään. Hän ylpeilee rikkauksillaan, ei työllään. — Hänellä on vaimona entinen piikansa. No mitäpä siitä! Mutta kun piikamaisuus paistaa naamasta, silmistä, kellonvitjoista ja hameen hetaleista!

— Ja entä entinen luokkatoverisi, nykyinen luutnantti sitten! Ainoa omaisuutensa on punaisilla nauhoilla koristettu sotilashame, jota kyynäränpituisena ja sikari suussa laahaa kintuillaan. Mutta siitäpähän voi olla niin mahtava kuin pappi akkamaisuudesta!

— Jonkun ystäväsi on hänen isänsä uhrannut Isakina jumalalle syntiensä edestä. Isää ei laiha vaimonsa miellyttänyt, siksi piti hän hyvää sänky-

pesuutta piikansa kanssa. Sai tunnonvaivoja, päätti tehdä pojastaan papin. Eikä tullut sitä herranenkeliä, joka olisi pojan asemasta antanut isälle oinaan uhrattavaksi. Sillä poika itse oli tyhmyytensä kautta oinaaksi tullut. — Mutta uskontunnustus ja vatsanpullistus hänellä nyt on, varmat tulot. Mitä on sinulla Villi? Velkoja!

— Yksi entisistä koulutovereistasi on esteetikko, se on: toistakymmentä pitkää vuotta nuuskien filosofisia saivarruksia kauneuden laeista on hän tullut onttosilmäiseksi, kyyryiseksi, keltaiseksi kirjastohyllyjen varassa seisovaksi muumioksi. Hän tietää mitä hänenlaisensa auktoriteetit kauniina pitävät — mutta hän punastuu närkästyneestä häpeästä, jos elämästä hälle ainoakin tosikaunis sana puhutaan. Hyi homehtunut kirjaskorpioni!

— Kun sinä näet raittius miehen, joka ei tahdo syödä pihviäkään, kun pelkää sen menevän heikkoon päähänsä, tai aina suu väärällään uikuttavan siveyssaarnaajan, joka ei tiedä hölynpölyä siveettömyydestä sanoa, kun ei ole koskaan itse langennut muuhun siveettömyyteen kuin raukkamaiseen uikutukseen, niin herrajumala: kannattaako sinun elää joukossa noiden matojen, jotka ulkokultaisesti harrastavat pientä, kun eivät tohdi mitään suurta harrastaa! — Niinkuin kansan terveys johtuisi niin sanotusta siveydestä tai raittiudesta, eikä raittius ja siveys kansan nuorekkaasta, iloisesta innosta elää!

— Jos sinulla olisi yksikin iloinen ystävä jäljellä vielä, niin sinä häneltä rukoilisit: tee minulle

vielä yksi hyvä työ, ammu minulle kuula kalloon; minusta alkaa koko ympärystöni tuntua niin yksinäiseltä, vanhentuneelta, raihnaalta, että siitä käy henkeeni löyhkä kuin mätätautisesta, kuin yököttävästä, märänneestä juustosta! Ammu kuula kallooni, etten tule vanhaksi kuin muut. Sillä vanhentuminen on rikos!

Vaan sitä ystävää ei enää ole, Villi on yksin. Hän on alennut entisestä hummaajapiiristään alussa keltanokkain, viimein joskus hampuusienkin parveen kitaraa soittamaan ja laulamaan. Vaan nämäkään eivät häntä ymmärrä: hänellä ei tosiaan ole monasti yllin kyllin rahaa, velkoja vain.

Siis täytynee Villin itsensä pitää huoli vapautumisestaan . . .

Kun hän edes jotain silmin nähtävää, käsin koskettavaa jälkeä elämästään olisi jättänyt! Mutta ei, hän on vain kitaralla iloisiin lauluihin näpänyyt säestyksiä, hänen elämänsä merkitys katoaa kuin vaahto aaltoihin.

Kun hän edes voisi olla välinpitämätön, mies, joka kylmästi näkee, että kaikki lopulta sittenkin on turhuutta, tyytyväinen! Niin, siinäpä se on: jos ihminen jaksaa olla itseensä tyytyväinen oli hän sitten vaikka hampuusi, rikas tiranni, rosvo, kerjäläinen, niin on hän suuri ihminen. Mutta voiko Villi olla sellainen.

— Minun elämäni pyyhitään pois kuin syyslehti maan kaljulta kamaralta lentämään! Minä olen vain tahtonut nähdä punaista unta, nyt pan-

naan mustat lasit silmilleni — niin, Baradinskykin hän on jo vuosia sitten itsensä ampunut...

— Miksi en minä olisi sellainen kuin sukunikin, isoisä hirtti itsensä hassuteltuaan koko ikänsä olemattomasta nahkajakusta; isä oli hullu mustasukkaisuudesta, kuvitteli näkevänsä piruja ja enkeleitä, ei mitään luonnollisia olennoita suvainnut... Äiti kuoli kidutettuna houruna, kostonko jätti Villille? Kelle hän kostaa. Itselleen, sukuverelleenkö?

Niin kai. Pilautunut veri on maahan laskettava, ettei se vielä tulevia polviakin pilaisi.

Hyvänen aika, Villi huoneensa pimeydessä valvoessaan, pimeyden valtain alkaessa saartaa, sydäntään kuoleman tunnon haikeesti ahdistaa, on ilmi-elävästi näkevinään isoisänsä: riippuu nuorassa, kurkku vielä korahtelee... ja isä sitten: kurottava laiha kaula, otsa hikeä ja silmät kyyneleitä tulvien, ohimoilla suonet pullistuvat kuin päälakea kohti kiemurtelevat punaiset onkimadot.

Villille tulevat kyyneleet silmiin... isän muistossa on jotain haikean rakasta kaiken kauhistavan illettävyyden keskellä... Isä tulee häntä kutsumaan lepoon, kuolemaan...

Yö on tuskallinen ja karvas, tuuli huhisee ja uikuttaa.

— Miten tuli tämä pimeys niin yhtäkkiä ylleni... se kestää yhtä kauan kuin eletyt ilotkin, ellen jaksakaan lopettaa oleskeluani pimeydessä. Johan lapsena hankin itsemurhaa: menneet aikeet eivät ihmi-

sestä koskaan katoa, ne piilevät yhä hänessä itsessään, vaanien odottavat sopivaa tilaisuutta . . .

— Mitähän häväisijäni, säälijäni minusta jälestäpäin puhuvatkaan, jos nousen nuoraa myöten taivaaseen? Velkojensa vuoksi hän sen teki! sanovat. Sääli miestä joka hukkasi suuret lahjansa.

— Perhana! Mutta mitä minä heistä välitän. Haudassa ei kuule härnäyksiä ja haukkuja. Varokoot vain itseään: itsemurhasta ei ole vahinkoa murhaajalle, vaan niille eläville, joille hän jättää synkät kuvat elämästä . . .

— Ah, ah! Villi raskaasti huokaa . . . Kun saisi edes tiimankaan unta . . .

*

Mutta aamulla, kun hän nousee ylös, paistaa päivä jälleen kirkkaana. Villin raskas mielihäikeus kevenee.

— Vielä minä ennen kuolemaani teen sellaisen tempun, että näkevät vain lahjakkaan Villin sellaisiin kykenevän! hän itsekseen riemastuu, kun laskeutuu alas viileitä kiertoportaita iloista väkeä viliseville kaduille.

— Se viime yö oli hassu! hän ajattelee.

MARIANNE.

Oi nainen, Marianne, sitkeässä, hellittämättömmässä väkevyydessäsi ihana, miksi olit kerran kuitenkin niin heikko!

Katseesi, jonka luiden ja ydinten läpi pistävää, kaikkea epäilevää tarkkanäköisyyttä peittää punnittu, pettävän ystävällinen hymy, miten se katseesi kerran sittenkin saattoi olla niin sokea, kuin et ikinäsi olisi kalveintakaan valonsädettä maailmassa nähnyt!

Otsasi, joka on korkea ja kirkas, koko pitkän ikäsi siinä vain laskettujen, kylmäin aatosten sallit liikkua, miten ihmeellä sinä kuitenkin kerran annoit otsassasi sammua kaiken ihannoimasi järjen?

Sinä joka olit naisen sitkeissä, hellittömättömissä, karvaissa ponnistuksissa jo aikoja sitten saavuttanut tuon ylpeän opin: ei peljätä muita musertaa, eikä surra, jos itse musertuu niin tullaan väkeväksi; miten ihmeellä saatoit yhdellä ainoalla hetkellä hukata sen kaiken, mitä koko ikäsi tuon opin ohjaamana olit itsellesi koonnut?

Sinä, joka et viikkokausiin yhtenäkkään yönä paria tuntia enempää nukkunut etkä kumminkaan väsynyt, hymyillen, pettävästi laulaen kuljit jäntevänä ja virkkuna humalaisten herrain joukossa, heidän kirkaat rahansa tulvana vuotivat laukkuun notkeilla vyötäreilläsi, sinä joka ennen et moniin öihin tarvinnut silmääsi ummistaa, miten kuitenkin kerran selvällä päivällä nukuit valppautesi unohtaen pettävään uneen?

Sinä, jonka vanhentuneet kasvot hieman pöhötyneesti punoittavat parin vuosikymmenen hienosta naukkailemisesta, vieraille tarjottavain juomain kelloisuuden tarkastamisesta, sinä joka et juomiin tottuneena olisi päihtynyt sadan pahimman juopon kanssa kilpaillessa, miten saatoit sinä yhdellä hetkellä tajuttomasti päihtyä yhden ainoan juopon, kauniin miehen pelkästä läsnäolosta?

Olithan sinä nähnyt tuhansittain miehiä, heistä yhdellä ainoalla katsahduksella, naisvaistosi voimalla tunsit perinpohjin jokaisen. Miksi et kuitenkaan yhtä tuntenut!

Koko elämäsi oli ollut hikeä, näyttelyä ja pirullisen väkevää sankarillisuutta. Miten yhtäkkiä aloit leikkiä, avata itsesi toisen nähtäväksi pienimpään sopukkaan saakka, palata siihen, jota olit varonut kuin yksin jätetty etuvartija vihollisvaaniskelijoita: hellään naisellisuuteesi.

Miten saatoit kaiken sen, jota koko ikäsi olit työllä ahnaasti koonnot, tuhlata yhtäkkiä pois leikitellen, uhrautuen, säälien, rakastaen?

Mikä ihme sinut, oi ylpeä Marianne, sai Villin vaimoksi?

*

Sinä olit syntyisin pienestä merenrantakaupungista — samasta, jossa Villi oli kerran poikana saarnaillut raivoisaa darwinismiaan ja revolverilla ampua paukutellut — köyhistä työmiesvanhemmista. Koulua sinä et saanut käydä muuta kuin parhaiksi rippikoulun. Mutta sinä olit kypsyneeksi naiseksi kehittymäisilläsi kovin kaunis.

Marianne, kasvosi olivat kalvaan valkeat kuin puhtain, läpikuultavin marmori. Luuli, että otsasi hipiästä valo heloitti kultaisena, pehmoisena kuin marmorikuvan otsasta päivän säteet. Mikä lämmin, uhkuva marmorikuva! Mustat silmät avomielisinä, lämpöisinä hymyilivät.

Sua ajelivat kotikaupungissa olutpanimon naureskelevat, hölmöt saksalaiset mestarit, joku kyvyttömyytensä vuoksi laiha ja tekosentimentaalinen runoilijavätys, pillerin pyörittäjät apteekista, puotisälilit, laihat pukit räätälien pöydiltä. Ah, olitko sinä heitä varten, sinä, jolta moni sivistynytkin oli kaulastasi hellästi helmiä anellut saadakseen edes yön noita ihosi tuoksuvia, lemahtavia koruja pitää rinnallaan, sitten jälleen takaisin tuodakseen. Sinä, jonka jalkoihin moni ylen rikas ja antelias oli laskenut hopeitaan, että edes yhdeksi ainoaksi yöksi kävisit heidän kanssaan ja rakastettunsa olisit yhden ainoan yön. Ah niitä hävyttömiä!

Sinä, joka olit kaunis, vaan köyhä, sinä kaipasit kotikaupungistasi jonnekin muualle, missä ei kauneutesi riemastuttavaa häikäisyä himmentäisi vanhempain köyhyys, suvun alhaisuus. Ehkäpä kauneutesi muualla toisi vielä sinulle aavistamattoman onnen, ihmiset eivät sua häpeällisesti tohtisi polkea, kun eivät sukusi köyhästä kurjuudesta mitään tietäisi, heitä vain kauneutesi häikäisisi.

Sinut sai vanhampaisi luota pääkaupunkiin houkutelluksi jokin tuttavattaresi, juuri avaamansa pienen kahvilan omistaja. Sinä olit pirteälle, näppärälle kahvilan rouvalle erinomainen afäärivälikappale, oivallinen kahvilan kyltti. Sinä olit kaunis, nuoria miehiä kihisi ympärilläsi pienessä kahvilassa, kahvilan suklaalla, kahvilla ja tupakoilla oli lentävä menekki, rouva hymyili, kun laukku kupeellaan joka ilta oli paisunut hymyilläsi saamillaan rahoilla pulloleen.

Se oli sinulle ihanaa aikaa. Paljon palkkaa et sinä rouvalta vaatinut, riitti se, että sait riemuita ja elää rakkaan yleisösi ihailemana. Riitti kaikista valvomisista ja ponnisteleemisistä palkkioksi se, kun iltaisin kahvilaan ryntäsi hurjan iloinen, laulava, rymyävä, remuava ylioppilasjoukko, oitis riemuiten ympärillesi kokoontui, alkoi ympärilläsi huikea, iloinen, rallatteleva piiritanssi.

Joskushan tosin loukkaannutti, haikeasti sydämeesi pisti jonkun irvihampaan puhe: hän mainitsi salaperäisesti, nokkaviisaasti tovereilleen silmää iskien jostain epoleteista, upseerista, joka maalaa elä-

viä kuvia . . . hyi . . . jolle Marianne muka kotikaupungissaan olisi ollut modellina . . . Ah sellaista nokkaviisautta, salakähmäisyyttä . . . Mitä pistelijä oikeastaan tarkoitti? Marianne oli lentänyt punaiseksi, katsoi tuskallisen ärsyttyneenä puhujaan, vaati ääni loukkaantumisesta vavisten selitystä.

Puhuja ei selittänyt, iski vain nenäkkäästi silmää tovereilleen. Mitä hän on tietävinään? Ja mitä ilkeitä valheita hän tirskuille ystävilleen hänestä ehkä uskotelleekin!

Seuraavana iltana hän puhujalta kahden kesken uteli, mitä tämä oli oikeastaan tietävinään siitä, josta oli eilen puhunut. Koko yön oli se ilkeä viittaus mieltään unettomasti kalvanut.

Puhuja ei nytkään vastannut selvään, teki vain ilkeitä, salakähmäisiä pistoksia silmät kiusallisesti kiiluen. Ah, miten ilkeä! Tosinhan hän kerran kotikaupungissaan oli ollut modellina eräälle maa-laavalle upseerille, mutta mitä pahaa siinä oli! Maailma on niin ilkeä, se sepittää valheita. Minkä tähden?

Sitten huomasi Marianne, että puhuja olikin nuo pistoksensa tehnyt mustasukkaisuudesta ja muut olivat mustasukkaisuudesta ilkeästi nauraneet niille. Marianne piti näet erityisesti vain yhdestä joka iltaisista vieraistaan, kauneimmasta, siivoimmasta. Silloin Marianne halveksivasti nauroi: sellaisia raukkoja, ne halventavat hänen nimeään kun eivät voi häntä saada itseensä, mokomiin rumiin irvikuonoihin, rakastumaan! Kuuluisiko sitten kahvilatyön

moniin velvollisuuksiin välttämättä sekin, että hänen pitäisi sydämensäkin paloitella vieraiden ahmittavaksi kuin minkä omenakakun ikään!

Sen jälkeen Marianne irvistelijöille keikautti valkeaa, paljasta kaulaansa, antoi pistosta piston vielä myrkyllisemmän, iski miesten arimpaan paikkaan: heidän itserakkauteensa. Kun hän sanoi nauraen jotakin rumaksi, silloin vaikenen nolosti puhujan suu, silloin oli vaikea olla Mariannen ilkkuvain, ihanain katseiden alla, silloin vääristyivät kasvot rakkauden harmista, loukkaaja tahtoi muuttua ystäväksi, mutta Marianne, hän ei häntä enää ystävyyteen päästännyt.

Marianne rakasti vain yhtä ja tämän ystävyydellä hän muita kiusasi. Vain sen yhden antoi hän lämpöiseltä, hivelevältä kaulaltaan ottaa helmirihman, joka kimalteli kuin rivi punaisia, raskaita veripisaroita, vain sen yhden kanssa vaihtoï hän rintaneulojaan, sormuksiaan merkiksi vilpittömästä ystävyydestä, sen yhden kanssa kulki aamuin torilla hedelmäostoksillaan — ah, hän ei tiennyt, mitä hän ei olisi voinut sille yhdelle uhrata, ruumiinsa, sielunsa, jos olisi ollut tarpeen. Mutta nythän ei kumpikaan anonut toisiltaan muuta kuin kuluvin hetkien viatonta ystävyyttä, juttelua; joskus sylissä istua, ehkä arasti suudellakin.

Mutta sitten Marianne alkoi vähitellen enemmänkin toivoa . . . olihan tuo hänen ystävänsä lukumies, lahjakas . . . herrajumala, mitä Marianne-parka uskalsi jo toivoen ajatellakin!

Eräänä iltana, Marianne oli jo kerran kiihtyneenä, huimautuneena, heikkona arasti sattunut ystävälleen asiasta palavan sanansa vihjaisemaankin — eräänä iltana myöhään . . . kaduilla tihkuu vettä, sameata usvaa . . . tulee ystävänsä kahvilaan, näyttää niin surulliselta, väsyneeltä.

Istuu pöydän ääreen, puhuu:

— Marianne, Marianne! Istu tuohon toiselle puolelle pöytää, ojenna kätesi yli tahraisen pöydän minulle . . .

— En rakasta palanutta tuhkaa, en viinin jätteitä laseissa. Rakastan valkeaa kättä, joka ojentuu yli pöydän, kätkee katseiltani puoleksi tyhjennetyt lasit ja palaneet porot.

He puhelivat kauan, ystävänsä oli niin säälittävän rakas, näytti samalla pelottavalta, oudolta . . . ilma oli tukehduttava, tupakan sauhuinen; verenpunaista valoa heijastivat sauhuihin katosta sähkölamput.

Lopuksi sanoi ystävä, ettei hän voi enää rakastaa ketään, hän on liiaksi maailmassa rakastanut, hän oli nyt sydämeltään niin köyhä, rukoili anteeksi.

Sen jälkeen ei hän Mariannen luona käynyt. Tokkopa Marianne häntä kaipasi?

Siitä saakka on Marianne ollut sellainen, ettei hän ihmisiä ole rakastanut, enemmän vihannut. Hyvällä kyllä häntä ovat saaneet jotkut harvat miehet, joilla on vankasti rahaa; sillä Mariannen rakkaus, se maksaa. Hyvällä kyllä ovat saaneet, Marianne

on heille hempeästi hymyillyt, nähdäkseen heidän heikkoutensa, saadakseen tietää miten hän parhaiten voi heidät saada tuhlaamaan rahaa hänen kootakseen.

Siitä saakka oli Mariannella selvä, kylmä tunnuslauseensa: ken antaa itsensä tallata, se tallataan. Sen jälkeen oli Mariannella selvä, suuri elon ohjelmansa: koota suuri omaisuus, sen tehtyä erota illettävästä kapakoitsijan virasta toisten verta imemästä, mennä ulkomaille, matkustaa ja asua siellä täällä unohdetussa rauhassa sitkeän; pitkän työn hedelmiä nauttia yksin niin kuin niitä kokosikin, yksin sankarillisesti kuolla kuten oli elänytkin.

Ja Marianne, hän palveli sitten sitä, joka parhaiten maksoi, hän säästi, ponnisti, näytteli, nöyrytyi, oli ylpeä, pyydysti, ahnasteli; kasvatti järkeväksi itsensä, kylmä oli kuin mustatukkainen marmori-kuva.

Kotikaupunkiinsa oli hän viimein rakennuttanut sen ensimmäisen, suuren hotellin. Se on kallis, komea rakennus, se tuo hänelle paljon rahaa. Ja sen oven päällä kyltissä seisoo: Hôtel Marianne.

Marianne on ijältään jo neljäkymmenen vaiheissa, mikään kaunis ei hän enää ole, silmät vain terävinä, viisaina tarkastavat, huulet alati kylmästi hymyilevät, kasvot ovat hieman pöhöttyneet viinien mauan tarkastamisesta.

Pian on hän määrässään, vielä sata tuhatta rahojä lisää, ja hän myy hotellinsa, matkustaa ulko-

maille, etelään, ei koskaan sieltä enää palaa, yksinäisyydessä kuolee.

Mutta yhtäkkiä tietää koko maailma, että hän on kihlautunut kaikkialla tutun huijarin Villin kanssa. Mitä tämä merkitsee?

Se merkitsee hyvää: että Villiltä voivat velkojat nyt saada rahansa takaisin. Mariannella on yli puoleen miljonaan nouseva omaisuus.

Se merkitsee, että Villi on koko keppostäyden elämän ruunannut sellaisella keisarikepposella, jota suurimpain elämän ymmärtäjäin täytyy hämmästyä.

Ei hän olisi Villi, suuri romantikko, kuvitteliija, lahjakas, nero, ellei hän voisi saada itselleen elämän hyvyiksiä ilman omaa hikeä!

Ei hän olisi Villi, ellei hän voisi sokaista ja huumata naista, joka varmasti luuli jokaisen miehen salaisimmatkin vaistot yhdellä kylmällä silmäyksellä näkevänsä.

Ei hän olisi Villi, ellei hän osaisi naistuntemustaan käyttää tehdäkseen tyhjäksi sankarillisen naisen pitkän elämän ajalla harkitut aikeet.

Ei hän olisi Villi, ellei hän osaisi katsoa elämää punaisten lasien läpi.

*

Oh, olisipa Marianne vain tiennyt, mitä Villi tuns i ja ajatteli, kun hän Mariannen kammioissa lepäili sohvalla likööripöydyn vierellä kaunis pää Mariannen helmoissa, kun he, ikäihmiset, leikkivät

kuin lapset, poskilla rusoitti liköörin väkevyys, Villi Mariannen helavyötä hymyillen aukoi, Villi, vankka mies, pitkä, leveähartiainen, voimakas, niin että Mariannen selkäpiitä nautinto huumaten väristi, kun sylissään lepäävän miehen lujasti pusertavat käsivarret hänen uumiaan kietoivat!

Villi päästi auki hänen vaskenvälkkyvän helavyönsä, hänen röijyysnä napit availi, naureskellen ja leperrellen tarkasteli hänen liivinsä, narisevat korsettinsa — uh, sellainen laiha, luinen kupu sieltä tuntui. Inho Villiä ihan väristi!

— Oh, ajattelee Villi; mikä kummallinen yhteen-sattumus. Äitipuoleni nimi oli Mariana, tämä on Marianne. Äitipuoleni tappeli isäni kanssa. Herra-jumala, mikä tästä aviosta oikein tulee . . .

Villi ei ikinään ollut osannut oikein rakastaa, ainakin siinä suhteessa oli hän ijäti ollut sairas. Rakkaus ei koskaan ollut voinut häntä työhön ja ponnistuksiin innostaa, rakkaus oli ollut vain ajan-vietto, lelu.

Tuskinpa muulloin oli hän edes kiihkeästi rakastanut kuin aivan lapsena, sairaloisesti liian varhain kehittyneenä. Koulupoikana hänen rakkautensa huusi taivasiin kuin vuodatettu viaton veri, silloin saattoi hän valvoa öitä silmät kuumetta palaen ja morfiinipullo vapisevissa käsissä.

Sen jälkeen oli hän morfiinipulloja hankkinut ja taas särkenyt vain yltäkylläisyyden ja väsymisensä vuoksi.

Niin monasti oli hän uskotellut itselleen, että hän muka rakastaisi... Villi muistaa ijäti, kun hän ensimmäisen kerran oli suudellut sydän kaikesta kiihkosta tyhjänä, halutonna. Huulensa tuntuivat kylmiltä, suudellessaan hänen tarvitsi miettiä, mitä naiselle puhuisi, nainen iletti häntä, sanat tulivat velttoina, jäykkinä, liikkaavina, Villin tunteettomuutta ivaavina.

Kun hän silloin iltamyöhässä kotiinsa palasi, niin hän heittäytyi vaatteet yllä sänkyynsä, tuijotti kauan kattoon, sydäntä oudosti kouristi. Nyt on rakkaus mennyt! hän huudahti. Mutta se oli kauan, kauan sitten.

Sen jälkeen ei hän etsinyt naisen läheisyyttä sisäisestä pakosta; vain pitkän, toimeettoman ajan kuluksi.

Ja nyt se on näin pitkällä. Raha-aviothan ovat hänen sukunsa veressä. Villi pelkää, synkät varjot yhä paisuvat, synkenevät.

Kun hän Mariannen kohtasi junassa, he istuivat vastapäätä toisiaan: no niin, Villistä oli hänen pieni jalkansa aika soma, kun se kiiltonahkaiseen kenkään puettuna pisti esiin helmuksien alta; mutta kasvot punertavat, pöhöttyneet. Villi tiesi kumminkin, minkä kultalinnun läheisyydessä oli. Nyt onni potkii jos koskaan! hän ajatteli punoen koko vaistollaan ja taidollaan keskustelua.

Ja se onni potki. Se oli niin usein potkinut Villiä niin hyvin, ettei hän sen saavutettuaan tuntenut omain ponnistusten nautintoa.

Marianneen kihlautuessaan oli hän polttanut kaikki entiset kirjeet, ne muistot häntä niin vaivasivat. Hän oli tuuminut: nyt maksan velkani, rupean tekemään työtä.

Mitä työtä? Ei Villi tiedä. Mitä hänen tarvitsisi tehdä, häntä onni ilmaiseksi elättää. Mihin hän kykenisi . . . niin, lahjoja kyllä on paljon, mutta kehittämättömiä kaikki . . . hän taitaa sittenkin olla vain kolme luokkaa lyseota käynyt puolisivistynyt raukka, joka puskee läpi uhkapäisyydellään ja seurafraseillaan . . . Ja halun puute sitten! . . .

Synkät varjot kokoontuvat ympärilleen yhä ahtaampaan piiriin. Tämä avio taitaa olla heidän viimeinen sudenverkkonsa Villille.

Villiä ihan vavistaa siinä Mariannen helmassa, hikipisarot helmeilevät valkealla otsalla enemmän pelokkaiden aavistusten kuin lukkaliköörin vaikutuksesta.

Ulkona pikkukaupungin kujilla on lokaista ja harmaata, telefoonilangatkin kummallisesti vongahdellen hurisevat, helisevät.

Kuin tahtomattaan Villi nousee istualle, tempaa kitaransa, näpäyttää sointuparven, laulaa kuin tiedottaan pari säettä: „Vienan rannalla“.

Yhtäkkiä laulu, sävel katkeaa, kyyneleet tulevat silmiinsä, hän tarttuu lasiinsa, kilistää hymyillen Mariannelle, vajoaa taas äänetönnä Mariannen helmaan.

Eiköhän olisi parasta kuolla sittenkin pois? Vaan Marianne?

Sehän sopisi heidän häämatkallaan, ulkomailla. Villille on kaikki täällä kotimaassa tuttua, ei ole sitä loukkoa, missä hän ei olisi kolunnut, ei niitä kasvoja, joista hän ei yhdellä silmäyksellä tuntisi henkilön koko luonnetta, ehkä hänen elämästäänkin voisi pitkät luvut kertoa pelkästään kasvojen piirteitä lukemalla. Villille on täällä kaikki vanhaa, hänellä on ikävä.

Villi alkaa jo kuvitella, miten hän kuolee jossain Kreikan saarilla... Itakaa on hän aina Troian sodan lukuajoilta ihaillut...

Kuoleman tulisi tapahtua salaisesti, kuin tapaturmasta, ettei Marianne saisi kärsimyksiä. Säälii hän Villi toki naista, joka niin paljon on hänen hyväkseen uhrannut.

Villi, voimakas, leveäharteinen mies, kuvittelee kuin mikäkin hento luostarin neito.

Hän näppäilee kitaraansa pää Mariannen helmoissa, katse on kuin kaukaisissa näyissä.

— Jo tuuli raitisna käy, ja säteilevistä pilvistä huikaisten hymyilee kallis päivä! hän ajattelee.

— Sydän riemun kamppailussa vapisee, ummistuvat silmäluomet, raikkaisiin kyyneliin kostuvat silmäripset.

— Pian olen kaukana täältä, siellä, missä hanget eivät peitä maita eikä tuuli kolkkona käy!

— Meri vapaana, huikaisten säihkyä sinisen taivaan alla, meri auringon hopeata kiehuun painuu mahtavain, utuisten ilmanrantain taa.

— Pian katoan kuin hyvästiä heittämätön lokki ijäksi kauas! Pian nukun sypressien alla.

— Pian nukun kammitsoissa paatten, joita lämmittää ainainen päivä.

— Ilta-auringon hohde pakanatemppelien valkeissa päädyissä palaa, ikilevollisna pilarilta pilarille väistyy.

— Varjossa tummain puiden, varjossa paahtavan, ikihedelmöivän päivän uneksin!

— Temppelet, joiden kattoja eivät korista nokisen mustat, kiroitut ristinmerkit, sininen taivas vain kaartuu pilariruunujen yli.

— Kuin jumala nukun mä sypressien alla, vaikenevain kuin ikuisuuden pyhä yö.

— Pian nukun minä sypressien alla, tummain, vaikenevain kuin ikuisuuden yö.

*

He lähtivät ulkomaille, Ruotsin, Tanskan ja Saksan kautta Englantiin, Ranskaan ja Italiaan, sieltä Kreikkaan ja Turkkiin, vuoden päästä palasivat molemmat Kaukaasian ja Venäjän kautta kotimaahan takaisin.

Eihän se matka Mariannelle maksanut kuin pitkien vuosien työllä, hiellä koottuja markkoja parikymmentä tuhatta.

Ei ollut Villistä sinne etelään jäämään kuten oli aikonut. Hôtel Mariannen juomapöydissä hän kaiken kaupungin pikkuporvareille hurmautuneena, hen-

kevässä hehkussa kerrottuaan ulkomaamatkoistaan tulee synkäksi, lopulta melkein raivoisaksi.

— Ette usko, miltä tämä alituinen vilu, märkyys, köyhyys, vaivaistalomaisuus täällä kotimaassa tuntuu sitten, kun on muualla saanut käydä!

Ja sitten hän juo niinkuin ihminen pelkästään juomishimosta vain voi juoda.

Kaikki matkustavaiset ja yövieraat, jotka Hôtel Marianneen saapuvat, hän kokoo ympärilleen yksityishuoneisiinsa, komentaa pöydät täyteen parhainta mitä hotellin kellareissa on, juottaa ilmaiseksi tutut ja tuntemattomat, näyttelee valokuvia, joita on itse ottanut Köpenhaminan satamissa, Lontoon jättiläisumuissa, Invalidikirkossa Pariisissa, Florensin gallerioissa, keskellä Pompeijin raunioiden pilaristoja, näyttelee kalliita turkkilaisia mattoja, kurdilaisia, teräviä tikareita, on muistoistaan kuin hullu, nykymomentista kuin pimeään, kosteaan vankilaan suljettu Unkarin mustalainen.

Eukkoaan ei Villi kärsi. Marianne on pelkkää käytännöllistä proosaa, hän hyppää ja häärää, kinaa tarjoilijattariensa kanssa, moittii Villiä tuhlaamisesta, ravintolavieraiden ilmaiseksi juottamisesta, toivoo lapsia . . . niinkuin Villi ei tuhat kertaa hänelle olisi vakuuttanut, että heidän on mahdoton saada lapsia! Villi kyllä entisen elämänsä tuntee. Tuiki mahdoton!

Villin kasvot lentävät vuoroin kuin häpeästä punaisiksi, vuoroin harmaiksi raivosta, jos Marianne vieraiden läsnäollessa edes hänen käsivarteensakin uskaltaa nojautua. Eihän Villi kärsi Marianneä.

Pitkissä jonoissa, haikeasti sydäntä ahdistaan kulkevat Villin sielussa entisten lukemattomien rakastettujensa kuvat. Jokainen, köyhäsieluisinkin, ruminkin niistä oli Marianne parempi... tai ei parempi, hyvähän Marianne on, aivan illettävän hyvä... mutta Villi ei vaan häntä kärsi, siinä kaikki!

Monta kertaa Villi miettii, että ehkä hänen isä-vainajallaan olisi ollut parhain maailmassa olla varatonna, päivästä päivään elää kuin mustalainen, ilman vaimoa. Hänen laisensa luonne ei voi sietää mitään siteitä, kiinnittivät ne häntä sitten kotiin, kontuun tai naiseen!

Ja niin mustasukkainen se Marianne vielä on! Usein Villi häntä tahallaan kiusaa. Hän lähtee hotellistaan: ilkkuen, silmää iskien sanoo eukolleen menevänsä sen ja sen porvarin nuoren rouvan tai sen ja sen tyttösen luo. Kaupungilla saa hän kuulla, että nyt taas on Hôtel Mariannen rouva soittanut helistänyt telefoonilla kuin tulipalohädässä sinne ja tänne, sinne ja sinne, kysynyt miestänsä, vaatinut porvarien rouvia ja tyttöjä telefooniin, raivoisasti heitä sättingyt, haukkunut hänen miehensä houkuttelemisista. Mokokakin pöhönaama!

Mutta mustasukkainen on Villikin rouvastaan. Jos Marianne vain katsahtaakin johonkin mieheen, niin Villin kasvot aivan mustenevat, hän käsivarttaan kohottaa, hän haluaisi Marianne lyödä!

Marianne ei enää saisi mennä saapuville matkustavaisille huoneitakaan osoittamaan, ei: se on bufetineitien ja palvelijain tehtävä! Mariannen pi-

tää istua huoneissaan, hänen pitää olla vain Villin rouva!

Haha . . . kylläpä sitten hotellin asiat pian olisivat nurin narin, jos Marianne miehensä vaatimukseen suostuen kaikki heittäisi palvelijain varaan!

Kaupungilla sanotaan, että Villin ja Mariannen välillä on melkein aina ilmikiista. Tällaisen kiistan jälkeen Villi tavallisesti istuu vakituisten seura-laistensa, parin saamattoman pikkukauppiaan, konkurssiaan puuhailevan nahkurin ja Anniskeluyhtiön kaupanhoitajan joukkoon, komentaa taas pöydän täyteen tavaraa ja vaimonsa kuullen alkaa kehua, miten hän tältä petkutti rahat.

Se petkutus oli tapahtunut siten, että Villi oli Tukholmassa kiiruhtanut muka siveellisistä syistä vihkimistä niin paljon kuin mahdollista, joten avioehto, jossa vaimo saisi omistusoikeuden omaisuuteensa, tuli vasta vihkimisen tapahduttua heille Ruotsiin. Mutta se olikin liian myöhäistä, vihkimisen jälkeen ei noilla papereilla ollut mitään merkitystä, kuten Marianne-raiska oli luullut. Niin petkutti Villi itselleen kuusisataa tuhatta markkaa, ajatelkaa: kuin korttia pelaten kuusisataa tuhatta Mariannen hiellä koottua kirkasta markkaa!

— Sellainen saatana minä olen. Haha minun muijaparkaani! Onni seuraa miestä ja vasikkata vatsatauti!

Sitten alkaa Villi sanomattomasti haluta ostaa itselleen snnnyintilaansa, Ali-Ollilaa; nykyinen omistaja olisi taipuisa sen myymään.

Ah miten hän muistossaan rakastaa kotiseutuaan, jossa auringonpaisteiset, päättömän ihanat maantiet kiertelevät kimaltevan, suvisen järven ympärillä iloisesta kylästä kylään, talosta taloon, auringonpaisteiset, avarat maantiet, joiden molemmin puolin korkeilta vaarain harjoilta laskeutuvat kujaisaitainsa takana alas laaksoihin lainehtivat, välähtelevät viljapellot, maantiet, jotka itse alenevat vaarain harjoilta alas mäntymetsäin viileään pimentoon, kunnes jälleen kierteisinä kohoovat rinteitä pitkin, kellervänä juovana talojen ja peltojen ohitse katoavat uusien kukkulain taa!

Hän siellä muistaa joka talon: siinä talossa on harmaa, sikin sokin harrottava navettarakennusryhmä ja huippuinen, korkea kaivonvintti; siinä talossa oli auringonpaisteinen tanhua, jolla kylän pojat kesäilloin aika ääntä pitäen pelasivat huntusta; siellä valkeassa talossa korkealla mäellä oli iso, ruskea koira, jonka kumea haukunta talvi-illan äänettömyydessä oli niin velhomaisen pelkäävänä kajahdellut kauas, kauas avaraa laaksoa ympäröiville harjan-teille. Sen talon niitty oli keväin huikaisevan keltaisenaan raittiisti lemuavia kulleroita, niityn halki vei märkä, räiskyvä polku ensin uudelle, valkealle riihelle, jonka vierellä oleva lastukko pahoin pisteli paljaita jalkoja, sen jälkeen ylös kivipihatolle, jossa piti peljätä mörisevää härkää, sitten ruohoiselle

pihalle, minkä ympärillä oudosti lepattavia, kalveja jättiläishaapoja kasvoi. Siellä on pappila, siellä Karppila, jonka emännällä oli näärännäppy nenän syrjässä; sen Villi muistaa joltain lukukinkeriretkeltä, mikä on hänelle nyt kuin unta vain: paljon väkeä, tiukuja kilistäviä hevosia piha täynnä, ruokaa ja juomaa hukkumiin saakka.

Ah, hänet valtaa sanomaton ikävä sinne kotikyläänsä! Eikö hän kaipaasi sinne, jonne on pienenä poikapahaisena koulusta kulkenut ohitse harmaan, vanhan kellotapulin . . . itse kirkosta oli tehty pitäjän tupa kaupunkiin . . . kellotapulua ympäröi sammaltunut, sireeniterttujen varjooma kiviaita . . . vanhalla hautausmaalla tuoksui valkeanaan kieloja, siellä oli myös muinaisilta ajoilta mestauspölkky tapulin oven vieressä ja pelottavia, ammottavia hautakammioita . . . Kalmistoportin vierellä oli sammaltunut kaakinpuu, josta suomittavain valitukset olivat muinoin kajahdelleet yli ihanain seutujen . . . Mutta kiertokoulumestarin pelto hautausmaalta laskeutuvalla rinteellä kasvoi erinomaisesti, kuten sanottiin, niiden kuolleiden ihrasta, jotka aikojen kuluessa olivat saaneet leponsa sammaltuneitten paatten ja lahoneiden puuristien alla.

Eikö hän rakastaisi joka saarta, jonka äyräällä kallio hehkuu auringonpaisteessa, kalliolla nyyköttää vanha nuottakota. Eikö hän rakastaisi joka nientä, joka vehreänä kohoo sinisistä laineista, eikö jokaista siltaa, jonka kaarelta oli lapsena onkinut, rimpuillut telefoonilankain pelissä, joihin ongensi-

mansa oli ilkeästi tarttunut! Eikö hän rakastaisi sillan korvalla välähteleviä pajuja, niinipuita, kahi-sevaa kaislaa, oja, joiden yli oikaisevat polut joh-tivat, ojain rätyköitä, väkevästi lemuavia myrkkyy-keisoja, hakojen viidasta korskuvia naapurien he-vosia!

Eikö hän rakastaisi jyrkkää, pitkää maantien rinnettä korkean, kallioisen vuoren juurella . . . vuo-ren harjalla oli juhanuksena roihunut jättiläiskokko, olivat räiskyneet tervaiset veneet ja punertavia savu-pilviä olivat tervatynnyrit vyöryttäneet.

Eikö hän rakastaisi punertavia ruostekiviäkin maantien varrella: niiden sanottiin tulleen punerta-viksi sota-aikain verestä; eikö rakastaisi maantien hietaakin, joka santajyväistä. Siellä oli hän poi-kana keväisin kaupungista kotiin tullessaan viipy-nyt pitkään: pelkäsi isää, ei halunnut kovin aikaisin kotiin saapua; oli kepillä auttanut vettä mäntien lumisohjuista raviin porisemaan.

Ah, Villille tulee vallan hurjan ikävä, kuta enem-män hän kotiseutuaan ajattelee. Siellä oli hän tien varrelta keväisestä, lemuavasta männiköstä, jossa lumikaistaleita vielä hohti, ottanut variksen varpaita, kietonut päähänsä: ilman hattua, pelkkä vehreä, pehmeä seppel päässä kulkenut laulaen pitkät mat-kat. Ah, hän oli Alroy silloin, hänet olivat johdat-tamansa, näkymättömät joukot seppelöineet.

Keväistä, lumisohjua kimeltävää maantietä hän kulki, siellä ja siellä oli maantien kahden puolen raja-aitain päässä portin pylväät, mutta raskaat portit

aivan auki. Siellä oli punertavaa, hentoa koivikkoa, sitten korkea mäki, jolta voi nähdä Ali-Ollilan korkeana, vaaleana, upeana kohoovan alhaalta järven rannalta. Siinä haarautui kylän tiestä Ali-Ollilan kuivempi kärrytie: vasemmalla puolella tietä kasvoi kesällä aina suunnattomasti vattuja, tosin pieniä ja kuivettuneita, päivän paahteinen kun tien varsi oli; oikealla puolella tietä välkkyi koivikko, mistä Villi usein juhannukseksi oli kantanut kodin järvenpuoleiselle kuistille tuoreesti lemahtavia koivuja. Mutta tuossa tiepuolella on iso kivi, jota yritettäessä poraamalla särkeä Kalle-renki oli menettänyt oikean kätensä ja silmänsä . . . verisenä ja ruudin savun tahraamana oli häntä kannettu lakanassa pirttiin . . . Siinä on perunamaa, tuossa aidan seiväs, johon loispoika oli talvella märkeä laskettaessa puhkaissut kurkkunsa; tuossa on kotikunnas, sen kolme humisevaa, pyhää mäntyä . . . tuolla kunnaan juurella, järven rannalla tiheä, sananjalkainen viidakko, jossa Villi usein oli piileskellyt juopon, örisevän isä raippoja . . .

— Ah, Ali-Ollila minun täytyy saada haltuuni!

Näkee ilmielävästi kotiportin, pisteaidan, jonka yli huvikseen oli kiipeillyt koettaen tokko paalujen päät pistäisivät, siinä pihan hiedikko, siinä kellarin katto, jonka päreissä kerran housunsa revittyään oli äitipuolelta kerran saanut armottomasti selkäänsä, kunnes isä tuli väliin: äitipuoli ja isä alkoivat raivokkaina kinata, Villi pääsi pujahtamaan pakoon. Siinä humalisto kyökin portaita varjostaen . . . hu-

maliston lehdet syksypuoleen niin rumiksi rutistui-
vat, kellastuivat . . . Siinä lehmus ison aitan var-
jossa, lehmuksen juuresta löysi tarpeen tullessa on-
kimatoja . . . Alempana oli puutarha karviaismarja-
pensaineen, sitten kanatalo, korkea aita ja metsää
avaralta, metsän sisästä jokin lampi kiilui.

Ah, eikö Villi rakastaisi niitä metsäpolkuja, joilla
kävyt ja neulaset olivat hänen paljaita jalkojaan
pistelleet, eikö rakastaisi niitä kallioita, joiden yli
oli juosta pingaissut henki ahdistuksessa pakoon
isää, joka tahtoi häntä juopoille vierailleen laula-
maan . . . kallioita, joilla auringonpaahteessa voi
maata kuin kuumalla uunin arinalla, silmät sirrallaan
tirkistellä säteilevään aurinkoon . . . Kodin läheisen
kallion alalaidassa oli mustain muurahaisten vilisevä
tie, jonka yli piti aina hypätä, etteivät muurahaiset
kinttuihin pääsisi.

Kallion reunasta lähti naapurin nokinen hevos-
haan aita. Haassa oli lämpöisellä aholla äärettö-
mästi mansikoita, mutta sopi niitä noukkiessa pitää
varalla naapurin hevosia, joista yksi oli lumivalkea
ja potkiva, vihainen . . . ne hevoset kuumalla säällä
siellä alhaalla puroviidakossa piileskelivät.

Haan alapuolella on lehmän sorkkain sotkema,
lokainen kuja, sitten taas ilkeä, oksainen mökin
pellon aita. Ja mökissä asui sellainen kummallinen
vanha ukko, jonka päälaki oli kalju ja valkea kuin
kananmuna ja joka kainalosauvat vierellään istua
nyykötti sängyn laidalla, kertoi inisevällä äänellä ja
pienet silmät kiiluen kuin rotalla kamalia kummitus-

juttuja, kysyi vähäväliä: hah? ja kovin riemuits ijos kuulijainsa päähavenet karkasivat kauhusta pystyyn.

Se oli likasiivoinen kesällä se mökki, siinä oli myös pari pientä, likaista poikaa, jotka osasivat ulkoa ukkovaarinsa kummitusjutut, jotka paitasiltaan usein Villin kanssa pinkasivat pellonpiennarpolkua pitkin matalan lahden rannalle. Lahti oli hietapohjainen, hyvä uima- ja hevosten uittopaikka, mutta joskus oli siitä imeytynyt uivien vatsaan ilkeitä jouhimatoja. Sentähden sen pohjasannalla ei uskaltanut seista. Lahden aurinkoinen rinne hehkui punaisenaan tervakukkia, veden selkä ihana kaukana kimelsi, tyynellä säällä kuului puhe selvästi veden selän takaa vastaiselta rannalta Yli-Ollilasta päin.

Sieltä ne veden selän takaa talvella ajoivat kylistä ja kaupungista huvittelijat, rekiretkeläiset... sinäkin iltana, jolloin äitipuoli iski ohimonsa rautanaulaan ja kuoli.

Ah sinne ikävöi Villi kotikylään, hän tahtoo elää muistoissaan, hän tahtoo käydä talosta taloon, töllistä tölliin, jutella tuttuja asukkaiden kanssa, kuunnella... Hän tahtoo heille laulaa ja kitaraa soittaa, sillä hän rakastaa heitä. Hän tahtoo heittää hartioilleen punaisen manttelin, kitara kainalossa liikkua pitkiä maanteitä kuin mikä kuljeksiva soittaja ikään, hän tahtoo olla lapsi jälleen, suuri romantikko, hän on laulava talojen akkunain alla ja mökkien penkeillä iloisia lauluja, viinaryypyn tai haarikan kotitekoista mustaa olutta on hän saava palkakseen... Tosin ne häntä vähän alussa säi-

kähtävät, kun hänellä on punainen mantteli selässä... kummeksivat... mutta hän on heille jakava rahaa... köyhille nimittäin... pian ne häneen tottuvat, naureskelevat lempeästi: eihän se ole kuin Villi, Ali-Ollilan omistaja... se on sellainen ihme aina ollut... käy punainen saali hartioilla ympäri kyliä, laulaa, soittaa; hyvä mies hän on!

Ah, Villin täytyy saada Ali-Ollila, hän tahtoo jälleen olla vapaana Mariannesta...

Joko taas tuli niin arkipäiväine nolento mieleen! Kun Villi juuri seisoi naapuritalon akkunan alla punainen saali hartioillaan ja lauloi nuorelle talonpoikaistytölle lemmenlaulua... samaa, jota oli niin monen monituiselle naiselle maailman kujilla kitaraa helistäen laulellut.

Ostaa Ali-Ollila, se tulee Villille kiihkeäksi sydämen pakoksi. Hän on ihan polvillaan makaava ja lempeä Mariannelle, kun rukoilee, että Mariannekin suostuisi Ali-Ollilan ostoon. Mutta hän raivostuu aivan ruokottomaksi, kun Marianne epäillen pudistaa päätään: tokkohan sinä jaksat sitä hoitaa?

Lopuksi hän osaksi Mariannen suostumuksella, enemmän itsepäisessä vihassa tekee Mariannen läsnä-olematta kaupat.

Se tila maksoi nyt markkoja kaksisataa tuhatta: siihen oli Ali-Ollin kuoleman jälkeen perattu suosta suunnattomia viljelysmaita lisää, rakennettu pieni

höyrysaha, vuorattu ja sisältä korjattu vanha, taitekattoinen talo erinomaiseen kuntoon, hankittu iso karja, jos jotain hyvyyksiä lisätty. Sitäpaitsi myyjä Villiä tietysti aika tavalla nylki.

LOPPUSOINTU.

Mitä tiedetään parin kolmen vuoden päästä Ali-Ollilan hoidosta? Ettei isäntä tietysti ole taas kahteen kuukauteen, kiireimpänäkkään työaikana ollut katosalla: missä kierrellee, tuhlaa rahaa, juopottelee. Että taloa isännän poissa ollessa hoitaa pehtori, josta palvelijat pitävät kovasti hänen huonon komentonsa ja jolle nauravat hänen ällöttävän tyhmyytensä vuoksi, joka aamurupeamat makaa, päivärupeamat kuhertelee kyökkipiian kanssa juoden kuusin kupin kahvia ja popsien lihavia nisupullia, joka iltarupeamat nokka pystyssä, iso sikari törröttävään huulien välissä kävelee pellonpientareilla, ei paljontakaan huolehdi seisoskelevista, unisista työmiehistä; joka sunnuntaisin vihreä, kiiltonappinen takki yllään talon parhaalla hevosella kuskaa kyökkipiikaansa kirkolle.

Että talossa kahtena vuonna on koko iso karja vielä ihanimpana juhannuksena pidetty navetassa, kun karjakot eivät viitsi sitä käydä pitkän matkan päässä karjalaitumilla lypsämässä. Että karjan ruo-

kaa seuraavana talvena sentähden on täytynyt kalliilla hinnalla ostaa ympäri pitäjää, vaikka Ali-Ollilan heinämaat ovat erinomaiset.

Että Ali-Ollilan talli seisoo täynnä joutilaita loistohevosia, joiden hoito maksaa äärettömiä; että Villillä on Ali-Ollilassa mahdoton koiralauma, jonka leipiin viikossa menee kaksi hehtolitraa ohria, joka sitäpaitse syö pitäjäläisten lampaita, joten isäntä saa vähäväliä kustantaa tanakoita korvausrahoja.

Että kun isäntä viimein saapuu kotiin, paiskelee hän ulos huoneestaan talon työssä olleita akkoja, ei heille maksa puoltakaan työn arvosta, siitä palkasta, jonka pehtori on luvannut: mistä maksaisi, kun ei ole rahaa. Sanoo, ettei pehtori ole mikään määrääjä hänen talossaan.

Sitten sätii pehtoria hölmöksi, laiskaksi, miksi tahansa, sanoo hänet ensi keyrinä ajavansa hiiteen. Ei kuitenkaan aja.

Kun hän tulee maailman kiertolaisena kotiinsa, ei koskaan käy vainioilla tilaansa tarkastamassa: sanoo kiikarilla ikkunastaan tähystelevänsä työmaille, siten muka tietää tarkoin, ken työmiehistä on ahkera, ken ei. Käy enintään vain tallissa, haukkuu viekasta venäläistä tallirenkiään, kun oivat hevoset ovat saaneet potkia piltuissa jalkansa haavoille.

Kauan ei hän viivy kotona: pari kolme päivää enintään. Sillaikaa palvelijat pehtorin kanssa liitossa kyllä tekevät ahkerasti työtä, mutta kun isäntä maailmalle katoaa, pannaan ilosta toimeen pienet laulujuhlat, viinakekkerit. Huhutaanpa pehtorin taloa

älyävän varastaakin, niin tyhmä kuin onkin, sillä hän vihaa isäntää, joka maksaa hänelle liian huonon palkan, ei sitäkään ajallaan; on muutenkin pehtorille oikullinen ja hävytön.

Sitten ajaa Villi pitäjälle koko koiralauma jälessään, naureskelee, hoilaa: Tuhlaajapoika eessä, tuhlaajapoika reessä, kymmenen rakkia kintuilla räiskää! Sillä hän on parhaan juoksijaoriinsa ristinyt Tuhlaajapojaksi.

Jonkun aikaa majailtuaan naapurien luona pikaria kallistaen, kitaraa näppäillen, laulaen, jutellen, jo vähän kuivuville vitseilleen seuransa nauraa hohottaessa hän voi seuroineen pöllähtää takaisin Ali-Ollilaan, jossa pannaan toimeen aika rymy. Ainaisia uskottujaan on pitäjän kopea nimismies ja nuorehko kappalainen, joka on Amerikassa kuljeksunut, usein humalassa nousee saarnastuoliin, laskee rip-pikoulusta sellaisia, jotka kertaakaan eivät ole kuulusteltavanaan olleet. Etupäässä nämä kolme: Villi, nimismies ja kappalainen, joukko muuta seuraa, ryypivät Ali-Ollilassa voittopokaaleista, jotka Villi silloin, kun oli vielä innostunut hevoshoitoon, oli hankkinut, pitävät toisilleen puheita; keppien kanssa huitovat, lahmaavat kuin hullut keskellä komeinta kaurapeltoa, käyvät sotaa ohdakkeita vastaan; nimismies haastaa ohdakkeita sota-oikeuteen, pappi saarnaa nisuista ja lusteista, kaikki kepeillä huitovat, potkivat; pehtori seisoo pientarella nyreänä, irvistelee raivosta. Tai sitten koko mieslauma Villin pyssyt olallaan lähtee hietahaudalle maaliin ampu-

maan: sieltä kuuluu silloin räiske Ali-Ollilasta kuin pari komppaniaa sotaväkeä lennättäisi yhteislaukuksia. Ali-Ollilan palvelijain pitää silloin olla varuillaan: voivat saada niskaansa emätällin kilometrien päähän kantavasta Vincesterkivääristä.

Kerran oli tällaisessa riemujuhlassa Ali-Ollilassa isäntä seuralaisineen tullut keittiöön, jonka iso pöytä oli kukkurallaan laseja ja porsliiniastioita. Sattui silloin renki seisomaan keittiön ovella. Villi renkiä heti komentamaan: hyppää tuohon pöydälle. Renki epäröi, pelkäsi; Villi raivostui, pakotti rengin noustamaan pöydälle, rikki ritisi muutamia astioita. Kun renki seiso i pöydällä, komensi Villi hänet vielä potkimaan. Renki potki, astiat lensivät pitkin keittiön seiniä tuhansiksi säpäleiksi. Villi ja seuralaisensa riemuitsivat: siinä meni taas hienoja hotelliporsliineja ainakin puolen tuhannen markan edestä! Villi pisti rengin kouraan kaksikymmenmarkkasen palkaksi tästä jalosta, kilisevästä, rämisevästä työstä.

No niin, kyllä palvelijat Villistä tavallaan pitävät; muut paitse pehtori, jota hän haukkuu laiskuudesta ja huonosta talonhoidosta.

Kerran oli hän ampunut yhden parhaista juoksi-jahevosistaan, jolla ei ollut muuta vikaa kuin että oli haka-ojaan pudotessaan saanut reiteensä pienen, helposti parannettavan haavan. Minun tekisi niin mieleni ampua tuo hevonen! oli Villi tapaturmasta melkein hyvillään sanonut. Minun tekisi niin mieleni, olisi hauska nähdä miten hevosen kaviot tai-

vasta kohti keikahtavat! Eivät pehtorin rukoukset auttaneet. Villi ampui hevosen.

— Nyt minä näin, miten orhin kaviot taivasta kohti keikahtavat! hän sanoi.

— Niin, surku miestä, jolla on lahjoja vaikka mihiin, mutta joka kuitenkin ei ole mikään muu kuin juoppo hurjasteleva halju, mikä petkutetulta naisrukalta kiskomiaan rahoja tuhlaa kuin uskoisi jokaisen huomispäivän olevan viimeisen! sanotaan pitäjällä.

*

Eihän Villi kauan voi viihtyä Ali-Ollilassa. Ensimmäisen päivän, kun hän sinne monien viikkojen juomingeilta tulee, voi hän äärettömästi nauttia maaseudun autuaasta, äänettömästä rauhasta, voi auriongon huumaavassa helteessä kellottaa pitkän päivän selällään tuoreessa, lemuavassa ruohikossa, antaa auringon paahtaa pakottavia otsaluita, ahnaasti kuumaa, raitista ilmaa ahmivaa, paljasta rintaa; voi ilki alasti lojua laiturilla, huutaa hoilata, laulaa, väliin pulskahtaa kimaltavaan veteen loiskimaan, vettä pärskyttämään kuin kymmenvuotias poikanen ikään. Voi illan himmetessä istua hyräillen yksin suurten rantaleppäin ja tuomien varjossa, joissa hyönteiset unisesti kukissa hurisevat, katsella sammumista kaukaisten ruskoin.

Mutta toisena päivänä jo häntä raskaasti ahdistaa alkavat muistot lapsuudestaan täällä Ali-Ollilassa, muistot synkästä, särkyneestä suvustaan, isäs-

tään, äidistään, äitipuolestaan, enteet ja ihmisvaiheiden käsittämättömät ihmeet, tuhlattu entinen elämänsä, nykyinen ilkeä avio Mariannen kanssa, kyvyttömyytensä hoitamaan tilaa.

Toisena päivänä jo on Villi surullinen, istuu yksin kamarissaan, jonka pöydällä hevospokaalit ja Mariannen Villille lahjoittamat kalliit kirjoitusvehkeet auringonpaisteessa kimeltävät, istuu yksin avatun akkunan ääressä, näppäilee surullisesti hyräillen rakasta kitaraansa, jonka kaula niin usein juovuspäisissä kemuissa poikki on poljettu, taas kiinni liimailtu. Ikävä hänen on, käheytyneellä, särkyneellä äänellä hän hyräilee paljoa jaksamatta ajatella lempilaulujaan, joista yksi on:

Mies kapakassa päivän joi
likellä hautausmaan.
Kun ilta varjot maille loi,
hän lähti kulkemaan.

Se mies kirkkaan päivän hummattuaan lähtee illan pimeyteen hoippumaan, osuu humalassa kirkko-maalle, putoo avattuun hautaan. Se mies kyllä seuraavana aamuna lintujen visertäessä ja auringon kimaltaessa haudastaan kömpii ihmetellen ja nauruskellen jälleen elämän ylösnousemukseen — vaan milloin nousee Villi, joka ihanan nuoruutensa humalluttamana, kitara kyljellä riippuen on nyt pudonnut ikävystymisensä hautaan.

Kun lintuparvi visertää,
niin metsä riemahtaa.

Kun tuima tuuli myllertää,
niin aalto loiskahtaa . . .

Ei saata Villi viihtyä täällä, kyyneleet kitaraa näpätessä tulvivat silmiin, sävel on surullinen ja haikea.

Eihän hän osaa taloa hoitaa, hän on kitaran ja viinipikarin lapsi, hänen täytyisi punainen saali hartioille saada kulkea soittaen ympäri kyliä, kylillä pitäisi olla lempeitä, olutta tarjoovia, järkeilemättömiä ihmisiä ja ainainen auringonpaiste, sillä sadetta ei Villi jaksa sietää. Hänen pitäisi saada olla Alroy, kuljeksiva juutalainen, lentävä hollantilainen . . . muu ei hänen sukunsa kuvittelijaverelle sovi . . . ja sitä hän on ollutkin enemmän osan ikäänsä, mutta . . . miksi ei hän saata olla itseensä tyytyväinen, kun ei kerran itsestään muuksi muuttua voi!

Ne naapurit, kaikki ne häntä pettävät . . . viljakaupoissa, joka paikassa . . . Pehtori varmaan varastaa, palvelijat ovat laiskoja . . . vaan minkä hän heille voi! Ei hänellä ole vaimoa, ei edes halua maanviljelysasioihin!

Yrittihän Villi alussa, Ali-Ollilan ostettuaan, koko sielunsa heikolla voimalla täällä viihtyä, osti tallinsa täyteen parhaita juoksijahevosia, mitä vain voi saada . . . Marianne siitäkin torasi . . . oli oikeassa . . . Villi kuvitteli mielessään, kuinka hän jalostuttaa koko maakunnan hevosrodun, kuinka vielä vuosisatoja kuolemansa jälkeen se mainio rotu kulkee hänen nimellään. Hän ruokki, hoiti, harjoitti kalliita oriitaan koko puolentoista vuoden ajan, ajoi

niillä monet loistavat palkinnot kilpailussa ympäri maata. Sitten hän väsyi, tuossa kimeltävät sarvet ja pokaalit pöydällä, hevoset tallissa purevat harjoittamattomina ja kaviorikkoina kallista kauraa . . . mutta hän ei voi enää niiden ajelemiseen ja hoitoon innostua, ei voi!

Kun häneltä hevospiesinnostus loppui, tuli hän entistä synkemmäksi. Silloin alkoi alituinen maailmalla humppuaminen — eikä sielläkään saanut kunnollista seuraa: pelkkiä renttuja ja rahan lainaajia, jotka eivät kumminkaan maksa takaisin . . . sen opin ne Villiltä itseltään olivat saaneet.

Pällähti hänelle kerran mieleen: ah, hedelmäpuistohan hänellä pitäisi olla . . . Alkoi suurennella mielikuvaansa: sata omenapuuta hän tilaa. Ah, ei se ole vielä mitään! Pitäjässä asuvalla kreivilläkin on neljäsataa. Pitää olla enemmän . . . ainakin kahdeksaan sataan . . . Mutta jospa olisi niin paljon, ettei kellään koko maassa sen omenapuutarhan vertaista! Villi tulisi tuiki kuuluisaksi!

Hänpä istuttaa omenapuita kaksikymmentä tuhatta!

Koko pitäjälle hän ajellessaan kertoo, kehuu aiettaan, kuvailee, mistä vesat hankkii, miten kasvattaa, ruokkii, miten monen vuosikymmenen päästä omenia alkaa tulla myytäväksi, miten koko Ali-Ollila on kuin aarniometsä omenapuista. Lumivalkea, lemuava omenaparatiisi se on vielä kerran omenapuiden kukinta-aikaan. Sitten hän myy omenia, saa rahaa, käyttää rahoja ihmisten hyödyksi . . .

Hänelle hymyiltiin, hän suuttui, ei käynyt tyhmyrein luona moneen aikaan . . . nautti vain mietteittensä autuutta: auringonpaisteessa kellotteli keskellä ääretöntä, kukkivaa omenatarhaa . . .

Vähitellen varisivat kahdenkymmen tuhannen kuvitellun omenapuun valkeat terälehdet . . .

*

Marianne aina marisi suurista menoista: menee hotellista rahoja Ali-Ollilan hoitoon . . . se on kyllä totta: Ali-Ollila, jonka pitäisi tuottaa pulskia tuloja, ei pysyisi pystyssä ilman hotellin tuloja. Mutta Ali-Ollilasta ei Villi uhallaankaan voi luopua: mikä titteli hänellä sitten olisi, jos ei häntä enää edes tilanomistajaksikaan kutsuttaisi? Ja voisiko hän niin istua alati hotellissa Mariannen helmoissa, Marianen, jota hän koko sydämellään inhoo.

Marianne valittaa, etteivät matkustajat ja kaupunkilaiset tahdo käydä enää hotellissakaan, kun sillä on sellainen isäntä. Siellä aina saa nähdä kiusallisia perhekohtauksia, Villi sitäpaitse aina tunkeutuu vieraiden seuraan ilmaiseksi tyrkyttämään sekä viinejä että raakoja, kuluneita vitsejään. Hotellin asiat alkavat mennä huonolle kannalle, joku aikoo käyttää asianhaaroja hyväkseen ja rakentaa kaupunkiin uuden hotellin. Silloin ovat Villi ja Marianne varmaan perikadossa.

Perikadossa! Kun Villi siinä jo olisi! Miksi ei hän voinut tappaa itseään Kreikassa, kuten vahvasti aikoi? Hän oli lapsena sankarillisempi kuin nyt

puoliväliin neljättäkymmentä vanhana. Nyt ei hän voi laukaista revolveria edes toista kohti kuin koulussa ollessaan, sen vähemmin omaan ohimoonsa.

Ah, hän on raukka, puolisivistynyt, kuin tuhansiksi sirpaleiksi särkynyt peili, joka maailmaa kuvastaa rikkonaisena, ei omalle särkyneisyydelleen mitään voi. Miksi hänellä ei ole järkeä, että voisi kuolla? Tai edes tyytyväisenä, ihmisistä välittämättä elää kuten tahtoo: se olisi koko elämän viisaus, se.

Oli hän koettanut pitää yllä sovintoa Mariannen kanssa. Villihän tuntee olevansa ainoa syypää koko riitaan: hän on raaka roisto, sen hän tietää ja tunnustaa, mutta ei muuta voi olla. Eräänäkin juhannusaikana oli hän Mariannen tuonut kaupungista vaunuilla viikkokaudeksi maalle, sillaikaa oli Villin käskystä Ali-Ollilan puistoon Mariannen iloksi rakennettu komea lehtimaja. Mutta Marianne ei näyttänyt kuin naurahtavan koko lehtimajalle, alkoi kulkea navetoissa, talleissa, arvostella Villin heikkouksia, valitella pian koituvaa perikatoa. Ensimmäisen päivän iltana lähti Villi raivoissaan Ali-Ollilasta, vaikka oli viikon siellä aikonut olla vaimonsa kanssa yhdessä, palasi vasta kuukauden päästä Pietarista, jossa oli tuhlannut suunnattomia rahasummia peliin ja jos johonkin.

Ja, miten Marianne kuitenkin Villiä rakastanee! Niin, tuonakin iltana, jolloin Villi oli hänet jättänyt yksin maalle juhannusta viettämään, hän istui lehtimajassa kauan jutellen pehtorin kanssa, rukoili

pehtoria toki pitämään parempaa huolta talosta ja antamaan anteeksi isännän loukkaukset, jotka varmaan eivät voineet olla pahoin tarkoitettut, kuvaili kummastuttavan avomielisesti Villin luonteen hienoja puolia, hänen lahjakkaisuuttaan, kertoi heidän ulkomaamatkoistaan.

— Niin, se oli ihanaa aikaa! Marianne sanoo. Ei mitään huolia mistään... Ville lauloi, soitti kitaraa... hänellä oli silloin vielä niin kaunis ääni, nyt sen on jo kroonillinen yskä pilannut... Ajatelkaa, kaikkialla meitä luultiin pohjoismaalaiseksi taiteilijapariksi... oli niin onnellista...

Silmät Mariannen punoittavista, pöhöttyneistä kasvoista loistavat kauniina ja voimakkaina, otsalla on outo, pyhä säteily. Sitten hän surumielisesti jatkaa:

— Sinne eteläänhän aijoin ikipäiviksi kerran mennä yksin koroillani elämään... Mutta sitten tuli Ville... No niin, minkäpä asioille enää voi. Minä luulen, että Ville on luotu muita ihmisiä ilahuttamaan, se elämän tehtävänsä... Minä en saata muuta kuin olla tyytyväinen... olenhan jo paljon hyvääkin kohtalolta saanut... Ilahuttakoon Ville muita...

Hän on liikuttavassa surussaan ihmeellisen avomielinen tyhmälle pehtorillekin. Hänen sydämensä ei jaksaa vaieten kaikkia kipuja kantaa. Kauan hän istuu kesäisenä iltana lehtimajassa, odottaa Villiä. Villi ei palaa.

Oi Marianne, miten olet pitkien vuosien kuluessa terästetyn järkesi kadottanut!

*

Villillä ei ole elämän tehtävää, hän kärsii ja juopottelee. Erään kerran entisessä koulukaupungissaan oli vilahtanut päähänsä — päivä oli kesäinen, aurinko paistoi toreille, joiden vieruksilla sireenit kukkivat — oli pistänyt päähänsä: mitäpä jos tuossa aurinkoisen torin keskellä olisi muistopatsas, valkea muistopatsas . . . haha . . . hänelle. Mille hänelle? Pohjoismaiden Backuksen luojalle!

Backus, Backus . . . ah, Backus! Villille välähtää mieleen entiset kuvanveistolahjansa . . . Niin, Backus hän on . . . hänpä on vielä kerran ponnistava parhailla lahjoillaan, hän on veistävä verrattoman Backus-patsaan!

*

Aiettaan hän miettii Ali-Ollilan nummilla, kuumamoisissa metsäpilaristoissa käy.

Aarnikuuset kahdenpuolen polkua seisovat kuin synkkä jono satureita, jyliä jättisatureita hartioillaan valkeat, hopean kimeltävät vaipat. Taivaalla tähtien säihke kuin kiiltävään säilänteräin taistelu välkky.

Tuleepa hänelle mielikuva: kuu paistaa, yli kuumamoisen, äärettömän lakeuden vyöryvät sotajoukot mustina virtoina kohti loputonta, hopean siintoista kaukaisuutta. Villi tuhansien, tuhansien pistinten

kuutamossa välkehtivän näkee, näkee horjumattoman jylheitä, vereviä kasvoja rivit, kuulee marssinnan kumean sohun. Kuin vedenpaisumus äärettömät sotajoukot yli aavikon vierivät.

Yhtäkkiä on hän itse niiden etunenässä, valkea hevosensa hankea kahlaa, hän on päällikkö, jälestään liikkuvat päättömät, kimaltavat rivit.

Lentää päähänsä, että nuo tuhansien kymmenet tuhannet soturit ovat hänen ajatuksiaan, kiihkossa väsyviä, joita hänen tuli johtaa onnelliseen määrään.

Epäily sieluunsa lentää: hän tässä ajatustensa etunenässä on niin heikko, heikko, tyhjiin voimansa tuhlanut. Mutta kuutamaisen lumierämaan rantaa ei näy.

Silloin hän hiljaa kääntää ratsunsa takaisin, kohti läheneviä rivejä, viittaa joukot seisahtumaan, puhuu.

Oi miten heikko on äänensä, ääni se, jonka yli satojen tuhansien rivien kuulua pitäisi! Parin askeleen päähän tuskin se kuuluu!

— Ylhäiset ajatukseni, jalot soturit! hän verkaan, synkästi puhuu. Ah, enhän tiedä sitä illettävää syntiä, jonka nisiä sen helmoissa venyen en olisi imenyt. Nepä ne ovat minulta voimat vienteet!

Kummastuneina katsovat häneen soturit.

— No mitä sitten? kysyy yksi heistä. Etkö tiedä, että pitkin ikääsi eksyessä olet etsinyt vain meitä, itsellesi uuden voiman, tuhannet soturit, meidät, ylpeät välinpitämättömyyden ajatukset? Sen

minkä läpi ikäsi kadotit, sait välinpitämättömyydes-
säsi takaisin. Me olemme ikiväkevät!

— Ah, ken vannoo, että ikiväkevät olette? kysy
päällikkö.

— Koeta meitä! Kestämme, ellei johtajan ar-
kuus voimiamme vie!

— Uneksitte siis määrästä aution aavikon ta-
kana, kuolemattomuudessa, virroista jotka vilveinä,
hopeisina välkkyvät? Eipä sellaisia olekaan, kaikki
on turhuus.

— Uskottele meille, että ne ovat, niin ne ovat;
uskottele meille, ettei mikään ole turhuus, niin ei
mikään olekaan turhuus!

— Vai eikö sinulla ole kykyä meitä johtaa,
sinulla, jolla on ollut suuri elämä? Hän, kellä on
elämä ollut, on myös kykyä.

Silloin kirkastuu johtajan otsa, hän kääntää jälleen
heponsa lumiulapalle kohti ilman rannan kangas-
tuksia, ylpeästi kannustaa, väkevästi huuto käy!

— Eteenpäin, ylpeät soturit, aatokset! Kumis-
koot askeleet, käy rumpujen pitkäisen jyly, remah-
takoon soitto, kiilukoot kirpeinä keihästen kärjet!
Pauhaten, helisten joukko yli aavikon vyörii.

— Kuolemattoman Backusriemun mä kuvani
kasvoinin säteilemään veistän!

Kiihkeässä innossa hän hankkii ainekset, työka-
lut. Ali-Ollilassa hän laittaa yhden huoneen kuvan-
veisto-ateljeeriksi; kohta siinä on toinen akkuna
peitossa joten tulee sopiva sivuvalaistus, kohta siellä

on kauhea saven, kipsin jalustain ja veistovehkeiden sekamelska.

Hän näkee sielussaan ilmielävänä itsensä, tulevan Backus-kuvan: viininrypäleitä kiharoissa, katse surumielisen hymyilevä, alas tähtäävä . . . jokaisen suupielen värähdyksen hän näkee, silmäin kimalluksen, ruumiin lihakset. Vavisten ja palaen hän alkaa muovailla. Siitä ei tule mitään, epäily on outona herännyt. Hän huomaa, että on ollut kyllä lapsena mestari, mutta nyt! . . . Ja kun hänen ruumiinsa kuitenkin on niin voimakas, ikiturmeltumaton kaikista mässäyksistä huolimatta, hän yhdellä kädellään voisi humalassa keveästi torjua kolme selvää, vankkaa miestä luotaan! Mutta miksi ei hän kykenä tekemään Backus-kuvaa, ainoaa jälkeensä jäävää muistoa, joka hänelle hankkisi kerran patsaan pikku-kaupungin auringonpaisteiselle, vaahterain ja sireenien ympäröimälle torille!

Villi raivostuu, potkii telineensä kumoon, sinä iltana juo ensikertaa yksinään itsensä oikein hurjaan humalaan, seuraavana aamuna lähtee monen viikon hurjistelumatkoille.

Hän on niin ärtyinen, väsynyt oman kykenemättömyytensä tunteesta. Juomatoverien joukossa voi hän keskellä iloista, vanhaa lauluaan paiskata kitaransa raivokkaasti viereensä sohvalle, peittää kasvonsa käsiinsä ja alkaa nyyhkiä käheästi raivosta ja haikeasta surusta. Hän nyyhkii kuin isävainajansa muinoin, vedet tulvivat silmistä ja hiki otsasta, jonka ohimoissa suonet humalasta punaisiksi pul-

listuneina kiemurtelevat kuin ilkeät onkimadot, nenä köyrynä ja litteänä kaartuu, pörröisten viiksien alla huulilla on epäilevä, tyly ilme. Hän haukkuu seuralaisiaan. Haukkuisi itseäänkin seuralaisilleen, ellei olisi kyllin ylpeä.

*

Muudanna iltana on hän taas Hôtel Mariannessassa sekä maalta että kaupungista haalittuine tuttuineen, joille hän ei paljon pane arvoa, mutta joita ilman-kaan hän ei saata olla: hänen täytyy saada seuraa, hänen täytyy saada käheällä äänellään laulaa kitaraalla säestystä helistäen, hänen täytyy saada vitseillä, jutella hauskoja juttuja, se on hänen elämänsä. Mutta seuratovereita ei hän itselleen enää ole pitkiin aikoihin saanut muuten kuin juomapalkalla ostaen: häntä pidetään raakana, hävyttömänä, karkeatuntoisintakin loukkaavana. Hänen täytyy kehoja ystäviään juottaa voidakseen elää.

Sinä iltana hän on kiusannut kovin Marianneä, silmää vuoroin Mariannelle ja tovereilleen iskien kulettanut bufettihuoneen hyllyltä pullon toisensa jälkeen seurapöytään, soittanut vuoroin pianoa ja kitaraa, vuoroin nauraa remahdellut väkevästi, vuoroin nyyhkinyt, vuoroin laulanut ja rykinyt.

Kuinka lienee, lopulta Villi ystäväinsä kanssa lyö vetoa, kuka heistä yhdellä ainoalla potkauksella saisi halki paksun marmoripöydän levyn. Pöydät kallistetaan kyljelleen permannolle, aletaan potkia.

Marianne tulee hätään. Villi tahtoo ajaa häntä pois. Marianne ei lähde, punaisena ja vavisten pauhaa.

Villi hänet käsipuolesta taluttaa ison salin ovesta ulos.

Marianne palaa, Villi hänet taas taluttaa ulos.

— Minä sanon toisen kerran: älä tule tänne!
Villi huutaa Mariannelle.

Marianne tulee.

Villi tulee ihan valkeaksi, hiki helmeilee otsallaan, raivokkaasti hän katsoo Marianneen.

— Älä tule! Tämä on minun hotellini!

— Sinun!

— Minun! Älä tule, muutoin pahat seuraa!
Sinä tunnet minut!

Marianne tulee pöytiä kohottelemaan.

Silloin Villi alkaa vavista, silmät kiehuun tempaa Marianneä niskasta, kohottaa, kiskoo, kummallisesti hampaidensa välistä kiroillen paiskaa lennossa ulos salin ovesta, Marianne lyö ohimonsa ovenpieleen.

— Haha! nauraa Villi. Minun isäni paiskasi Marianaä, minä paiskaan Marianneä. Mariana hakkasi itsensä kuoliaaksi rautapiikkiin. Onko ohimosi halki! Kuole nyt siihen!

Sitten hän menee toverien joukkoon pöytiä potki-
maan ja kas: Villipä se yhdellä potkauksella sai paksuimman marmorilevyn halki.

— Seuraavana yönä valvoo Villi, hämärässä näkee hän Mariannen nousevan vuoteestaan, kulkevan pöytää kohti, raapaisevan tulta.

Hän kai luulee, että Villi nukkuu.

Marianne sytyttää kynttilän, etsii jotain toalettilaatikoistaan, Villi salaa vaanii.

— Marianne, mitä sinä aiot! hän sanoo yhtäkkiä ääni soinnuttomasti tuskaa väristen, kohoten kyynäreilleen vuoteesta nähdessään pienen pullon Mariannen kädessä.

Marianne säpsähtää.

— Minä en jaksa enempää! sanoo Marianne hiljaa itkuun puhjeten.

Kumpikaan ei virka mitään, Marianne käy jälleen sänkyynsä, pullon havaitsi Villi avaamatta jääneen pöydälle.

Aamulla koko yön valvottuaan Villi sen pullon särkee, lähtee pikaan maatilalleen.

*

— Nyt sen täytyy tapahtua! hän tunteetonna tietää supisevansa, kun seuraavana yönä valvoo Ali-Ollilassa. Kuutamo kimaltaa ulkona, puiston hangella hämärinä kiertävät mustain omenapuiden varjot, omenapuiden ritvain välitse kylminä, terävinä kiiluvat talven tähdet.

Luminen järvenselkä puiston takaa hohtaa häikäisevän valkeana, vaaranteiset saaret kohoovat kuin mustat jättiläiskokoiset ruumisarkut lumisen

lakeuden pinnasta, joka levittäytyy kuin ääretön, laaja kuolinlakana. Alhaalla taivaan rannalla välkky pari tähteä outoina, suurina, punertavina.

Villi rykii vuoteessaan, talo on äänetön, akkunan takana leviää kuutamoinen puisto ja järven lakeus.

— Nyt sen täytyy tapahtua! hän tietää supisevansa. Minä olen roisto, jos minä sellaisen kunnan naisen annan itseni tähden kärsiä, kuollakin.

— Isäni oli varsin viisas mies: hän näki ennen kuolemaansa kummituksen istuvan pöydän ääressä hänen hauskoja elämäntilejensä selvittelemässä. Minä en ole niin viisas, minulle ei mikään hyvä pahahenki tule tilintarkastajaksi... Isä-ukko kuoli kirkkaana ja nurkumatta kuin kreikkalainen jumala... romantillisessa kuutamossa... juuri noille portaille kuistin akkunan alle... siinä nyykötti kuolleena, jäykkänä kuin jäätynyt pöllö... lyhdystä vierellään vielä tuli tuikki. Kello tuvassa löi juuri kahdeksaa, kuoli aikaisin... minun kelloni jo kahta lyö.

— Kyllä vain sen täytyy tapahtua!

Villi kohoo paahtavasta vuoteestaan, hipsuttaa välikamarin ja salin läpi... hyi, tuossahan se äiti-puoli iski ohimonsa permannon rautapiikkiin... hänessä oli syöpä, oli kaivettu useita luita pois poskista ja kitalakikin oli hopeasta... honotti kuin halennut kello... juuri tuohon naulaan... eihän, johan isävainaja sen naulan kiskoi permannosta heti äitipuolen kuoltua. Hän oli hitonmoinen se äiti-

puoli, kun makasi kuolleena . . . juuri tässä huoneessa . . . kasvot vallan mustina kuin hukkuneen ja suu raollaan, hampaat pureutuneina alahuuleen . . . ja isä oli pakottanut Villin puristamaan hänen jäykkää, kylmää kättänsä, kuollutta lihaa.

Villi melkein pelkää siellä äänettömissä, puolikylmissä huoneissa.

Tuossa salin nurkassa on suuri, jyrävä kirja-kaappi . . . tuossa täyttää keskihyllyn paksu vihko-teos Shakespearea . . . ei Villi sitä ole tullut luke-neeksi, vain paria vihkoa on leikkaillut auki, selail-lut, haukotellut . . . ylähyllältä kuultaa pari lapsuu-den aikuista kipsiveistosta.

Villi kulkee kelteisillään niin sanottuun konttori-huoneeseen; siinä on edellisen omistajan ajalta vielä jyrävä kirjanpitäjän pulpetti, numeroiden mukaan siihen aikaan taloa hoidettiin.

Huoneen seinällä Villin pyssyt kiiluvat, kello salaperäisen rauhallisena tikutta . . . Tuon kiiltä-väteräisen kurdilais-tikarin oli hän ostanut Tiflisissä . . . se on niin luja, että naarmuutumatta hopeamar-kan halkaisee . . . Tuon revolverin oli Marianne hänelle lahjoittanut häämatkalla Brysselissä . . . pieni kuin lelu, piippu parin kolmen tuuman pituinen, kahvassa välkkyvät päärlenokoristeet.

— Ah miten kunnon nainen olet, kiusallinen, illettävä Marianne!

Villi katselee revolveriaan, hymyilee, naureske-lee, hiljaa kiroileekin.

— Saatana, isänpä tästä olisi sietänyt aika kuti saada, kun kuutamosankarin maailmaan siitti . . . Elämässä olisi tarvis vain kylmää välinpitämättömyyttä onnessa ja onnettomuudessa . . . Äiti oli nautinnoton ja musikaalinen . . . siitpä häntä tosiaan kauniisti kiitän!

*

Seuraava talvipäivä on ylen ihana, taivas auhdon sininen, äänetön mäntymetsä heloittaa tuoreen vehertävänä ja raikkaana valkeain vaarain rinteillä.

Villi herää vuoteessaan, kun keskipäivällä aurinko alkaa kasvojaan paahtaa, kulkee akkunan luo, ihasuu ilmaan.

Villi ottaa kitaransa, näppäilee sitä auringon lämpöisessä paisteessa, suonet käden selällä alkavat paisua lämpöisinä ja täyteläisinä, sydän lämpöisesti sykähtää.

— Ei siitä tullutkaan vielä mitään . . . villi voima on minusta kadonnut . . .

— Mutta siitä tulee kuitenkin kerran . . . sitten kun rahat ovat tuiki lopussa . . . kun ei huoneessaankaan enää saa kuvitella olevansa voimakas, kaunis ja lahjakas . . . saati sitten kulkea ympäri kyliä . . . punainen saali hartioilla tuulessa liehuen, ympärillä vanhentumattomat ystävät . . . pitää loputonta hauskaa . . .

Ennen on ilmestynyt:

Joel Lehtonen, PERM.

Syysyön unelma. Runo. Kansikuvan piirtänyt J. Rissanen. 1: 50.

Helsingin Sanomat lausuvat teoksesta puhuessaan m. m.:

— — „Meidän täytyy siis iloita joka kerta, kun meille ilmestyy mies, joka kantaa rinnassaan purevissaakin pakkasissa leiskuvaa runouden pyhää liekkiä.“ — —

„Sanotaan runoilijoista, että he omaavat lyyransoittajan taidon. „Permin“ kirjoittajasta tahtoisin sanoa, että hän sen lisäksi omaa miekan. Ja sellaiseltahan voi jotain odottaa.“ — —

Uusi Suometar lausuu:

„Perm on suurenmoinen luoma, jylhä, jättiläismäinen, puolijumalainen ilmiö, kansallissankari, joka leimauksena välkähtää paubujen yössä.“ — —

„Kuvaus on vaikuttava ja kohoo loppuaan kohdin yhä mahtavammaksi. Huomaa heti, että tässä on runoilijakyky liikkeellä.“ — —

Hinta 3: 50.